

**TÜRKİYE'DE SÜT SEKTÖRÜNDE
GIDA GÜVENCESİNİN
TEMEL PAYDAŞLAR AÇISINDAN
TÜM BOYUTLARI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ:
TR22 GÜNEY MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

Özge Can NİYAZ

Doktora Tezi

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İ. Hakkı İNAN

2015

T.C.
NAMIK KEMAL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

DOKTORA TEZİ

**TÜRKİYE'DE SÜT SEKTÖRÜNDE GIDA GÜVENCESİNİN TEMEL
PAYDAŞLAR AÇISINDAN TÜM BOYUTLARI İLE
DEĞERLENDİRİLMESİ:
TR22 GÜNEY MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ**

Tez Öğrencisi: Özge Can NİYAZ

TARIM EKONOMİSİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: PROF. DR. İ. HAKKI İNAN

TEKİRDAĞ-2015

Her hakkı saklıdır

Bu tez Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Bilimsel Araştırmalar Projeleri tarafından 347 numaralı proje ile desteklenmiştir.

Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN danışmanlığında Özge Can NİYAZ tarafından hazırlanan “Türkiye’de Süt Sektöründe Gıda Güvencesinin Temel Paydaşlar Açısından Tüm Boyutları ile Değerlendirilmesi: TR22 Güney Marmara Bölgesi Örneği” isimli bu çalışma aşağıdaki jüri tarafından Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı’nda Doktora tezi olarak oy birliği ile kabul edilmiştir.

Juri Başkanı: Prof. Dr. Nurcan METİN

İmza:

Üye: Prof. Dr. İ. Hakkı İNAN

İmza:

Üye: Prof. Dr. Orhan DAĞLIOĞLU

İmza:

Üye: Doç. Dr. Duygu AKTÜRK

İmza:

Üye: Doç. Dr. Yasemin ORAMAN

İmza:

Fen Bilimleri Enstitüsü Yönetim Kurulu adına

Prof. Dr. Fatih KONUKCU
Enstitü Müdürü

ÖZET

Doktora Tezi

TÜRKİYE'DE SÜT SEKTÖRÜNDE GIDA GÜVENCESİNİN TEMEL PAYDAŞLAR AÇISINDAN TÜM BOYUTLARI İLE DEĞERLENDİRİLMESİ: TR22 GÜNEY MARMARA BÖLGESİ ÖRNEĞİ

Özge Can NİYAZ

Namık Kemal Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı

Danışman: Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN

Gıda güvenesi, kısaca yeterli ve dengeli miktarda kaliteli gıdaya herkesin, her zaman ulaşabilme hakkı anlamına gelmektedir. Gıda güvenesi, giderek artan yetersiz ve dengesiz beslenme sorunu nedeni ile gün geçtikçe daha da önemli bir konu haline gelmektedir. Süt, beslenmedeki öneminin yanı sıra tarım ve sanayi sektörleri içinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Türkiye’de süt üretimi, 2012-2014 yılları arasında hayvansal üretim değeri içinde % 40,7; tarımsal üretim değeri içinde % 13,3 gibi önemli bir paya sahiptir. Türkiye, süt ve süt ürünleri üretimi açısından dünya sıralamasında ilk onda yer almasına rağmen içme sütü tüketimi açısından gelişmiş ülkelerin oldukça gerisinde kalmaktadır. Bu çalışmanın amacı Türkiye’de süt sektöründe gıda güvenesinin tüm boyutlarıyla sağlanıp sağlanmadığı düşüncesinin ve sağlanması üzerinde etkili etmenlerin tüm paydaşlar açısından ortaya konulmasıdır. Bu nedenle araştırma Türkiye’nin süt üretiminde önde gelen bölgelerinden biri olan TR22 Güney Marmara Bölgesinde yürütülmüştür. Çalışmada, güvence kavramı süt sektörünün temel paydaşları olan süt ve süt ürünleri tüketicileri, süt üreticileri ve süt ürünleri imalatçıları açısından detaylı bir şekilde ele alınmıştır. Çalışma birincil ve ikincil verilerden oluşmaktadır. Oransal örnek hacmi formülü ile belirlenen sayılara göre süt ve süt ürünleri tüketicileri ile 166, süt üreticileri ile 96, süt ürünleri imalatçıları ile 70 adet anket yapılmıştır. Elde edilen birincil verilerin analizinde Kolmogorov-Smirnov, Khi-kare, Güvenirlilik Analizi, Faktör Analizi ve İkili Lojistik Regresyon Analizlerinden yararlanılmıştır. Çalışma konu ile ilgili makro veriler ve literatür çalışmaları ile desteklenmiştir. Araştırma bölgesinde bulunan süt ve süt ürünü tüketicilerinin üçte ikisi süt sektöründe gıda güvenesinin sağlanmadığını düşünürken, süt üreticilerinin % 80’i ve süt ürünleri imalatçılarının % 75’i sağlandığını düşünmektedir. Çalışmada süt sektöründe gıda güvenesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenlere geniş bir şekilde yer verilmiştir.

Anahtar kelimeler: Gıda güvenesi, gıda güvenesinin boyutları, süt sektörü, TR22 Güney Marmara Bölgesi, Türkiye.

2015, 237 Sayfa

ABSTRACT

Ph. D. Thesis

AN EVALUATION OF FOOD SECURITY IN DAIRY SECTOR OF TURKEY WITH ITS ALL DIMENSIONS IN TERMS OF KEY STAKEHOLDERS: A CASE STUDY OF TR22 SOUTH MARMARA REGION

Özge Can NİYAZ

Namık Kemal University

Graduate School of Natural and Applied Sciences

Department of Agricultural Economics

Supervisor: Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN

Food security means the right of all people to access quality food at sufficient and balanced amounts all the times. It becomes an increasingly important issue due to the insufficient amount of food and malnutrition. Milk is a specific product that can be used in many areas such as agriculture and industry and human nutrition. Milk production in Turkey between 2012-2014 years has a significant share as 40,7 % in animal production and 13,3 % in agricultural production, respectively. Although Turkey is ranking in top ten countries in the world in terms of the production of milk and dairy products, it falls behind developed countries in terms of consumption of milk. The aim of this study is to determine whether food security with it's all dimensions is provided in the dairy sector in Turkey and presenting all factors effective on ensuring food security with respect to all stakeholders. Therefore, this study was carried out in one of the leading regions of Turkey in terms of milk production; TR 22 South Marmara Region. In the study, the concept of security was discussed in detail with respect to key stakeholders of the dairy sector like consumers of milk and dairy products as well as producers of milk and dairy products. The study consists of primary and secondary data. According to simple random sampling method, 166 surveys were conducted on consumers of milk and dairy products, 96 surveys were conducted on milk producers and 70 were conducted on producers of dairy products, respectively. In the analysis of primary data obtained, Kolmogorov-Smirnov, Chi-square, Reliability Analysis, Factor Analysis and binary Logistic Regression were utilized. The present study was supported by macro data related to the subject and literature studies. Although two thirds of the consumers of milk and dairy products in the study consider that food security is not ensured, 80% of milk producers and 75% producers of dairy products consider in the opposite way. In the study, variables effective on the idea of ensuring food security in the dairy sector are given in detail.

Keywords: Food security, dimensions of food security, dairy sector, TR22 South Marmara Region, Turkey.

2015, 237 Pages

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
İÇİNDEKİLER	iii
ÇİZELGE DİZİNİ	v
ŞEKİL DİZİNİ	xviii
KISALTMALAR DİZİNİ	xxi
SİMGELER DİZİNİ	xxiii
TEŞEKKÜR	xxiii
1.GİRİŞ	1
1.1 Konunun Önemi	1
1.2 Araştırmanın Önemi	2
1.3 Araştırmanın Amacı	4
1.4 Araştırmanın Kapsamı	4
2. MATERYAL ve YÖNTEM	6
2.1 Materyal	6
2.2 Yöntem	6
2.2.1 Verilerin toplanması sırasında izlenen yöntem	6
2.2.1.1 TR22 Güney Marmara Bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerine ait örnekleme	7
2.2.1.2 TR22 Güney Marmara Bölgesindeki süt üreticilerine ait örnekleme	8
2.2.1.3 TR22 Güney Marmara Bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarına ait örnekleme	9
2.2.1.4 TR22 Güney Marmara Bölgesinde yapılan toplam anket sayısı	10
2.2.2 Verilerin analizi sırasında izlenen yöntemler	10
3. KAYNAK ÖZETLERİ	15
4. GIDA GÜVENCESİ KAVRAMI ve GIDA GÜVENCESİ ile İLGİLİ POLİTİKALARIN İRDELENMESİ	22
5. SÜT SEKTÖRÜNÜN MEVCUT DURUMU	26
5.1 Dünyada Süt Sektörünün Mevcut Durumu	26
5.2 Türkiye’de Süt Sektörünün Mevcut Durumu	37
5.3 TR22 Güney Marmara Bölgesinde Süt Sektörünün Mevcut Durumu	44
6. SÜT SEKTÖRÜNE YÖNELİK POLİTİKALAR ve UYGULAMALARI	52
7. ARAŞTIRMA BULGULARI	56
7.1 Araştırma Bölgesindeki Süt ve Süt Ürünleri Tüketicileri Açısından Süt Sektöründe Gıda Güvencesinin Mevcut Durumu	56
7.1.1 Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin demografik özellikleri	57
7.1.2 Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin süt ve süt ürünü tüketme düzeyleri ve alışkanlıkları	62
7.1.3 Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvencesine bakış açıları	76
7.1.4 Araştırma bölgesinde süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi	85

7.1.4.1 Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Güvenirlik Analizi ve sonuçları	86
7.1.4.2 Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Faktör Analizi ve sonuçları	87
7.1.4.3 Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından İkili Lojistik Regresyon analizi ve sonuçları	94
7.2 Araştırma Bölgesindeki Süt Üreticileri Açısından Süt Sektöründe Gıda Güvencesinin Mevcut Durumu.....	99
7.2.1 Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin demografik özellikleri ve süt üretimine dair genel bilgiler	100
7.2.2 Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvencesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvencesine bakış açıları	136
7.2.3 Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi.....	140
7.2.3.1 Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından Güvenirlik Analizi ve sonuçları.....	143
7.2.3.2 Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından Faktör Analizi ve sonuçları.....	144
7.2.3.3 Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından İkili Lojistik Regresyon Analizi ve sonuçları	150
7.3 Araştırma Bölgesindeki Süt Ürünleri İmalatçıları Açısından Süt Sektöründe Gıda Güvencesinin Mevcut Durumu.....	156
7.3.1 Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçılarının demografik özellikleri ve süt ürünleri imalatına dair genel bilgiler	156
7.3.2 Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçılarının gıda güvencesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvencesine bakış açıları	181
7.3.3 Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi.....	187
7.3.3.1 Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Güvenirlik Analizi ve sonuçları.....	187
7.3.3.2 Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Faktör Analizi ve sonuçları	189
7.3.3.3 Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından İkili Lojistik Regresyon Analizi ve sonuçları	196
8. SONUÇ ve ÖNERİLER.....	202
8.1 Türkiye ile İlgili Sonuç ve Öneriler.....	202
8.2 Araştırma Bölgesi ile İlgili Sonuç ve Öneriler	205
8.2.1 Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından sonuç	205
8.2.2 Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından sonuç	207
8.2.3 Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından sonuç.....	209
8.2.4. Araştırma bölgesindeki tüm paydaşlar açısından sonuç ve öneriler.....	211
9. KAYNAKLAR.....	213
EK-ANKETLER.....	219
ÖZGEÇMİŞ.....	237

ÇİZELGE DİZİNİ

Sayfa

Çizelge 1.1: Araştırma bölgesinde anket yapılan süt ve süt ürünleri tüketicilerinin sayılarının illere göre dağılımı.....	7
Çizelge 1.2: Araştırma bölgesinde anket yapılan süt üreticilerinin sayılarının illere göre dağılımı.....	8
Çizelge 1.3: Araştırma bölgesinde anket yapılan süt ürünleri imalatçıların sayılarının illere göre dağılımı.....	9
Çizelge 1.4: Araştırma bölgesinde anket yapılan toplam paydaş sayılarının illere göre dağılımı.....	10
Çizelge 5.1: Dünyada büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı (Milyon Baş).....	26
Çizelge 5.2: Dünyada büyükbaş ve küçükbaş sağılan hayvan varlığı (Milyon Baş).....	27
Çizelge 5.3: Bazı ülkelerde süt ineği varlığı (Baş).....	27
Çizelge 5.4: Türlerle göre dünyada süt üretim miktarları (Milyon Ton).....	28
Çizelge 5.5: Dünyada inek sütü üretiminde lider ülkeler (Milyon Ton).....	29
Çizelge 5.6: Türlerle göre dünyada süt üretim değerleri (Milyon Dolar).....	30
Çizelge 5.8: Bazı ülkelerde kişi başına süt tüketimi (Lt/Kişi/Yıl).....	35
Çizelge 5.9: 2012-2013 yıllarında bazı ülkelerde kişi başına düşen süt ürünleri tüketimi.....	36
Çizelge 5.10: Türkiye’de büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı (Bin Baş).....	37
Çizelge 5.11: Türkiye’de hayvan türlerine göre sağılan hayvan sayısı ve süt miktarları.....	37
Çizelge 5.12: Türkiye süt üretiminin toplam tarımsal üretim içindeki payı (%).....	38
Çizelge 5.13: Türkiye’de yıllara ve türlerle göre süt üretim miktarları ve süt fiyatları.....	39
Çizelge 5.14: Türkiye’de türlerle göre süt üretiminin toplam süt üretimi içindeki payı (%).....	39
Çizelge 5.15: Türkiye, TR22 Güney Marmara Bölgesi, Balıkesir ve Çanakkale’deki canlı hayvan sayıları (Baş).....	45
Çizelge 5.16: Türkiye, TR22 Güney Marmara bölgesi, Balıkesir ve Çanakkale’de türlerle göre süt üretim miktarları ve süt üretim değeri.....	47
Çizelge 5.17: 2013 yılı Balıkesir ilçelere göre hayvan sayısı (Baş).....	48

Çizelge 5.18: 2013 yılı Çanakkale ilçelere göre hayvan sayısı (Baş).....	49
Çizelge 5.19: 2013 yılı Balıkesir ilçelere göre sağılan hayvan sayısı ve ilçelerdeki süt üretim miktarı.....	50
Çizelge 6.1: Türkiye’de Ocak 2012-Ocak 2015 arasındaki çiğ süt/yem paritesi.....	54
Çizelge 6.2: Türkiye’de 2015 yılı süt hayvancılığına verilen bazı destekleme miktarları (TL).....	55
Çizelge 7.1: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin genel özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler.....	57
Çizelge 7.2: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin cinsiyete göre dağılımı (%)	57
Çizelge 7.3: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin yaş gruplarına göre dağılımı (%)	58
Çizelge 7.4: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin eğitim gruplarına göre dağılımı (%)	58
Çizelge 7.5: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin Vücut Kitle İndeksi gruplarına göre dağılımı (%)	59
Çizelge 7.6: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin hanelerindeki birey sayısına göre dağılımı (%)	59
Çizelge 7.7: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin çalışma gruplarına göre dağılımı (%)	60
Çizelge 7.8: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin sosyal güvence durumuna göre dağılımı (%)	60
Çizelge 7.9: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin gelir gruplarına göre dağılımı (%)	61
Çizelge 7.10: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık toplam gıda harcaması gruplarına göre dağılımı (%)	62
Çizelge 7.11: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin süt içme sıklıklarına göre dağılımı (%)	62
Çizelge 7.12: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin tercih ettikleri süt çeşitlerine göre dağılımı (%)	63
Çizelge 7.13: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin ısıtma işlem çeşitlerine göre süt tercihlerinin dağılımı (%)	63

Çizelge 7.14: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin sütü satın almayı tercih ettikleri yerlerin dağılımı (%).....	64
Çizelge 7.15: Araştırma bölgesindeki tüketicilerin düzenli olarak süt ürünü tüketme durumu (%)	64
Çizelge 7.16: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin iki günde bir en az 100 gr. süt ürünü tüketme durumu (%).....	65
Çizelge 7.17: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin tercih ettikleri süt ürünü çeşitlerine göre dağılımı (%)	65
Çizelge 7.18: Araştırma bölgesindeki tüketicilerin süt ve süt ürünleri tüketim miktarları ve süt ve süt ürünleri için yaptıkları harcamalara ait tanımlayıcı istatistikler.....	67
Çizelge 7.19: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin günlük süt tüketim miktarına göre dağılımı (%).....	68
Çizelge 7.20: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve aldıkları süt miktarına göre dağılımı (%).....	68
Çizelge 7.21: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin kişi başına düşen aylık süt miktarına göre dağılımı (%).....	69
Çizelge 7.22: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve aldığı yoğurt miktarına göre dağılımı (%).....	70
Çizelge 7.23: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık kişi başına düşen yoğurt miktarına göre dağılımı (%)	70
Çizelge 7.24: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve aldığı peynir miktarına göre dağılımı (%).....	71
Çizelge 7.25: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin kişi başına düşen aylık peynir miktarına göre dağılımı (%)	71
Çizelge 7.26: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve alınan tereyağı miktarına göre dağılımı (%).....	72
Çizelge 7.27: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık kişi başına düşen tereyağı miktarına göre dağılımı (%).....	73
Çizelge 7.28: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık süt harcama tutarı gruplarına göre dağılımı (%)	73

Çizelge 7.29: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık kişi başına düşen süt harcama tutarı gruplarına göre dağılımı (%)	74
Çizelge 7.30: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık süt ürünleri harcama tutarı gruplarına göre dağılımı (%)	75
Çizelge 7.31: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık kişi başına düşen süt ürünü harcama tutarı gruplarına göre dağılımı (%)	75
Çizelge 7.32: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi kavramını duyma durumu (%).....	76
Çizelge 7.33: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi kavramını bilme durumu (%).....	76
Çizelge 7.34: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi kavramını tanımlayabilme durumu (%).....	77
Çizelge 7.35: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi kavramının boyutlarını bilme durumu (%).....	77
Çizelge 7.36: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi kavramının boyutlarını sayabilme durumu (%).....	78
Çizelge 7.37: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerin gıda güvenliği kavramını duyma durumu (%)	78
Çizelge 7.38: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvenliği kavramını tanımlayabilme durumu (%).....	79
Çizelge 7.39: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin Gıda Mevzuatını duyma durumu (%).....	79
Çizelge 7.40: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin Avrupa Birliği süt hijyeni uyum çalışmalarını duyma durumu (%)	80
Çizelge 7.41: Araştırma bölgesindeki tüketicilerinin gıda güvencesinin ana boyutlarına göre süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesini değerlendirme.....	82
Çizelge 7.42: Araştırma bölgesindeki tüketicilerinin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması konusunda kendilerini güvende hissetme düzeyleri.....	83
Çizelge 7.43: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin süt ve süt ürünleri fiyatları konusundaki düşünceleri	84
Çizelge 7.44: Araştırma bölgesindeki tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması konusundaki görüşleri	85
Çizelge 7.45: Araştırma bölgesindeki tüketicilere göre süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasını etkileyen değişkenlerin Güvenirlilik Analizi sonuçları	87

Çizelge 7.46: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerden elde edilen yargıların KMO ve Bartlett's istatistikleri	87
Çizelge 7.47: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Faktör Analizinde toplam açıklanan varyans	90
Çizelge 7.48: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Faktör Analizi sonuçları.....	91
Çizelge 7.49: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerine ait faktör gruplarının isimlendirmesi.....	92
Çizelge 7.50: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinden elde edilen faktör gruplarının dahil olduğu gıda güvencesi boyutları	93
Çizelge 7.51: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısında süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesine dair yapılan İkili Lojistik Regresyon Analizinde kullanılan değişkenler ve özellikleri	95
Çizelge 7.52: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine yapılan İkili Lojistik Regresyon modelin Hosmer & Lemeshow testi sonuçları.....	96
Çizelge 7.53: Araştırma bölgesindeki tüketiciler açısından süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenler	99
Çizelge 7.54: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin demografik özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler.....	100
Çizelge 7.55: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yaş gruplarına göre dağılımı (%)	101
Çizelge 7.56: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin eğitim durumlarına göre dağılımı (%)	101
Çizelge 7.57: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin süt üreticiliği tecrübelerine göre dağılımı (%)	102
Çizelge 7.58: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin hanelerindeki birey sayılarına göre dağılımı (%)	102
Çizelge 7.59: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sosyal güvence durumuna göre dağılımı (%)	103
Çizelge 7.60: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin aylık gelir gruplarına göre dağılımı (%).....	102
Çizelge 7.61: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştiricilik alanı ile ilgili eğitime katılma durumu (%).....	104

Çizelge 7.62: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin katıldıkları eğitimlerin türlerine göre dağılımı (%).....	104
Çizelge 7.63: Araştırma bölgesindeki süt üretiminin özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler	106
Çizelge 7.64: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin büyükbaş hayvan yetiştirme durumu (%)	107
Çizelge 7.65: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin küçükbaş hayvan yetiştirme durumu (%)	107
Çizelge 7.66: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin toplam süt üretim değerine göre dağılımı (%)	108
Çizelge 7.67: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin büyükbaş hayvanlardan elde ettikleri süt üretim değerine göre dağılımı (%).....	108
Çizelge 7.68: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin elde ettikleri inek sütü üretim değerine göre dağılımı (%).....	109
Çizelge 7.69: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin elde ettikleri manda sütü üretim değerine göre dağılımı (%)	109
Çizelge 7.70: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin küçükbaş hayvanlardan elde ettikleri süt üretim değerine göre dağılımı (%).....	110
Çizelge 7.71: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin elde ettikleri koyun sütü üretim değerine göre dağılımı (%).....	110
Çizelge 7.72: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin elde ettikleri keçi sütü üretim değerine göre dağılımı (%).....	111
Çizelge 7.73: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştirdikleri inek sayılarına göre dağılımı (%).....	111
Çizelge 7.74: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştirdikleri manda sayılarına göre dağılımı (%)	112
Çizelge 7.75: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştirdikleri koyun sayılarına göre dağılımı (%).....	112
Çizelge 7.76: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştirdikleri keçi sayılarına göre dağılımı (%).....	113
Çizelge 7.77: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ineklerden elde ettikleri günlük inek sütü miktarına göre dağılımı (%).....	113
Çizelge 7.78: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin mandalardan elde ettikleri günlük süt miktarına göre dağılımı (%).....	114

Çizelge 7.79: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerin koyunlarından elde ettikleri günlük süt miktarına göre dağılımı (%).....	114
Çizelge 7.80: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin keçilerinden elde ettikleri günlük süt miktarına göre dağılımı (%).....	115
Çizelge 7.81: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ineklerden elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitesine göre dağılımı (%).....	115
Çizelge 7.82: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin mandalardan elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitesine göre dağılımı (%).....	116
Çizelge 7.83: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin koyunlarından elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitesine göre dağılımı (%).....	116
Çizelge 7.84: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin keçilerinden elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitesine göre dağılımı (%).....	116
Çizelge 7.85: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin süt ürünü üretme durumu (%).....	117
Çizelge 7.86: Araştırma bölgesindeki köylerde hayvanları otlatacak meraların bulunması durumu (%).....	117
Çizelge 7.87: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yem bitkisi yetiştirme durumu (%) ...	117
Çizelge 7.88: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yem bitkisi ürettikleri arazi miktarına göre dağılımı (%).....	118
Çizelge 7.89: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin işletmede ürettikleri yemin kullandıkları toplam yem miktarı içindeki oranına göre dağılımı (%)	118
Çizelge 7.90: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ürettikleri sütleri depolama imkanı bulması durumu (%)	119
Çizelge 7.91: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını kesime göndermek zorunda kalma durumu (%)	123
Çizelge 7.92: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını satmak zorunda kalma durumu (%)	124
Çizelge 7.93: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda çevrelerinde üretimden vazgeçen üreticilerin olma durumu (%).....	125
Çizelge 7.94: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda çevrelerindeki üreticilerin hayvan sayısını azaltma durumu (%).....	126
Çizelge 7.95: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin kayıt tutma durumu (%).....	128
Çizelge 7.96: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin çiftlik dışı gelirinin olma durumu (%)	128

Çizelge 7.97: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin tarımsal desteklerden yararlanma durumu (%).....	129
Çizelge 7.98: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin desteklerin yeterli olduğunu düşünme durumu (%).....	129
Çizelge 7.99: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin tarımsal bir kooperatife ortak olma durumu (%).....	129
Çizelge 7.100: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ortak oldukları kooperatiflerden şikayetçi olma durumu (%).....	130
Çizelge 7.101: Araştırma bölgesindeki tarımsal kooperatife ortak üreticilerin kooperatiflerin temel sorunları hakkındaki düşünceleri	132
Çizelge 7.102: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin tarımsal birliklere üye olma durumu (%)	132
Çizelge 7.103: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin üye oldukları birliklerden şikayetçi olma durumu (%).....	133
Çizelge 7.104: Araştırma bölgesindeki tarımsal birliklere üye üreticilerin birliklerin temel sorunları hakkındaki düşünceleri	135
Çizelge 7.105: Araştırma bölgesindeki tüm süt üreticilerinin kooperatif ve birliklerden temel beklentileri	136
Çizelge 7.106: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvencesi kavramını duyma durumu (%).....	137
Çizelge 7.107: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvencesi kavramını bilme durumu (%).....	137
Çizelge 7.108: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvencesi kavramının boyutlarını bilme durumu (%).....	138
Çizelge 7.109: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvenliği kavramını duyma durumu (%).....	138
Çizelge 7.110: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvenliği kavramını bilme durumu (%).....	139
Çizelge 7.111: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvenliği kavramını tanımlayabilme durumu (%).....	139
Çizelge 7.112: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin Gıda Mevzuatını duyma durumu (%)	139

Çizelge 7.113: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin Avrupa Birliği süt hijyeni uyum çalışmalarını duyma durumu (%)	140
Çizelge 7.114: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sütte gıda güvencesi konusunda kendilerini güvende hissetme düzeyleri.....	141
Çizelge 7.115: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sütte gıda güvencesinin sağlanması konusundaki görüşleri.....	142
Çizelge 7.116: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerine göre sütte gıda güvencesinin sağlanmasını etkileyen değişkenlerin Güvenirlilik Analizi sonuçları	143
Çizelge 7.117: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinden elde edilen yargıların KMO ve Bartlett's istatistikleri.....	144
Çizelge 7.118: Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından Faktör Analizinde toplam açıklanan varyans.....	146
Çizelge 7.119: Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından Faktör Analizi sonuçları.....	147
Çizelge 7.120: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerine ait faktör gruplarının isimlendirmesi	148
Çizelge 7.121: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinden elde edilen faktör gruplarının dahil olduğu gıda güvencesi boyutları.....	149
Çizelge 7.122: Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesine dair yapılan Lojistik Regresyon Analizinde kullanılan değişkenler ve özellikleri	151
Çizelge 7.123: Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine yapılan İkili Lojistik Regresyon modelin Hosmer & Lemeshow testi sonuçları.....	152
Çizelge 7.124: Araştırma bölgesindeki üreticiler açısından sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenler	155
Çizelge 7.125: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının demografik özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler.....	156
Çizelge 7.126: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının cinsiyete göre dağılımı (%)	157
Çizelge 7.127: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının yaş gruplarına göre dağılımı (%)	157
Çizelge 7.128: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının eğitim gruplarına göre dağılımı (%).....	158

Çizelge 7.129: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünü imalatında çalışma sürelerine göre dağılımı (%)	159
Çizelge 7.130: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünü imalatı ile ilgili eğitim alma durumu (%)	159
Çizelge 7.131: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin özelliklerine dair tanımlayıcı istatistikler.....	161
Çizelge 7.132: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin faaliyet yıllarına göre dağılımı (%)	162
Çizelge 7.133: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin yıllık gelir gruplarına göre dağılımı (%)	162
Çizelge 7.134: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin personel sayılarına göre dağılımı (%)	163
Çizelge 7.135: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin işledikleri günlük inek sütü miktarlarına göre dağılımı (%).....	164
Çizelge 7.136: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin işledikleri günlük koyun sütü miktarlarına göre dağılımı (%).....	165
Çizelge 7.137: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin işledikleri günlük keçi sütü miktarlarına göre dağılımı (%).....	165
Çizelge 7.138: Araştırma bölgesindeki imalathanelerde üretilen süt ürünleri çeşitleri	166
Çizelge 7.139: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık yoğurt miktarlarına göre dağılımı (%)	166
Çizelge 7.140: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık peynir miktarlarına göre dağılımı (%)	167
Çizelge 7.141: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık dondurma miktarlarına göre dağılımı (%)	167
Çizelge 7.142: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık tereyağı miktarlarına göre dağılımı (%)	167
Çizelge 7.143: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık hoşmerim miktarlarına göre dağılımı (%)	168
Çizelge 7.144: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık peynir helvası miktarlarına göre dağılımı (%)	168
Çizelge 7.145: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık ayran miktarlarına göre dağılımı (%)	169

Çizelge 7.146: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri üreten imalathanelerin türüne göre dağılımı (%)	169
Çizelge 7.147: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri üreten imalathanelerin mülkiyet durumu (%)	169
Çizelge 7.148: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri üreten imalathanelerde soğuk hava depolama sistemlerinin bulunma durumu (%).....	170
Çizelge 7.149: Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerde laboratuvar bulunma durumu (%).....	170
Çizelge 7.150: Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kendi bünyesine süt toplama merkezi bulunma durumu (%)	171
Çizelge 7.151: Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kendi bünyesinde bulunan süt toplama merkezlerinin tank sayısına göre dağılımı (%)	171
Çizelge 7.152: Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kendi bünyesinde bulunan süt toplama merkezlerinin hacimlerine göre dağılımı (%)	172
Çizelge 7.153: Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kendi bünyesinde bulunan süt toplama merkezlerinde hijyen koşullarına dikkat etme durumu (%)..	172
Çizelge 7.154: Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kalite belgesine sahip olma durumu (%).....	172
Çizelge 7.155: Araştırma bölgesindeki süt ürünü işleyen imalathanelerin gıda veya ziraat mühendisi çalıştırma durumu (%)	173
Çizelge 7.156: Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin üretim ve satış ile ilgili düzenli olarak kayıt tutma durumu (%)	174
Çizelge 7.157: Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin sütü temin ettikleri mesafeye göre dağılımı (%).....	174
Çizelge 7.158: Araştırma bölgesindeki imalathanelerde tedarik edilen sütlerin kontrollerinin yapılma durumu (%)	176
Çizelge 7.159: Araştırma bölgesindeki imalatçıların ürünlerinde süt tozu kullanma durumu (%)	177
Çizelge 7.160: Araştırma bölgesindeki imalathanelerde genel olarak çözüm bekleyen sorunların olması durumu (%)	180
Çizelge 7.161: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların gıda güvencesi kavramını duyma durumu (%)	182
Çizelge 7.162: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların gıda güvencesi kavramını bilme durumu (%).....	182

Çizelge 7.163: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının gıda güvencesi kavramını tanımlayabilme durumu (%)	183
Çizelge 7.164: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının gıda güvencesi kavramının boyutlarını bilme durumu (%)	183
Çizelge 7.165: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının gıda güvenliği kavramını duyma durumu (%)	184
Çizelge 7.166: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların gıda güvenliği kavramını bilme durumu (%).....	184
Çizelge 7.167: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının gıda güvenliği kavramını tanımlayabilme durumu (%)	184
Çizelge 7.168: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının Gıda Mevzuatını duyma durumu (%).....	185
Çizelge 7.169: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının Avrupa Birliği süt hijyeni uyum çalışmalarını duyma durumu (%)	185
Çizelge 7.170: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların süt ürünlerinde gıda güvencesi konusunda kendilerini güvende hissetme düzeyleri	186
Çizelge 7.171: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının temel sorunları ve sorunların önem dereceleri.....	187
Çizelge 7.172: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması konusundaki görüşleri.....	188
Çizelge 7.173: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarına göre süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasını etkileyen değişkenlerin Güvenirlilik Analizi sonuçları	189
Çizelge 7.174: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarından elde edilen yargıların KMO ve Bartlett's istatistikleri	190
Çizelge 7.175: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Faktör Analizinde toplam açıklanan varyans	191
Çizelge 7.176: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Faktör Analizi sonuçları.....	192
Çizelge 7.177: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları için faktör gruplarının isimlendirmesi.....	194
Çizelge 7.178: Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçılarından elde edilen gruplarının dahil olduğu gıda güvencesi boyutları	195

Çizelge 7.179: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesine dair yapılan İkili Lojistik Regresyon Analizinde kullanılan değişkenler ve özellikleri	197
Çizelge 7.180: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine yapılan İkili Lojistik Regresyon modelin Hosmer & Lemeshow testi sonuçları.....	198
Çizelge 7.181: Araştırma bölgesindeki imalatçılar açısından süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenler.....	201

ŞEKİL DİZİNİ

Sayfa

Şekil 5.1: Dünyada sanayiye aktarılan süt miktarı (Milyon Ton).....	31
Şekil 5.2: Dünya içme sütü üretim miktarı (Milyon Ton)	31
Şekil 5.3: Dünya tereyağı üretim miktarı (Milyon Ton).....	32
Şekil 5.4: Dünya inek sütünden elde edilen peynir üretim miktarı (Milyon Ton).....	33
Şekil 5.5: Dünya yağlı süt tozu üretim miktarı (Milyon Ton)	33
Şekil 5.6: 2009-2014 yılları arasında AB ve ABD’de süt fiyatları (Dolar/Ton)	34
Şekil 5.7: Dünyada kişi başına düşen süt tüketimi (Süt Eşdeğeri, Kg).....	35
Şekil 5.8: Türkiye’de yıllara göre içme sütü üretim miktarı (Ton).....	40
Şekil 5.9: Türkiye’de yıllara göre peynir üretim miktarı (Ton).....	41
Şekil 5.10: Türkiye’de yıllara göre yoğurt ve ayran üretim miktarları (Ton).....	42
Şekil 5.11: Türkiye’de yıllara göre süt tozu, peynir altı suyu, kaymak ve tereyağı üretim miktarları (Ton).....	43
Şekil 7.1: Araştırma bölgesindeki tüketicilerin süt ve süt ürünleri fiyatları üzerinde etkili mekanizma hakkındaki düşünceleri (%).....	84
Şekil 7.2: Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Faktör Analizinin serpilme diyagramı	88
Şekil 7.3: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sütü ağırlıklı olarak sattığı yerlere göre dağılımı (%)	119
Şekil 7.4: Araştırma bölgesindeki üreticilerin ürettikleri sütü işletmeden işlem göreceği yere nakil eden kişilerin/kurumların dağılımı (%)	120
Şekil 7.5: Araştırma bölgesinde üretilen sütün işletmeden işlem göreceği yere nakil edildiği araç çeşidine göre dağılımı (%).....	119
Şekil 7.6: Araştırma bölgesinde üretilen sütün işletmeden işlem göreceği yere nakil edildiği araç bidon veya güğüm ise bu araçların kullanım sebepleri (%).....	121
Şekil 7.7: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sütü sattıktan sonra paralarını temin ettikleri süreye göre dağılımı (%)	121
Şekil 7.8: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin süt bedellerini temin şekline göre dağılımı (%)	122
Şekil 7.9: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda üretim düzeylerinin değişim durumu (%).....	122

Şekil 7.10: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerin son yıllarda hayvan başına üretim masraflarındaki değişimin durumu (%)	123
Şekil 7.11: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını kesime göndermek zorunda kalma nedenleri (Kişi sayısı ve %)	124
Şekil 7.12: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını satmak zorunda kalma nedenleri (Kişi sayısı ve %)	125
Şekil 7.13: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda çevrelerinde bulunan üretimden vazgeçen üreticilerin vazgeçme nedenleri (Kişi sayısı ve %)	126
Şekil 7.14: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda çevresinde bulunan üreticilerin hayvan sayılarını azaltma nedenleri (%).....	127
Şekil 7.15: Araştırma bölgesindeki üreticilerin süt tozu ithalatının süt üreticisini ne yönde etkilediği ile ilgili görüşleri (%)	127
Şekil 7.16: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ortak oldukları kooperatif çeşitlerine göre dağılımı (%)	130
Şekil 7.17: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin kooperatiflerden şikayetçi olma nedenleri (%)	131
Şekil 7.18: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin üye oldukları birlik çeşitlerine göre dağılımı (%).....	133
Şekil 7.19: Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin birliklerden şikayetçi olma nedenlerine göre dağılımı (%).....	134
Şekil 7.20: Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından Faktör Analizinin serpilme diyagramı	144
Şekil 7.21: Araştırma bölgesindeki görüşülen süt ürünleri imalatçılarının imalathanedeki konumları itibariyle dağılımı (%)	158
Şekil 7.22: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünü imalatı ile ilgili aldıkları eğitimlerin türüne göre dağılımı (%).....	160
Şekil 7.23: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin işletme ölçeğine göre dağılımı (%).....	163
Şekil 7.24: Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin sahip oldukları kalite belgesi çeşitlerine göre dağılımı (%)	173
Şekil 7.25: Araştırma bölgesine sütü imalathanelere getiren kişi/kurumların dağılımı (%).....	175
Şekil 7.26: Araştırma bölgesinde kullanılan süt nakil araçlarının türlerine göre dağılımı (%).....	175
Şekil 7.27: Araştırma bölgesinde süt nakli için bidon veya güğüm tercih eden üreticilerin tercih nedenleri ve dağılımı (%)	176

Şekil 7.28: Araştırma bölgesindeki imalatçıların süt tozu kullanma nedenleri ve dağılımı (%)	177
Şekil 7.29: Araştırma bölgesindeki imalathanelerde son yıllarda süt ürünleri üretim düzeyi değişimi (%)	178
Şekil 7.30: Araştırma bölgesindeki imalathanelerde üretilen süt ürünlerinin satış şekline göre dağılımı (%)	178
Şekil 7.31: Araştırma bölgesindeki süt ürünlerinin satış fiyatlarını belirleyen kişilerin dağılımı (%)	179
Şekil 7.32: Araştırma bölgesinde süt ürünleri için belirlenen satış fiyatlarının üretim masraflarını karşılama durumu (%)	179
Şekil 7.33: Araştırma bölgesinde süt ürünleri satın alan müşterilerin ürün fiyatlarını değerlendirme durumu (%)	180
Şekil 7.34: Araştırma bölgesindeki imalathanelerde genel olarak çözüm bekleyen sorun türleri (%)	181
Şekil 7.35: Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Faktör Analizinin serpilme diyagramı	190

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
EBK	: Et Balık Kurumu
EC	: European Commision (Avrupa Komisyonu)
FAO	: Food and Agriculture Organization (Dünya Gıda ve Tarım Örgütü)
TEFE	: Toptan Eşya Fiyat Endeksi
GATT	: Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması
IBBS	: İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması
IDF	: International Dairy Federation (Uluslararası Süt Federasyonu)
IFPRI	: International Food Policy Research Institute (Uluslararası Gıda Politikaları Araştırma Enstitüsü)
KDV	: Katma Değer Vergisi
KİT	: Kamu İktisadi Teşebbüsü
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
LSMS-ISA	: Tarıma Entegre Edilmiş Yaşam Standartları Ölçme Çalışması (Living Standats Measurement Study-Integrated Survey on Agriculture)
OECD	: Organisation for Economic Cooperation and Development (Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü)
OTP	: Ortak Tarım Politikası
SEK	: Süt Endüstrisi Kurumu
TDK	: Türk Dil Kurumu
TEPGE	: Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü Müdürlüğü
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
USDA	: United State Department of Agriculture (Birleşik Devletler Tarım Bakanlığı)
USK	: Ulusal Süt Komisyonu
VKİ	: Vücut Kitle İndeksi
WFP	: World Food Programme (Dünya Gıda Programı)
WHO	: World Health Organization (Dünya Sağlık Organizasyonu)
YEMSAN	: Yem Sanayi

SİMGELER DİZİNİ

Dekar	: da
Kilogram	: Kg
Litre	: Lt
Mili Litre	: ml
Santimetre	: cm
Türk Lirası	: TL

TEŞEKKÜR

Doktora çalışmam süresince, çalışmanın tüm aşamalarında gösterdiği her türlü ilgi, destek, bilgi paylaşımı ve anlayış için tecrübelerinden ve bilgeliğinden yararlandığım sayın hocam Prof. Dr. İsmail Hakkı İNAN'a teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

Doktora tezimin Tez İzleme Komisyonu'nda yer alarak zaman ve desteklerini esirgemeyen, görüş ve katkılarından yararlandığım Prof. Dr. Orhan DAĞLIOĞLU ve Doç. Dr. Yasemin ORAMAN'a da yardım ve katkıları için teşekkür ederim.

Çalışmalarım için bana destek olan Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümü öğretim elemanlarına teşekkür ederim.

Gıda güvencesi konusu ile tanışmamı ve ilgi duymamı sağlayan, her zaman yanımda olan yüksek lisans danışman hocam sayın Prof. Dr. Nevin DEMİRBAŞ'a da sonsuz teşekkür ederim.

Eğitim hayatım boyunca, maddi ve manevi açıdan her türlü desteği esirgemediği veren ve bu destekleri ile de doktora tez çalışmasının başarıya ulaşmasını sağlayan babam Mahmut NİYAZ'a, annem Zekiye NİYAZ'a ve kardeşim Özden NİYAZ'a tüm kalbimle teşekkür ederim.

Aralık 2015

Özge Can NİYAZ

1.GİRİŞ

1.1.Konunun Önemi

Beslenme, insanların en temel ihtiyaçlarının başında gelmektedir. Gıda tüketimi, her canlı için zorunlu olan ve esnekliği olmayan bir ihtiyaçtır. Gıda güvencesi, bütün insanların her zaman aktif ve sağlıklı bir yaşam için gerekli olan besin ihtiyaçlarını ve gıda önceliklerini karşılayabilmek amacıyla yeterli, sağlıklı, güvenilir ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik bakımdan sürekli erişebilmeleri durumudur. Günümüzde gıda güvencesinin dört boyutu tanımlanmakta ve gıda güvencesinin sağlanması için bu dört boyutun aynı anda gerçekleşmesi gerektiği belirtilmektedir: Bunlar; gıdanın bulunabilirliği, gıdaya ulaşılabilirlik, gıdanın kalite ve güvenliği ve ilk üç boyutun istikrarlı bir şekilde sürdürülmesidir (Anonim 2001; Anonim 2003; Anonim 2015a; Anonim 2015b; Anonim 2015c; Anonim 2015d). Mevcut koşullarda Türkiye’de gıda güvencesinin tam anlamıyla sağlanamadığını söylemek mümkündür. Özellikle Türk beslenmesinde ağırlıklı olarak tahıl kaynaklı gıdaların tercih edildiği ve hayvansal kökenli protein tüketim miktarının oldukça düşük olduğu gözlenmektedir (Anonim 2010a; Yağmur ve Güneş, 2010; Aktaş 2013).

Süt, insan beslenmesinde önemli bir yere sahiptir. Süt ve süt ürünleri, günlük beslenme düzeninde yer alan temel protein kaynaklarını oluşturmaktadır. Süt, tarım sektörünün yanı sıra sanayi sektörü açısından da oldukça önemli bir üründür. Süt üreticileri, süt üretimi sayesinde işletmelerine günlük olarak nakit akışı sağlayabilmektedir. Bu bağlamda sütün bulunabilirliği, ulaşılabilirliği, kullanılabilirliği ve bu üç boyutun istikrarı önemli görülmektedir.

Global ölçekte 18 araştırma ofisinde 80 üzerindeki araştırmacıdan 14’ü süt endüstrisine odaklanmıştır (Anonim 2014a). Süt ve süt ürünleri üretimi değer zinciri, üreticiden son tüketiciye kadar pek çok aktörü barındırmaktadır. Bu nedenle gıda güvencesine dair bu araştırmanın önemli bir hayvansal protein kaynağı ve sanayi hammaddesi olan süt konusunda gerçekleştirilmesi önemli görülmektedir.

2013 yılı verilerine göre Türkiye, dünyada, Avrupa Birliği-28 (AB-28), Amerika Birleşik Devletleri (ABD) ve Çin’inde aralarında olduğu listede inek sütü üretiminde 8. sırada, içme sütü üretiminde 7. sırada ve fermente süt ürünlerinde ise 5. sırada yer almaktadır (Anonim 2013a). Türkiye’de kişi başına içme sütü tüketimi 2012 yılında 33,1 lt, 2013 yılında ise 37,3 lt olarak tahmin edilmiştir (Anonim 2012; Anonim 2013a). Türkiye’de süt daha çok yoğurt, beyaz peynir ve ayran olarak tüketilirken, içme sütü tüketimi diğer ürünlere göre daha düşüktür. İrlanda, Estonya, Finlandiya, Birleşik Krallık ve AB üyesi olmayan İzlanda gibi Kuzey Avrupa ülkelerinde yıllık kişi başı içme sütü tüketimi 100 lt’nin üzerindedir (Anonim 2012).

Türkiye’de 2012-2014 yılı verileri ile tarımsal üretim değerinin içinde hayvansal üretim değerinin payı % 32,6’dır. Yine aynı yıllar arasında Türkiye’de süt üretim değerinin hayvansal üretim değeri içindeki payı % 40,7, tarımsal üretim içindeki payı ise % 13,3’tür (Anonim 2015e). Tarımsal üretim değerindeki önemli yeri nedeniyle de süt konusundaki çalışmalar önemli görülmektedir. Ayrıca Türkiye’de gıda güvencesi konusunda yapılan çalışmaların tamamı ikincil verilerden yararlanmış çalışmalardır. Literatürdeki boşluğu doldurması açısından hem birincil hem de ikincil verilerden oluşan bu kapsamlı çalışma önemli görülmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Türkiye’de süt üretiminin bölgelere göre dağılımı incelendiğinde, batıdaki bölgeler ön planda görülmektedir. En çok üretimin gerçekleştiği iller Konya, İzmir, Balıkesir, Aydın, Çanakkale, Denizli ve Burdur illeri olarak belirlenmiştir (Anonim 2014a).

TR22 Güney Marmara Bölgesi, TÜİK’in (Türkiye İstatistik Kurumu) IBBS-2 (İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırması-2) bölge sınıflandırmasına göre TR2 Batı Marmara bölgesini altında yer alan Balıkesir Alt Bölgesini kapsamaktadır. TR22 Güney Marmara Bölgesi (Balıkesir Alt Bölgesi) Balıkesir ve Çanakkale illerinden oluşmaktadır. TÜİK verilerine göre TR22 Güney Marmara Bölgesinin gerek hayvan varlığı, gerekse hayvansal üretim değeri bakımından ülkede önde gelen bölgelerden olduğu ifade edilmektedir. 2011-2013 yılları ortalamasına göre Türkiye’nin toplam sığır varlığının % 5,47’si ve manda varlığının % 2,57’si bu bölgede bulunmaktadır. Bölgede süt sığırcılığının öne çıktığı ilçeler Balıkesir Merkez, Bigadiç, Susurluk, Gönen, Biga ve Yenice’dir.

2011-2013 yılları ortalamasına göre bölgede küçükbaş hayvan varlığının Türkiye'deki payına bakıldığında koyunların % 4,08'inin ve keçilerin % 4,85'inin bu bölgede bulunduğu görülmektedir. Hemen her tür hayvan grubunda Balıkesir ili öne çıkarken keçi sayısında ise Çanakkale ilinin önde olduğu görülmektedir. Küçükbaş hayvan varlığında öne çıkan ilçeler Balıkesir Merkez, Dursunbey, İvrindi, Sındırgı, Ezine, Ayvacık, Bayramiç ve Çanakkale Merkez'dir.

Yine 2011-2013 yılları ortalamasıyla, bölgede üretilen inek sütü üretim değerinin Türkiye'deki inek sütü üretim değeri içindeki payı % 6,42, manda sütü üretim değerinin Türkiye'deki manda sütü üretim değeri içindeki payı % 3,50, koyun sütü üretim değerinin Türkiye'deki koyun sütü üretim değeri içindeki payı % 4,08, keçi sütü üretim değerinin Türkiye'deki keçi sütü üretim değeri içindeki payı % 6,08'dir. 2011-2013 yılları ortalamasına göre bölgede üretilen toplam süt değerinin Türkiye'deki toplam süt değeri içindeki payı ise % 6,04'tür (Anonim 2013b; Anonim 2013c).

TR22 Güney Marmara Bölgesi, 2013 yılı verileriyle Türkiye inek sütü üretim miktarının % 6,1'ini gerçekleştirmektedir. Bu üretimin % 70'e yakını Balıkesir ilinde, % 30'u ise Çanakkale ilinde yapılmaktadır. Günlük süt verimine bakıldığında bölge ortalaması 10,00 lt/gün ile Türkiye ortalaması olan 7,94 lt/gün'ün oldukça ilerisindedir. Bölgede üretilen koyun sütü Türkiye'de üretilen koyun sütü miktarının % 3,86'sını, yine bölgede üretilen keçi sütü Türkiye'de üretilen keçi sütü miktarının % 5,83'ünü oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvanların sütleri bölgenin yöresel peynir türlerinden biri olan, coğrafi işaret sahibi, Ezine peyniri yapımında kullanılmaktadır. Koyun sütü üretiminde Balıkesir ili öndeyken, keçi sütünde liderlik Çanakkale ilindedir. Koyun ve keçi sütünde verim Türkiye ortalamalarıyla benzer seviyededir (Anonim 2013b; Anonim 2013c).

Türkiye ve TR22 Güney Marmara bölgesinde önemli bir yeri olan süt sektörünün, yine önemli bir konu olan gıda güvencesi açısından tüm boyutları ile incelenmesi önemli görülmüştür. Ayrıca daha önce TR22 Güney Marmara Bölgesinde konu ile ilgili bir çalışma yapılmamış olması itibarıyla literatürdeki boşluğun doldurulması ve mevcut durumun ortaya konulması önemli görülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın temel amacı, Türkiye’de süt üretiminde önemli bir paya sahip olan TR22 Güney Marmara Bölgesinde (Çanakkale ve Balıkesir) süt sektörünün temel paydaşları açısından (süt ve süt ürünleri tüketicileri, süt üreticileri, süt ürünleri imalatçıları) gıda güvencesinin tüm boyutları ile (bulunabilirlik, ulaşılabilirlik, kullanılabilirlik ve kararlılık) sağlanıp sağlanmadığı düşüncesinin ve sağlanması üzerinde etkili değişkenlerin araştırılmasıdır.

Araştırmanın yan amaçları ise;

- ✓ Temel paydaşların gıda güvencesi hakkındaki bilinç düzeylerini ölçmek,
- ✓ Gıda güvencesi konusunda temel paydaşlarda farkındalık yaratabilmek,
- ✓ Süt üretim, tüketim ve sanayinin mevcut durumunu saptayabilmek,
- ✓ Gıda güvencesinin sağlanması önünde duran engelleri ortaya koyabilmek,
- ✓ Gıda güvencesinin sağlanmasına yönelik politikaları irdelemek ve politikaların uygulanabilirliğini ölçmek,
- ✓ Gıda güvencesinin sağlanması hususunda paydaşların talep ve ihtiyaçlarını saptayabilmek,
- ✓ Konu ile ilgili kurum ve kuruluşlar ile birlikte çalışarak bu konuya dikkat çekmektir.

1.4. Araştırmanın Kapsamı

Araştırma dokuz ana bölümden oluşmaktadır. Giriş bölümünde konunun önemi, araştırmanın önemi, araştırmanın amacı ve kapsamı ortaya konulmuştur. İkinci kısımda çalışmanın materyal ve yöntemi açıklanmıştır. Üçüncü bölümde konu ile ilgili önceki çalışmalar kısmı bulunmaktadır. Dördüncü bölümde gıda güvencesi kavramı açıklanmış ve gıda güvencesi ile ilgili temel politikaların irdelenmesine yer verilmiştir. Beşinci bölümde dünyada, Türkiye’de ve TR22 Güney Marmara Bölgesinde olmak üzere süt ve süt ürünleri ile ilgili mevcut güncel ikincil veriler ile üretim ve tüketim bilgileri mevcuttur. Altıncı bölümde süt sektörüne yönelik politikalar ve uygulamalarına değinilmiştir.

Yedinci bölümde ise araştırma bölgesinde yapılan anketlerden elde edilen birincil verilerin analizlerine ve yorumlarına yer verilmiştir. Gıda güvenesi, oldukça geniş ve kapsamlı bir kavramdır. Bu nedenledir ki gıda güvenesini ortaya koymaya çalışan mevcut birçok araştırma olmasına rağmen gıda güvenesinin tüm detayları ile ortaya konulmasını sağlayacak tek başına bir yöntem henüz bulunmamıştır. Bu çalışmada, zaman ve maddi kısıtlar nedeni ile tüm gıda grupları açısından çalışmak mümkün olmadığından bir ürün grubu belirlenmiştir. Beslenmedeki öneminin yanı sıra, tarım ve sanayi sektörleri için de oldukça önemli olan süt ve süt ürünleri çalışmanın ürün kapsamını oluşturmaktadır. Çalışmada ürün kapsamı belirlenerek araştırma yapılması, araştırmayı tek yönlü bir tüketici çalışması olmaktan çıkarmakta, süt sektörünün temel aktörleri olan ve gıda güvenesinin sağlanması konusunda aktif rol alan süt ve süt ürünleri tüketicileri, süt üreticileri ve süt ürünleri imalatçıları olmak üzere geniş bir açıdan ele alma imkanı sağlamaktadır. Ayrıca her gıda ve gıda grubunun farklı yapısal sorunları bulunmakta ve bir arada ele alındığında bu sorunlar göz ardı edilebilmektedir. Süt ve süt ürünleri üretim ve tüketim verilerini makro bazda inceleyen birçok resmi kurum çalışması bulunmakta ve güvence başlığı altında olmasa bile mevcut veriler ile süt sektörüne yönelik güvence boyutlarını irdelemektedir (Anonim 2014a, Anonim 2013d). Bu bölümdeki verilerin toplanması amacıyla gıda güvenesinin tüm boyutlarını kapsayan sorular içeren üç farklı anket formu düzenlenmiştir. Belirtilen anket formları sırasıyla temel paydaşlar olan süt ve süt ürünleri tüketicileri, süt üreticileri ve süt ürünleri imalatçılarına uygulanmıştır. Sekizinci bölüm, konu ile ilgili sonuç ve önerilerden oluşmaktadır. Çalışma için yararlanılan kaynaklar ise en son bölümde yer almaktadır.

2.MATERYAL ve YÖNTEM

2.1.Materyal

Bu çalışmada birincil ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. Birincil veriler Çanakkale ve Balıkesir illerinde bulunan süt ve süt ürünleri tüketicileri, süt üreticileri ve süt ürünü imalatçıları ile yüz yüze yapılan anket çalışmalarından elde edilmiştir.

İkincil veriler ise TÜİK, FAO (Food and Agriculture Organization-Dünya Gıda ve Tarım Örgütü) ve IDF (International Dairy Federation-Uluslararası Süt Konseyi) gibi resmi istatistik kurumlarından ve daha önce bu konuda yapılmış çalışmalardan derlenmiştir. Yararlanılan istatistiki kaynaklarda ürünlere ilişkin üretim değerleri nominal olarak verilmiştir. İlgili veriler 2010 yılına baz alan TEFE (Toptan Eşya Fiyat Endeksi) deflatörü ile enflasyonun getirdiği artışlardan arındırılmış ve reel hale getirilmiştir. Elde edilen sonuçlar konu ile ilgili literatür taramasıyla desteklenmiştir.

2.2.Yöntem

2.2.1.Verilerin toplanması sırasında izlenen yöntem

Ana kitlenin en iyi düzeyde temsil edileceği örnek sayısının belirlenmesi için oransal yaklaşımdan yararlanılmıştır (Cankurt 2008; Miran 2008). Çalışmada, örnekleme yapmak amacı ile Çanakkale ve Balıkesir İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinden konu ile ilgili ve temin edilebilen 2013 yılı üretim ve imalat verileri kullanılmıştır. Araştırma kapsamına alınan her paydaş için ayrı örnekleme yapılmıştır.

2.2.1.1.TR22 Güney Marmara Bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerine ait örnekleme

TR22 Güney Marmara Bölgesinde (Çanakkale ve Balıkesir) bulunan süt tüketicilerinin sayısı tam olarak bilinmediği için sonsuz ana kitle üzerinden oransal örnek hacmi hesaplama formülü uygulanmıştır. p değeri bilinmeyen araştırmalarda örnekleme sayısının olabildiğince fazla çıkabilmesi için 0,5 değeri genel olarak kabul görmektedir (Cankurt 2008). Burada p değeri tezin ana hipotezini de oluşturan süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanıp sağlanmama olasılığıdır. Ayrıca tüketici temelli araştırmalarda yapılan anket sayısının yüz ve üzerinde olmasının daha sağlıklı sonuçlar doğuracağı gerekçesi ile tüketici örnekleme için güven aralığı % 99 olarak alınmıştır. % 99 güven aralığında, d=0,10 hata ile örnek hacmi şöyledir;

$$n = \frac{z^2 \cdot p \cdot (1-p)}{d^2}$$

n=Örnek hacmi

z²= istenen güven düzeyine ait güven faktörü
(% 99 için 2,58)

σ²p_x=Ana kitle oranının varyansı

p=Anakitle oranı

$$\frac{2,58^2 \cdot (0,5) (0,5)}{(0,10)^2} = 166$$

Buradan yola çıkarak TR22 Güney Marmara Bölgesinde toplam 166 süt ve süt ürünleri tüketicisi ile anket yapılmasına karar verilmiştir. Anket sayılarının nüfus üzerinden illere göre dağılımı ise Çizelge 1.1’de verilmiştir. Her iki ilde de nüfus yoğunluğunun merkez ilçelerde olması nedeniyle, anketler merkez ilçelerde bulunan tüketiciler ile yüz yüze anket yapılmıştır.

Çizelge 1.1. Araştırma bölgesinde anket yapılan süt ve süt ürünleri tüketicilerinin sayılarının illere göre dağılımı

	Toplam nüfus	Nüfus Oranı (%)	Anket Sayılarının İllere Dağılımı
Çanakkale	502.328	30,16	50
Balıkesir	1.162.761	69,84	116
Toplam	1.665.089	100	166

Kaynak: Anonim 2015e.

2.2.1.2. TR22 Güney Marmara Bölgesindeki süt üreticilerine ait örnekleme

Balıkesir ve Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinden alınan 2013 yılı verilerine göre TR22 Güney Marmara Bölgesinde büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapan toplam 110.134 işletme bulunmaktadır. Bu nedenle, N sayısı belli olduğu için sonlu ana kitle üzerinden oransal örnek hacmi hesaplama formülü uygulanmıştır (Cankurt 2008; Miran 2008).

Buna göre işletme sayısı üzerinden belirlenen % 95 güven aralığında, d=0,10 hata ile örnek hacmi;

$$n = \frac{N p (1 - p)}{(N - 1) \sigma^2 p x + p (1 - p)}$$

n=Örnek hacmi

N=Anakitle büyüklüğü

$\sigma^2 p x$ =Ana kitle oranının varyansı

p=Anakitle oranı

$$n = \frac{110134 (0,5) (0,5)}{110133.(0,0026)+(0,5)(0,5)} = 96$$

Buradan yola çıkarak TR22 Güney Marmara Bölgesinde toplam 96 süt üreticisi ile anket yapılmasına karar verilmiştir. Anket sayılarının toplam işletme sayıları üzerinden illere göre dağılımı ise Çizelge 1.2’de verilmiştir. Balıkesir ilinde süt üretiminin en yoğun olduğu ilçenin Merkez ilçe, Çanakkale ilinde ise Biga ilçesi olması dolayısıyla anketler bu ilçelerde süt üreticileri ile bir araya gelerek yapılmıştır.

Çizelge 1.2. Araştırma bölgesinde anket yapılan süt üreticilerinin sayılarının illere göre dağılımı

	Büyükbaş ve Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliği Yapan Toplam İşletme Sayısı	Oran (%)	Anket Sayılarının İllere Dağılımı
Çanakkale	28.792	26	25
Balıkesir	81.342	74	71
Toplam	110.134	100	96

Kaynak: Anonim 2014b, Anonim 2014c.

2.2.1.3.TR22 Güney Marmara Bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarına ait örnekleme

Balıkesir ve Çanakkale İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüklerinden alınan 2013 yılı verilerine göre TR22 Güney Marmara Alt Bölgesinde 242 süt ve süt ürünü işleyicisi bulunmaktadır. Bu nedenle, N sayısı belli olduğu için sonlu ana kitle üzerinden oransal örnek hacmi formülü uygulanmıştır. Buna göre işletme sayısı üzerinden belirlenen % 95 güven aralığında, d=0,10 hata ile örnek hacmi;

$$n = \frac{N p (1 - p)}{(N - 1) \sigma^2 p x + p (1 - p)}$$

n=Örnek hacmi

N=Anakitle büyüklüğü

$\sigma^2 p x$ =Ana kitle oranının varyansı

p=Anakitle oranı

$$n = \frac{242 (0,5) (0,5)}{241 (0,0026) + (0,5)(0,5)} = 70$$

Buradan yola çıkarak TR22 Güney Marmara Bölgesinde toplam 70 süt ürünleri imalatçısı ile anket yapılmasına karar verilmiştir. Anket sayılarının toplam işletme sayıları üzerinden illere göre dağılımı ise Çizelge 1.3'te verilmiştir.

Çizelge 1.3. Araştırma bölgesinde anket yapılan süt ürünleri imalatçıların sayılarının illere göre dağılımı

	Süt ve Süt Ürünleri İşleyen Firma Sayısı	Oran (%)	Anket Sayılarının İllere Dağılımı
Çanakkale	89	36,78	25
Balıkesir	153	63,22	45
Toplam	242	100	70

Kaynak: Anonim 2014b, Anonim 2014c.

2.2.1.4. TR22 Güney Marmara Bölgesinde yapılan toplam anket sayısı

Araştırma kapsamında yapılan anketlerin paydaşlara ve illere göre dağılımı Çizelge 1.4'te verilmiştir. Buna göre toplamda her iki ilde üç ayrı paydaş ile yapılacak anket sayısı 332 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 1.4. Araştırma bölgesinde anket yapılan toplam paydaş sayılarının illere göre dağılımı

	Çanakkale	Balıkesir	Toplam
Süt ve Süt Ürünleri Tüketicileri	50	116	166
Süt Üreticileri	25	71	96
Süt Ürünleri İmalatçıları	25	45	70
Toplam	100	232	332

2.2.2. Verilerin analizi sırasında izlenen yöntemler

Bu çalışmada, makro verilerin gösteriminde basit indeks, yüzde hesapları gibi temel istatistiksel işlem ve yöntemlerden yararlanılmıştır.

Tüm paydaşlarla yapılan anketlerden elde edilen veriler istatistik paket programlarına aktarılmış ve analize hazır hale getirilmiştir. Verilerin analizinde kullanılan analiz yöntemleri ise şöyledir;

Likert Ölçek Ortalaması; Likert Ölçekli sorulara verilen cevapların ağırlıklı ortalamalar yöntemiyle hesaplanması sonucu elde edilen bir ortalamadır.

Güvenirlilik Analizi; herhangi bir ölçme aracının ölçtüğü özelliği ne kadar güvenirlikte ölçtüğünün göstergesidir (Tekin 2000; Tavşancıl 2005; Cankurt 2008).

Ölçekte yer alan k sorununun homojen bir yapı gösteren bir bütünü ifade edip etmediğini araştırmaktadır. Ağırlıklı standart değişim ortalamasıdır. Bir ölçekteki k sorunun varyansları toplamının genel varyansa oranlanması ile elde edilir. 0 ile 1 arasında değer alan bu katsayı (Cronbach) Alfa katsayısı olarak adlandırılır.

Alfa katsayısına bağı olarak ölçeğin güvenilirliği aşağıdaki gibi yorumlanır:

- $0 \leq \alpha < 0,40$ ise ölçek güvenilir değildir,
- $0,40 \leq \alpha < 0,60$ ise ölçeğin güvenilirliği düşük,
- $0,60 \leq \alpha < 0,80$ ise ölçek oldukça güvenilir,
- $0,80 \leq \alpha < 1,00$ ise ölçek yüksek derecede güvenilir bir ölçektir (Cronbach 1951; Kalaycı 2010).

Bu çalışmada Güvenirlik Analizi süt ve süt ürünleri tüketicilerine, süt üreticilerine ve süt ürünü imalatçılarına yönelik ayrı ayrı hazırlanmış ve gıda güvencesinin boyutları göz önüne alınarak planlanmış 5’li Likert Ölçekli yargılara uygulanmış ve her paydaş için ayrıca analiz edilmiştir. Güvenirlik Analizlerinin sonuçlarının, tüm paydaşlar için anlamlı çıkması ile beraber Faktör Analizi yapmanın uygun olduğuna karar verilmiştir.

Faktör Analizi; birbiriyle ilişkili p değişkenden oluşan veri setini, birbirinden bağımsız ve daha az sayıda yeni değişkenler içeren veri setlerine dönüştürmek, oluşturulan bu veri setindeki değişkenleri gruplayarak bir oluşumu ya da olayı açıkladıkları varsayılan ortak faktörler belirlemek, oluşumu etkileyen değişken gruplarından (faktörler) majör ve minör faktörleri tanımlamak amacıyla başvurulan bir yöntemdir (Spearman 1904; Özdamar 2013).

Faktör analizi, bir faktörleştirme ya da ortak faktör adı verilen yeni kavramları (değişkenleri) ortaya çıkarma ya da maddelerin faktör yük değerlerini kullanarak kavramların işlevsel tanımlarını elde etme süreci olarak da tanımlanabilir. İyi bir faktörleştirmede, a) değişken azaltma olmalı, b) üretilen yeni değişken ya da faktörler arasında ilişkisizlik sağlanmalı ve c) ulaşılan sonuçlar, yani elde edilen faktörler anlamlı olmalıdır (Tabachnick ve Fidell, 2001; Tatlıdil, 1992; Büyüköztürk 2002).

Biri bağımlı diğerleri ise bağımsız değişken olarak dikkate alınarak çözüme gidilen Varyans Analizi, Çoklu Regresyon ve Diskiriminant Analizlerinden farklı olarak Faktör Analizinde böyle bir sınırlama yapılamamaktadır. Faktör Analizinde, karşılıklı bağımsız ilişkiler incelenmektedir (Cankurt 2008).

Faktör Analizinin istatistiksel sonuçlarını değerlendirmede temel ölçüt, ölçekte ve değişkenlerle faktörler arasındaki korelasyonlar olarak nitelenen faktör yükleridir. Faktör yüklerinin yüksek olması, değişkenin söz konusu faktör altında yer aldığı anlamına gelmektedir (Yılmaz ve ark. 2009).

Faktör analizi belirli aşamalardan oluşmaktadır. İlk önce faktör analizine uygun değişkenler kurgulanmalıdır. Faktör analizine konu olacak değişkenlerin aralıklı veya oran ölçeklerine uygun şekilde hazırlanması gerekmektedir. Verilerin analize uygunluğunun belirlenmesi için Güvenirlik Analizi sonrasında KMO ve Bartlett Test istatistiklerine bakılmalıdır. KMO değeri 0,5'in altındaki veri setleri için Faktör Analizinin yapılması uygun olmayacaktır. Yine Bartlett Test istatistiğinin seçilen güven aralığı sınırlarına göre anlamlı olması gerekmektedir. Sonraki aşamalarda faktörlerin elde edilmesine geçilebilmektedir. İlk olarak faktör sayısının belirlenmesi gerekmektedir. Faktör sayısının belirlenmesi için Scree Testi, Jollifie testi, açıklanan varyans kriteri ve toplam açıklanan varyans yöntemleri kullanılabilir. Bu çalışmada faktör sayısının belirlenmesinde Scree Testi ve özdeğerler dikkate alınmıştır. Özdeğeri 1'in üzerinde olan değişken sayısı, faktör sayısını belirlemektedir. Son aşama ise faktörlerin isimlendirilmesi ve yorumlanmasıdır. Bunun için, değişken ile ortak faktör arasındaki ilişkiyi gösteren bir korelasyon katsayısı olan faktör yükü değerlerinden yararlanılmaktadır (Büyüköztürk 2002; Cankurt 2008; Field 2006). Bazı çalışmalarda farklılık göstermekle birlikte genel olarak faktör yükünün en az 0,30 olması uygun görülmektedir (Doğan ve Başokçu 2010). Bu çalışma için minimum faktör yükü 0,40 olarak kabul edilmiştir. Faktörlerin isimlendirilmesinde ise faktör yükü en büyük değişken ya da birkaç faktörün ortak özellikleri baz alınmıştır.

Bu çalışmada Faktör Analizi süt ve süt ürünleri tüketicilerinin, süt üreticilerinin ve süt ürünü imalatçılarına yönelik ayrı ayrı hazırlanmış ve gıda güvencesinin boyutları göz önüne alınarak planlanmış 5'li Likert Ölçekli yargılara uygulanmış ve her paydaş için ayrıca analiz edilmiştir. Faktör Analizi sonucunda tüm paydaşlar için elde edilen değişkenler daha az sayıda değişken grupları (faktörler) altında toplanmış ve isimlendirilmiştir. Faktör Analizinden elde edilen faktörler, bir sonraki analiz olan İkili Lojistik Regresyon Analizinde bağımsız değişkenler olarak modellere dahil edilmiştir.

Faktör Analizinden elde edilen skorları Regresyon modellerinde kullanmanın çoklu bağlantı gibi sorunları ortadan kaldırdığı ve skorların en yüksek verim ile kullanılabilmesine dair çalışmalar bulunmaktadır (Scott 1966; Zhu 2009). Buna rağmen Faktör Analizinden elde edilen skorları Regresyon Analizinde bağımsız değişken olarak kullanan sınırlı sayıda araştırma bulunmaktadır (Cankurt ve ark. 2007; Cankurt 2008; Yılmaz 2009; Cankurt 2010; Sakar ve ark. 2011). Fakat tarım ekonomisinin çeşitli alanlarını kapsayan bu çalışmalardan hiçbiri gıda güvencesi konusunda yapılmamıştır. Gıda güvencesi ile ilgili herhangi bir çalışmada Faktör Analizinden elde edilen sonuçlar Regresyon Analizinde bağımsız değişken olarak kullanılmamıştır. Bu çalışmada, Faktör Analizi'nden elde edilen değişkenler İkili Lojistik Regresyon Analizinde kullanılmıştır.

Lojistik Regresyon; bağımlı değişkenin nitel, bağımsız değişkenlerin ise nicel ya da nitel olduğu durumlarda değişkenler arası ilişkilerin incelenmesine olanak sağlamaktadır (Berkson 1944; Menard 2002; Tranmer ve Elliot 2005; Miran 2008; Köksal 2009). Birçok alanda olduğu gibi tarım ekonomisi alanında da oldukça sık kullanılmaktadır (Karaman 2002; Hasdemir 2011; Cevher ve ark. 2012; Everest ve ark. 2012; Güler ve Yavuz 2012; Gürler ve ark. 2012; Kaya ve ark. 2012).

Lojistik regresyon, iki sınıflı veya çok sınıflı kesikli değişken olması durumunda normallik varsayımının bozulması nedeni ile doğrusal regresyon analizine alternatif olmaktadır. Varsayım kısıtı olmaması nedeni ile kullanım kolaylığının yanı sıra, çözümlenmeden elde edilen modelin matematiksel olarak çok esnek olması, kolay yorumlanabilmesi yönetime olan ilgiyi arttırmıştır (Agresti 2002; Cankurt 2008; Özdamar 2013).

Gözlemleri verilerin yapısında bulunan gruplara atamak için en çok kullanılan yöntemlerden biri Lojistik Regresyon Analizidir (Hosmer 2000). Lojistik model, iki veya daha çok düzeyli nitel bağımlı değişkenin incelenmesinde kullanılan genelleştirilmiş doğrusal modeller grubunun özel bir durumudur ve lojistik modellemede kullanılan fonksiyon, odds değerinin (olup olmama olasılığı) doğal logaritmasıdır (Köksal 2009).

Lojistik modelde bağımlı değişken ortalaması bir olasılık olarak aşağıdaki gibi hesaplanır:

İstenen olaya ait olasılık P, istenmeyen olayın olasılığı ise 1-P olsun.

β_0 : Denkleme ait sabit katsayı (intercept)

$\beta_1, \beta_2, \dots, \text{ve } \beta_p$ Bağımsız değişkenlere ait regresyon katsayıları (Slopes)

X_i : i. bağımsız değişkene ait değer (örneğin : kesikli bağımsız değişken, $i=1$ için $X_1=1$ yada $X_1=0$ değeri alabilir) ve

p : Değişken sayısı ($i= 1,2,3, \dots, p$)

İstenen olayın olasılığı ($Y=1$); $P(Y = 1 | X_1, X_2, \dots, X_p) = \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}}$

yada

$$P(Y = 1 | X_1, X_2, \dots, X_p) = \frac{1}{1 + e^{-(\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p)}};$$

İstenmeyen olayın olasılığı ($Y=0$) ise

$$\begin{aligned} P(Y = 0 | X_1, X_2, \dots, X_p) &= 1 - P(Y = 1 | X_1, X_2, \dots, X_p) \\ &= 1 - \frac{e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}} = \frac{1}{1 + e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}} \end{aligned}$$

eşittir ve bu iki olasılığın birbirine oranına “odds oranı” denilir.

$$\text{Odds (Y=1|X}_1, X_2, \dots, X_p) \text{ oranı : } \frac{P}{1 - P} = e^{\beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p}$$

ya da $\frac{P}{1 - P} = e^{\beta_0} e^{\beta_1 X_1} \dots e^{\beta_p X_p}$ şeklinde yazılabilir. Eşitliğin her iki tarafının

doğal logaritması (Ln) alındığında; bağımlı değişken ile bağımsız değişken arasındaki ilişkinin lineer bir duruma dönüştüğü logistik regresyon denklemi,

$$\text{Logit (P)} = \mathbf{log} \left[\frac{P}{1 - P} \right] = \beta_0 + \beta_1 X_1 + \dots + \beta_p X_p \text{ şeklinde yazılabilir (Berkson}$$

1944; Hosmer 2000; Köksal 2009).

Sonuç değişkeninin kategorik bir yapı sergilediği Lojistik Regresyon Analizi üç şekilde uygulanmaktadır. Bunlar; bağımlı değişkenin iki şıklı olması durumunda İkili (Binary) Lojistik Regresyon Analizi, bağımlı değişkenin ölçme düzeyine sahip en az üç şıklı olduğu durumda Sınıflayıcı (Nominal) Lojistik Regresyon Analizi ve bağımlı değişkenin sıralayıcı ölçme düzeyine sahip ve yine en az üç şıklı olması halinde Sıralayıcı (Ordinal) Lojistik Regresyon Analizi olarak adlandırılmaktadır (Hosmer 2000; Menard 2002; Köksal 2011). Bu çalışmada İkili Lojistik Regresyon Analizi kullanılmıştır.

İkili Lojistik Regresyon Analizi, sadece iki cevap seçeneği (evet/hayır, var/yok) içeren bağımlı değişkenlerde yapılan Lojistik Regresyon Analizidir (Tatlidil 1999; Cankurt 2008). Bu çalışmada tüm paydaşlar için ayrı İkili Lojistik Modeller kullanılmıştır. Süt sektörü paydaşlarının, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesi sağlanması düşüncesi=1, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmaması düşüncesi=2 olarak kodlanmıştır.

3. KAYNAK ÖZETLERİ

Abeh (2003), ‘‘Combating food insecurity in Northern Cameroon: Challenges and opportunities’’ adlı çalışmada birincil ve ikincil veriler bir arada kullanılmıştır. Denekler ile yüz yüze yapılan anketlerden elde edilen birincil verilerin frekans dağılımları alınmış ve yorumlanmıştır. Bölgede gıda güvencesizliğinin sebebi olarak coğrafi ve ekonomik koşullar öne sürülmüştür. Çözüm önerisi kapsamında tarımsal üretimde daha fazla gübre kullanılması ile verimin artırılması, tarımsal üretim tekniklerinin ilerlemesinin yanı sıra politik altyapının da iyileştirilmesi önerilmiştir.

Demirbaş ve Atış (2005)’ın ‘‘Türkiye tarımında gıda güvencesi sorununun buğday örneğinde irdelenmesi’’ konulu çalışmalarında Türk beslenme alışkanlıkları açısından önemli bir ürün olan buğdayın gıda güvencesi kapsamında mevcut durumu makro veriler ile ortaya konulmuştur. Çalışmada, buğday üretimindeki yıllık artışın nüfus artışının gerisinde kaldığı, yeterlilik derecesi yüzün üzerinde olan buğdayın sanayi kullanımı göz önüne alındığında yeterlilik derecesinin yüzün altına düştüğü sonuçlarına varılmıştır.

Anonim (2006), ‘‘Food security’’ konulu bilgilendirme raporunda gıda güvencesinin tanımı, boyutları, dünyadaki gıda güvencesinin mevcut durumu ve konu ile ilgili politikalara yer verilmiştir. Çalışmada dünyada 800 milyondan fazla kişinin açlık ve yetersiz beslenme sorunu olduğu, 39 ülkenin de çok zor durumda olduğunu vurgulanmıştır. Çalışma sonuçlarında, gıda güvencesinin sağlanması için gıda güvencesine odaklanması, tarım sektöründeki sorunların çözülmesi, sadece ekonomik büyümenin hedeflenmesinin yeterli olmadığı, eğitim ve iş olanaklarının da iyileştirilmesi gerektiği sonuçları vurgulamıştır.

Abdalla (2007), ‘‘Causes of food insecurity in Southern Africa: an assesment’’ konulu çalışmasında gıda güvencesizliği sorunu ile karşı karşıya kalan en önemli bölgelerden Güney Afrika’daki gıda güvencesi sorununu gıda talebi ve arzı olmak üzere iki yönlü ele alınmıştır. Çalışmaya göre talep açısından sonuçlar; artan nüfusun ihtiyaçlarını karşılamak amacı ile tarımsal üretimi arttırmak, yüksek ve oynak gıda fiyatlarını kontrol eden bölgesel mekanizmalar oluşturmak, uzun dönemde ekonomik büyüme sağlamak ve kadınların tarımsal üretimdeki rolünün önemini kavramak olarak sıralanmıştır. Çalışmanın arz yönünde ise tarımsal verimin düşük olması, yatırımların yetersizliği ve politikaların işlemediği sorunlarına değinilmiştir.

Forum (2007), “A struggle for food security” adlı çalışmada Tanzanya’daki gıda güvencesizliği makro göstergelerle incelenmiş ve bölgede gıda güvencesizliğinin nedenleri; tarımsal altyapının bozuk olması (araziler küçük ve parçalı vs.), yeni tarımsal üretim sistemlerine geçilmemesi, pazarlama konusunda yaşanan problem olarak belirtilmiştir.

Kıymaz ve Şahinöz (2008), “Dünya ve Türkiye gıda güvencesi durumu” başlıklı çalışmalarında ikincil verilerden yararlanmışlardır. Bu çalışmada, 2007 yılında dünyada yaşanan gıda krizi ve etkilerine yer verilmiştir. Ayrıca Türkiye’deki mevcut gıda yoksulluğunun en önemli boyutunun hayvansal ürünlerde gıda güvencesinin sağlanamaması olduğuna dikkat çekilmiştir.

Alusala (2009), “Towards promoting food security amongst poor urban household: the case of Phomolong in Mamelodi” başlıklı çalışmada gıda güvencesinin bugün tüm aşağı Sahra Afrika ülkelerinde önemli bir sorun olduğu belirtilmiştir. Çalışma, gıda güvencesinin kullanılabilirlik boyutu temel alınarak gıda ekonomisi ile ilgili değerlendirmelerden oluşmaktadır.

Anonim (2009), “The state of food insecurity in the world” adlı Dünya Gıda ve Tarım Örgütüne (FAO) ait raporda dünyadaki gıda güvencesizliği makro rakamlar ile ortaya konmuştur. Raporda dünya geneli için gıda güvencesizliğinin beklenenin aksine giderek arttığı ve daha önemli bir konu haline gelmekte olduğu vurgulanmıştır.

Lemba (2009), “Intervention model for sustainable household food security in the drylands of Kenya: case study of Makueni district” adlı çalışmada Kenya’nın çok büyük bir bölümünde kronikleşmiş gıda güvencesizliği konusu ele alınmıştır. Çalışmada gıda güvencesinin sağlanabilmesi, devlet müdahalesi ile alınacak önlemlere bağlanmaktadır.

Sseguya (2009), “Impact of social capital on food security in southeast Uganda” adlı çalışma, pek çok yardım yapılmış ve konu ile ilgili pek çok çalışma yapılmış olmasına rağmen hala gıda güvencesizliğinin hüküm sürdüğü Uganda’da, birincil veriler kullanılmak suretiyle hazırlanmıştır. Örneklem yöntemi ile hesaplanan 378 adet anket yolu ile toplanan birincil verilere, Lojistik Regresyon Analizi uygulanarak gıda güvencesinin sağlanması üzerinde etkili değişkenler belirlenmiştir. Çalışmada Uganda’nın Kamuli bölgesinde sosyal sermaye ile gıda güvencesi arasındaki ilişkinin belirlenmesi de hedeflenmiştir. Gıda güvencesinin sağlanması üzerinde etkili değişkenler sosyal, ekonomik ve mekânsal olarak gruplandırılmıştır. Bu gruplar deneklerin yaşını, eğitim durumunu, tarım dışı geliri olma durumunu ve sağlık hizmetlerine olan ulaşım gibi değişkenleri kapsamaktadır.

Eştürk ve diğerleri (2010), ‘‘Küresel ekonomik krizin Türkiye’de gıda güvencesi üzerine etkileri’’ni araştırmıştır. Bu çalışmada, yaşanan mali ve ekonomik krizlerden dolayı gıda yoksulluğunun giderek derinleşen bir sorun olduğuna dikkat çekecek şekilde literatür taraması yapılmış ve krizlerin neden olduğu gıda güvencesizliği, işsizlik ve talep daralması gibi sonuçlar ortaya konulmuştur.

Kalkan ve Cnedioğlu (2010)’nun hazırladığı ‘‘Et fiyatlarındaki artışa nasıl bakılmalı’’ adlı raporda gıda güvencesinin ulaşılabilirlik boyutu ekonomik açıdan ele alınmış ve Türkiye’de 2009 yılında yaşanan et fiyatlarındaki önemli fiyat artışlarının nedenleri ortaya konulmuştur. Et fiyatlarındaki artışların Et Balık Kurumunun (EBK) zelleştirilmesi, yem fiyatlarındaki artışlar gibi nedenlere dayandırıldığı çalışmada, et ithalatının et sektöründe gıda güvencesinin sağlanması açısından kısa dönemli bir çözüm nerisi olduğu vurgulanmıştır.

Judelman (2010), ‘‘A comprehensive analysis of food security assesments of Lane county’’ konulu çalışmasında gıda güvencesi konusu topluluk gıda güvencesi adı altında bölgesel olarak ele alınmış ve Lane bölgesi açısından irdelenmiştir. Çalışmada, gıda güvencesini sağlamaya yönelik mevcut sistemlerin sürdürülebilir olmadığı ve gıda güvencesi kapsamında yapılan yardımlarla mevcut durumun geçici bir iyileşme gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Reichwage (2010), ‘‘Food security among households in Nothern Nigeria: descriptive analysis’’ başlıklı çalışma birincil veriler kullanılarak hazırlanmıştır. Çalışmada kuzey Nijerya’daki gıda güvencesizliği anket yöntemi kullanılarak sorgulanmış ve elde edilen birincil veriler istatistiksel yöntemlerle analiz edilmiştir. Bu çalışmada birincil verileri değerlendirmek amacıyla Tarıma Entegre Edilmif Yaşam Standartları lme alışması (LSMS-ISA)’dan yararlanılmıştır. Bölgede gıda güvencesizliğinin hala önemli bir sorun olduğuna dikkat çeken sonuçlar elde edilmiştir. Deneklerin çalışmada belirlenen 12 temel gıda gruplarından yalnızca yarısına erişebildiğine, özellikle beslenme düzeninde çok önemli bir yere sahip olan süt ve süt ürünleri ve meyve gruplarına erişemediklerine dikkat çekmiştir.

Eraktan ve Yelen (2012), “Üretici, tüketici ve yoksulluk olgusu yönünden Türkiye’de gıda güvencesi” isimli çalışmada, gıda güvencesi üretici ve tüketici açısından ele alınarak gıdanın bulunabilirliği ve gıdaya erişebilirlik boyutları açısından irdelenmiştir. Bu çalışmada literatür taramasından elde edilen ikincil veriler kullanılmıştır. Türkiye’de gıda arz ve talebini sınırlayan faktörler; tarımsal üretim sorunları ve gıdaya erişimde kısıtlar açısından ele alınmıştır. Bunun yanı sıra Türkiye’de kişi başına gıda tüketimi incelenmiş ve hayvansal ürün tüketiminin yetersizliğine dikkat çekilmiştir. Türk tarımının ihracatçı yapıdan ithalatçı yapıya dönmesi ve yoksulluk nedeniyle yetersiz ve dengesiz beslenme sorununun sürüyor olması çalışmanın önemli sonuçlarını oluşturmaktadır.

Erbaş ve Arslan (2012), “Açlığın önlemesi ve gıda güvencesinin sağlanması” konulu, literatür taraması yöntemiyle hazırlanan çalışmada gıda güvencesini tehlikeye sokan etmenler ve gıda güvencesinin sağlanabilmesi için alınabilecek tedbirler üzerinde durulmuşlardır. Bu çalışmada, gıda güvencesinin sağlanabilmesinin tarımsal altyapının geliştirilmesi ve gıda yoksulluğu çeken bölgelere dolaylı veya direkt yardımlar sağlanması ile mümkün olabileceği öne sürülmektedir.

Ingram (2011), “From food production to food security” konulu çalışmada gıda güvencesinin önemli boyutlarından biri olan bulunabilirlik boyutu, gıda üretimi açısından incelenmiştir. Çalışmada bölgesel ölçekli gıda güvencesi çalışmalarının, global ölçekli çalışmalardan daha uygulanabilir sonuçlar getireceğine dikkat çekilmiştir. Çalışma sonucunda, tarım odaklı çalışmaların gıda güvencesini tek başına çözmede yeterli olmayacağı fakat gıda güvencesi üzerindeki etkisinin de yadsınamayacağı vurgulanmıştır.

Yılmaz ve diğerleri (2011), “Dünyada ve Türkiye’de gıda güvencesi” konulu çalışmada, dünyadaki gıda yoksulluğuna dikkat çekecek bir literatür taraması yapılmıştır. Küresel ısınma sonucu görülen kuraklık, seller, yangınlar nedeniyle gıda fiyatlarının giderek yükseldiğine ve Türkiye’deki et krizine değinilmişlerdir. Gıda güvencesinin giderek önemli hale gelen bir konu olduğuna, bu alandaki hemen her çalışmada olduğu gibi bu çalışmada da vurgu yapılmıştır.

Anonim (2012a), “Türkiye’de iklim değişikliğinin tarım ve gıda güvencesine etkileri” konulu raporunda tarımsal makro veriler ile mevcut durum ortaya konulmuştur. Küresel ısınmanın tarım sektörünü ve dolayısı ile gıda güvencesini olumsuz etkileyen bir etken olduğu sonucuna varılmıştır.

Keskin ve Demirbaş (2012)'ın ‘‘Gıda güvencesi ve hesaplama yöntemleri üzerine bir değerlendirme: kısıtlar ve öneriler’’ konulu çalışmasında genel kabul görmüş gıda güvencesi hesaplama yöntemleri olan FAO Yöntemi, hanehalkı gelir ve harcama anketleri, bireysel gıda alım anketleri, antropometrik yöntemler ve kalitatif yöntemler hakkında bilgi verilmiş ve mevcut yöntemlerin kısıtlarına dikkat çekilmiştir. Çalışma sonucuna göre gıda güvencesi ile ilgili en önemli sorunlardan biri de gıda güvencesinin tüm boyutları ile tüm paydaşlar açısından istenen düzeyde analiz edilebilmesini sağlayacak bir yöntemin henüz var olmamasıdır.

Ivanoff (2012), ‘‘Political ecology of food security and nutrition in the municipality of Jesus de Otoro, Honduras’’ konulu çalışmada literatür çalışmasının yanı sıra birincil veriler de kullanılmıştır. Seçilen araştırma alanı olan Honduras'daki Jesus de Otoro bölgesinde üreticilerle yüz yüze gerçekleştirilen anket sonuçları istatistiksel yöntemlerle değerlendirilmiştir. Çalışmada Lineer Regresyon Analizinden yararlanılmıştır. Çalışma kapsamında gıda güvencesinin çevresel, kültürel ve politik açıdan incelenmesi dikkat çeken bir nokta olmaktadır. Yine alışma kapsamında, bölgede 90 çeşidi olan mısır ana ürün olarak seçilmiştir. Çalışmada yerel eşitleri korumanın, gıda güvencesinin ve gıda egemenliğinin sağlanması üzerindeki etkileri vurgulanmıştır. Gıda güvencesinin sağlanmasında etkili olan değişkenlerin bölgesel olarak değişebileceğine dikkat çekilmiştir.

Pereira (2012), ‘‘Private sector adaptive capacity to climate change impacts in the food system: food security implications for South Africa and Brazil’’ adlı çalışmada ikili değişikliklerinin gıda güvencesine olan etkileri ele alınmıştır. Ayrıca gıda güvencesini sağlamada özel sektörün etkisi üzerinde durulmuş ve buna dayalı bir literatür çalışması yapılmıştır. Çalışmada Güney Afrika ve Brezilya'nın gıda sistemleri karşılaştırılmıştır. İki lke arasındaki coğrafi farklar, Güney Afrika'daki toprağın büyük bir kısmının yabancı sermaye elinde tutulması, kolonileşme gibi sorunlar tespit edilmiştir.

Aktaş (2013), ‘‘Ekmeğin besin değeri ve beslenmemizdeki önemi’’ konulu çalışmasında gıda güvencesinden bahsetmiş ve Türk halkının beslenmesinde %50 gibi önemli bir payı olan tahıllar ve tahıl ürünlerinin gıda güvencesinin sağlanması açısından önemine değinmiştir. Buğday kabuğunun insan sağlığı açısından yararlı birçok mineral ve amino asit ierdine değinilen çalışmada, ekmeğin kepeksiz tüketilmesinin sağlıksız sonuçlara yol açacağı sonucuna varılmıştır.

Farrell (2013), “The impact of nutrition education on food security status and food-related behaviours” başlıklı çalışmada birincil ve ikincil verilerden yararlanılmıştır. Çalışmada, tüketicilerle yüz yüze yapılan anketlerin sonuçları Khi-Kare yöntemi ile analiz edilmiş ve beslenme eğitimi almanın gıda güvencesi üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu çalışmada, beslenme eğitiminin gıda güvencesinin sağlanması üzerinde etkili bir faktör olduğu sonucuna varılmıştır.

Gürer (2013), “Türkiye’de hayvansal ürünlerde gıda güvencesinin analizi” ile ilgili doktora tezinde, hayvansal ürünlerin beslenmedeki önemi ve gıda güvencesinin sağlanmasındaki rolü makro veriler ile analiz edilerek ortaya konulmuştur. Bu çalışmada, resmi kurumların yayınlarından elde edilen verilerin analizi ve yorumlanması yoluna gidilmiştir. Çalışma sonuçlarına göre, Türkiye’de hayvansal ürünlerin tüketiminin yetersiz olduğu ve gıda güvencesinin sağlanması önünde duran bir engel olduğu belirtilmiştir.

Ocansey (2013), “Mining impact on agricultural lands and food security” konulu çalışmada maden çalışmalarının tarımsal alanlara ve gıda güvencesine etkileri araştırılmıştır. Konunun sosyal ve ekonomik boyutları bütün olarak değerlendirilmiştir. Ghana’da Kyebi isimli bir kasaba, örnek çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Bölgede bulunan üreticilerle anket yapılmış ve birincil veriler elde edilmiştir. Çalışma sonuçlarında maden arama çalışmalarının yarattığı su ve toprak kirliliği nedeniyle tarımsal üretimin ve gıda güvencesinin olumsuz etkilendiği vurgulanmıştır.

Gandhi ve Zhou (2014) “Food demand and the food security challenge with rapid economic growth in the emerging economies of India and China” başlıklı makalelerinde Hindistan ve Çin gibi çok büyük nüfusa sahip olan iki ülkenin gıda talepleri ve gıda güvencesi sorunu makro ekonometrik modeller ile analiz edilmiştir. Çalışmada, talebin gelir esnekliği baz alınarak ekonomik büyüme arttıkça, tahılların yerini süt ve süt ürünlerine yumurta, balık, kırmızı et ve meyve sebze bıraktığı sonucu saptanmıştır.

Leung ve diğerleri (2014) “Food Insecurity is Inversely Associated with Diet Quality of Lower-Income Adults” konulu makale federal yoksulluk sınırı altında yaşayan yetişkinlerin beslenme durumlarını ve beslenme kalitelerini makro modeller ile ortaya koymayı amaçlamıştır. Çalışmaya göre birçok düşük gelirli yetişkinin uzun dönem gıda ve beslenme programı ve hastalık önleyici önlemlerden yararlanamamasının yanı sıra, beslenme kalitelerinin de oldukça düşük olduğu belirtilmiştir.

Smith ve diğeri (2014) ‘‘Beyond Milk, Meat and Eggs: Role of Livestock in Food and Nutrition Security’’ konulu makalelerinde yüksek protein kalitesine sahip hayvansal ürünlerin insanların beslenme düzeni üzerinde çok önemli etkileri olmasına rağmen diğeri ürünlere göre pahalı olmaları nedeniyle yoksul çiftçiler tarafından tüketilemediğine dikkat çekilmektedir. Bu çalışmaya göre hayvansal ürünleri üreten yoksul üreticiler, ürünleri tüketmek yerine satma eğilimindedir. Hayvansal ürün üreten çiftçiler, günlük nakit akışı sağlamak, bitkisel üretimdeki gübre ihtiyaçlarını buradan karşılamak, hayvanların gücünden yararlanmak gibi imkanlara sahip olmaktadır. Çalışma sonuçlarına göre hayvansal üretim hem gıda güvencesinin sağlanması açısından hem de üretimden elde edilen gelir ile diğeri ihtiyaçların karşılanmasına olanak vermesi açısından önemli görülmüştür.

4. GIDA GÜVENCESİ KAVRAMI ve GIDA GÜVENCESİ ile İLGİLİ POLİTİKALARIN İRDELENMESİ

Tarih boyunca insanların en büyük sorunlarının başında kaliteli ve sağlıklı gıdaya sürekli bir şekilde ulaşabilme sorunu gelmiştir. Dünyanın 39 ülkesinde, ileri derecede açlık ve yoksulluk sorunu olduğu bilinmektedir (Anonim 2006). Dünya nüfusunun kontrolsüz artışı, kıt kaynakların kullanımı konusunda endişelere neden olsa da bugün gıda güvencesizliği riski altında olan bölgelerde, gıda miktarının yetersizliğinden çok gelir dağılımı adaletsizliğinden ve sürekli dalgalanan bir yapı gösteren gıda fiyatlarından kaynaklanan sorunlar ön plana çıkmaktadır (Kıymaz ve Şahinöz, 2010; Eştürk ve Ören 2012). Bu nedenle gıda güvencesi pek çok açıdan ele alınması gereken önemli bir konudur.

Gıda güvencesi, bütün insanların her zaman aktif ve sağlıklı bir yaşam için gerekli olan besin ihtiyaçlarını ve gıda önceliklerini karşılayabilmek amacıyla yeterli, sağlıklı, güvenilir ve besleyici gıdaya fiziksel ve ekonomik bakımdan sürekli erişebilmeleri durumudur (Anonim 2001; Anonim 2003).

Günümüzde gıda güvencesinin dört boyutu tanımlanmakta ve gıda güvencesinin sağlanması için bu dört boyutun aynı anda gerçekleşmesi gerekmektedir: Bunlar, gıdanın bulunabilirliği, gıdaya ulaşılabilirlik, gıdanın kalite ve güvenliği ve ilk üç boyutun istikrarlı bir şekilde sürdürülmesidir (Anonim 2006; Keskin ve Demirbaş 2012). Gıdanın bulunabilirliği; tüm gıda gruplarında toplam üretim miktarının mevcut nüfus için yeterliliği, gıdaya ulaşılabilirlik; gıdaya fiziksel ve ekonomik olarak ulaşılabilirliği kapsamaktadır. Fiziksel ulaşılabilirlik, insanların fiziksel engellerle karşılaşmadan (örn:yolu olmayan bir köy) gıda maddelerine ulaşımını, ekonomik ulaşılabilirlik ise tüketicilerin gelirlerinin yeterli ve dengeli beslenme için yeterli düzeyde olup olmadığını ve yine tüketici açısından gıda fiyatlarının seyrini izlemektedir. Gıdanın kalite ve güvenliği; gün içinde alınan kalori miktarının niteliğini (protein, karbonhidrat vs.) ve niceliğini (günlük kişi başına kalori ihtiyacının yeterli olup olmadığı) ve tüketilen gıdaların güvenli olup olmadığını (gıda güvenliğini) kapsamaktadır. Son olarak istikrar boyutu ise ilk üç boyutun, sürekli ve düzenli olarak sağlanıp sağlanmadığını içermektedir.

Gıda güvencesinin sağlanabilmesi için, gıda güvencesinin boyutlarının aynı anda sağlanıyor olması gerekmektedir. Gıda güvencesinin herhangi bir boyutu sağlanmıyor ise gıda güvencesinin sağlandığından söz edilememektedir. Örneğin; dünya nüfusu için yeterli miktarda gıda miktarı olduğu varsayılırsa, gıdanın bulunabilirliği boyutunun sağlandığını söylemek mümkün olabilmektedir. Buna rağmen, mevcut gıda miktarından gelir düzeyi nedeniyle yararlanamayan bir kesim var ise gıdanın ulaşılabilirliği sağlanmadığı için, yeterli miktarda gıda olsa bile gıda güvencesinin sağlandığından söz edilememektedir.

Gıda güvencesi kavramı bugüne kadar çeşitli zümrelerde ve kaynaklarda güvenlik, güvenilirlik gibi isimler almış ve bir takım kavram kargaşalarına neden olmuştur. Güvence kelimesinin Türk Dil Kurumu'ndaki (TDK) birinci karşılığı “inanca, teminat, garanti” olarak verilmiştir. Güvenlik sözcüğünün karşılığı “emniyet”, güvenilirlik sözcüğünün karşılığı ise “tutarlılık derecesi” olarak belirtilmiştir (Anonim 2015f). Gıda güvencesi kavramı, İngilizce’de *food security* kavramının karşılığıdır. *Security* kelimesi Türkçe’de güvence, güvenlik kelimelerine karşılık gelmektedir. Gıda güvenliği anlamına gelen *food safety* ise yine gıda güvenliği olarak çevirilmekte ve güvenceden daha dar kapsamlı bir anlama sahip olmaktadır. Gıda güvenliği, gıdalarda olabilecek fiziksel, kimyasal ve biyolojik ve her türlü oluşabilecek zararların önlenmesi için alınan tedbirler bütünü olarak adlandırılmaktadır (Anonim 2004; Tosun ve Demirbaş 2012). Gıda güvencesinin genel tanımına bakıldığında gıda miktarının teminat altına alınması gerekliliği ve diğer boyutlarda da garanti sağlanması unsurları nedeniyle *food security* kavramını en uygun karşılayan Türkçe kavram gıda güvencesi olmaktadır. Gıda güvencesi kavramı sıklıkla gıda güvenliği kavramı ile karıştırılmaktadır. Gıda güvencesi, gıda güvenliğini de kapsayan aynı zamanda gıda miktarı, gıdaya ekonomik ve fiziksel ulaşım, sağlıklı ve kaliteli gıda ve su olmak üzere daha geniş bir anlama sahiptir.

Genel olarak gıda güvencesi ölçüm yöntemleri; toplam nüfus içinde yetersiz beslenen nüfusunun oranını belirlemeyi hedefleyen FAO Yöntemi; hane halkı enerji yetersizliği ve derinliği, gıda çeşitliliği, toplam harcamalar içinde gıdanın payı göstergelerini içeren Hanehalkı Gelir ve Harcama Anketleri; bireysel olarak alınan gıda miktarını ölçmeyi hedefleyen Bireysel Gıda Alım Anketleri; boy, kilo, vücut kitle indeksi gibi göstergeler ile gıda güvencesini ölçmeyi amaçlayan Antropometrik Yöntemler ve hanehalklarında gıda güvencesizliğinin yaygınlığını ve şiddetini ölçmeyi amaçlayan Kalitatif Yöntemler olmak üzere 5 grup altında sınıflandırılmaktadır. Belirtilen gıda güvencesi hesaplama yöntemlerine rağmen gıda güvencesinin yine de tam anlamıyla ölçülemediği ifade edilmektedir (Keskin ve Demirbaş 2012).

Dünyada açlık 800 milyondan fazla insanın en önemli problemidir (Anonim 2015g). Bu oran her sene giderek artmaktadır. Bazı kaynaklarda, bunun sebebinin küresel ısınma sonucu tarımsal üretimin verimsizliğine bağlansa da asıl sorun gelir dağılımı adaletsizliğinin küreselleşme politikalarının etkisi ile gün geçtikçe daha fazla hissedilmesinden kaynaklanmaktadır. Koruyucu tarım politikaları ile kendi ülkelerini ve tarımını güvence altına alan gelişmiş ülkeler, aynı zamanda diğer ülkelerin tarımsal üretimlerini ve ticaretlerini olumsuz etkilemektedir. Gelişmemiş ve gelişmekte olan ülkelerde bu politikaların sonucunda ortaya çıkan işsizlik nedeniyle gelir seviyeleri daha da düşmekte ve artan gıda fiyatlarının açlık sorunu üzerindeki etkisi daha belirgin hale gelmektedir (Kıymaz ve Şahinöz 2010; Erbaş ve Arslan 2012).

Dünyada gıda güvencesi ile ilgili uygulanan politikaların geneline bakıldığında, tarım politikaları aracılığı ile tarımsal üretimi iyileştirme çabaları, iklim değişikliğine karşı önlemlerin alınması, gıda güvencesine yönelik yıllık ve dönemlik mevcut durum araştırmalarının yapılması, hükümetlerin genellikle kendi içinde sosyal transferlerde bulunması veya ayni ve nakdi yardımlarda bulunması ve doğal afet, savaş ve sivil çatışmalarda geçici süreyle gıda yardımlarının yapılması olarak ön plana çıkmaktadır. FAO, gıda ve tarım ile ilgili istatistiklerin düzenli olarak ortaya konulması ve konu ile ilgili raporlar yayınlamak, Uluslararası Gıda Politikası Araştırma Enstitüsü (IFPRI) açlık ve dengesiz beslenme ile mücadele amacıyla politikalar geliştirmek ve mevcut durumun ortaya koymak, Birleşmiş Milletler Dünya Gıda Programı (WFP) doğal afetler, savaşlar ve sivil çatışmalar gibi nedenlerle ani açlığa maruz kalan halk kitlelerine insani amaçlarla gıda yardımı sağlamak amaçlarını gütmektedir. Her nasılsa uluslararası ve ulusal birçok organizasyona rağmen dünyada gıda güvencesi mevcut durumda hala sağlanamamaktadır. Gıda güvencesinin sağlanması önündeki temel engeller olan gelir dağılımı adaletsizliği, işsizlik sorunu gibi yapısal sorunlara yönelik kalıcı politikalar üretilip uygulanmadıkça da gıda güvencesizliği sorunu ile mücadele etmek giderek zorlaşmaktadır.

2013 yılı Küresel Gıda Güvencesi Endeksinde, Türkiye 105 ülke arasında 36'ncı sırada yer almıştır. Bu endekste gıda güvenliğinin boyutlarına göre Türkiye ulaşılabilirlikte (ekonomik ulaşılabilirlik) 44'üncü, bulunabilirlikte 26'ncı ve kalite ve gıda güvenilirliği boyutunda ise 35'inci sırada bulunmaktadır (Anonim 2013d).

Türkiye’de, Kalkınma Planlarında geçen amaç ve hedefler haricinde, gıda güvencesi başlığı altında spesifik bir politika bulunmamaktadır. Gıda güvencesi politikaları, tarım politikalarından ibaret kalmaktadır. Tarımsal alanda önemli yapısal sorunları olan Türkiye için, serbestleşme politikalarının, tarımsal altyapıya uygunluğu ve bu gelişmelerle sürdürülebilir gıda güvencesinin sağlanması, tartışma konularından biri haline gelmiştir (Eştürk ve Ören 2014). Türkiye’de bugüne kadar politika öncelikleri arasında gıda güvencesi konusu yer alamamıştır. Ancak, son yıllarda uygulanan neo-liberal politikaların tarım piyasaları üzerindeki olumsuz etkisi giderek hissedilir hale gelmiş ve bu dönemde kişi başı gıda üretimi gerilemiş, tarım ve gıda malları ithalatı hızla artmıştır. Yaşanan bütün bu gelişmelerin yanında, artan tüketici bilinci ve uluslararası sorumluluklar, Türkiye’de de gıda güvencesi konusuna artan önemin verilmesini zorunlu kılmıştır (Ören ve ark. 2008).

Onuncu Kalkınma Planında (2014-2018) yer alan ifadelerle göre ekilebilir arazilerin giderek azalması, gıda güvencesi konusunda riskler barındırmaktadır. Toplumun yeterli ve dengeli beslenmesini esas alan, ileri teknolojiye dayalı, altyapı sorunlarını çözmüş, örgütlülüğü ve verimliliği yüksek, etkin ve talebe dayalı üretim yapısıyla uluslararası rekabet gücünü artırmış, doğal kaynakları sürdürülebilir kullanan bir tarım sektörünün oluşturulması amaçlanmıştır. Gıda güvencesini sağlamak amacıyla ürün piyasalarında ve çiftçi gelirlerinde istikrar gözetilerek etkin stok yönetimi, üretim, pazarlama ve tüketim zincirinde kayıpların azaltılması, piyasaların düzenlenmesine ilişkin idari ve teknik kapasitenin güçlendirilmesi ve dış ticaret araçlarının etkin kullanılması hedeflenmiştir. Üretici örgütlerinin pazara erişimini kolaylaştırıcı uygulamalar planlanmaktadır. Kamu Harcamalarının Rasyonelleştirilmesi Programı kapsamında, tarım sektöründe örgütlü ve rekabet gücü yüksek bir yapının oluşumuna imkân veren, gıda güvencesi ve güvenliğini sağlayan, doğal kaynakların sürdürülebilir kullanımını gözetilen bir destek sisteminin kurulması amaçlanmaktadır (Anonim 2013d).

5. SÜT SEKTÖRÜNÜN MEVCUT DURUMU

Süt sektörünün mevcut durumu, resmi istatistik kurumlarından elde edilen güncel makro veriler ile sırasıyla dünya, Türkiye ve TR22 Güney Marmara Bölgesi (Balıkesir ve Çanakkale) için derlenmiş ve yorumlanmıştır.

5.1. Dünya’da Süt Sektörünün Mevcut Durumu

Dünyadaki büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı son yıllar için incelendiğinde baş sayısı olarak sırasıyla sığır, koyun, keçi ve manda varlığı dikkat çekmektedir (Çizelge 5.1). 2009-2013 yılları arasındaki yıllar için hesaplanan indeksler incelendiğinde tüm hayvan sayılarında yıllar itibariyle genel olarak artış gözlenmektedir. 2012 yılında dünya toplam sığır varlığı bir önceki yıla göre % 1,01 artarak yaklaşık 1,5 milyar baş olarak hesaplanmıştır. 2013 yılındaki koyun, keçi ve manda sayıları da bir yıl önceki döneme göre yaklaşık %1’er artış göstermiştir.

Çizelge 5.1. Dünyada büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı (Milyon Baş)

	Sığır Sayısı	İndeks (2009=100)	Manda Sayısı	İndeks (2009=100)	Koyun Sayısı	İndeks (2009=100)	Keçi Sayısı	İndeks (2009=100)
2009	1.459	100	190	100	1.121	100	963	100
2010	1.469	101	192	101	1.127	101	972	101
2011	1.468	101	195	103	1.147	102	979	102
2012	1.478	101	198	104	1.167	104	992	103
2013	1.494	102	199	105	1.172	105	1.005	104

Kaynak: Anonim 2015b.

Dünyada sağılan büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı ise Çizelge 5.2’de ayrıca verilmiştir. Yıllar itibariyle hayvan sayılarındaki artışı incelemek amacıyla hesaplanan indekslere bakıldığında 2011 yılı haricinde tüm türlerde artış olduğu görülmektedir. 2011 yılında ise sağılan inek, koyun ve keçi sayısında önemli bir gerileme tespit edilmiştir. 2012 yılı itibariyle sağılan inek sayısında bir önceki yıla göre % 6,3 oranında, manda oranında % 1,7 artış gözlenmektedir. Yine 2012 yılında, 2011 yılına göre koyun oranında % 24,7, keçi oranında ise % 17,3 oranında artış gerçekleşmiştir. Dünya toplam süt üretim miktarında görülen artışın sağılan hayvan varlığındaki artıştan daha fazla olması, Türkiye’de dahil olmak üzere dünyanın pek çok ülkesinde süt hayvancılığının daha modern şartlarda yapılması, daha kaliteli damızlık materyali ile yeterli ve kaliteli yem kullanımıyla hayvan başına süt veriminin artması ile açıklanmaktadır (Anonim 2013a).

Çizelge 5.2. Dünyada büyükbaş ve küçükbaş sağılan hayvan varlığı (Milyon Baş)

	İnek Sayısı	İndeks (2009=100)	Manda Sayısı	İndeks (2009=100)	Koyun Sayısı	İndeks (2009=100)	Keçi Sayısı	İndeks (2009=100)
2008	252	100	55	100	197	100	179	100
2009	260	103	57	104	199	101	184	103
2010	262	104	58	105	200	102	187	104
2011	253	100	59	107	174	88	168	94
2012	269	107	60	109	217	110	197	110

Kaynak: Anonim 2013a, Anonim 2015b.

Bazı ülkelerin süt ineği varlıkları yıllar itibariyle Çizelge 5.3’te verilmiştir. Buna göre süt ineği varlığı en fazla olan ülkeler AB ülkeleri ve Brezilya olarak görülmektedir. ABD’de süt ineği varlığının AB ve Brezilya’ya göre düşük olmasına rağmen, ABD’de süt verimi yüksek ırklar kullanılması, toplam süt üretim miktarını da yüksek tutmaktadır.

Çizelge 5.3. Bazı ülkelerde süt ineği varlığı (Baş)

	2009	2010	2011	2012
AB	23.658	23.107	22.868	23.028
Brezilya	22.441	22.925	23.227	22.804
ABD	9.203	9.119	9.194	9.223
Türkiye	4.133	4.384	4.761	5.431
Yeni Zelanda	4.397	4.529	4.634	4.784
Avustralya	1.596	1.589	1.670	1.650

Kaynak: Anonim 2013a.

Dünyada türlere göre süt üretim miktarları incelendiğinde en yüksek süt üretim miktarının inek sütünde olduğu görülmektedir (Çizelge 5.4). Dünya toplam süt üretim miktarında en büyük pay inek sütü üretim miktarına aittir (Anonim 2013a). İnek sütünden sonra en fazla üretilen süt çeşitleri ise sırası ile manda sütü, keçi sütü ve koyun sütü olarak görülmektedir.

Çizelge 5.4. Türlerine göre dünyada süt üretim miktarları (Milyon Ton)

	2008	2009	2010	2011	2012
İnek Sütü	587	591	602	612	625
Manda Sütü	85	88	92	95	97
Koyun Sütü	9	9	9	9	10
Keçi Sütü	16	16	17	17	17

Kaynak: Anonim 2015b.

2011 ve 2012 yılları arasında inek sütü üretiminde lider ülkeler ve üretimdeki yıllık artış oranları Çizelge 5.5'te verilmiştir. Buna göre liste başında AB görünmektedir. İkinci sırayı AB'den sonra en fazla süt ineği varlığı olan Brezilya'nın alması beklenirken, Brezilya süt üretim miktarında 5. sıraya düşmektedir. ABD, AB'den sonra en yüksek süt üretimini sağlamaktadır. AB'den oldukça az sayıda süt ineği sayısına sahip olan ABD'de yüksek verimli ırkların yaygın olması nedeni ile ABD süt üretiminde ikinci sırada yer almaktadır. Bir önceki yıla göre kendi içindeki üretim artış oranı açısından ise % 15,3 ile Türkiye birinci sırada olmak üzere % 8,3 ile Pakistan ve % 7,6 ile Yeni Zelanda önemli derecede artış sağlamıştır.

Çizelge 5.5. Dünyada inek sütü üretiminde lider ülkeler (Milyon Ton)

	2011	2012	Üretimdeki Artış Oranı (%)
AB-27	150	150	0
ABD	89	90	1,1
Hindistan	53	54	1,8
Çin	36	37	2,7
Brezilya	32	32	0
Rusya	31	31	0
Yeni Zelanda	17	20	7,6
Türkiye	13	15	15,3
Pakistan	12	13	8,3
Arjantin	11	11	0
Meksika	10	10	0
Ukrayna	10	11	10

Kaynak: Anonim 2015b.

Dünyadaki süt hayvanı türlerine göre süt üretim değerleri Çizelge 5.6'da verilmiştir. Buna göre 2012 yılındaki toplam süt üretim değerinde inek sütünün payı yaklaşık % 86'dır. İnek sütünden sonra toplam süt üretim değeri içinde en yüksek payı ise % 11 ile manda sütü almaktadır. 2012 yılı içinde toplam üretim değeri içinde küçükbaş hayvanlardan elde edilen süt üretim değeri ise yalnızca % 3 seviyesinde kalmaktadır.

Çizelge 5.6. Türlerine göre dünyada süt üretim değerleri (Milyon Dolar)

	2008	2009	2010	2011	2012
İnek Sütü Üretim Değeri	248.208	206.890	238.560	274.677	268.527
Manda Sütü Üretim Değeri	31.077	31.540	33.747	36.816	35.661
Koyun Sütü Üretim Değeri	4.407	4.356	4.564	4.742	4.923
Keçi Sütü Üretim Değeri	3.048	3.107	3.325	3.298	3.290
Toplam Süt Üretim Değeri	286.740	245.893	280.196	319.533	312.401

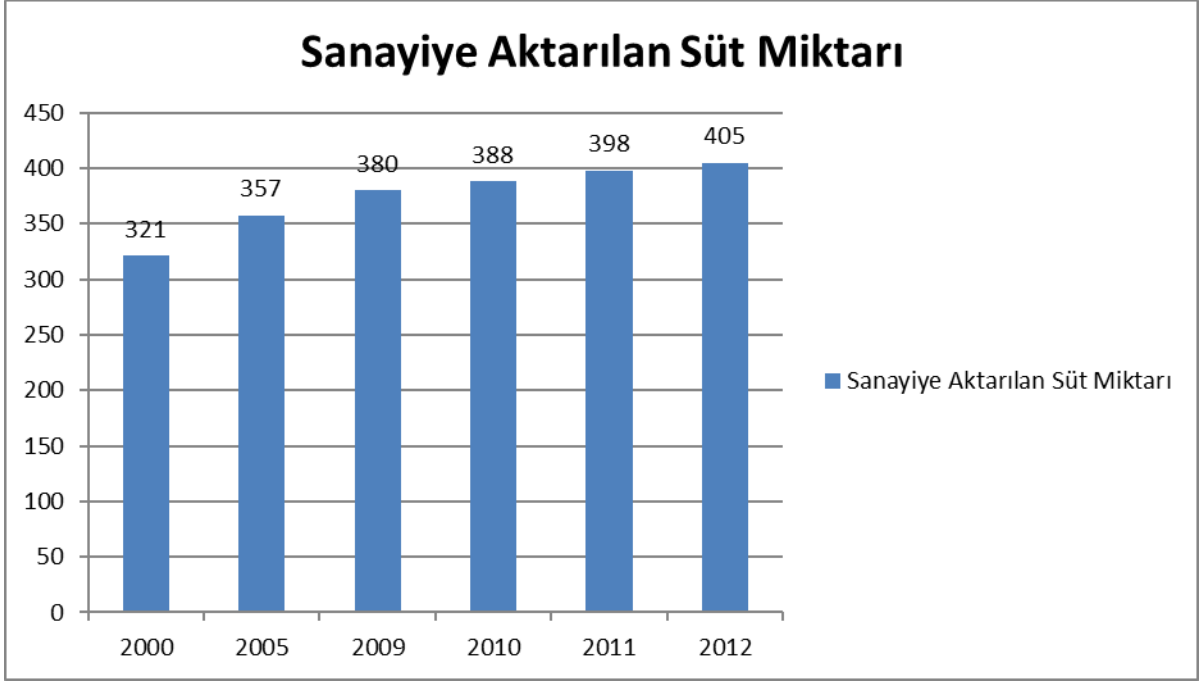
Kaynak: Anonim 2015b.

Dünyadaki toplam inek sütü ihracat ve ithalat değerleri Çizelge 5.7’de verilmiştir. FAO’nun 2011 yılı verilerine göre dünya süt ithalatında en fazla ithalat değerine sahip üç ülke Almanya, Belçika, Hollanda olarak verilmektedir. Yine 2011 yılında, süt ihracat değeri en yüksek ülke ise Almanya, Fransa ve Belçika’dır (Anonim 2015b).

Çizelge 5.7. Dünyada toplam inek sütü ihracat ve ithalat değerleri (Milyon Dolar)

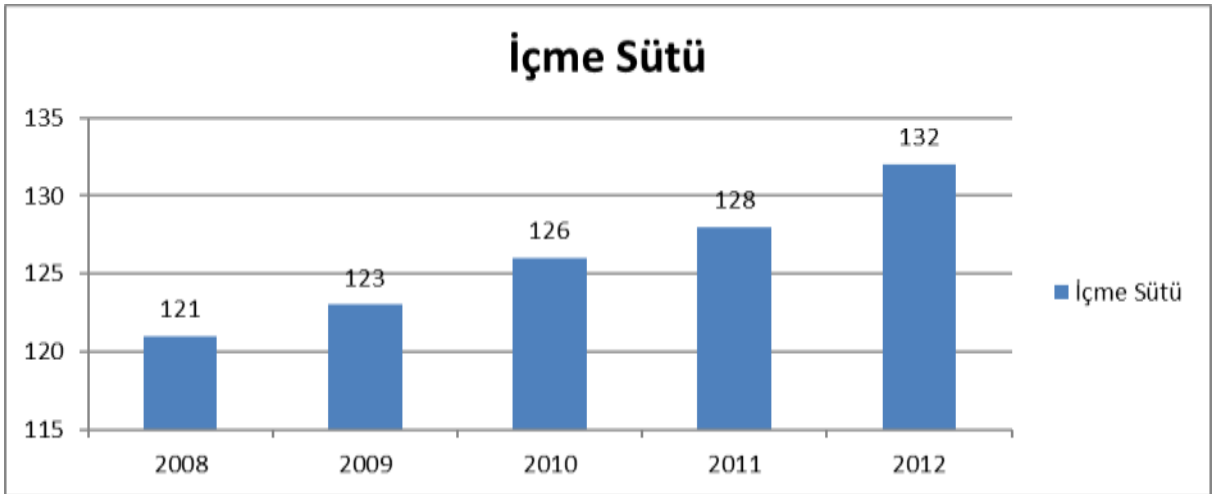
	İnek sütü ihracat değeri (Bin Dolar)	İnek sütü ithalat değeri (Bin Dolar)
2009	3.936	3.606
2010	4.233	4.028
2011	5.152	4.808

Kaynak: Anonim 2015b.

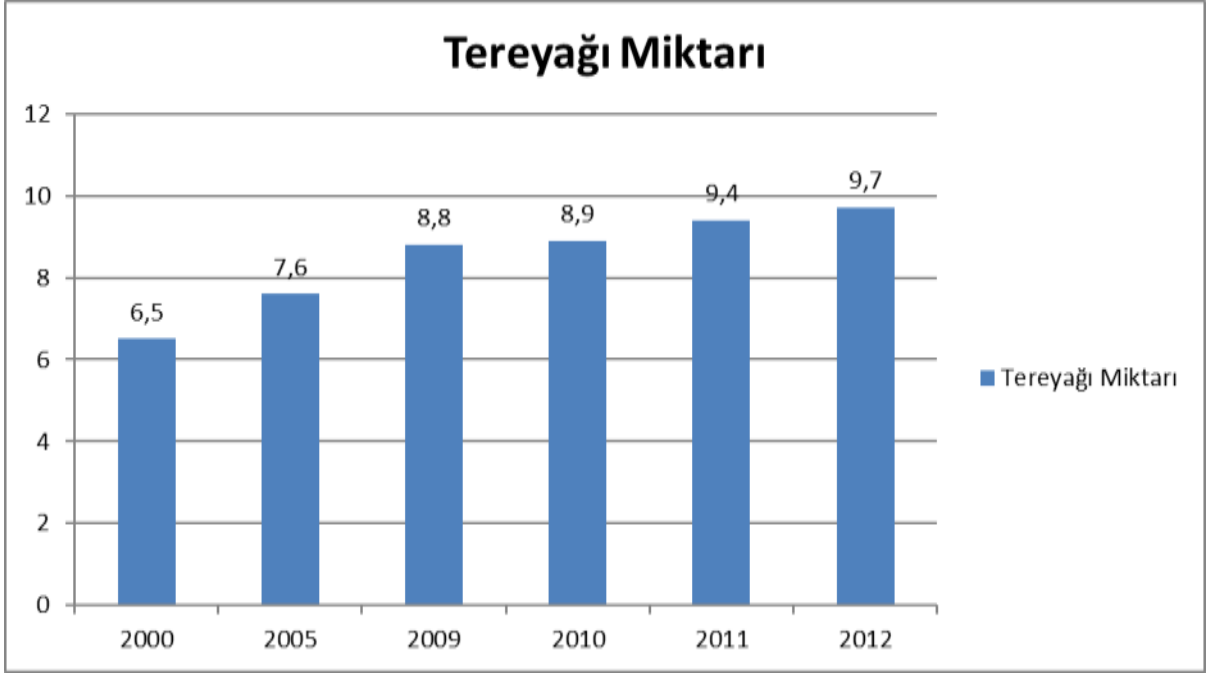
Şekil 5.1. Dünyada sanayiye aktarılan süt miktarı (Milyon Ton) (Anonim 2013a, Anonim 2014a)

Son yıllarda dünyada sanayiye aktarılan süt miktarı Şekil 5.1’de verilmiştir. 2012 yılında sanayiye aktarılan süt miktarı bir önceki yıla göre % 1,8 oranında artış göstermiştir. Yine aynı yılda ülkeler bazında gelişmelere bakıldığında, şap hastalığı salgını ile mücadele etmek zorunda kalan Mısır’da sanayiye aktarılan süt miktarında % 13 civarında düşüş olduğu görülmüştür. Süt üretimindeki gelişmelere paralel olarak Avusturya (- % 3) ve Güney Afrika’da (- % 1.8) sanayiye aktarılan süt miktarı azalırken, Türkiye, Güney Kore ve Yeni Zelanda gibi ülkelerde önemli artışlar görülmüştür (Anonim 2013a).

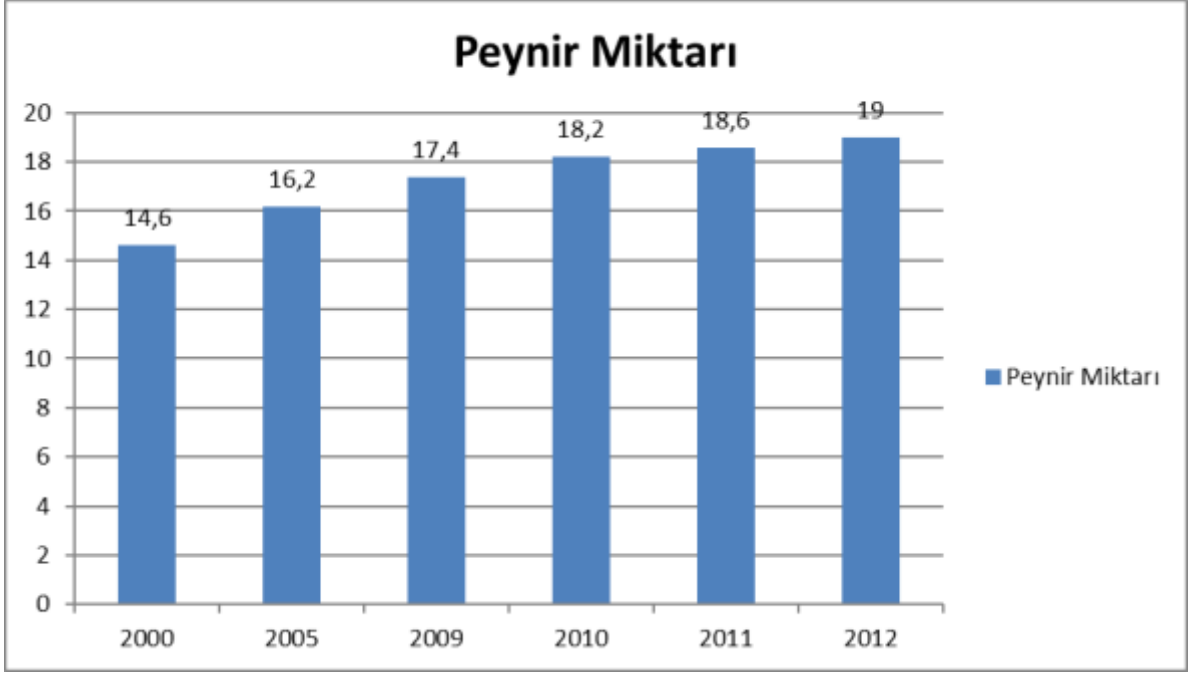
Şekil 5.2. Dünya içme sütü üretim miktarı (Milyon Ton) (Anonim 2013a)

2008 ile 2012 yılları arasındaki dünya içme sütü üretim miktarları Şekil 5.2’de verilmiştir. Buna göre dünya içme sütü üretimi bir önceki yıla göre % 3,6 oranında artmıştır. Meksika hariç çoğu ülkede Çin’deki büyük artış (% 29) ile birlikte sürekli büyüme devam ederken, ABD (% 1,7), AB (% 0,4) ve Japonya (% 1,8) gibi pek çok gelişmiş ekonomide ürün miktarı azalmıştır (Anonim 2014a).

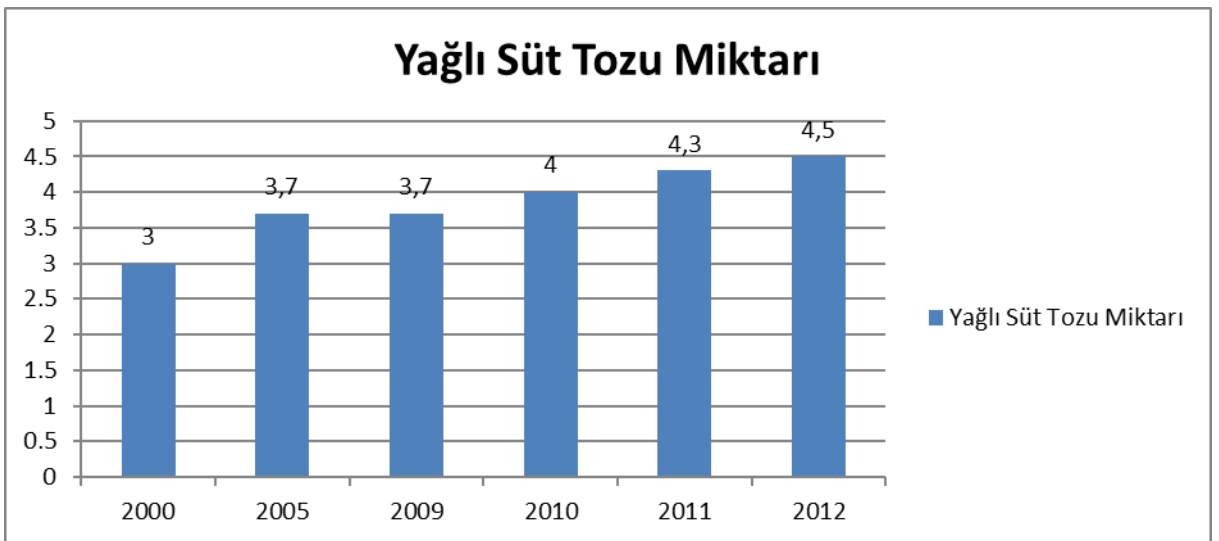
Şekil 5.3. Dünya tereyağı üretim miktarı (Milyon Ton) (Anonim 2013a)

2000-2012 yılları arasındaki dünya tereyağı üretim rakamlarının seyiri Şekil 5.3’te verilmiştir. Buna göre dünya tereyağı üretim miktarı 2012 yılında bir önceki yıla göre % 3,2 artmıştır. Dünyadaki tereyağın % 40’ını üreten Hindistan, tereyağı üretiminde dünya birincisidir (Anonim 2013a).

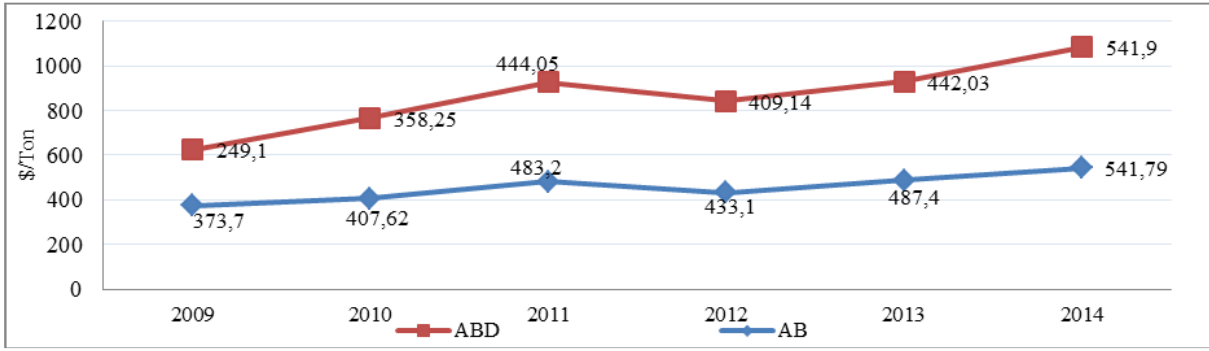
Şekil 5.4. Dünya inek sütünden elde edilen peynir üretim miktarı (Milyon Ton) (Anonim 2013a)

2000-2012 yılları arasında, dünya inek sütünden elde edilen inek peyniri üretim miktarları da Şekil 5.4'te görülmektedir. Dünyada inek peyniri üretimi yıldan yıla artan bir eğilim göstermektedir. İnek sütünden üretilen peynir, küresel peynir üretiminin % 80'ini temsil etmektedir. Geri kalan % 20 ise koyun ve keçi sütünden yapılan peynirleri kapsamaktadır (Anonim 2014a). İnek sütünden elde edilen peynir üretimi 2012 yılında bir önceki yıla göre % 2,2 oranında artış göstermiştir.

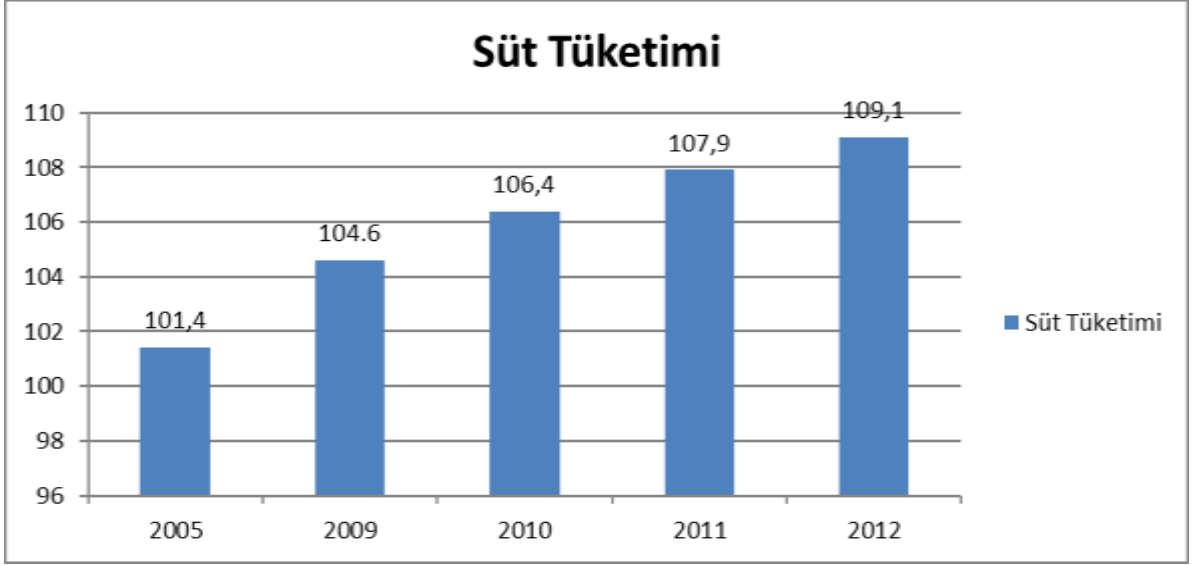
Şekil 5.5. Dünya yağlı süt tozu üretim miktarı (Milyon Ton) (Anonim 2013a, Anonim 2014a)

2000-2012 yılları arasındaki dünya yağlı süt tozu üretim miktarları Şekil 5.5'te gösterilmiştir. Buna göre 2012 yılında bir önceki yıla göre dünya yağlı süt tozu üretiminde % 3,5 artış gözlenmektedir. Dünya süt tozu üretiminde iki ana oyuncu olan Yeni Zelanda (% 9,6) ve Çin (% 5,2) üretimlerini önemli oranlarda arttırırken AB'deki yapısal düşüş (- % 2,9) devam etmektedir (Anonim 2014a).

Şekil 5.6. 2009-2014 yılları arasında AB ve ABD'de süt fiyatları (Dolar/Ton) (Anonim 2015c, Anonim 2015h)

Uluslararası süt fiyatları Nisan ayında önceki aylara göre gerilemiş olmakla birlikte bir önceki yıla göre yüksek seviyelerde takip etmiştir. Bu duruma neden olarak, dünya piyasalarında süt üretiminin yeterli olamaması gösterilebilmektedir. Ayrıca dünya piyasalarında iklimin kuvvetli etkisi, süt ürünleri piyasasında da etkisini göstermiştir. 2011-Temmuz 2012 döneminde süt ve süt ürünleri piyasasında fiyatlar düşmüş, Temmuz 2012'den itibaren olumsuz iklim koşulları nedeniyle üretimdeki düşüş fiyatlara yansımış ve süt ve süt ürünleri fiyatları yükselmiştir. AB'de 2013 yılında bir önceki yıla göre %12.54 artış ile 487.4 \$/ton olan çiğ süt fiyatı, ABD'de %8.04'lük artışla 442.03 \$/ton olarak gerçekleşmiştir (Şekil 5.6) (Anonim 2015h).

Şekil 5.7. Dünyada kişi başına düşen süt tüketimi (Süt Eşdeğeri, Kg) (Anonim 2013a, Anonim 2014a)

Dünyada kişi başına süt tüketimi, 2005-2012 yılları arasında süt eşdeğeri cinsinden Şekil 5.7’de verilmiştir. Buna göre toplam süt tüketimi 2012 yılında bir önceki yıla göre % 1,1 oranında artmıştır.

Bazı ülkelerde kişi başına süt tüketimi Çizelge 5.8’de verilmiştir. Kişi başına süt tüketiminde 2013 yılında bir önceki yıla göre genel olarak artış ve azalışların olduğu görülmektedir. Buna göre Avusturya’da süt tüketimi 2013 yılında bir önceki yıla göre % 0,2, Kanada’da ve İsviçre’de % 0,8, ABD’de % 1,3 gerileme göstermiştir. Bunun yanı sıra yine 2013 yılında bir önceki yıla göre süt tüketimi AB’de % 0,1, Arjantin % 1,9, Çinde % 4,9 artış göstermiştir.

Çizelge 5.8. Bazı ülkelerde kişi başına süt tüketimi (Lt/Kişi/Yıl)

	2009	2010	2011	2012	2013
Avusturya	108,2	109,2	109,1	109,1	108,9
İsviçre	98,4	97,3	96,6	95,8	95,0
Kanada	91,2	94,3	93,4	92,6	91,8
ABD	89,3	97,1	94,7	93,8	92,6
AB	68,6	67,7	67,7	67,3	67,4
Arjantin	47,9	51,5	50,8	52,1	53,1
Japonya	33,9	32,5	32,4	32,3	32,3
Çin	11,3	9,63	10,2	10,2	10,7

Kaynak: Anonim 2015c, Anonim 2015h.

2012-2013 yılları arasında bazı ülkelerdeki kişi başına düşen süt ürünü tüketim miktarları ve yüzde değişimleri Çizelge 5.9'da verilmiştir. Buna göre Arjantin'de peynir tüketimi azalırken, AB ve Avusturya'da artmıştır. Süt tozu tüketiminde Avusturya'da önemli bir düşüş yaşanırken (- %11,8), ABD'de (% 12,5) ise önemli bir artış gözlenmiştir. Yeni Zelanda ve Rusya kişi başına düşen tereyağı tüketimlerini arttırırken, ABD'de de kişi başına tereyağı tüketiminin bir önceki yıla göre azaldığı görülmektedir (Çizelge 5.9).

Çizelge 5.9. 2012-2013 yıllarında bazı ülkelerde kişi başına düşen süt ürünleri tüketimi (Kg/Kişi/Yıl)

	Peynir			Süt Tozu			Tereyağı		
	2012	2013	(%)	2012	2013	(%)	2012	2013	(%)
Avusturya	10,6	10,7	0,9	1,7	1,5	- 11,8	3,6	3,6	0
AB	13	13,2	1,5	0,5	0,5	0	4	4,0	0
Meksika	2,7	2,7	0	1,3	1,3	0	1,9	1,9	0
Yeni Zelanda	5,5	5,5	0	0,4	0,4	0	4,7	4,8	2,1
ABD	15	15	0	0,08	0,09	+ 12,5	2,5	2,4	- 4
Arjantin	12,1	12	- 0,8	2,2	2,2	0	0,9	0,9	0
Rusya	5,7	5,7	0	0,7	0,7	0	2,3	2,4	4,3

Kaynak: Anonim 2015c, Anonim 2015h.

5.2. Türkiye’de Süt Sektörünün Mevcut Durumu

2009-2013 yılları arasındaki Türkiye’de büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı Çizelge 5.10’da verilmiştir. Buna göre 2009-2013 yılları arasında Türkiye’deki sığır sayısı sürekli artış eğilimi göstermektedir. Yine aynı yıllar için manda sayısında 2010 yılı haricinde bir artış görülmektedir. Yine koyun sayısı ve keçi sayısının yıllar itibariyle arttığı görülmektedir.

Çizelge 5.10. Türkiye’de büyükbaş ve küçükbaş hayvan varlığı (Bin Baş)

	Sığır	İndeks (2009=100)	Manda	İndeks (2009=100)	Koyun	İndeks (2009=100)	Keçi	İndeks (2009=100)
2009	10.723	100	87	100	21.749	100	5.128	100
2010	11.369	106	84	97	23.089	106	6.293	122
2011	12.386	115	97	111	25.031	115	7.277	141
2012	13.914	129	107	122	27.425	126	8.357	162
2013	14.415	134	117	134	29.284	135	9.225	179

Kaynak: Anonim 2015e.

Türkiye’de hayvan türlerine göre sağılan hayvan sayısı ve bu türlerden elde edilen süt üretimi miktarları ise Çizelge 5.11’de verilmiştir. Buna göre 2010 yılından itibaren inek, koyun ve keçi sayılarında gerçekleşen sürekli artış ile beraber süt miktarları da yıldan yıla artış göstermiştir.

Çizelge 5.11. Türkiye’de hayvan türlerine göre sağılan hayvan sayısı ve süt miktarları

	İnek		Koyun		Keçi	
	Sağılan Sayısı	Süt Üretimi	Sağılan Sayısı	Süt Üretimi	Sağılan Sayısı	Süt Üretimi
Yıl	Baş	Bin Ton	Baş	Bin Ton	Baş	Bin Ton
2010	4.384.130	12.418	10.583.608	816	2.582.539	272
2011	4.761.142	13.802	11.561.144	892	3.033.111	320
2012	5.431.400	15.977	13.068.428	1.007	3.502.272	369
2013	5.607.272	16.655	14.287.237	1.101	3.943.318	415
2014	5.567.176	16.867	14.511.991	1.113	4.401.173	463

Kaynak: Anonim 2015e.

Türkiye’de 2010-2014 yılları arasındaki süt üretim değerinin hayvansal üretim değeri ve tarımsal üretim değeri içindeki payları Çizelge 5.12’de görülmektedir. Buna göre 2014 yılında hayvansal üretim değerinin tarımsal üretim değeri içindeki payı % 31,1 olarak bulunmuştur. Yine aynı yılda süt üretim değerinin hayvansal üretim değeri içindeki payı % 46,2, tarımsal üretim değeri içindeki payı ise % 14,4 olarak görülmektedir. Buradan yola çıkarak süt üretiminin hayvansal üretim ve tarımsal üretimin genelinde önemli bir yere sahip olduğunu görmek mümkün olabilecektir. Ayrıca 2012 yılı ve sonrasında tarımsal üretim değerinde ve hayvansal üretim değerinde azalış gözlenirken, süt üretim değerinin 2011 yılı haricinde sürekli artış gösterdiği görülmektedir.

Çizelge 5.12. Türkiye süt üretiminin toplam tarımsal üretim içindeki payı (%)

	T.Ü.D. Milyon TL (* (1))	İndeks (2010=100)	H.Ü.D. Milyon TL (* (2))	İndeks (2010=100)	S.Ü.D. Milyon TL (* (3))	İndeks (2010=100)	(2/1*100) (%)	(3/1*100) (%)	(3/2*100) (%)
2010	118.166	100	38.128	100	12.788	100	32,3	10,8	33,5
2011	119.510	101	38.675	101	11.692	91	32,4	9,8	30,2
2012	117.544	99	42.234	111	14.027	110	35,9	11,9	33,2
2013	108.935	92	33.160	87	14.884	116	30,4	13,6	44,8
2014	105.899	89	32.955	86	15.236	119	31,1	14,4	46,2

*İlgili veriler, 2010 yılını baz alan genel TEFE deflatörü ile reel hale getirilmiştir.

Kaynak: Anonim 2015e.

Türkiye’de yıllara ve türlere göre süt üretim miktarları ve süt fiyatları Çizelge 5.13’te verilmiştir. Buna göre yıllar itibariyle manda, koyun ve keçi sütü fiyatlarında sürekli bir artış gözlenirken, inek sütü fiyatının dalgalı bir seyir izlediği görülmektedir. Tüm türlere ait süt miktarları yıllar itibariyle artış göstermektedir. İnek sütü fiyatının dalgalanmalara rağmen, inek sütü üretim miktarındaki artışın sürdüğü görülmektedir.

Çizelge 5.13. Türkiye’de yıllara ve türlere göre süt üretim miktarları ve süt fiyatları

Yıl	İnek		Manda		Koyun		Keçi	
	Üretim (Bin Ton)	Fiyat Lt/ TL	Üretim (Bin Ton)	Fiyat Lt/ TL	Üretim (Bin Ton)	Fiyat Kg/ TL	Üretim (Bin Ton)	Fiyat Lt/ TL
2010	12.418	0,91	35	1,79	817	1,29	273	1,36
2011	13.802	0,80	40	1,77	893	1,40	351	1,45
2012	15.978	0,89	47	2,02	1.007	1,48	369	1,56
2013	16.655	0,93	52	2,40	1.101	1,69	416	1,65
2014	16.867	1,04	55	2,59	1.113	1,82	463	1,70

Kaynak: Anonim 2015e.

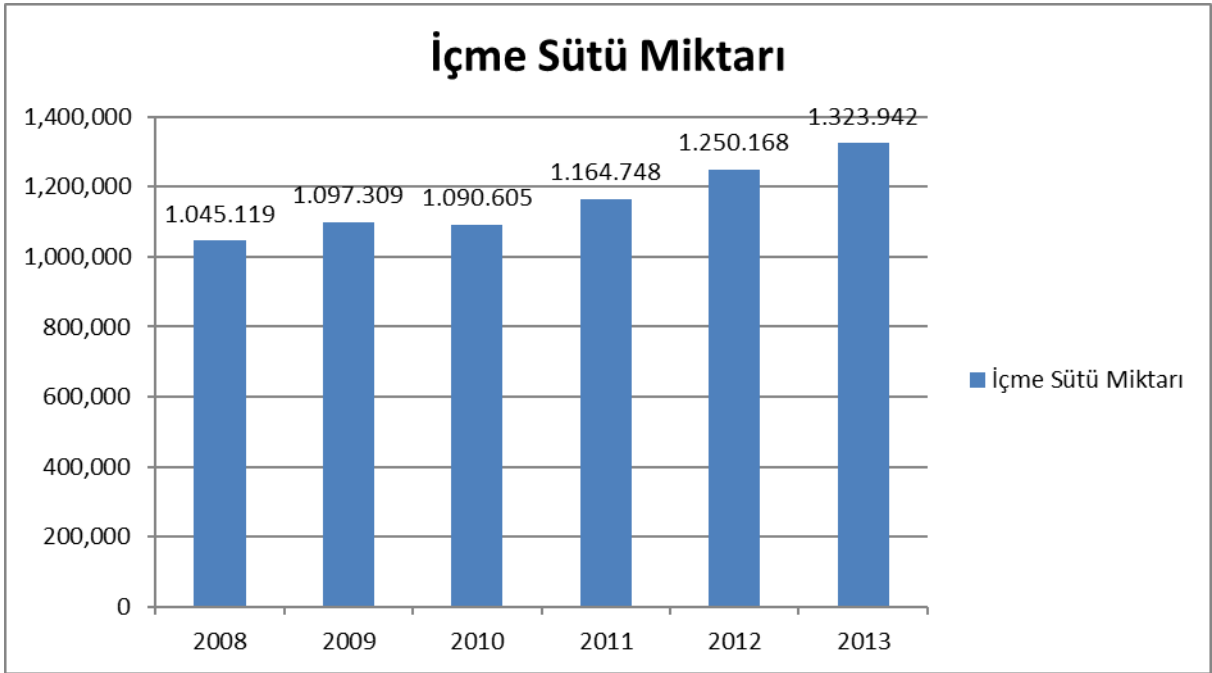
2010-2014 yılları arasındaki türlere göre süt üretim değerlerinin artış-azalış eğilimleri ve toplam süt üretim değeri içinde hayvan türlerinin payları Çizelge 5.14’de verilmiştir. Süt üretim değerleri Çizelge 5.13’te bulunan ilgili yıl ve hayvan türünün süt üretim miktarının ve fiyatının çarpılması ile elde edilmiştir. Daha sonra bu değerler, enflasyon etkisinden arındırılmaları amacı ile TEFE deflatörü kullanılarak reelize edilmiştir. 2011 yılında inek süt üretim değeri haricinde diğer tüm yıllar ve türlerde süt üretim değerlerinde artış gözlenmektedir. 2011 yılındaki inek süt üretim değerinin düşüş göstermesi ise 2011 yılı süt fiyatının oldukça düşük olmasından (0,80 krş/lt) kaynaklanmaktadır. 2014 yılı itibariyle inek sütü üretim değerinin toplam içindeki payı % 85.6 olarak belirlenmiştir. Manda, koyun ve keçi sütü üretim değerleri ise toplam süt üretim değerinin yalnızca % 14.4’lük bir kısmını oluşturmaktadır. Çizelge 5.14’teki indekslere göre inek süt üretim değerinin 2011 yılı haricinde artış gösterdiği, manda, keçi ve koyun süt üretim değerlerinde ise sürekli bir artış olduğu görülmektedir.

Çizelge 5.14. Türkiye’de türlere göre süt üretiminin toplam süt üretimi içindeki payı (%)

	S.Ü.D.	İnek	İndeks (2010= 100)	Manda	İndeks (2010= 100)	Koyun	İndeks (2010= 100)	Keçi	İndeks (2010= 100)	2/1*100	3/1*100	4/1*100	5/1*100
	Milyon TL (*) (1)	S.Ü.D. Milyon TL (*) (2)		S.Ü.D. Milyon TL (*) (3)		S.Ü.D. Milyon TL (*) (4)		S.Ü.D. Milyon TL (*) (5)					
2010	12.788	11.300	100	63	100	1.054	100	371	100	88,4	0,5	8,2	2,9
2011	11.692	10.030	89	65	103	1.135	108	462	125	85,8	0,6	9,7	4,0
2012	14.027	12.177	108	81	129	1.276	121	493	133	86,8	0,6	9,1	3,5
2013	14.884	12.695	112	103	163	1.524	145	562	151	85,3	0,7	10,2	3,8
2014	15.236	13.040	115	105	167	1.506	143	585	158	85,6	0,7	9,9	3,8

*İlgili veriler, 2010 yılını baz alan genel TEFE deflatörü ile reel hale getirilmiştir.

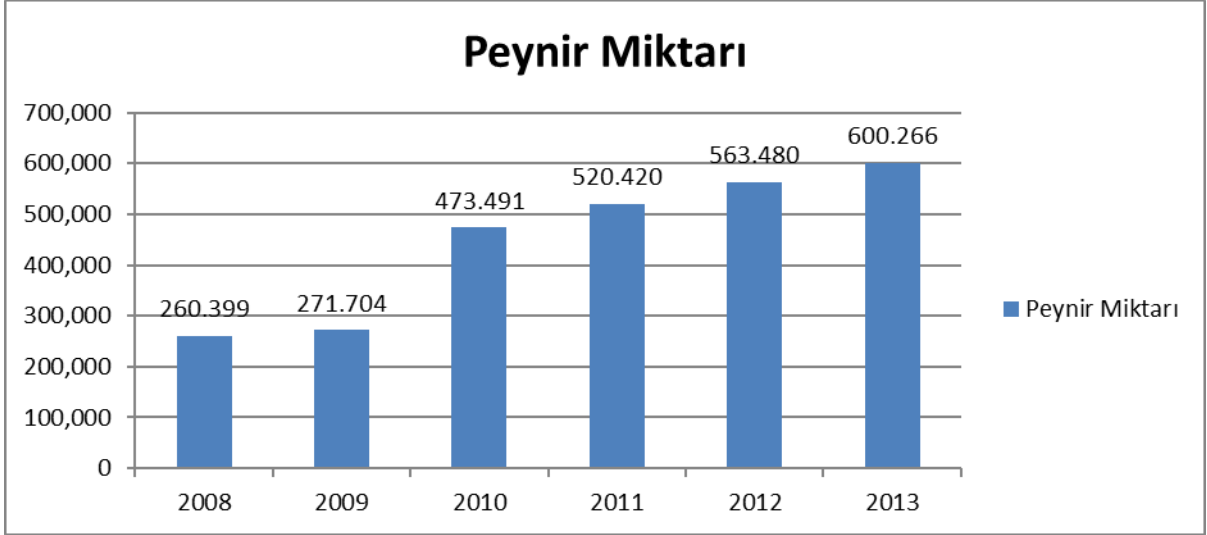
Kaynak: Anonim 2015e.

Şekil. 5.8. Türkiye’de yıllara göre içme sütü üretim miktarı (Ton) (Anonim 2015e)

Türkiye’de içme sütü üretim miktarı incelendiğinde 2008 yılından 2013 yılına kadar genel olarak artan bir trend görülmektedir (Şekil 5.8). Yalnızca 2010 yılında hayvan sayısındaki azalmalar nedeniyle bir önceki yıla göre yaklaşık % 1 oranında azalış görülmüştür.

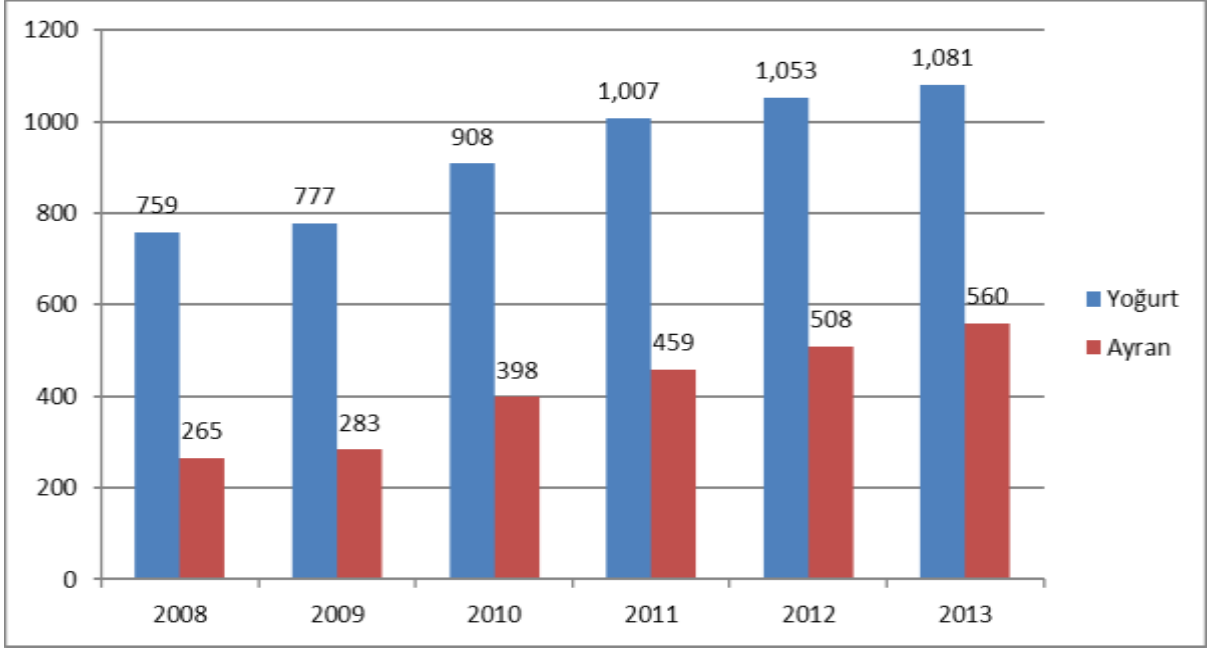
Tüketim açısından içme sütü incelendiğinde ise, 2013 yılında Türkiye’de kişi başına içme sütü tüketiminin 37,3 lt olduğu tahmin edilmektedir (Anonim 2013a). Dünyanın çeşitli bölgelerindeki tüketim alışkanlıklarına, iklime ve tarımsal ürünlerin üretimindeki çeşitliliğe bağlı olarak süt tüketimlerinde değişiklikler olmaktadır. Tüketim; Avrupa ve Okyanusya bölgesinde genel olarak yüksek iken Asya ve Afrika’da daha düşüktür. Özellikle İrlanda, Estonya, Finlandiya, Birleşik Krallık ve AB üyesi olmayan İzlanda gibi Kuzey Avrupa ülkelerinde yıllık kişi başı içme sütü tüketimi 100 lt’nin üzerindedir. İrlanda, Estonya ve Finlandiya’daki yıllık kişi başı içme sütü tüketimi, AB ortalama içme sütü tüketiminden iki katı daha fazladır. Afrika ve Asya ülkelerinde içme sütü diğer bölgelere göre daha düşükken, Çin dünyada tüketimin oldukça az olduğu ülkelerdendir (Anonim 2012).

Şekil 5.9. Türkiye’de yıllara göre peynir üretim miktarı (Ton) (Anonim 2015e)

Türkiye’deki son yıllara ait süt ürünleri üretim verileri de incelenmiştir. Türkiye’de 2008-2013 yılları arasındaki peynir üretim miktarı Şekil 5.9’da görülmektedir. Özellikle 2009-2010 yılları arasında gerçekleşen % 74’lük artış dikkat çekmektedir. Bu artışın sebebi 2010-2013 yılları arasında % 25 civarında artan süt ve süt ürünü ihracatı olarak açıklanmakta ve bu dönemde 51 ülkeye peynir ve lor ihraç edildiği belirtilmektedir (Anonim 2015ı).

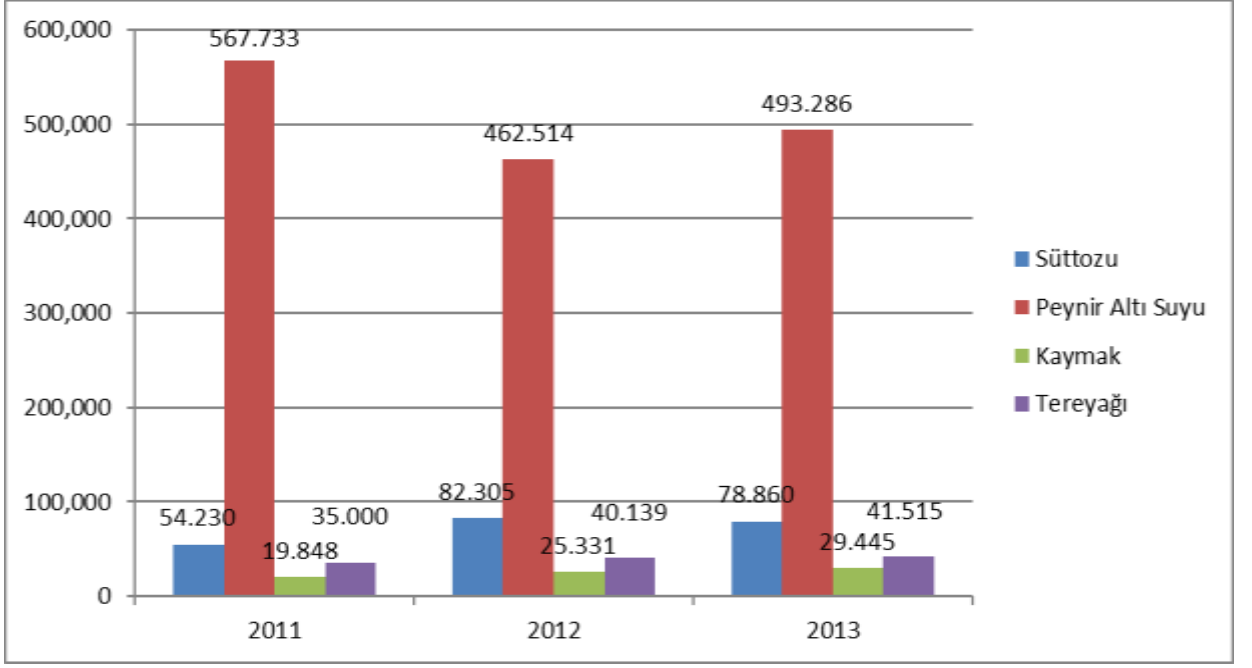
Türkiye’de en yoğun tüketilen süt ürünlerinden biri peynir olarak belirtilmektedir. Yıllar itibariyle peynir üretimine paralel olarak tüketiminde de artış olduğu ve en yüksek pazar payına sahip peynir çeşidinin beyaz peynir olduğu ifade edilmektedir. 2013 yılı kişi başına düşen yıllık peynir tüketim miktarınının 16,5 kg olduğu tahmin edilmektedir (Anonim 2013a). 2013 yılında ait verilerle bazı ülkelerde kişi başına peynir tüketimi (kg) ise şöyledir; ABD (15), AB (13,2), Avusturya (10,7), Yeni Zelanda (5,5), Meksika (2,7) (Anonim 2015h).

Şekil 5.10. Türkiye’de yıllara göre yoğurt ve ayran üretim miktarları (Ton) (Anonim 2015e)

Özellikle Türk kültüründe önemli bir yeri olduğu belirtilen yoğurt ve ayran üretim miktarları 2008-2013 yılları arasındaki veriler ile Şekil 5.10’da gösterilmiştir. Her iki süt ürününde de belirtilen yıllar arasında üretimde sürekli bir artış gözlenmektedir.

Türk beslenme kültüründe önemli bir yere sahip olan yoğurdun, içme sütünden sonra entegre süt işletmeleri tarafından toplanan süt miktarının en çok işlendiği süt ürünü olduğu belirtilmektedir. 2013 yılında Türkiye’de kişi başı yoğurt tüketimi ise 30,6 kg olarak hesaplanmıştır (Anonim 2013a).

Şekil 5.11. Türkiye’de yıllara göre süt tozu, peynir altı suyu, kaymak ve tereyağı üretim miktarları (Ton) (Anonim 2015e)

Türkiye’de 2011-2013 arasındaki yıllara göre süt tozu, peynir altı suyu, kaymak ve tereyağı üretimi Şekil 5.11’de verilmiştir. Belirtilen yıllar arasında kaymak ve tereyağı üretim miktarı yıldan yıla artan bir seyir izlemektedir. Süt tozu üretim miktarı 2011-2012 yılları arasında % 152 oranında artış, 2012-2013 yılları arasında ise % 4 oranında azalış göstermiştir. Peynir altı suyu üretim miktarı ise 2010-2011 yılları arasında % 19 oranında azalış, 2011-2012 yılları arasında ise % 7 artış göstermiştir.

Türkiye’de en yüksek ithalat miktarına sahip süt ürünü tereyağı olarak belirtilmektedir. 2013 yılı kişi başı tereyağı tüketimi 1,42 kg olarak verilmiştir (Anonim 2013a). 2013 yılında bazı ülkelerdeki kişi başına düşen tereyağı tüketim miktarları ise şu şekildedir; Yeni Zelanda (4,8), AB (4), Meksika (1,9), Arjantin (0,9). Türkiye’de 2013 yılına ait toplam süt tozu kullanımının yine o yılki nüfusa bölünmesi ile bulunan kişi başına düşen yıllık süt tozu tüketimi 1 kg olarak hesaplanmıştır. Bazı ülkelerdeki 2013 yılı kişi başına düşen süttozu tüketim miktarları ise şu şekildedir; Arjantin (2,2), AB (0,5), Yeni Zelanda (0,4), ABD (0,09) (Anonim 2015h).

5.3.TR22 Güney Marmara Bölgesinde Süt Sektörünün Mevcut Durumu

TR22 Güney Marmara Bölgesi Balıkesir ve Çanakkale illerini kapsamaktadır. Balıkesir, 2013 yılında Hayvansal Üretim İstatistiklerine göre büyükbaş hayvanlarda; sığır (kültür) hayvan sayısında Türkiye’de 2. sırada, süt üretiminde 3. sırada yer almaktadır. Küçükbaş hayvanlarda ise koyun (Merinos) hayvan sayısı ve süt üretiminde Türkiye’de 3.sırada, koyun (yerli) hayvan sayısında 11. sıradadır (Anonim 2013b).

Çanakkale, 2013 yılı Hayvansal Üretim İstatistiklerine göre büyükbaş hayvanlarda; sığır (kültür) hayvan sayısı ve süt üretiminde Türkiye’de 8. sırada yer almaktadır. Küçükbaş hayvanlarda; Keçi (kıl) hayvan sayısında Türkiye’de 10. sırada süt üretiminde 6.sırada, koyun (Merinos) hayvan sayısında 19. sıradadır (Anonim 2013c).

Türkiye’nin, T22 Güney Marmara Bölgesinin ve bu bölgenin kapsadığı illerin (Balıkesir ve Çanakkale) canlı hayvan sayıları yıllar itibariyle (2010-2013) Çizelge 5.15’te gösterilmiştir. 2013 yılı verilerine göre TR22 Bölgesindeki sığır sayısı Türkiye’deki sığır sayısının % 5,36’sını oluşturmaktadır. Yine aynı yılda bölgedeki manda sayısı Türkiye’deki manda sayısının % 2,48’ini temsil etmektedir. 2013 yılında TR22 Güney Marmara Bölgesindeki koyun sayısı Türkiye’deki koyun sayısının % 4,12 iken, keçi sayısı Türkiye’deki keçi sayısının % 4,65’ini oluşturmaktadır. Buradan yola çıkarak TR22 Güney Marmara Alt Bölgesinin Türkiye hayvancılık sektöründe önemli bir yeri olduğunu vurgulamak gerekmektedir. 2013 yılı TR22 Marmara Bölgesindeki toplam sığır sayısında Balıkesir ilinin payı yaklaşık % 73 iken Çanakkale ilinin payı ise % 27 olarak hesaplanmıştır.

Yine aynı yıl itibariyle TR22 Bölgesi toplam manda varlığı içinde Balıkesir ilinin payı yaklaşık % 84 iken Çanakkale ilinin payı % 16 olarak bulunmuştur. TR22 bölgesindeki koyun sayısının illere dağılımına bakıldığında Balıkesir ilinin payının % 66, Çanakkale ilinin payının ise % 34 olduğu görülmektedir. Son olarak TR22 bölgesi içinde keçi sayısının illere göre dağılımı incelendiğinde bölgedeki keçi sayısının % 47’sinin Balıkesir ilinde, % 53’ünün ise Çanakkale ilinde yetiştirildiği görülmektedir.

Çizelge 5.15. Türkiye, TR22 Güney Marmara Bölgesi, Balıkesir ve Çanakkale'deki canlı hayvan sayıları (Baş)

	Sığır (Baş)	Manda (Baş)	Koyun (Baş)	Keçi (Baş)
Türkiye				
2010	11.369.800	84.726	23.089.691	6.293.233
2011	12.386.337	97.632	25.031.565	7.277.953
2012	13.914.912	107.435	27.425.233	8.357.286
2013	14.415.257	117.591	29.284.247	9.225.548
TR 22 Bölgesi (Balıkesir ve Çanakkale)				
2010	673.445	2.384	982.341	359.824
2011	710.879	2.599	1.033.942	368.951
2012	744.626	2.786	1.096.199	406.566
2013	773.257	2.927	1.206.898	429.469
TR221 Balıkesir				
2010	493.058	2.015	630.302	160.963
2011	510.752	2.092	660.787	164.745
2012	542.922	2.195	695.691	187.668
2013	562.615	2.458	791.355	202.338
TR222 Çanakkale				
2010	180.387	369	352.039	198.861
2011	200.127	507	373.155	204.206
2012	201.704	591	400.508	218.898
2013	210.642	469	415.543	227.131

Kaynak: Anonim 2013b, Anonim 2013c.

Türkiye, T22 Güney Marmara Bölgesi ve bu bölgenin kapsadığı illerin (Balıkesir ve Çanakkale) süt üretim miktarları ve süt üretim değerleri türler ve yıllar itibariyle (2010-2013) Çizelge 5.16'da gösterilmiştir. 2013 yılı verilerine göre TR22 Bölgesinde üretilen inek sütü üretim değeri Türkiye'deki süt üretim değerinin % 6,14'ünü oluşturmaktadır. Yine aynı yılda bölgedeki manda sütü üretim değeri Türkiye'deki manda sütü üretim değerinin % 3,36'sını temsil etmektedir. 2013 yılında TR22 Güney Marmara Bölgesindeki koyun sütü üretim değeri Türkiye'deki koyun sütü üretim değerinin % 3,87'sini oluşturur iken, keçi sütü üretim değeri Türkiye'deki keçi sütü üretim değerinin % 5,83'ünü oluşturmaktadır. 2013 yılı TR22 Marmara Bölgesindeki toplam inek sütü üretim değerinde Balıkesir ilinin payı yaklaşık % 70 iken Çanakkale ilinin payı ise % 30 olarak hesaplanmıştır. Yine aynı yıl itibariyle TR22 Bölgesi toplam manda sütü değeri içinde Balıkesir ilinin payı yaklaşık % 86 iken Çanakkale ilinin payı % 14 olarak bulunmuştur. TR22 bölgesindeki koyun sütü üretim değerinin illere dağılımına bakıldığında Balıkesir ilinin payının % 59, Çanakkale ilinin payının ise % 41 olduğu görülmektedir. TR22 bölgesi içinde keçi sütü üretim değerinin illere göre dağılımı incelendiğinde bölgedeki keçi sütü üretim değerinin % 45'inin Balıkesir ilinde, % 55'inin ise Çanakkale ilinde yaratıldığı görülmektedir. Son olarak, toplam süt üretim değeri içinde illerin paylarına bakılacak olur ise Balıkesir ilinin % 72, Çanakkale ilinin ise % 28 pay aldığı bulunmuştur. Bölgedeki toplam süt üretim değeri Türkiye'deki toplam süt üretim değerinin % 5,54'ünü oluşturmaktadır.

Çizelge 5.16. Türkiye, TR22 Güney Marmara Bölgesi, Balıkesir ve Çanakkale’de türlere göre süt üretim miktarları ve süt üretim değerleri

	İnek Sütü (Ton)	İnek Sütü (Milyon TL) (*)	Manda Sütü (Ton)	Manda Sütü (Milyon TL) (*)	Koyun Sütü (Ton)	Koyun Sütü (Milyon TL) (*)	Keçi Sütü (Ton)	Keçi Sütü (Milyon TL) (*)	Toplam Değer (Milyon TL) (*)
Türkiye									
2010	12.418.544	11.300	35.487	63	816.832	1.054	272.811	371	12.788
2011	13.802.428	10.030	40.372	65	892.822	1.135	320.588	462	11.692
2012	15.977.837	12.177	46.989	81	1.007.007	1276	369.429	493	14.027
2013	16.655.009	12.695	51.947	103	1.101.013	1.524	415.743	562	14.884
TR 22 Bölgesi (Balıkesir ve Çanakkale)									
2010	915.160	833	1.540	2,7	38.096	49	21.281	29	913,7
2011	970.492	705	1.619	2,5	39.245	50	21.598	28	785,5
2012	1.004.371	765	1.571	2,7	40.896	52	23.620	32	851,7
2013	1.022.876	779	1.768	3,4	42.574	59	24.446	33	874,4
TR221 Balıkesir									
2010	648.788	590	1.218	2,2	23.741	31	9.444	13	636,2
2011	672.771	489	1.229	2,0	24.205	31	9.443	13	535,0
2012	703.202	536	1.269	2,2	24.873	32	10.760	15	585,2
2013	712.405	543	1.528	3,0	25.709	35	11.069	15	596,0
TR222 Çanakkale									
2010	266.371	243	322	0,5	14.355	18	11.837	16	277,5
2011	297.721	216	390	0,5	15.039	19	12.155	15	250,5
2012	301.169	229	302	0,5	16.023	21	12.860	16	266,5
2013	310.471	236	240	0,4	16.865	24	13.377	18	278,4

*İlgili veriler, 2010 yılını baz alan genel TEFE deflatörü ile reel hale getirilmiştir.

Kaynak: Anonim 2013b, Anonim 2013c.

2013 yılı verileri ile Balıkesir’de türlere ve ilçelere göre hayvan sayıları Çizelge 5.17’de verilmiştir. Buna göre sığır sayısı açısından önde gelen üç ilçe sırasıyla Merkez, Bigadiç ve Gönen olarak belirlenmiştir. Koyun sayısının en yüksek olduğu üç ilçe ise Merkez, İvrindi ve Dursunbey ilçeleri olarak verilmiştir. Keçi sayısı bakımından lider ilk üç ilçe ise sırasıyla Sındırgı, Merkez ve Dursunbey olarak belirlenmiştir.

Çizelge 5.17. 2013 yılı Balıkesir ilçelere göre hayvan sayısı (Baş)

	Sığır Sayısı (Baş)	Koyun Sayısı (Baş)	Keçi Sayısı (Baş)
Merkez	125.122	214.396	25.243
Ayvalık	5.420	18.500	4.500
Balya	25.031	41.200	7.160
Bandırma	28.555	14.984	5.207
Bigadiç	82.976	52.190	18.100
Burhaniye	7.971	20.115	8.257
Dursunbey	27.858	61.118	20.670
Edremit	5.180	9.500	3.000
Erdek	4.923	3.446	5.508
Gömeç	2.175	11.725	2.570
Gönen	46.000	47.100	14.900
Havran	10.548	20.438	10.390
İvrindi	43.368	87.670	7.260
Kepsut	31.168	40.435	6.840
Manyas	25.718	38.140	5.170
Marmara	1.754	8.379	9.690
Savaştepe	19.820	17.601	3.067
Sındırgı	34.234	52.000	32.000
Susurluk	34.794	32.418	12.806
Balıkesir Toplam	562.615	791.355	202.338
Türkiye	14.415.257	29.284.247	9.225.548

Kaynak: Anonim 2013b.

2013 yılı verileri ile Çanakkale’de türlere ve ilçelere göre hayvan sayıları ise Çizelge 5.18’de verilmiştir. Buna göre sığır sayısı açısından ilk üç ilçe sırasıyla Biga, Yenice ve Çan ilçeleri olarak belirlenmiştir. Koyun sayısının en yüksek olduğu üç ilçe ise Ayvacık, Ezine ve Biga ilçeleri olarak verilmiştir. Keçi sayısı bakımından lider ilk üç ilçe ise sırasıyla Merkez, Gelibolu ve Bayramiç olarak belirlenmiştir.

Çizelge 5.18. 2013 yılı Çanakkale ilçelere göre hayvan sayısı (Baş)

	Sığır Sayısı (Baş)	Koyun Sayısı (Baş)	Keçi Sayısı (Baş)
Merkez	10.469	25.267	29.474
Ayvacık	12.077	62.924	25.274
Bayramiç	11.811	36.893	27.440
Biga	65.591	48.553	20.150
Bozcaada	10	552	243
Çan	29.464	28.822	16.431
Eceabat	1.253	8.389	7.881
Ezine	11.107	62.802	20.015
Gelibolu	12.229	25.398	28.762
Gökçeada	1.186	62.334	19.321
Lapseki	12.034	22.275	22.405
Yenice	43.411	31.334	9.735
Çanakkale Toplam	210.642	415.543	227.131
Türkiye	14.415.257	29.284.247	9.225.548

Kaynak: Anonim 2013c.

2013 yılı verileri ile Balıkesir’de türlere ve ilçelere göre sağılan hayvan sayıları ve süt miktarları Çizelge 5.19’da verilmiştir. Buna göre sağılan koyun sayısı açısından ilk üç ilçe sırasıyla Merkez, İvrindi, Bigadiç ilçeleri olarak belirlenmiştir. Üretilen koyun sütü miktarında göre sıralama yapıldığında ise sırasıyla Merkez, Dursunbey ve İvrindi ilçeleri en fazla üretimi yapmaktadır. Sağılan keçi sayısının en yüksek olduğu üç ilçe ise Sındırgı, Merkez ve Dursunbey ilçeleri olarak verilmiştir. Keçi sütü üretimi açısından bakıldığında da sıralama değişmemektedir. Sığır sayısı bakımından lider ilk üç ilçe ise sırasıyla Merkez, Bigadiç ve İvrindi olarak belirlenmiştir. İnek sütü açısından da sıralama yine aynı şekilde kalmaktadır.

Çizelge 5.19. 2013 yılı Balıkesir ilçelere göre sağılan hayvan sayısı ve ilçelerdeki süt üretim miktarı

İlçeler	Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)				Süt Miktarı (Ton)			
	İnek	Manda	Koyun	Keçi	İnek	Manda	Koyun	Keçi
Merkez	43.759	1.260	92.411	11.389	163.336	1.276	6.407	1.412
Ayvalık	2.239	2	10.125	2.167	8.825	1.6	789	268
Balya	9.814	0	14.418	1.982	37.491	0	1.124	234
Bandırma	6.772	122	5.038	2.079	25.254	123	340	257
Bigadiç	27.872	0	28.982	5.547	106.963	0	1.652	687
Burhaniye	2.860	0	6.812	4.266	9.259	0	520	524
Dursunbey	7.589	14	28.850	8.579	19.000	14	2.242	1.063
Edremit	2.034	0	3.645	946	8.046	0	284	117
Erdek	1.445	0	2.544	2.300	4.826	0	315	126
Gömeç	505	0	7.387	1.729	1.957	0	576	214
Gönen	14.969	110	20.210	4.945	52.554	111	1.484	613
Havran	3.638	0	5.091	2.948	8.608	0	373	365
İvrindi	19.952	0	42.736	4.455	68.190	0	3.333	552
Kepsut	10.842	0	24.203	3.741	41.963	0	1.887	463
Manyas	9.743	0	18.221	2.738	35.771	0	1.194	339
Marmara	514	0	2.071	3.143	1.489	0	161	389
Savaştepe	7.248	0	8.134	2.164	27.635	0	571	268
Sındırgı	14.128	0	25.515	16.856	38.649	0	1.990	2.090
Susurluk	13.368	0	9.720	7.718	52.580	0	646	890
Balıkesir Toplam*	199.291	1.508	356.113	89.692	712.405	1.528	25.709	11.069

*Tüik ve İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden alınan verilerdeki farklılık nedeniyle toplamlar farklılık gösterebilmektedir.

Kaynak: Anonim 2014b, Anonim 2015e.

2013 yılı verileri ile Çanakkale’de türlere ve ilçelere göre sağılan hayvan sayıları ve süt üretim miktarları Çizelge 5.20’de verilmiştir. Buna göre sağılan koyun sayısı açısından ilk üç ilçe sırasıyla Ayvacık, Ezine, Gökçeada ilçeleri yer almaktadır. Koyun sütü üretimi açısından bakıldığında da sıralama değişmemektedir. Sağılan keçi sayısının en yüksek olduğu üç ilçe ise Gelibolu, Merkez, Bayramiç ilçeleri verilmiştir. Keçi sütü üretimi açısından bakıldığında da sıralama değişmemektedir. İnek sayısı bakımından lider ilk üç ilçe ise sırasıyla Biga, Yenice ve Çan olarak belirlenmiştir. İnek sütü açısından da sıralama yine aynı şekilde kalmaktadır.

Çizelge 5.20. 2013 yılı Çanakkale ilçelere göre sağılan hayvan sayısı ve ilçelerdeki süt üretim miktarı

İlçeler	Sağılan Hayvan Sayısı (Baş)				Süt Miktarı (Ton)			
	İnek	Manda	Koyun	Keçi	İnek	Manda	Koyun	Keçi
Merkez	4.491	4	17.743	19.486	19.515	3	1.331	3.897
Ayvacık	4.596	0	43.844	16.025	15.257	0	3.288	3.205
Bayramiç	5.272	0	26.495	17.796	25.317	0	1.987	3.559
Biga	30.750	219	34.026	13.657	153.078	158	2.552	2.731
Bozcaada	5	0	277	87	25	0	21	17
Çan	13.615	0	16.388	8.770	68.075	0	1.229	1.754
Eceabat	555	0	5.440	4.794	2.689	0	418	959
Ezine	5.960	0	41.934	12.712	27.804	0	3.145	2.542
Gelibolu	6.119	0	18.049	21.423	27.724	0	1.364	4.285
Gökçeada	523	0	36.414	13.291	2.162	0	2.731	2.658
Lapseki	6.092	0	16.392	13.589	27.712	0	1.229	2.718
Yenice	24.697	0	18.149	5.116	111.756	0	1.362	1.023
Çanakkale Toplam*	102.675	223	275.151	146.746	16.865	240	310.471	13.377

*Tüik ve İl Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü’nden alınan verilerdeki farklılık nedeniyle toplamlar farklılık gösterebilmektedir.

Kaynak: Anonim 2015e, Anonim 2014c.

6. SÜT SEKTÖRÜNE YÖNELİK POLİTİKALAR ve UYGULAMALARI

Çalışmanın bu kısmında, ilk olarak dünyada izlenen eğilimi anlamak amacıyla inek sütü ve içme sütü üretiminde birinci sırayı alan AB'nin politikalarını irdelemek önemli görülmüştür. Avrupa Ekonomik Topluluğu Roma Antlaşması'yla 1958 yılında kurulmuştur. 1992 yılından sonra adı Avrupa Birliği olarak değişmiştir. AB Ortak Tarım Politikası (OTP) 1962 yılından beri, süt politikası ise 1968 yılından beri uygulanmaktadır. AB Süt Politikası, Roma Antlaşması'nın hedeflerini kapsamaktadır. Bu hedefler verimliliğin artması, üreticilere yaşanabilir adil gelir standardının sağlanması, piyasa istikrarı, tüketicilere uygun gıda temin edilmesidir. Son 40 yılda AB süt politikalarında reformlar gerçekleşmiştir. AB süt politikalarında 1984 yılında süt kotalarının uygulanmaya başlanması, 1995 yılında Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT), OTP 2003 yılı reformu, 2009 yılında kotaların azaltılmaya başlanması, 2015 yılından sonra ise kotaların kaldırılmasının planlanması en önemli dönüm noktalarıdır. Bu kapsamda önceleri piyasa araçları ağırlıklı olarak kullanılırken, 1990'lı yıllardan sonra doğrudan ödemeler önem taşımaya başlamıştır (Anonim 2014a). Yine AB'de de ABD'de olduğu gibi iç pazarı korumak adına alınan önlemler kapsamında ihracatın teşvik edilmesi ve ithalatın vergiler yolu ile kısıtlanması yoluna gidilmektedir.

İnek sütü ve içme sütü üretiminde dünya ikincisi olan ABD'de ki mevcut politikalar da önemli görülmektedir. Buna göre ABD aktif bir tarım politikası Büyük Buhran sonrasında geliştirilmiştir. Bu kapsamda 60 yıldır süregelen politikanın ana ürün kapsamına alınan ürünler; tahıl, pamuk, fıstık, tütün, şeker ve süt olarak belirlenmiştir. ABD'deki süt politikası şu bileşenlerden oluşmaktadır; (i) birçok süt ürününü kapsayan ithalat engelleri ve birkaç ürünü kapsayan ihracat teşvikleri şeklinde alınan sınır önlemleri, (ii) düzenli bir çiğ süt fiyatı talep eden federal ve eyalet marketlerine bunu sağlamak , (iii) hükümetin çiftçi eline geçen fiyatı destekleyecek şekilde alım yapması olarak belirtilmiştir (Sumner ve Balagtas 2002).

Türkiye'de ise, süt sektöründe üretimden tüketime kadar her aşamada karşılaşılan yapısal problemler, sektörün gelişmiş ülkeler düzeyine gelmesini engellemektedir. Bu yapısal problemlerin başında ise sektörde uygulanan politikaların yeterli ve sürekli olmayışı gelmektedir (Tan 2001).

Türkiye’de süt sektörüne yönelik politikalar; sanayi yemi üretimi ve kullanımını teşvike yönelik politikalar, yem bitkilerine yönelik destekler, sektörde kurumsallaşmaya yönelik politikalar, damızlık hayvan ithalatı ile ilgili politikalar, suni tohumlamaya yönelik desteklemeler, ilaca yönelik desteklemeler, kredi politikaları, süt teşvik primi uygulaması olarak sınıflandırılmıştır (Dellal ve Tan 2001).

Özelleştirme politikaları sonucunda, hayvansal ürün sektöründe önemli Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT) olan işletmelerin piyasadan çekilmesi; üretici ve sanayicinin serbest piyasa ekonomisinin adaletsiz koşulları içinde tek başına bırakılmasına yol açmıştır. 1993 yılında özelleştirilen Et ve Balık Kurumu, 2005 yılında yeniden devlet himayesine alınsa da eski etkinliğini yakalayamamıştır. 1995 yılında özelleştirilen Süt Endüstrisi Kurumu (SEK) ve Yem Sanayi (YEMSAN) gibi iki önemli kurumun piyasadan çekilmesi sonucunda, bugün bile etkileri görülen yapısal sorunlara zemin hazırlamıştır. Süt üreticilerinin en temel sorunlarının başında gelen yem fiyatlarındaki önlenemez artış ve üreticinin eline geçen süt fiyatlarının düşük olması, piyasada düzenleyici bir unsurun olmayışından ve yerli yem üretiminin yetersiz kalmasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca Süt Endüstrisi Kurumu’nun alım fiyatlarını süt üreticisi lehine düzenleyici politikalarının artık olmaması, üreticiyi piyasada kartel oluşturan birkaç özel firmanın dayattığı düşük fiyatları kabul etmeye zorlamaktadır. Süt üreticisinin, süttten elde ettiği gelirin üretim masraflarını karşılayamaması sorununun bedelini ise tüketici ve imalatçı başta olmak üzere tüm paydaşlar ödemekte ve sürdürülebilir üretim olgusu ciddi bir tehdit altına girmektedir.

Ulusal Süt Konseyi verilerine göre son yıllardaki çiğ süt/ yem paritesi Çizelge 6.1’de verilmiştir. Çiğ/süt yem paritesinin 1 değerinin altına düşmesi, 1 lt süttten elde edilen gelirin 1 kg yem masrafını karşılamadığı anlamına gelmektedir. Ekonomik anlamda sürdürülebilir üretim için bu paritenin 1,5 ve üzerinde değer alması beklenmektedir (Anonim 2015ı). Türkiye’de çiğ süt/yem paritesinin dönemlik aldığı değerler ise bu hedeften oldukça uzak görülmektedir.

Çizelge 6.1. Türkiye’de Ocak 2012-Ocak 2015 arasındaki Çiğ süt/Yem Paritesi

Ay/Yıl	Çiğ Süt/Yem Paritesi
Ocak 2012	1,04
Haziran 2012	0,98
Haziran 2013	1,02
Ocak 2014	1,11
Haziran Temmuz 2014	1,22
Ocak 2015	1,17

Kaynak: Anonim 2015i.

Türkiye’de 2015 yılında süt hayvancılığı için verilen bazı desteklemelerin miktarı Çizelge 6.2’de verilmiştir. Buna göre 2015 yılı için hayvan başına ödeme desteği 225 TL/Baş, anaç sığır soy kütüğüne ödeme desteği 70 TL/Baş, süt analizi desteği 50 TL/Baş, soğutulmuş ve soğutulmamış inek sütü primi sırasıyla 0,3-07 TL/lit, manda koyun ve keçi sütü primi ise 0.2 TL/Baş olarak belirlenmiştir. Türkiye’de tarıma sağlanan destekler daha çok bitkisel üretime yöneliktir. Hayvancılığa sağlanan destekler ise Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü (Organization for Economic Cooperation and Development-OECD) ve özellikle AB ortalamasının çok gerisindedir (Ören ve Bahadır 2005).

Çizelge 6.2. Türkiye’de 2015 yılı süt hayvancılığına verilen bazı destekleme miktarları (TL)

Destek Konusu	Birim Destek
Sütçü ve kombine ırklar ve melezleri ile etçi ırkların melezleri anaç sığır	225 TL/Baş
Anaç Manda	400 TL/Baş
Sütçü ve kombine ırklar ve melezleri anaç sığır soy kütüğü ilave	70 TL/Baş
Sürü Yöneticisi İstihdam Desteği	
500 baş ve üzeri küçükbaş hayvan sayısına sahip işletmelerde 2014 yılında başlar	Sürü yöneticisi istihdamı desteği 5000 TL/İşletme olarak 2015 yılı bütçesinden ödenir
Süt Primi	
İnek Sütü (Soğutulmamış ve Soğutulmuş)	0,3-0,7 TL/lt
Manda, koyun, keçi sütü	0,2 TL/lt
İslah Amaçlı süt kalitesinin Desteklenmesi Projesi kapsamında yapılacak analizler için süt içeriğinin tespiti amacıyla Ankara, İzmir, Balıkesir, Bursa ve Tekirdağ illerinde	
Her bir sığır için	50 TL/Baş
Hayvan Hastalıkları Tazminatı	
Hastalıktan Ari İşletmedeki Sığır	375 TL/Baş
Onaylı Süt Çiftliği Desteği (ilave)	50 TL/Baş
Hayvan Hastalıkları Önlem	
Şap aşısı (Büyükbaş ve Küçükbaş)	0,75 TL/Baş-0,50 TL Baş
Brucellosis (Büyükbaş ve Küçükbaş)	1,50 TL/Baş-0,50 TL Baş
Hayvan Genetik Kaynaklarının Yerinde Korunması	
Büyükbaş Hayvan Koruma	550 TL/Baş
Küçükbaş Hayvan Koruma	80TL/Baş
Sığır Pedigrili Koruma	800 TL/Baş
Yem Bitkileri	
Yonca (Sulu)	50 TL/dekar/yıl
Yonca (Kuru)	30 TL/dekar/yıl
Korunga	40 TL/dekar/yıl
Tek Yıllıklar	35 TL/dekar/yıl
Silajlık Tek Yıllıklar	50 TL/dekar/yıl
Silajlık Mısır (Sulu)	75 TL/dekar/yıl
Silajlık Mısır (Kuru)	35 TL/dekar/yıl
Yapay Çayır Mera	100 TL/dekar/yıl

Kaynak: Anonim 2015j.

7. ARAŞTIRMA BULGULARI

Bu bölümde araştırma bölgesinde bulunan ve süt sektörünün temel paydaşları olan; süt ve süt ürünü tüketicilerinin, süt üreticilerinin ve süt ürünleri imalatçılarının mevcut durumu; süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesine dair bilgi düzeyleri, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesine bakış açıları, paydaşlar açısından süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenler detaylı olarak ortaya konulmuştur.

Araştırma bulguları, her paydaş için ayrı ayrı analiz ve değerlendirmelerin yapıldığı üç temel kısımdan oluşmaktadır. Her paydaş için öncelikle yüzde ve ortalamalar ile demografik özellikler ve genel durum ortaya konulmuştur. Paydaşların gıda güvencesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve düşünceleri frekans dağılımları ve Likert Ölçek ortalamaları ile yorumlanmıştır. Gıda güvencesi boyutları çerçevesinde hazırlanan 5'li Likert Ölçekli sorulara öncelikle Güvenirlik Analizi uygulanmış ve verilerin uygun bulunmaları sonucunda Faktör Analizi ile boyutlar altında toplanmıştır. Son olarak faktör analizlerinden elde edilen faktörler ve gerekli görülen diğer değişkenler ile paydaşların süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşünceleri üzerinde etkili olan değişkenler İkili Lojistik Regresyon Analizleri ile ortaya konulmuştur.

7.1.Araştırma Bölgesindeki Süt ve Süt Ürünleri Tüketicileri Açısından Süt Sektöründe Gıda Güvencesinin Mevcut Durumu

Araştırma bölgesi olan TR22 Güney Marmara Bölgesi kapsamında tüketiciler için yapılan örnekleme sonucunda karar verilen sayıya göre 116 adet Balıkesir ilinde, 50 adet Çanakkale ilinde olmak üzere 166 adet süt ve süt ürünleri tüketicisi ile yüz yüze anket yapılmıştır. Tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili değişkenler detaylı bir şekilde araştırılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın bu kısmında araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin demografik özellikleri, araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin süt ve süt ürünü tüketme düzeyleri ve alışkanlıkları, araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvencesine bakış açıları, araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi adı altında dört bölüm bulunmaktadır.

7.1.1.Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin demografik özellikleri

Süt ve süt ürünleri tüketicilerinin demografik özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler Çizelge 7.1’de sunulmuştur. Çizelge 7.1’e göre, araştırma yöresindeki tüketicilerin yaşlarının ortalaması 33,77 yıl, ortalama eğitim süreleri 12,22 yıl, ortalama boy uzunlukları 171 cm, ortalama kiloları 73,01 kg, hanelerindeki birey sayılarının ortalaması yaklaşık 4 kişi olarak belirlenmiştir. Bunun yanı sıra araştırma bölgesindeki tüketicilerin aylık toplam gıda harcaması ortalamasının 713 TL olduğu saptanmıştır.

Çizelge 7.1. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin genel özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler

Tüketici Özellikleri	Ortalama	Standart Sapma	En Küçük	En Büyük
Yaş	33,77	12,55	16	69
Eğitim	12,22	4,63	5	30
Boy	171	8,3	150	201
Kilo	73,01	16,56	41	160
Hanedeki Birey Sayısı	3,43	1,55	1	12
Hane Aylık Toplam Gıda Harcaması	713	437,63	130	2750

Araştırma bölgesinde, araştırma kapsamına alınan süt ve süt ürünleri tüketicilerinin cinsiyete göre dağılımına bakıldığında deneklerin % 33,1’inin kadın, % 66,9’unun erkek olduğu görülmektedir (Çizelge 7.2).

Çizelge 7.2. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin cinsiyete göre dağılımı (%)

Cinsiyet	Tüketici Sayısı	Yüzde (%)
Kadın	55	33,1
Erkek	111	66,9
Toplam	166	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerin yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde % 11,4'ünün 20 yaş ve altında, % 37,4'ünün 21 ile 30 yaş arasında, % 22,9'unun 31 ile 40 yaş arasında, % 16,3'ünün 41 ile 50 yaş arasında, % 12'sinin 51 yaş ve üzerinde olduğu belirlenmiştir (Çizelge 7.3).

Çizelge 7.3. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin yaş gruplarına göre dağılımı (%)

Yaş Grupları (Yıl)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 20	19	11,4	11,4
21-30	62	37,4	48,8
31-40	38	22,9	71,7
41-50	27	16,3	88,0
≥ 51	20	12,0	100,0
Toplam	166	100,0	

Eğitim süreleri açısından süt ve süt ürünleri tüketicileri; ilkökul, ortaokul, lise ve yüksek okul mezuniyetlerine göre sınıflandırılmıştır. Buna göre tüketicilerin % 18,1'i ilkökul mezunu, % 9,6'sı ortaokul mezunu, % 20,5'i lise mezunu, % 51,8'i ise yüksek okul mezunu olarak belirlenmiştir (Çizelge 7.4).

Çizelge 7.4. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin eğitim gruplarına göre dağılımı (%)

Eğitim Süresi (Yıl)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
5-7	30	18,1	18,1
8-10	16	9,6	27,7
11-12	34	20,5	48,2
≥ 13	86	51,8	100,0
Toplam	166	100,0	

Tek başına gıda güvencesini belirlemek adına yeterli olmayan fakat gıda güvencesizliği konusunda önemli ipuçları veren bir değişken olması nedeniyle tüketicilerin Vücut Kitle İndekslerinin (VKİ) verilmesi önemli görülmüştür. Süt ve süt ürünleri tüketicilerinin verdikleri yanıtlar doğrultusunda boy ve kiloları belirlenmiş ve bu değerler vücut ağırlıklarının boy uzunluğunun karelerine bölünmesi suretiyle VKİ genel geçer aralıklara göre hesaplanmıştır. Buna göre tüketicilerin % 8,4'ünün zayıf, % 49,4'ünün normal, % 32,0'sinin şişman, % 9,6'sının çok şişman, % 0,6'sının ise aşırı şişman grubuna girdiğini söylemek mümkündür.

Tüketicilerin yaklaşık % 42'sinin şişman gruplarına girdiği görülmektedir. Buradan yola çıkarak tüketicilerin önemli bir kısmında beslenme bozukluğu olduğu düşüncesi güçlenmektedir (Çizelge 7.5). Karşılaşılan bu tablonun, Türk halkının beslenmesinde ağırlıklı yer tutan ekmek ve tahıl ürünleri tüketiminin fazlalığı ile ilişkili olduğu düşünülmektedir.

Çizelge 7.5. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin Vücut Kitle İndeksi gruplarına göre dağılımı (%)

Vücut Kitle İndeksi	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 18,5	14	8,4	8,4
18,6-24,9	82	49,4	57,8
25-29,9	53	32,0	89,8
30-39,9	16	9,6	99,4
40 ≥	1	0,6	100,0
Toplam	166	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerin hanelerindeki birey sayısı dağılımına bakıldığında, tüketicilerin % 25,3'ünün 2 ve altında, % 53'ünün 3 ile 4 arasında, % 18,7'sinin 5 ile 6 arasında, yalnızca % 3'ünün 7 ve daha fazla kişi ile ortak hanede yaşadığı görülmüştür (Çizelge 7.6).

Çizelge 7.6. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin hanelerindeki birey sayısına göre dağılımı (%)

Hanedeki Birey Sayısı (Kişi)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 2	42	25,3	25,3
3-4	88	53,0	78,3
5-6	31	18,7	97,0
7 ≥	5	3,0	100,0
Toplam	166	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin çalışma gruplarına göre dağılımına bakıldığında yaklaşık % 20'sinin öğrenci, % 10'unun çiftçi, % 16'sının memur, % 10'dan fazlasının işçi ve geri kalan yaklaşık % 40'ının esnaf ve özel sektör çalışanı olduğu görülmektedir (Çizelge 7.7).

Çizelge 7.7. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin çalışma gruplarına göre dağılımı (%)

Çalışma Grupları	Tüketici Sayısı	Yüzde (%)
Öğrenci	33	19,9
Memur	27	16,3
İşçi	19	11,4
Çiftçi	18	10,9
Serbest meslek	17	10,3
Özel Sektör Çalışanı	16	9,6
Emekli	11	6,6
Ev hanımı	10	6,0
Akademisyen	8	4,8
Esnaf	4	2,4
Asker	3	1,8
Toplam	166	100,0

Süt ve süt ürünleri tüketicilerinin % 88,6'sı gibi büyük bir bölümünün sosyal güvencesi mevcut iken, % 11,4'ünün herhangi bir sosyal güvencesi bulunmamaktadır (Çizelge 7.8).

Çizelge 7.8. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin sosyal güvence durumuna göre dağılımı (%)

Sosyal Güvencesi Olma Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Var	147	88,6
Yok	19	11,4
Toplam	166	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin gelir gruplarına göre dağılımı incelenmiştir (Çizelge 7.9). Buna göre aylık geliri 500 TL ve altında olan tüketicilerin oranı % 15,0, 501-1000 TL arasında olanların oranı %15,7, 1001-1500 TL arasında olanların oranı % 20,5, 1501-2000 TL arasında olanların oranı % 13,9, 2001-2500 TL arasında olanların oranı % 16,3, 2501-3000 TL arasında olanların oranı % 10,8, 3001-4000 TL arasında olanların oranı % 6,6, 4001 ve üzeri geliri olanların oranı ise % 1,2 olarak tespit edilmiştir. Buna göre tüketicilerin % 50'den fazlasının aylık geliri 1500 TL ve daha az olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.9. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık gelir gruplarına göre dağılımı (%)

Aylık Gelir Grupları (TL)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 500	25	15,0	15,0
501-1000	26	15,7	30,7
1001-1500	34	20,5	51,2
1501-2000	23	13,9	65,1
2001-2500	27	16,3	81,3
2501-3000	18	10,8	92,2
3001-4000	11	6,6	98,8
4001 ≥	2	1,2	100,0
Toplam	166	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık hane gıda harcamalarına göre dağılımı incelendiğinde % 39,2'sinin 500 TL ve altında, % 45,8'inin 501-1000 TL arasında, % 10,2'sininin 1001-1500 TL arasında, % 4,8'inin ise 1501 TL ve üzerinde gıda harcaması yaptığı belirlenmiştir (Çizelge 7.10). TÜİK, 2013 yılı verilerine göre hane başına düşen gıda harcaması 511 TL olarak belirlenmiştir (Anonim 2015e). Araştırma kapsamına alınan tüketicilerin de yaklaşık % 40'ı 500 TL ve altında gıda tüketim harcaması yaptığı görülmüştür.

Çizelge 7.10. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık toplam gıda harcaması gruplarına göre dağılımı (%)

Aylık Hane Gıda Harcaması (TL)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 500	65	39,2	39,2
501-1000	76	45,8	85,0
1001-1500	17	10,2	95,2
1501-2000	6	3,6	98,8
2001 ≥	2	1,2	100,0
Toplam	166	100,0	

7.1.2. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin süt ve süt ürünü tüketme düzeyleri ve alışkanlıkları

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin % 16,3'ü her gün, % 28,3'ü haftada birkaç kez, % 11,4'ü iki haftada bir, % 21,1'i ayda bir, % 22,9'u daha nadir süt tükettiklerini belirtmişlerdir (Çizelge 7.11).

Çizelge 7.11. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin süt içme sıklıklarına göre dağılımı (%)

Süt İçme Sıklığı	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Her gün	27	16,3
Haftada Birkaç Kez	47	28,3
İki Haftada Bir	19	11,4
Ayda Bir	35	21,1
Daha Nadir	38	22,9
Toplam	166	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin tükettikleri süt çeşitleri incelendiğinde % 85 gibi önemli bir kısmının sadece inek sütü tükettiği saptanmıştır. Süt ve süt tüketicilerinin tercih ettikleri süt çeşitleri ise Çizelge 7.12'de verilmiştir.

Çizelge 7.12. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerin tercih ettikleri süt çeşitlerine göre dağılımı (%)

Tüketilen Süt Çeşitleri	Tüketici Sayısı	Yüzde (%)
Sadece İnek Sütü	141	85,0
Sadece Koyun Sütü	4	2,4
Sadece Keçi Sütü	2	1,2
Sadece Manda Sütü	3	1,8
İnek ve Koyun	7	4,2
İnek ve Keçi	3	1,8
İnek ve Diğer	1	0,6
Koyun ve Keçi	1	0,6
İnek, Koyun, Keçi	4	2,4
Toplam	166	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin ısıtma işlem çeşidine göre süt tercihlerine bakıldığında, tüketicilerin % 39,8'inin genellikle işlem görmemiş, % 60,2'sinin ısıtma işlemler uygulanmış sütler tercih ettiği belirlenmiştir (Çizelge 7.13).

Çizelge 7.13. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerin ısıtma işlem çeşitlerine göre süt tercihlerinin dağılımı (%)

Isıtma İşlem Çeşitleri	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Isıtma İşlem Görmüş (UHT veya pastörize)	100	60,2
Isıtma İşlem Görmemiş (Çiğ)	66	39,8
Toplam	166	100,0

Çizelge 7.14'te süt ve süt ürünü tüketicilerinin kendileri ve hanehalkı için sütü satın almayı tercih ettikleri yerlerin dağılımı gösterilmiştir. Buna göre tüketicilerin % 6,6'sı sokak satıcısı, % 36,8'i süt üreticisinin kendisinden, % 1,2'si bakkaldan, % 53'ü marketten, % 2,4'ü diğer yanıtını vermiştir. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin büyük bir kısmının süt satın almayı tercih ettikleri yerlerin sırasıyla marketler ve süt üreticilerinin kendi yerleri olduğu sonucuna varılmıştır.

Çizelge 7.14. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin sütü satın almayı tercih ettikleri yerlerin dağılımı (%)

Sütün Satın Alındığı Yer	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Market	88	53,0
Süt Üreticisi (Yerinden)	61	36,8
Sokak Satıcısı	11	6,6
Diğer	4	2,4
Bakkal	2	1,2
Total	166	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin düzenli olarak süt ürünü tüketme durumları irdelendiğinde, tüketicilerin % 96,9 gibi büyük bir çoğunluğunun düzenli olarak süt ürünleri tükettiği, yalnızca % 3,1 gibi az bir bölümünün düzenli olarak süt ürünü tüketmediği görülmüştür (Çizelge 7.15).

Çizelge 7.15. Araştırma bölgesindeki tüketicilerin düzenli olarak süt ürünü tüketme durumu (%)

Süt Ürünü Tüketme Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	161	96,9
Hayır	5	3,1
Toplam	166	100,0

Süt ve süt ürünleri tüketicilerin, süt ürünleri tüketimini daha yakından inceleyebilmek için iki günde bir en az 100 gram süt ürünü tüketip tüketmedikleri sorgulanmıştır. Buna göre Çizelge 7.16'da görüldüğü gibi tüketicilerin % 93,4 gibi büyük bir kısmı iki günde bir en az 100 gram süt ürünü tüketmekteyken, % 6,6'sı bu oranın altında kalmaktadır.

Çizelge 7.16. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin iki günde bir en az 100 gr. süt ürünü tüketme durumu (%)

İki Günde Bir En Az 100 gr Süt Ürünü Tüketme Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	155	93,4
Hayır	11	6,6
Toplam	166	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin tercih ettikleri süt ürünü çeşitlerinin nelerden oluştuğu Çizelge 7.17’de detaylı olarak verilmiştir.

Çizelge 7.17. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin tercih ettikleri süt ürünü çeşitlerine göre dağılımı (%)

Süt Ürünü Çeşitleri	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Peynir, Yoğurt ve Tereyağı	73	45,3
Peynir ve Yoğurt	37	23,1
Tereyağı, Peynir, Yoğurt ve Ayrar	30	18,7
Peynir, Yoğurt ve Ayrar	13	8,1
Sadece Yoğurt	4	2,4
Yoğurt ve Ayrar	2	1,2
Peynir ve Ayrar	1	0,6
Sadece Peynir	1	0,6
Toplam	161*	100,0

*166 tüketiciden 161 tanesi süt ürünü tüketmektedir.

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin, süt ve süt ürünleri tüketim miktarları ve süt ve süt ürünleri için yaptıkları harcamalara ait tanımlayıcı istatistikler Çizelge 7.18’de verilmiştir. Buna göre deneklerin tükettiği ortalama günlük süt miktarı 0,68 su bardağı yani 136 ml, aylık eve alınan ortalama süt miktarı 16,86 lt, aylık kişi başına düşen ortalama süt miktarı 5,54 litredir. Aylık eve alınan ortalama yoğurt miktarı 14,51 kg iken aylık kişi başına düşen ortalama yoğurt miktarı 4,76 kg olarak tespit edilmiştir. Aylık eve alınan ortalama peynir miktarı 5,85 kg iken aylık kişi başına düşen ortalama peynir miktarı 1,96 kg olarak belirlenmiştir. Aylık eve alınan tereyağı ortalaması 1,94 kg iken kişi başına düşen ortalama tereyağı miktarı 0,63 kg olarak saptanmıştır. Yine aynı çizelgede süt ve süt ürünleri tüketicilerinin süt ve süt ürünleri harcamalarına da yer verilmiştir. Buna göre tüketicilerin hane bazında aylık süt için ortalama 43,95 TL harcadıkları, kişi başına düşen ortalama süt harcamasının ise 14,26 TL olduğu görülmektedir. Yine araştırma bölgesindeki tüketicilerin hane bazında aylık ortalama süt ürünü harcamaları 121,50 TL iken kişi başına düşen ortalama süt ürünü harcaması ise 42,75 TL olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.18. Araştırma bölgesindeki tüketicilerin süt ve süt ürünleri tüketim miktarları ve süt ve süt ürünleri için yaptıkları harcamalara ait tanımlayıcı istatistikler

Tüketici Özellikleri	Ortalama	Standart Sapma	En Küçük	En Büyük	Tüketici sayısı (N)
Deneklerin Tükettiği Günlük Süt Miktarı (Su bardağı)	0,68	1,02	0,007	5	N=166
Aylık Eve Alınan Süt Miktarı (lt)	16,86	11,44	1	60	N=166
Aylık Kişi Başına Düşen Süt Miktarı (lt)	5,54	4,20	0,5	28	N=166
Aylık Eve Alınan Yoğurt Miktarı (kg)	14,51	8,54	1	40	N=162
Aylık Kişi Başına Düşen Yoğurt Miktarı (kg)	4,76	3,24	0,50	20	N=162
Aylık Eve Alınan Peynir Miktarı (kg)	5,85	4,26	0,4	20	N=164
Aylık Kişi Başına Düşen Peynir Miktarı (kg)	1,96	1,54	0,29	8	N=164
Aylık Eve Alınan Tereyağı Miktarı (kg)	1,94	2,12	0,40	12	N=63
Aylık Kişi Başına Düşen Tereyağı Miktarı (kg)	0,63	0,81	0,12	6	N=63
Hanenin Aylık Toplam Süt Harcaması (TL)	43,95	34,16	4	200	N=166
Aylık Kişi Başına Düşen Süt Harcaması (TL)	14,26	11,15	1,67	64	N=166
Hanenin Aylık Toplam Süt Ürünü Harcaması (TL)	121,50	70,98	20	400	N=165
Aylık Kişi Başına Düşen Süt Ürünü Harcaması (TL)	42,75	34,16	4	280	N=165

Çizelge 7.19’da araştırma bölgesindeki tüketicilerin günlük tükettikleri süt miktarına göre dağılımı verilmiştir. Buna göre süt ve süt ürünleri tüketicilerinin % 83,1 gibi büyük bir bölümünün günde bir su bardağı (1 su bardağı=200 ml) veya daha az, % 13,9’unun 2 ile 3 bardak arasında, % 3 gibi düşük bir oranının ise günde 4 bardak ve daha fazla süt içtiği görülmüştür.

Çizelge 7.19. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin günlük süt tüketim miktarına göre dağılımı (%)

Tüketilen Süt Miktarı (Su Bardağı)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 1	138	83,1	83,1
2-3	23	13,9	97,0
4 ≥	5	3,0	100,0
Toplam	166	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerin aylık eve aldıkları süt miktarlarına göre dağılımına bakıldığında ise % 32,5’inin 10 litre ve daha az, % 47’sinin 11 ile 20 litre arasında, % 10,3’ünün 21 ile 30 litre arasında, % 7,2’sinin 31 ile 40 litre arasında, % 3’ünün 41 litre ve daha fazla süt aldığı tespit edilmiştir (Çizelge 7.20).

Çizelge 7.20. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve aldıkları süt miktarına göre dağılımı (%)

Aylık Eve Alınan Süt Miktarı (lt)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 10	54	32,5	32,5
11-20	78	47,0	79,5
21-30	17	10,3	89,8
31-40	12	7,2	97,0
41 ≥	5	3,0	100,0
Toplam	166	100,0	

Araştırma bölgesindeki tüketicilerin aylık eve aldıkları süt miktarının, yine o hanede yaşayan kişi sayısına bölünmesi ile hesaplanan, kişi başına düşen süt miktarı dağılımı Çizelge 7.21’de verilmiştir. Buna göre tüketicilerin hanelerinde aylık kişi başına düşen süt miktarı 5 litre ve daha az olanların oranı % 63,9, 6 ile 10 litre arasında olanların oranı % 27,7, 11 ile 15 litre arasında olanların oranı % 4,2, 16 ile 20 litre arasında olanların oranı % 3,6, 21 litre ve üzerinde olanların oranı % 0,6 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.21. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin kişi başına düşen aylık süt miktarına göre dağılımı (%)

Aylık Kişi Başına Düşen Süt Miktarı (lt)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 5	106	63,9	63,9
6-10	46	27,7	91,6
11-15	7	4,2	95,8
16-20	6	3,6	99,4
21 ≥	1	0,6	100,0
Toplam	166	100,0	

Araştırma bölgesindeki tüketicilerin aylık süt ürünleri alımları ve kişi başına düşen aylık süt ürünleri miktarı önemli süt ürünleri grupları (yoğurt, peynir vb.) bazında tek tek incelenmiştir. İlk olarak Çizelge 7.22’de araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve aldığı yoğurt miktarına göre dağılımı verilmiştir. Araştırma kapsamına alınan 166 tüketiciden 162’sinin evinde yoğurt tüketilmektedir. Buna göre evlerinde yoğurt tüketilen tüketicilerin % 12,3’ünün 1 ile 5 kg arasında, % 24,1’inin 6 ile 10 kg arasında, % 49,4’ünün 11 ile 20 kg arasında, % 9,3’ünün 21 ile 30 kg arasında, % 4,9’unun 31 kg veya üzerinde yoğurt aldığı belirlenmiştir. 2013 yılında Türkiye’de kişi başına süt tüketim miktarı 36,3 lt iken, araştırma bölgesinde ise ortalama 66,48 lt ile bu sayının oldukça üzerinde yer almaktadır. TR22 Güney Marmara Alt Bölgesindeki kişilerin süt tüketimi Türkiye ortalamasının yaklaşık iki katı olarak tespit edilmiştir. Dünya süt tüketim ortalamasının ise 100 lt’nin üzerinde olduğu göz önünde bulundurulursa TR22 Güney Marmara Alt Bölgesinde kişi başına düşen yıllık süt tüketim miktarı dünya ortalamasının oldukça gerisinde kalmıştır.

Çizelge 7.22. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve aldığı yoğurt miktarına göre dağılımı (%)

Eve Alınan Yoğurt Miktarı (kg)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
1- 5	20	12,3	12,3
6-10	39	24,1	36,4
11-20	80	49,4	85,8
21-30	15	9,3	95,1
31 ≥	8	4,9	100,0
Toplam	162	100,0	

Eve alınan yoğurt miktarı ise kişi başına düşen aylık yoğurt miktarı olarak incelendiğinde tüketicilerin % 70,4'ünün 0,5 ile 5 kg arasında, % 24,1'inin 6 ile 10 kg arasında, % 4,3'ünün 11 ile 15 kg arasında, % 1,2'sinin ise 16 kg ve üzerinde yoğurt tüketme imkanına sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 7.23). Araştırma bölgesinde aylık eve alınan yoğurt miktarının (4,76 kg) 12 ay ile çarpılması sonucunda kişi başına düşen yıllık yoğurt kullanımı 57,12 kg olarak belirlenmiştir. Araştırma bölgesindeki kişi başına düşen yoğurt tüketimi, Türkiye ortalamasının (30,6 kg) oldukça üzerinde bir değer almaktadır.

Çizelge 7.23. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık kişi başına düşen yoğurt miktarına göre dağılımı (%)

Kişi Başına Düşen Yoğurt Miktarı (kg)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
0,5-5	114	70,4	70,4
6-10	39	24,1	94,5
11-15	7	4,3	98,8
16 ≥	2	1,2	100,0
Toplam	162	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve aldığı peynir miktarına göre dağılımı Çizelge 7.24'te verilmiştir. Araştırma kapsamına alınan 166 tüketiciden 164'ü evlerinde peynir tüketmektedir. Buna göre tüketicilerin % 64'ünün 0,4 ile 5 kg arasında, % 23,8'inin 6 ile 10 kg arasında, % 6,1'inin 11 ile 15 kg arasında, yine % 6,1'inin 16 kg ve üzerinde peynir aldığı belirlenmiştir.

Çizelge 7.24. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve aldığı peynir miktarına göre dağılımı (%)

Eve Alınan Peynir Miktarı (kg)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
0,4-5	105	64,0	64,0
6-10	39	23,8	87,8
11-15	10	6,1	93,9
16 ≥	10	6,1	100,0
Toplam	164	100,0	

Çizelge 7.25'te ise araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık kişi başına düşen peynir miktarına göre dağılımı görülmektedir. Tüketicilerin % 34,1'ine aylık kişi başı 0,29 ile 1 kg arası, % 39,6'sına 1,1 ile 2 kg arası, % 11'ine 3,1 ile 5 kg arası, % 4,9'una 5,1 ve üzerinde peynir düştüğü görülmektedir. Araştırma bölgesinde aylık kişi başına düşen peynir miktarının (1,96 kg) 12 ay ile çarpılması sonucunda kişi başına düşen yıllık peynir kullanımı 23,52 kg olarak belirlenmiştir. Araştırma bölgesindeki kişi başına düşen peynir tüketimi, Türkiye ortalamasının (16,5 kg) üzerinde bir değer almaktadır.

Çizelge 7.25. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin kişi başına düşen aylık peynir miktarına göre dağılımı (%)

Kişi Başına Düşen Peynir Miktarı (kg)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
0,29-1	56	34,1	34,1
1,1-2	65	39,6	73,7
2,1-3	18	11,0	84,7
3,1-5	17	10,4	95,1
5,1 ≥	8	4,9	100,0
Toplam	164	100,0	

Araştırma kapsamına alınan 166 tüketicinin 63'ü tereyağı tüketmektedir. Çizelge 7.26'da tüketicilerin aylık eve aldıkları tereyağı miktarlarına göre dağılımları verilmiştir.

Çizelge 7.26. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık eve alınan tereyağı miktarına göre dağılımı (%)

Eve Alınan Tereyağı Miktarı (kg)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
0,4-1	38	60,3	60,3
2-5	21	33,3	93,6
6 ≥	4	6,4	100,0
Toplam	63	100,0	

Çizelge 7.27'de ise kişi başına düşen aylık tereyağı miktarının dağılımı gösterilmektedir. Buna göre tereyağı tüketen kişilerin % 20,6'sı 0,12 ile 0,25 kg arasında, % 52,4'ü 0,26 ile 0,50 kg arasında, % 4,8'i 0,51 ile 0,75 kg arasında, % 14,3'ü 0,76 ile 1 kg arasında, % 4,8'i 1,1 ile 2 kg arasında, % 3,1'i ise 2,1 kg ve üzerinde tereyağı tüketme imkanı bulmaktadır. Araştırma bölgesinde aylık eve alınan tereyağı miktarının (0,63kg) 12 ay ile çarpılması sonucunda kişi başına düşen yıllık tereyağı kullanımı 7,56 kg olarak belirlenmiştir. Araştırma bölgesindeki kişi başına düşen tereyağı tüketimi, Türkiye ortalamasının (1,42 kg) oldukça üzerinde bir değer almaktadır.

Çizelge 7.27. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık kişi başına düşen tereyağı miktarına göre dağılımı (%)

Kişi Başına Düşen Tereyağı Miktarı (kg)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
0,12-0,25	13	20,6	20,6
0,26-0,50	33	52,4	73,0
0,51-0,75	3	4,8	77,8
0,76-1,0	9	14,3	92,1
1,1-2,0	3	4,8	96,9
2,1 ≥	2	3,1	100,0
Toplam	63	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin evlerine aldıkları aylık süt ürünü miktarları ve kişi başına düşen aylık süt ürünü miktarları detaylıca incelendikten sonra, tüketicilerin aylık süt ve süt ürünü harcamaları da incelenmiştir. Buna göre Çizelge 7.28’de görüldüğü gibi tüketicilerin % 10,8’inin 10 TL ve daha az, % 18,1’inin 11 ile 20 TL arasında, % 30,1’inin 21 ile 30 TL arasında, % 30,7’sinin 41 ile 80 TL arasında, % 10,2’sinin ise 81 TL ve üzerinde aylık süt harcaması gerçekleştirdiği görülmektedir.

Çizelge 7.28. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık süt harcama tutarı gruplarına göre dağılımı (%)

Süt Harcaması (TL)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 10	18	10,8	10,8
11-20	30	18,1	28,9
21-30	50	30,1	59,0
41-80	51	30,7	89,8
81 ≥	17	10,2	100,0
Toplam	166	100,0	

Çizelge 7.29'a göre süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık kişi başına düşen süt harcamaları miktarı verilmiştir. Buradan anlaşıldığı üzere tüketicilerin yaklaşık % 85'inin aylık kişi başına ayırabildikleri süt harcaması 20 TL ve altında olduğu görülmektedir. Araştırma bölgesinde aylık gıda harcaması ortalaması 710 TL, aylık süt ve süt ürünleri harcaması ortalaması 165 TL, aylık süt ve süt ürünleri harcamalarının gıda harcamalarına oranı ise % 23 olarak tespit edilmiştir. İstanbul'da süt ve süt ürünleri tüketimi ile ilgili yapılan bir araştırmada; aylık gıda harcaması ortalaması 578 TL, aylık süt ve süt ürünleri harcaması ortalaması 108 TL, aylık süt ve süt ürünleri harcamalarının gıda harcamalarına oranı ise % 17 olarak tespit edilmiştir (Karakaya ve Akbay 2013).

Çizelge 7.29. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık kişi başına düşen süt harcama tutarı gruplarına göre dağılımı (%)

Kişi Başına Düşen Süt Harcaması (TL)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 5	30	18,0	18,0
6-10	56	33,7	51,7
11-15	26	15,7	67,4
16-20	29	17,5	84,9
21-25	4	2,4	87,3
26 ≥	21	12,7	100,0
Toplam	166	100,0	

Tüketicilerin aylık süt harcamaları incelendikten sonra Çizelge 7.30'da tüketicilerin süt ürünleri harcamalarına ait dağılım sunulmuştur. Buna göre süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık süt ürünü harcaması 20 ile 50 TL arasında olanların oranı % 18,8, 51 ile 100 TL arasında olanların oranı % 39,4, 101 ile 150 TL arasında olanların oranı % 21,8, 151 ile 200 TL arasında olanların oranı % 12,1, 201 TL ve üzerinde olanların oranı ise % 7,9 olarak belirlenmiştir. Buradan anlaşılacağı üzere tüketicilerin yaşadığı hanelerin yaklaşık % 80'inin aylık süt ürünü harcamaları 150 TL'yi geçmemektedir.

Çizelge 7.30. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin aylık süt ürünleri harcama tutarı gruplarına göre dağılımı (%)

Süt Ürünleri Harcaması (TL)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
20-50	31	18,8	18,8
51-100	65	39,4	58,2
101-150	36	21,8	80,0
151-200	20	12,1	92,1
201 ≥	13	7,9	100,0
Toplam	165	100,0	

Çizelge 7.31’de ise araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık bazda kişi başına ayırdıkları süt ürünü harcama tutarları gösterilmiştir. Buna göre tüketicilerden aylık kişi başına düşen süt ürünleri harcamaları 4 ile 20 TL arasında oranı % 26,7, 21 ile 40 TL arasında olanların oranı % 33,3, 41 ile 70 TL arasında olanların oranı % 24,9, 71 ile 100 TL arasında olanların oranı % 12,7, 10 TL ve üzerinde olanların oranı ise % 2,4 olarak belirlenmiştir. Süt ve süt ürünleri tüketicilerinin yaklaşık % 85’i kendileri için aylık 70 TL ve altında bir miktarda süt ürünleri harcamasında bulunacak imkana sahip görünmektedir.

Çizelge 7.31. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin aylık kişi başına düşen süt ürünü harcama tutarı gruplarına göre dağılımı (%)

Kişi Başına Düşen Süt Ürünleri Harcaması (TL)	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
4-20	44	26,7	26,7
21-40	55	33,3	60,0
41-70	41	24,9	84,9
71-100	21	12,7	97,6
101 ≥	4	2,4	100,0
Toplam	165	100,0	

7.1.3. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvenesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvenesine bakış açıları

Araştırmanın bu kısmında araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvenesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvenesine bakış açıları detaylıca değerlendirilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, tüketicilerin gıda güvenesi kavramını daha önce duyup duymadıkları sorgulanmıştır. Buna göre süt ve süt ürünleri tüketicilerinin % 57,2'si bu kavramı daha önce duyduğunu belirtirken, % 42,8'i ise bu kavramı daha önce duymadığını belirtmiştir (Çizelge 7.32).

Çizelge 7.32. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvenesi kavramını duyma durumu (%)

Gıda Güvenesini Duyma Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	95	57,2
Hayır	71	42,8
Toplam	166	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerine gıda güvenesi kavramını daha önce duyup duymadıkları sorulduktan sonra, bu kavramın tanımını yapabilecek kadar bilip bilmedikleri de sorgulanmıştır. Buna göre tüketicilerin % 24,7'si tanımlı bildiklerini, % 75,3'ü de tanımlı bilmediklerini beyan etmişlerdir (Çizelge 7.33).

Çizelge 7.33. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvenesi kavramını bilme durumu (%)

Gıda Güvenesini Bilme Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	41	24,7
Hayır	125	75,3
Toplam	166	100,0

Gıda güvencesi kavramının tanımını bildiğini belirten 41 süt ve süt ürünleri tüketicisinden tanımı kısa ve öz olarak yapmaları rica edilmiştir. Buna göre gıda güvencesi kavramının tanımını bildiğini belirten tüketicilerin % 12,2'si tanımı yapabilmiş, % 22'si tanımı kısmen yapabilmiş ve % 65,8'i ise tanımı yapamamıştır. Buradan yola çıkarak tüm tüketiciler arasında gıda güvencesi kavramını tam anlamıyla bilenlerin oranı sadece % 3 civarında olarak belirlenmiştir (Çizelge 7.34).

Çizelge 7.34. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi kavramını tanımlayabilme durumu (%)

Gıda Güvencesini Tanımlayabilme Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Tanımlayabilmiş	5	12,2
Kısmen tanımlayabilmiş	9	22,0
Tanımlayamamış	27	65,8
Toplam	41	100,0

Gıda güvencesi, daha önce belirtildiği üzere bulunabilirlik, ulaşılabilirlik, kullanılabilirlik ve kararlılık olmak üzere dört temel boyut altında incelenmektedir. Araştırmanın gıda güvencesi boyutları kapsamında yürütülmesi nedeni ile süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesinin boyutlarından haberdar olma durumları da sorgulanmıştır. Çizelge 7.35'te görüldüğü üzere tüketicilerin % 6'sı gıda güvencesinin boyutlarını bildiğini beyan etmişlerdir.

Çizelge 7.35. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi kavramının boyutlarını bilme durumu (%)

Gıda Güvencesinin Boyutlarını Bilme Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	10	6,0
Hayır	156	94,0
Toplam	166	100,0

Gıda güvencesinin boyutlarını bildiğini belirten 10 süt ve süt ürünü tüketicisine, boyutların neler olduğunu sorarak tüketici bilgi düzeyi ölçülmüştür. Buna göre, belirtilen 10 süt ve süt ürünü tüketicinin % 70'i gıda güvencesinin boyutlarını doğru olarak sayamamıştır (Çizelge 7.36). Araştırma bölgesindeki tüketicilerin gıda güvencesi kavramı ve boyutları konusunda genelde kulaktan dolma bilgilere sahip olduğu ve kavramları tam anlamı ile bilen tüketici sayısının oldukça yetersiz olduğu gözlemlenmiştir.

Çizelge 7.36. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesi kavramının boyutlarını sayabilme durumu (%)

Gıda Güvencesinin Boyutlarını Sayabilme Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Sayabilmiş	2	20,0
Kısmen sayabilmiş	1	10,0
Sayamamış	7	70,0
Toplam	10	100,0

Gıda güvencesi kapsamında bilinmesi gereken bir diğer önemli kavram ise gıda güvenliğidir. Gıda güvenliği, özellikle süt ve süt ürünleri gibi kolay ve çabuk bozulabilen gıdalarda oldukça hassas bir konudur. Bu nedenle araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerine gıda güvenliği kavramını duyma durumları da sorulmuştur. Buna göre Çizelge 7.37'de görüldüğü üzere araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin % 33,1'i gıda güvenliği kavramını duyduğunu belirtirken, % 66,9'u gıda güvenliği kavramını daha önce duymadıklarını belirtmiştir.

Çizelge 7.37. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvenliği kavramını duyma durumu (%)

Gıda Güvenliğini Duyma Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	114	33,1
Hayır	52	66,9
Toplam	166	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvenliği kavramını duyma durumları sorulduktan sonra, bu kavramın tanımını yapabilecek kadar bilip bilmedikleri de sorgulanmıştır. Buna göre gıda güvenliği kavramını duyduğunu belirten 55 tüketicinin % 34,5'i gıda güvenliği kavramının tanımını yapabilmiş, % 54,6'sı tanımı kısmen yapabilmiş, % 10,9'u ise doğru bir tanım yapamamıştır (Çizelge 7.38).

Çizelge 7.38. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvenliği kavramını tanımlayabilme durumu (%)

Gıda Güvenliğini Tanımlayabilme Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Tanımlayabilmiş	19	34,5
Kısmen tanımlayabilmiş	30	54,6
Tanımlayamamış	6	10,9
Toplam	55	100

Gıda Mevzuatı temel olarak tüketiciyi korumak için çıkarılan ve genel anlamda gıda maddelerinin üretildiği, depolandığı ve satıldığı yerlerin niteliklerini belirleyen kanun, tüzük ve yönetmeliklerin bütününe verilen isim olarak belirtilmektedir (Giray ve Soysal 2007). Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin % 81,9'u Gıda Mevzuatını duymadığını belirtirken, % 18,1'i mevzuatı duyduğunu belirtmiştir (Çizelge 7.39).

Çizelge 7.39. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin Gıda Mevzuatını duyma durumu (%)

	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	30	18,1
Hayır	136	81,9
Toplam	166	100,0

AB müktesebatına uyum çerçevesinde düzenlenen müzakere sürecinde 30 Haziran 2010 tarihinde "Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı" faslına açılması ile beraber gıda güvenliği konusu tekrar gündeme gelmiştir (Bozçağa ve Cihangir 2010). Bunun sonucunda süt sektöründeki gelişmeleri yakından izleyen sektör raporları ile mevcut durum ortaya konulmuş ve sütte gıda güvenliği ile ilgili birçok başlık ele alınmıştır (Anonim 2010b).

Bu nedenle, giderek daha da önemli olan AB Süt Hijyeni Uyum çalışmaları konusunda araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin bilgisi olup olmadığı araştırılmıştır. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin % 87,3 gibi bir çoğunluğu AB süt hijyeni konusunda bilgisi olmadığını, % 12,7'si ise konu hakkında bilgisi olduğunu beyan etmiştir (Çizelge 7.40).

Çizelge 7.40. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin Avrupa Birliği süt hijyeni uyum çalışmalarını duyma durumu (%)

AB Süt Hijyeni Uyum Çalışmalarını Duyma Durumu	Tüketici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	21	12,7
Hayır	145	87,3
Toplam	166	100,0

Çizelge 7.41'de araştırma bölgesindeki tüketicilerinin gıda güvencesinin ana boyutlarına göre süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesini değerlendirdiği yargılara ait sonuçlar verilmiştir. Tüketicilere *bulunabilirlik boyutu* kapsamında süt ve süt ürünlerini her zaman istenen miktarda bulabilme imkanı, *ulaşılabilirlik boyutu* kapsamında ekonomik ve fiziksel koşulların süt ve süt ürünleri alabilmek için uygunluğu, *kullanılabilirlik boyutu* kapsamında dengeli süt ve süt ürünleri tüketme durumu ve ayrıca süt ve süt ürünlerinin güvenliği, *kararlılık boyutu* kapsamında süt ve süt ürünlerinin fiyat ve miktarlarının istikrarlılığı ile ilgili yargılar sunulmuş ve sonuçlar 5'li Likert Ölçeğinden elde edilen ağırlıklı ölçek ortalamaları ile değerlendirilmiştir. Ölçek ortalama değerleri 1 ile 5 arasında değer almakta, ortalama 1'e yaklaştıkça kesinlikle katılmama durumunu, 5'e yaklaştıkça ise kesinlikle katılma durumunu temsil etmektedir. Ayrıca gıda güvencesinin sağlanabilmesi için bu dört ana boyutun aynı anda sağlanması da gerekmektedir. Bu nedenle en son yargıda diğer tüm yargılara bakarak tüm boyutların sağlanıp sağlanmadığı da aynı yöntemle sorgulanmıştır. Buna göre her zaman istenen miktarda süt ve süt ürünü bulabilme yargısına ait ölçek ortalaması 4,12 ile katılıyorum (4) ifadesine yakın ölçülmüştür. Süt ve süt ürünleri tüketicileri, her zaman istedikleri miktarda süt ve süt ürünü bulabildikleri fikrine katılmaktadırlar.

Ekonomik ve fiziksel koşulların süt ve süt ürünleri almak için yeterliliği ifadesi de (3,57) katılıyorum (4) ile ne katılıyorum ne katılmıyorum (3) arasında bir değer almaktadır. Yine dengeli süt ve süt ürünleri tüketme (3,34) ve süt ve süt ürünlerinde gıda güvenliği (3,02) yargıları ne katılıyorum ne katılmıyorum (3) ifadesine yakın değerler almaktadır. Süt ve süt ürünlerinin miktar ve fiyat istikrarının sağlandığı yargısı ise 2,46 ölçek ortalaması ile ne katılıyorum ne katılmıyorum (3) ile katılmıyorum (2) değerleri arasında yer almaktadır. Son olarak tüm boyutların sağlanmasının sorgulandığı son yargı 2,37 ölçek ortalaması ile katılmıyorum (2) ifadesine yakın bulunmuştur. Özetle süt ve süt ürünü tüketicileri, süt ve süt ürünlerinde güvencenin sağlanması açısından bulunabilirlik boyutunun sağlandığına katılmakta, ulaşılabilirlik ve kullanılabilirlik boyutlarının sağlandığına ne katılmakta ne katılmamakta, kararlılık boyutunun sağlandığına ise katılmamaktadır. Ayrıca tüm boyutların sağlanması açısından süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlandığı fikrine de katılmamaktadırlar.

Çizelge 7.41. Araştırma bölgesindeki tüketicilerinin gıda güvencesinin ana boyutlarına göre süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesini değerlendirmesi

	Kesinlikle Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Kesinlikle Katılmıyorum (1)	Ölçek Ort.
Her zaman istenen miktarda süt ve süt ürünü bulabilme	63	87	1	13	2	4,12
Ekonomik ve fiziksel koşulların süt ve süt ürünleri alabilmeye uygunluğu	44	69	6	32	15	3,57
Dengeli süt ve süt ürünleri tüketme	28	75	7	38	18	3,34
Süt ve süt ürünleri güvenliği	15	60	26	44	21	3,02
Süt ve süt ürünlerinin fiyat ve miktarının istikrarı	8	33	16	80	29	2,46
Yukarıdaki tüm boyutların aynı anda sağlanması	7	22	9	124	4	2,37

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasını etkileyen değişkenler konusunda kendilerini güvende hissetme düzeyleri de 5'li Likert Ölçek ortalaması ile değerlendirilmiştir (Çizelge 7.42). Bu bağlamda gelir, fiyat, miktar, kalite ve hijyen gibi konularda tüketicilerin kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri sorgulanmıştır. Buna göre tüketiciler süt ve süt ürünlerine ayırabildikleri bütçe konusunda (3,46) nötr bir tavır sergilemektedir. Tüketiciler, süt ve süt ürünlerinin fiyatların uygunluğu (3,12) ve süt ve süt ürünlerinin miktarının yeterliliği (3,08) konularında yine ne güvende hissetmek ne güvende hissetmemek şikkında yoğunlaşmışlardır. Süt ve süt ürünlerinin kalitesi (2,5) ve süt ve süt ürünleri hijyeni (2,40) konularında ise tüketicilerin kendilerini güvende hissetmedikleri (2) görülmektedir.

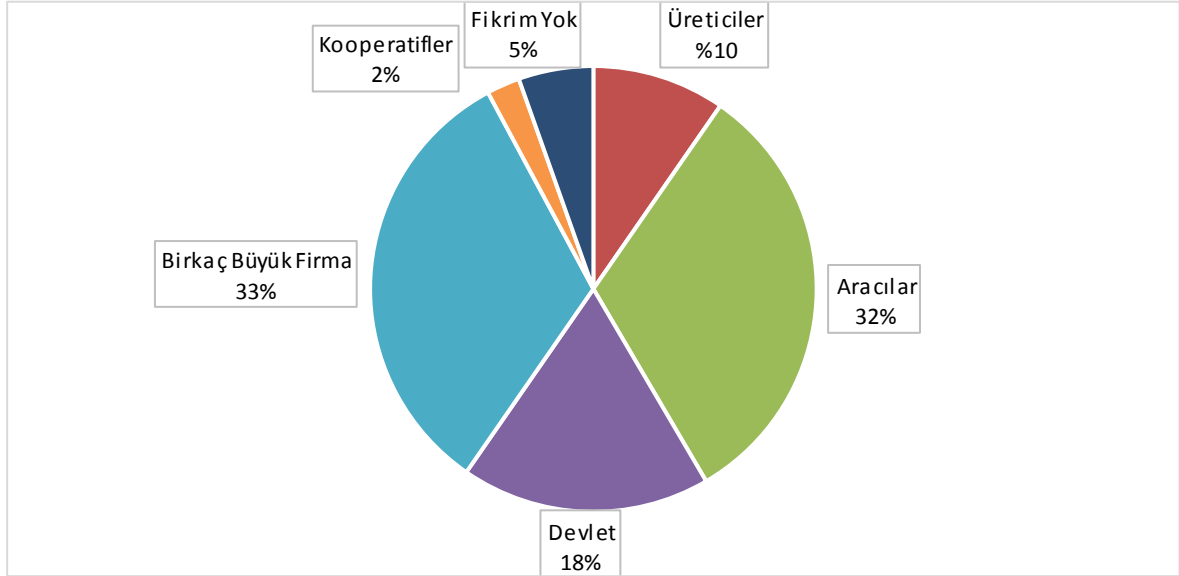
Çizelge 7.42. Araştırma bölgesindeki tüketicilerinin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması konusunda kendilerini güvende hissetme düzeyleri

	Kesinlikle Güvende Hissediyorum (5)	Güvende Hissediyorum (4)	Ne Güvende Hissediyorum Ne Hissetmiyorum (3)	Güvende Hissetmiyorum (2)	Kesinlikle Güvende Hissetmiyorum (1)	Ölçek Ort.
Süt ve süt ürünlerine ayrılan bütçe konusunda	38	65	13	35	15	3,46
Süt ve süt ürünleri fiyatları konusunda	22	62	10	53	19	3,12
Süt ve süt ürünleri miktarı konusunda	24	63	16	46	17	3,08
Süt ve süt ürünleri kalitesi konusunda	8	42	20	52	44	2,50
Süt ve süt ürünleri hijyeni konusunda	8	39	20	44	55	2,40

Son yıllarda süt ve süt ürünlerinde hissedilir bir seviyede meydana gelen fiyat artışları dolayısıyla Çizelge 7.43'te tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde fiyat faktörü hakkındaki düşünceleri daha yakından irdelenmiştir. Buna göre araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri, süt fiyatlarının yüksek olduğu yargısı karşısında 3,17 ölçek ortalaması ile normale (3) yakın bir tutum sergilemektedir. Tüketiciler, süt ürünleri fiyatlarını (3,63) ise pahalı (4) olarak değerlendirmişlerdir.

Çizelge 7.43. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerinin süt ve süt ürünleri fiyatları konusundaki düşünceleri

	Çok Pahalı (5)	Pahalı (4)	Normal (3)	Ucuz (2)	Çok Ucuz (1)	Ölçek Ortalaması
Süt fiyatları	13	50	66	27	10	3,17
Süt Ürünleri Fiyatları	23	84	37	19	3	3,63

Şekil 7.1. Araştırma bölgesindeki tüketicilerin süt ve süt ürünleri fiyatları üzerinde etkili mekanizma hakkındaki düşünceleri (%)

Süt ve süt ürünü tüketicilerine, süt ve süt ürünü fiyatlarını belirlemede hangi mekanizmanın daha etkili olduğu sorusu yönetilmiştir. Buna göre araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin % 10'u süt ve süt ürünleri üreticileri, % 32'si aracılar, % 18'i devlet, % 33'ü birkaç büyük firma, % 2'si ise kooperatifler cevabını vermiştir (Şekil 7.1).

Çizelge 7.43 ve Şekil 7.1'den varılan sonuca göre tüketiciler pahalı buldukları süt ve süt ürünleri fiyatlarının nedeninin çoğunlukla birkaç büyük firma ve aracılar olduğunu düşünmektedir.

7.1.4. Araştırma bölgesinde süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından süt sektöründe gıda güvencesininin sağlanması düşüncesini etkileyen faktörler ele alınmıştır. Bu bağlamda tüketici açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan faktörleri bulmak ve konu açısından değerlendirmek amacıyla Khi-kare Bağımsızlık Testi, Güvenirlilik Analizi, Faktör Analizi ve İkili Lojistik Regresyon Analizi tekniklerinden yararlanılmıştır.

Araştırma bölgesindeki tüm paydaşların gıda güvencesi ile ilgili bilgi düzeyleri ölçüldükten sonra tüm paydaşlara gıda güvencesinin kapsamlı tanımı verilmiştir. Buna göre paydaşların süt sektöründe gıda güvencesininin sağlanıp sağlanmadığına dair fikirleri alınmıştır. Çizelge 7.44'te araştırma bölgesindeki tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması konusundaki düşünceleri araştırma bölgesindeki illere göre çapraz tablo biçiminde sunulmuştur. Buna göre süt ve süt ürünlerinde güvencenin sağlandığını düşünen kişilerin oranı yaklaşık % 34 iken sağlanmadığını düşünen kişilerin oranı ise % 66 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.44. Araştırma bölgesindeki tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması konusundaki görüşleri

	Sağlanıyor	Sağlanmıyor	Toplam
Balıkesir	38	78	116
Çanakkale	19	31	50
Toplam	57	109	166

Öncelikle süt ve süt ürünleri tüketicilerine yönelik hazırlanan anketlerde ele alınan ve araştırma kapsamında bulunan tüm değişkenler normal dağılım testlerine tabi tutulmuştur. Değişkenlerin tamamının Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk test istatistiklerinin $p < 0,05$ altında olduğu yani normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle analizlerde parametrik olmayan yöntemlerin uygulanması uygun görülmüştür. Normal dağılımı kontrol ettikten sonra yapılan ilk analiz Khi-kare Bağımsızlık Testi olmuştur. Araştırmanın iller bazında mı yoksa bölge bazında mı ele alınacağına karar vermek amacı ile Khi-kare Bağımsızlık Testinden yararlanarak süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi ile iller arasında fark olup olmadığı test edilmiştir. Elde edilen Khi-kare değeri $p = 0,514 > p = 0,05$ olarak bulunmuştur.

Buna göre iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmektedir. Özetle tüketiciler için süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi illere göre değişmemektedir. Bu nedenle ve konu bölgesel incelemeyi gerektirdiğinden analizler araştırma bölgesi bazında ele alınmış ve yorumlanmıştır.

7.1.4.1. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Güvenirlik Analizi ve sonuçları

Güvenirlik Analizi, verilerin kendi içinde iç tutarlılığının olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Buna göre araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerini baz alarak hazırlanan ve gıda güvencesinin boyutlarına göre oluşturulmuş 5'li Likert Ölçekli yargıların Güvenirlik Analizi yapılmıştır (Çizelge 7.45). 5'li Likert Ölçekli yargılar gıda güvencesinin ana boyutları çerçevesinde tasarlanmıştır. Süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olduğu düşünülen değişkenlerin belirlenmesi için hazırlanan 37 adet 5'li Likert Ölçekli yargıdan oluşan genel ölçeğin oldukça güvenilir olduğu (0,648) ve değişkenlere verilen cevapların birbirinden farklı olduğu belirlenmiştir. Hottelling T^2 testine göre soru ortalaması arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Çizelge 7.45. Araştırma bölgesindeki tüketicilere göre süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasını etkileyen değişkenlerin Güvenirlik Analizi sonuçları

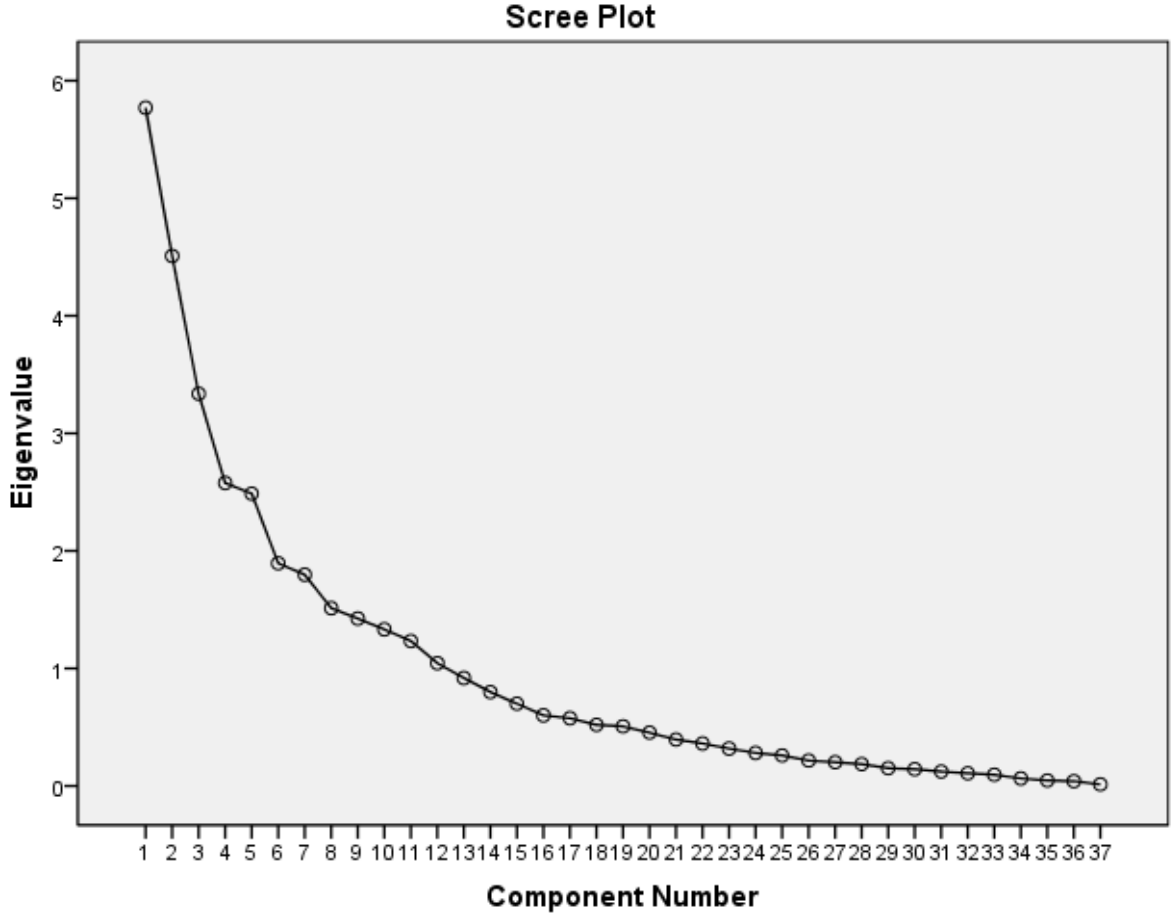
Kriterler	Değerler
Alfa Güvenirlik Katsayısı α	0,648
Değişken Sayısı	37
F testi	p=0,000
Tukey	p=0,000
<i>Hotteling T²</i>	1565,78 (p=0,000)

7.1.4.2. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Faktör Analizi ve sonuçları

Çizelge 7.46’da görüldüğü üzere araştırmada değerlendirilen yargılardan elde edilen korelasyon matrisi birim matristir hipotezi reddedilmektedir ($4455,878 > 0.000$). Ayrıca Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,5’ten büyüktür (0,661). Buradan elde edilen sonuçlara göre, ele alınan 37 değişken için Faktör Analizinin yapılması uygun görülmektedir.

Çizelge 7.46. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerden elde edilen yargıların KMO ve Bartlett’s istatistikleri

Kriterler	Değerler
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	0,661
Bartlett’s Test of Sphericity	
-Approx. Chi-Square	4455,878
-Sig.	0,000

Şekil 7.2. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Faktör Analizinin serpilme diyagramı

Faktör Analizinin yapılabilir olduğuna karar verdikten sonraki aşama faktör sayısına karar vermek olmalıdır. Faktör sayısının belirlenebilmesi için birkaç yöntem bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi serpilme diyagramı (scree plot) yöntemidir. Şekil 7.2’de serpilme diyagramı verilmiştir. Buna göre özdeğerlerin grafiğinden oluşan bu diyagramda düşey çizginin yataylaştığı noktada faktör sayısı belirlenmektedir. Diğer bir deyişle, varyansı açıklama oranlarındaki hızlı düşüş belirlenerek faktör sayısına karar verilmektedir. Buna göre faktör sayısı 12 olarak tahmin edilmektedir.

Faktör sayısını belirlemede yardımcı olan bir diğer yöntem ise özdeğerlere göre faktör sayısının belirlenmesidir. Burada özdeğeri 1 ve üzerinde olan değerlerin hesaba katılması yaygın bir kriter olarak belirlenmiştir. Serpilme diyagramından farklı olarak toplam varyansın yüzde kaçının belirlenen faktörler tarafından açıklandığını da gösteren bir yöntemdir. Çizelge 7.47'de özdeğeri 1 ve üzerinde olan 12 faktör olduğu görülmektedir. Serpilme diyagramı ve toplam açıklanan varyans tablosundan da anlaşılacağı üzere faktör sayısının 12 olduğuna dair kesin bir sonuca varmak mümkündür. 37 değişkenden elde edilen 12 faktörün toplam varyansı açıklama oranı ise % 78,163 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.47. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Faktör Analizinde toplam açıklanan varyans

Toplam Açıklanan Varyans									
	Başlangıç Özdeğeri			Asıl Toplamlar			Döndürülen Toplamlar		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	5,77	15,595	15,595	5,77	15,595	15,595	3,463	9,36	9,36
2	4,509	12,188	27,783	4,509	12,188	27,783	2,896	7,827	17,188
3	3,337	9,018	36,801	3,337	9,018	36,801	2,871	7,759	24,947
4	2,578	6,967	43,769	2,578	6,967	43,769	2,452	6,628	31,575
5	2,487	6,721	50,49	2,487	6,721	50,49	2,363	6,386	37,961
6	1,895	5,12	55,61	1,895	5,12	55,61	2,25	6,08	44,041
7	1,797	4,858	60,468	1,797	4,858	60,468	2,218	5,994	50,035
8	1,512	4,088	64,556	1,512	4,088	64,556	2,195	5,931	55,966
9	1,424	3,849	68,405	1,424	3,849	68,405	2,171	5,867	61,834
10	1,332	3,6	72,005	1,332	3,6	72,005	2,114	5,713	67,547
11	1,233	3,333	75,338	1,233	3,333	75,338	2,003	5,415	72,962
12	1,045	2,824	78,163	1,045	2,824	78,163	1,924	5,201	78,163
13	0,918	2,482	80,645						
14	0,799	2,16	82,805						
15	0,7	1,892	84,697						
16	0,601	1,624	86,32						
17	0,576	1,557	87,878						
18	0,52	1,406	89,283						
19	0,507	1,371	90,654						
20	0,454	1,227	91,881						
21	0,394	1,066	92,947						
22	0,361	0,977	93,924						
23	0,318	0,859	94,783						
24	0,281	0,76	95,543						
25	0,259	0,701	96,244						
26	0,216	0,584	96,828						
27	0,202	0,546	97,374						
28	0,186	0,504	97,878						
29	0,151	0,408	98,286						
30	0,143	0,386	98,672						
31	0,123	0,332	99,004						
32	0,108	0,291	99,294						
33	0,096	0,258	99,553						
34	0,064	0,173	99,726						
35	0,047	0,127	99,853						
36	0,041	0,111	99,964						
37	0,013	0,036	100						

Modelin faktör sayısı belirlendikten sonraki aşama, her faktörde yer alacak değişken sayısı ve değişkenlerin faktörlere göre dağılımını belirlemek olmalıdır. Bunu belirlemek amacıyla her değişken için faktör yükleri hesaplanmıştır. Faktör yükleri, değişkenlerin her faktördeki ağırlığını göstermektedir. Faktör yüklerini oluşturan değerler birer korelasyon katsayısından ibarettir ve değişkenler ile faktörler arasındaki ilişkinin derecesini belirlemektedir. Bir değişkenin hangi faktör ile en güçlü korelasyon ilişkisi var ise o değişken o faktör grubuna ait demektir. Buna göre süt ve süt ürünü tüketicilerinin gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan ve gıda güvencesinin boyutları kapsamında ele alınabilecek 12 adet faktör belirlenmiştir. Değişkenlerin faktör yükleri ve faktörlere göre dağılımı 7.48’de verilmiştir.

Çizelge 7.48. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından Faktör Analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12
Süt ürünleri miktarı ani değişimleri (Kriz zamanı)	0,919	0,121	-0,074	0,041	-0,02	0,055	-0,002	-0,072	0,019	-0,038	0,055	0
Süt miktarı ani değişimleri (Kriz zamanı)	0,917	0,105	-0,088	0,022	-0,084	0,054	0,017	-0,025	-0,03	-0,054	0,09	0,055
Süt fiyatları ani değişimleri (Kriz zamanı)	0,88	0,213	-0,042	-0,015	-0,007	0,063	-0,016	0,006	0,077	0,029	0,062	-0,087
Süt ürünleri fiyatları ani değişimleri (Kriz zamanı)	0,837	0,172	-0,132	0,062	-0,123	0,057	-0,081	-0,071	0,069	-0,022	0,067	-0,048
Süt fiyatları ani değişimleri (Normal şartlarda)	0,115	0,817	0,009	0,026	-0,141	0,086	-0,02	0,09	0,07	0,074	0,076	0,044
Süt ürünleri miktarı ani değişimleri (Normal şartlarda)	0,198	0,812	0,066	0,042	-0,09	-0,049	-0,039	0,028	-0,152	-0,079	0,166	-0,035
Süt miktarı ani değişimleri (Normal şartlarda)	0,119	0,801	0,011	0,051	0,071	0,018	-0,037	-0,116	0,031	-0,058	0,074	-0,145
Süt ürünleri fiyatları ani değişimleri (Normal şartlarda)	0,178	0,781	-0,108	-0,054	-0,175	0,124	-0,008	0,098	-0,026	-0,004	0,037	0,004
Süt fiyatlarının yüksekliği	0,098	0,055	-0,841	0,092	-0,075	0,125	0,049	0,027	0,014	-0,039	0,018	-0,127
Süt ürünleri fiyatlarının yüksekliği	0,04	0,067	-0,834	0,048	-0,054	0,118	0,019	-0,048	-0,139	-0,092	0,097	0,002
Süt fiyatlarının bütçeye uygunluğu	-0,152	0,068	0,755	0,212	0,135	0,106	0,131	0,02	-0,162	-0,044	0,007	-0,028
Süt ürünleri fiyatlarının bütçeye uygunluğu	-0,073	0,065	0,72	0,305	0,024	0,041	0,135	-0,003	-0,008	0,147	-0,167	-0,045
Süt tüketmek için gelirin yeterli olması	0,032	0,067	0,036	0,856	0,105	0,064	-0,033	0,038	0,01	-0,002	-0,197	0,144
Süt ürünleri tüketmek için gelirin yeterli olması	0,049	0,046	0,191	0,774	-0,013	-0,006	-0,168	0,064	0,057	0,165	-0,191	0,158
En az iki günde bir süt içme imkanı	0,067	-0,052	0,022	0,703	-0,096	0,297	0,081	0,085	0,333	0,03	0,069	0,041
Sütlerin arkasında yazan içeriğe güvenme	-0,09	-0,176	0,159	0,006	0,898	-0,019	0,078	0,1	-0,044	0,128	-0,031	-0,062
Süt ürünlerinin arkasındaki içeriğe güvenme	-0,096	-0,178	0,162	0,008	0,892	-0,046	0,076	0,124	-0,06	0,14	-0,055	-0,048
Sütlerin sağlığa zararlı maddeler içerdiğini düşünme	0,139	-0,05	0,11	0,022	-0,534	0,003	-0,371	0,166	-0,172	-0,303	0,21	0,046
Süt ürünlerinin son kullanma tarihini kontrol etme	0,14	0,063	-0,023	0,135	0,05	0,901	-0,02	0,132	0,019	-0,058	0,013	0,095
Sütlerin son kullanma tarihini kontrol etme	0,148	0,069	-0,001	0,178	0,028	0,884	-0,025	0,187	-0,005	-0,053	0,002	0,129
Sokakta satılan sütünün hijyenik olduğunu düşünme	0,085	-0,083	0,174	0,072	0,27	-0,545	0,18	0,015	-0,205	-0,092	0,141	-0,046
Süt ürünlerinin katkısız olduğunu düşünme	-0,007	-0,043	0,108	-0,065	0,035	-0,058	0,882	0,169	-0,169	0,014	0,048	0,113
Sütlerin katkısız olduğunu düşünme	-0,02	-0,047	0,11	-0,048	0,108	-0,055	0,87	0,124	-0,123	0,076	0,053	0,047
Süt ürünlerinin zararlı maddeler içerdiğini düşünme	0,058	0,034	0,155	-0,033	-0,226	0,057	-0,552	0,077	-0,255	-0,356	0,173	0,103
Süt ürünlerinin arkasındaki içeriği okuma	-0,048	0,046	0,064	0,051	0,077	0,106	0,129	0,894	-0,062	0,01	-0,019	0,08
Sütlerin arkasındaki içeriği okuma	-0,085	0,051	-0,074	0,013	0,067	0,156	0,085	0,882	-0,021	-0,034	0,014	0,047
Her aradığımda istediği miktarda süt bulabilme	0,071	0,032	-0,006	0,103	0,019	-0,018	-0,156	-0,01	0,813	-0,013	-0,049	0,317
Her aradığımda istediği miktarda süt ürünü bulabilme	0,075	-0,055	-0,04	0,048	-0,003	0,038	-0,06	0,022	0,757	-0,143	-0,038	0,293
En az iki günde bir süt ürünü tüketme imkanı	-0,006	-0,047	0,104	0,402	-0,137	0,305	0,026	-0,153	0,59	0,102	0,124	-0,121
Süt ürünlerinin hijyenik koşullarda üretildiğini düşünme	-0,031	-0,049	0,08	0,005	0,188	-0,05	0,069	-0,033	-0,087	0,818	0,002	0,017
Sütlerin hijyenik koşullarda üretildiğini düşünme	0,019	0,014	0,067	-0,02	0,324	-0,009	0,153	-0,214	-0,186	0,703	0,068	0,275
Gün içinde ihtiyacı kadar süt tüketme	-0,063	0,056	0,056	0,272	-0,109	0,025	0,13	0,408	0,067	0,567	-0,055	-0,104
Gün içinde ihtiyacı kadar süt ürünü tüketme	-0,021	-0,122	0,278	0,244	0,017	0,033	-0,064	0,396	0,157	0,481	-0,011	-0,023
Gelecekte süt ürünü alamaktan endişe etme	0,152	0,185	-0,119	-0,117	-0,064	-0,037	0,015	0,005	-0,015	-0,03	0,924	-0,053
Gelecekte süt alamaktan endişe etme	0,112	0,172	-0,13	-0,182	-0,074	-0,022	-0,001	-0,026	-0,011	0,026	0,914	-0,06
Yeterli miktarda süt mevcut olması	-0,009	-0,088	0,079	0,166	-0,071	0,098	0,036	0,066	0,241	0,022	-0,052	0,856
Yeterli miktarda süt ürünü mevcut olması	-0,085	-0,049	-0,015	0,124	-0,062	0,163	0,085	0,056	0,257	0,078	-0,063	0,851

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy=0,661, Bartlett's Test of Sphericity: 4445,878 (p=0,000)

Faktör Analizinde son aşama, belirlenen faktörlerin isimlendirilmesi aşamasıdır. Faktörlerin isimlendirilmesi aşaması düşünüldüğü kadar kolay değildir. Çoğu zaman ilgisiz değişkenler bir faktör altında toplanabilmektedir. Bu nedenle faktör yükü en fazla olan değişken baz alınarak veya faktörleri ortak temsil eden isimlendirmeler verilmesi doğru olacaktır. Süt ve süt ürünleri tüketicileri baz alınarak hazırlanan ve gıda güvencesinin boyutlarına göre planlanmış 5'li Likert Ölçekli yargılarından elde edilen faktörlerin isimlendirilmesi aşaması Çizelge 7.49'da detaylı bir şekilde görülmektedir

Çizelge 7.49. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicilerine ait faktör gruplarının isimlendirmesi

Değişkenler	Faktör İsimleri
Süt ürünleri miktarı ani değişimleri (Kriz zamanı)	Kriz zamanlarında miktar ve fiyat dalgalanması faktörü
Süt miktarı ani değişimleri (Kriz zamanı)	
Süt fiyatları ani değişimleri (Kriz zamanı)	
Süt ürünleri fiyatları ani değişimleri (Kriz zamanı)	
Süt fiyatları ani değişimleri (Normal şartlarda)	Normal şartlarda miktar ve fiyat dalgalanması faktörü
Süt ürünleri miktarı ani değişimleri (Normal şartlarda)	
Süt miktarı ani değişimleri (Normal şartlarda)	
Süt ürünleri fiyatları ani değişimleri (Normal şartlar)	
Süt fiyatlarının yüksekliği	Fiyat faktörü
Süt ürünleri fiyatlarının yüksekliği	
Süt fiyatlarının bütçeye uygunluğu	
Sütü ürünleri fiyatlarının bütçeye uygunluğu	Gelir faktörü
Süt tüketmek için gelirin yeterli olması	
Süt ürünleri tüketmek için gelirin yeterli olması	
En az iki günde bir süt içme imkanı	Güven faktörü
Sütlerin arkasında yazan içeriğe güvenme	
Süt ürünlerinin arkasında yazan içeriğe güvenme	
Sütlerin sağlığa zararlı maddeler içerdiğini düşünme	Kontrol faktörü
Süt ürünlerinin son kullanma tarihini kontrol etme	
Sütlerin son kullanma tarihini kontrol etme	
Sokakta satılan sütlerin hijyenik olduğunu düşünme	Katki maddesi faktörü
Süt ürünlerinin katkısız olduğunu düşünme	
Sütlerin katkısız olduğunu düşünme	
Süt ürünlerinin zararlı maddeler içerdiğini düşünme	Bilinçli tüketim faktörü
Süt ürünlerinin arkasındaki içeriği okuma	
Sütlerin arkasındaki içeriği okuma	
Her aradığında istediği miktarda süt bulabilme	Kişi başına miktar faktörü
Her aradığında istediği miktarda süt ürünü bulabilme	
En az iki günde bir süt tüketme imkanı	
Süt ürünlerinin hijyenik koşullarda üretildiğini düşünme	Hijyen ve yeterli tüketim faktörü
Sütlerin hijyenik koşullarda üretildiğini düşünme	
Gün içinde ihtiyacı kadar süt tüketme	
Gün içinde ihtiyacı kadar süt ürünü tüketme	
Gelecekte süt ürünü alamamaktan endişe etme	Gelecek endişesi faktörü
Gelecekte süt alamamaktan endişe etme	
Yeterli miktarda süt mevcut olması	Toplam miktar faktörü
Yeterli miktarda süt ürünü mevcut olması	

Süt ve süt ürünleri tüketicilerine yönelik Faktör Analizi sonucunda elde edilen ve isimlendirilen faktörler, çalışmanın kapsamı doğrultusunda gıda güvencesinin boyutlarına göre de gruplandırılmıştır. Buna göre hangi faktörün, gıda güvencesinin hangi boyutu kapsamında olduğunu Çizelge 7.50’de görmek mümkündür. Buna göre kişi başına miktar faktörü ve toplam miktar faktörü gıda miktarının yeterliliği ile ilgilenen bulunabilirlik boyutu altında; fiyat faktörü, gelir faktörü ve gelecek endişesi faktörü gıdaya ekonomik ve fiziksel erişimi kapsayan ulaşılabilirlik boyutu altında; hijyen ve yeterli tüketim faktörü, katkı maddesi faktörü, güven faktörü, bilinçli tüketim faktörü ve kontrol faktörü tüketilen gıdaların niteliğini ve gıda güvenliğini irdeleyen kullanılabilirlik boyutu altında; kriz zamanlarında ve normal zamanlarda miktar ve fiyat dalgalanması faktörü ise olağan ve olağan dışı zamanlarda ilk üç boyutun istikrarının sağlanmasını ve arzın kararlılığını, fiyat oynaklıklarını içeren kararlılık boyutu altında toplanmıştır.

Çizelge 7.50. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinden elde edilen faktör gruplarının dahil olduğu gıda güvencesi boyutları

Faktör İsmi	Gıda Güvencesi Boyutu
Kişi başına miktar faktörü	Bulunabilirlik Boyutu
Toplam miktar faktörü	
Fiyat faktörü	Ulaşılabilirlik Boyutu
Gelir faktörü	
Gelecek endişesi faktörü	
Hijyen ve yeterli tüketim faktörü	Kullanılabilirlik Boyutu
Katkı maddesi faktörü	
Güven faktörü	
Bilinçli tüketim faktörü	
Kontrol faktörü	Kararlılık Boyutu
Kriz zamanlarında miktar ve fiyat dalgalanması faktörü	
Normal şartlarda miktar ve fiyat dalgalanması faktörü	

7.1.4.3. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından İgili Lojistik Regresyon Analizi ve sonuçları

Araştırma kapsamında süt ve süt ürünleri tüketen kişilerden alınan yanıtlar doğrultusunda Lojistik Regresyon modeli oluşturulmuştur. Bu modelde bağımlı değişken tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanıp sağlanmadığı düşüncesi olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişkene verilen cevabın kesikli ve iki şıklı olması nedeniyle İgili Lojistik Regresyon modeli seçilmiştir. Modelin kurulmasındaki amaç, süt sektöründe tüketiciler açısından süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenlerin belirlenmesidir.

Faktör Analizi sonucunda elde edilen ve gıda güvencesinin boyutlarını kapsayan 12 faktör de regresyon modeli içinde bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Buna göre modelde yer alan tüm değişkenler ve bu değişkenlerin özellikleri izelge 7.51’de verilmiştir.

Çizelge 7.51. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesine dair yapılan İkili Lojistik Regresyon Analizinde kullanılan değişkenler ve özellikleri

Değişkenlerin İsimleri	Değişkenlere Ait Gruplar ve Özellikleri
<i>Bağımlı Değişken</i>	
Süt ve Süt Ürünlerinde Gıda Güvencesini Sağlandığı Düşüncesi	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Evet, 2=Hayır
<i>Bağımsız Değişkenler</i>	
K.Z. Miktar ve Fiyat Dalgalanması Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
N.Ş. Miktar ve Fiyat Dalgalanması Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Fiyat Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Gelir Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Güven Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Kontrol Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Katkı Maddesi Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Bilinçli Tüketim Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Kişi Başına Miktar faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Hijyen ve Yeterli Tüketim Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Gelecek Endişesi Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Toplam Miktar Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Yaş	Sıralı (Ordinal) Ölçek: 1=34 ve altı, 2= 35 ve üzeri
Boy	Interval (Scale) Ölçek
Süt Ürünleri Fiyatları	Sıralı (Ordinal) Ölçek: 1=Çok Ucuz, 2=Ucuz, 3=Normal, 4= Pahalı, 5=Çok Pahalı
Hane Aylık Süt Harcaması	Sıralı (Ordinal) Ölçek: 1= 10 ve altı, 2= 11-20, 3=21-40, 4=41-80, 5=81 ve üzeri
Hane Aylık Süt Ürünü Harcaması	Sıralı (Ordinal) Ölçek: 1=50 ve altı, 2=51-100, 3=101-150, 4=151-200, 5=201 ve üzeri
AB Süt Hijyeni Uyum Çalışmalarından Haberdar Olma Durumu	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Evet, 2=Hayır

Öncelikle süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili değişkenlerin sınındığı modelin tamamının anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla Hosmer&Lemeshow testinden yararlanılmıştır (Çizelge 7.52). Modelin anlamlı olması için sigma değerinin normalin tersine 0,05'den büyük bir değer alması beklenmektedir. Buna göre süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi ile ilgili kurulan İkili Lojistik Regresyon modeli bütünüyle anlamlı ve geçerli bir modeldir.

Çizelge 7.52. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine yapılan İkili Lojistik Regresyon modelin Hosmer & Lemeshow testi sonuçları

Khi-Kare	dF	Sig.
5,638	8	0,688

Çizelge 7.53'te ise tüketiciler açısından süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine etkili olan değişkenleri içeren İkili Lojistik modelinin bütününe ait sonuçlar verilmiştir. Cox & Snell R² katsayısına göre modelde bulunan değişkenler modelin % 26,3'ünü, Nagalkerke R² katsayısına göre ise modelde bulunan değişkenler modelin % 36,4'ünü açıklamaktadır.

Modelde, kriz zamanlarında miktar ve fiyat dalgalanması faktörü, normal şartlarda miktar ve fiyat dalgalanması faktörü, fiyat faktörü, gelir faktörü, güven faktörü, kontrol faktörü, katkı maddesi faktörü, bilinçli tüketim faktörü, hane aylık süt ürünü harcaması adı altındaki değişkenler süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olmayan bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir.

Araştırma bölgesindeki tüketiciler açısından süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan bağımsız değişkenler kişi başına miktar faktörü, hijyen ve yeterli tüketim faktörü, gelecek endişesi faktörü, il bazında miktar faktörü, AB süt hijyeni uyum çalışmalarından haberdar olma durumu, süt ürünleri fiyatları, tüketicinin boyu, tüketicinin yaşı ve tüketicilerin hanelerinde aylık yapılan süt harcaması olarak belirlenmiştir.

Kişi başına miktarın artması, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını arttırmaktadır. Buna göre kişi başına düşen süt ve süt ürünü miktarının artması ile süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin artacağı düşünülmektedir.

Hijyen ve yeterli tüketimin artması, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını arttırmaktadır. Hijyen ve yeterli tüketim faktörünü oluşturan değişkenler iyileştirildiğinde, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı daha yüksek olmaktadır. Hijyen ve yeterli tüketim faktöründe sağlanacak iyileştirmeler, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması üzerinde rol oynamaktadır.

Gelecek endişesi arttığında, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı artış eğilimi göstermektedir. Gelecek endişesi faktörü temelde, gelecekte süt ve süt ürünü alamamaktan endişe etme değişkenlerini içermektedir. Beklenenin aksine tüketicilerin gelecek endişeleri arttıkça, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesi de artmaktadır. Bunun sebebinin ileriye dönük endişe duyulmasının süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması açısından bir takım önlemler almaya iteceği olduğu düşünülmektedir.

Toplam miktar arttığında, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını arttırmaktadır. Toplam süt miktarının artması, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin arttığı düşüncesini desteklemektedir.

Yaş değişkeni % 5 seviyesinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti pozitifdir. Değişkene ait Wald değeri $4,407 > 2$ 'dir. Tüketicilerin yaşı bir birim arttıkça, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 2,570 kat artış göstermektedir.

Boy değişkeni % 10 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ve katsayı işareti pozitifdir. Değişkene ait Wald değeri $2,915 > 2$ 'dir. Boy uzunluğunun bir cm artması sonucunda, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 103,811 kat artış eğilimi göstermektedir. Bunun sebebinin, süt ve süt ürünlerinin içerdiği yoğun kalsiyum miktarı nedeniyle kemik gelişimi ve boy uzaması üzerinde olumlu etkilere sahip olmasından ileri geldiği düşünülmektedir.

Süt ürünleri fiyatları % 1 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti pozitifdir. Değişkene ait Wald değeri $6,673 > 2$ 'dir. Süt ürünleri fiyatları bir TL arttığında, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 2,059 kat artış göstermektedir. Beklenenin aksine fiyatlar ile güvence arasında pozitif bir ilişki bulunmuştur. Bunun sebebi, tüketicilerin fiyatı düşük süt ürünlerinin kaliteli ve güvenilir olduğunu düşünmüyor olmaları olabilir.

Hane aylık süt harcaması % 5 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti pozitiftir. Değişkene ait Wald değeri $3,948 > 2$ 'dir. Hane aylık süt harcaması bir TL arttığında, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 1,441 kat artış göstermektedir. Hane aylık süt harcamasının artması için haneye giren sütün miktarının ya da fiyatının artması gerekmektedir. Fiyat artışı, tüketiciler tarafından kalite ile doğru orantılı görülmektedir. Buna göre evine daha fazla süt giren veya daha kaliteli süt alabilen tüketiciler, kendileri açısından süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlandığı fikrini öne sürmektedir.

AB süt hijyeni uyum çalışmalarından haberdar olma değişkeni % 5 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti pozitiftir. Değişkene ait Wald değeri $6,244 > 2$ 'dir. AB süt hijyeni uyum çalışmalarından haberdar olan kişi sayısı bir birim artınca, tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 4,981 kat artış göstermektedir. Tüketicilerin süt ve süt ürünlerinde iyileştirmeye dönük bir takım uygulamalar yapıldığından haberdar olması, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlandığı düşüncesini kuvvetlendirmektedir.

Çizelge 7.53. Araştırma bölgesindeki tüketiciler açısından süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenler

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Odds Oranı
Katsayı	-15,186	5,118	8,804	1	0,003***	0,000
K.Z. Miktar ve Fiyat Dalgalanması Faktörü	0,096	0,204	0,223	1	0,637	0,908
N.Ş. Miktar ve Fiyat Dalgalanması Faktörü	0,078	0,201	0,150	1	0,698	0,925
Fiyat Faktörü	0,205	0,243	0,712	1	0,399	0,814
Gelir Faktörü	0,053	0,222	0,058	1	0,810	0,948
Güven Faktörü	0,013	0,214	0,004	1	0,951	0,987
Kontrol Faktörü	-0,206	0,209	0,967	1	0,325	1,228
Katkı Maddesi Faktörü	0,298	0,202	2,173	1	1,40	0,742
Bilinçli Tüketim Faktörü	-0,040	0,206	0,039	1	0,844	1,041
Kişi Başına Miktar Faktörü	0,710	0,235	9,100	1	0,003***	0,491
Hijyen ve Yeterli Tüketim Faktörü	0,356	0,209	2,899	1	0,089*	0,700
Gelecek Endişesi Faktörü	0,360	0,203	3,151	1	0,076*	0,698
Toplam Miktar Faktörü	0,477	0,239	4,001	1	0,045**	0,621
Yaş	0,944	0,450	4,407	1	0,036**	2,570
Boy	4,643	2,719	2,915	1	0,088*	103,811
Süt Ürünleri Fiyatları	0,722	0,280	6,673	1	0,010***	2,059
Hane Aylık Süt Harcaması	0,365	0,184	3,948	1	0,047**	1,441
Hane Aylık Süt Ürünü Harcaması	-0,001	0,194	0,000	1	0,997	0,999
AB Süt Hijyeni Uyum Çalışmalarından Haberdar Olma Durumu	1,606	0,643	6,224	1	0,012**	4,981

*% 10 düzeyinde anlamlı, **% 5 düzeyinde anlamlı, *** %1 düzeyinde anlamlı Cox&Snell R²=0,263, Nagelkerke R²=0,364, X²=50,705 (p=0,000)

7.2. Araştırma Bölgesindeki Süt Üreticileri Açısından Süt Sektöründe Gıda Güvencesinin Mevcut Durumu

Araştırma bölgesi olan TR22 Güney Marmara Bölgesi kapsamında yapılan örnekleme sonucunda, 71 adet Balıkesir ilinde, 25 adet Çanakkale ilinde olmak üzere 96 adet süt üreticisi ile yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. Üreticiler açısından sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi ve bu düşünce üzerinde etkili olan etmenler detaylıca araştırılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın bu kısmında araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin demografik özellikleri ve süt üretimine dair genel bilgiler, araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvencesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve bakış açıları, araştırma bölgesindeki üreticiler açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi adı altında üç bölüm bulunmaktadır.

7.2.1. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin demografik özellikleri ve süt üretimine dair genel bilgiler

Süt üreticilerinin demografik özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler Çizelge 7.54'te verilmiştir. Çizelge 7.54'e göre, araştırma yöresindeki üreticilerin yaşlarının ortalaması 45,65 yıl, ortalama eğitim süreleri 7,44 yıl, ortalama tarımsal üretim tecrübeleri 27,26 yıl, ortalama süt üreticiliği tecrübeleri 22,74 yıl, hanelerindeki birey sayılarının ortalaması yaklaşık 5 kişi olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.54. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin demografik özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler

Üretici Özellikleri	Ortalama	Standart Sapma	En Küçük	En Büyük	Örnek Sayısı (N)
Yaş (Yıl)	45,65	11,44	18	70	N=96
Eğitim (Yıl)	7,44	3,26	1	17	N=96
Süt Üreticiliği Tecrübesi (Yıl)	22,74	12,67	2	50	N=96
Hanedeki Birey Sayısı (Kişi)	4,61	2,25	1	12	N=96

Süt üreticilerinin yaşlarına göre dağılımı Çizelge 7.55'te gösterilmektedir. Buna göre süt üreticilerinin % 17,7'sinin 35 yaş ve altında, % 11,5'inin 36 ile 40 yaş arasında, % 18,7'sinin 41 ile 45 yaş arasında, % 21,9'unun 46 ile 50 yaş arasında, % 12,5'inin 51 ile 55 yaş arasında, % 17,7'sinin ise 56 yaş ve üzerinde olduğu görülmektedir. Buna göre süt üreticilerinin yaklaşık % 70'inin 40 yaş ve üzerinde olduğunu söylemek mümkündür.

Çizelge 7.55. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yaş gruplarına göre dağılımı (%)

Yaş Grupları (Yıl)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 35	17	17,7	17,7
36-40	11	11,5	29,2
41-45	18	18,7	47,9
46-50	21	21,9	69,8
51-55	12	12,5	82,3
≥ 56	17	17,7	100,0
Toplam	96	100,0	

Araştırma kapsamında anket yapılan süt üreticilerinin cinsiyete göre dağılımları incelendiğinde yalnızca % 1'inin kadın, geri kalan % 99'unun erkek olduğu görülmüştür.

Eğitim süreleri açısından süt üreticileri; okur-yazarlık, ilkokul, ortaokul, lise ve yüksek okul mezuniyetlerine göre sınıflandırılmıştır. Buna göre üreticilerin % 2,0'si okur-yazar, % 57,3'ü ilkokul mezunu, % 16,7'si ortaokul mezunu, % 16,7'si lise mezunu, % 7,3'ü ise yüksek okul mezunu olarak belirlenmiştir (Çizelge 7.56).

Çizelge 7.56. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin eğitim durumlarına göre dağılımı (%)

Eğitim Süresi (Yıl)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 4	2	2,0	2,0
5-7	55	57,3	59,3
8-10	16	16,7	76,0
11-12	16	16,7	92,7
≥ 13	7	7,3	100,0
Toplam	96	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin süt üreticiliği tecrübelerine göre dağılımı ise Çizelge 7.57’de verilmiştir. Buna göre süt üreticilerinin yaklaşık % 75’i süt üreticiliği konusunda 10 yıldan fazla tecrübeye sahiptir.

Çizelge 7.57. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin süt üreticiliği tecrübelerine göre dağılımı (%)

Süt Üreticiliği Tecrübesi (Yıl)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 5	11	11,5	11,5
6-10	12	12,5	24,0
11-20	25	26,0	50,0
21-30	25	26,0	76,0
31-40	17	17,7	93,8
≥ 41	6	6,3	100,0
Toplam	96	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin hanelerindeki birey sayısı gruplarına göre dağılımı Çizelge 7.58’de verilmiştir. Buna göre süt üreticilerinin hanelerindeki birey sayısı 2 ve daha az olanların oranı % 12,5, 3 ve 4 kişi arasında olanların oranı % 46,9, 5 ve 6 kişi arasında olanların oranı % 27,1, 7 ve 8 kişi arasında olanların oranı % 5,2, 9 ve üzerinde olanların oranı ise % 8,3 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 7.58. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin hanelerindeki birey sayılarına göre dağılımı (%)

Hanedeki Birey Sayısı (Kişi)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 2	12	12,5	12,5
3-4	45	46,9	59,4
5-6	26	27,1	86,5
7-8	5	5,2	91,7
9 ≥	8	8,3	100,0
Toplam	96	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sosyal güvence durumuna bakıldığında % 91,7'sinin sosyal güvencesinin olduğu, % 8,3'ünün ise sosyal güvencesinin olmadığı belirlenmiştir (Çizelge 7.59).

Çizelge 7.59. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sosyal güvence durumuna göre dağılımı (%)

Sosyal Güvencesi Olma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Var	88	91,7
Yok	8	8,3
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerin aylık gelir gruplarına göre dağılımı Çizelge 7.60'ta verilmiştir. Buna göre süt üreticilerin % 6,3'ü 500 TL ve altında, % 13,5'i 501 ile 1000 TL arasında, % 21,9'u 1001 ile 1500 TL arasında, % 26'sı 1501 ile 2000 TL arasında, % 10,4'ü 2001 ile 2500 TL arasında, yine % 10,4'ü 2501 ile 3000 TL arasında, % 4,2'si 3001 ile 4000 TL arasında, % 7,3'ü 4001 TL ve üzerinde aylık gelire sahiptirler. Buradan varılan sonuca göre süt üreticilerin yaklaşık % 40'ı aylık 1500 TL ve altında gelire sahip görülmektedir.

Çizelge 7.60. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin aylık gelir gruplarına göre dağılımı (%)

Gelir Grupları (TL)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 500	6	6,3	6,3
501-1000	13	13,5	19,8
1001-1500	21	21,9	41,7
1501-2000	25	26,0	67,7
2001-2500	10	10,4	78,1
2501-3000	10	10,4	88,5
3001-4000	4	4,2	92,7
4001 ≥	7	7,3	100,0
Toplam	96	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerine süt üreticiliği ile ilgili bir eğitime katılıp katılmadıkları sorulmuştur. Buna göre üreticilerin yaklaşık % 30'u yetiştiricilik alanları ile ilgili eğitimlere katıldığını beyan ederken, geri kalan % 70'i ise bu tür bir eğitime katılmadığını belirtmiştir (Çizelge 7.61).

Çizelge 7.61. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştiricilik alanı ile ilgili eğitime katılma durumu (%)

Eğitime Katılma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Katılmış	21	21,9
Katılmamış	75	78,1
Toplam	96	100,0

Çizelge 7.61'de yetiştiricilik alanları ile ilgili eğitime katıldığını beyan eden üreticilere, ne tür eğitimlere katıldığı da sorulmuş ve eğitimlerin türüne göre üreticilerin dağılımı Çizelge 7.62'de yer verilmiştir.

Çizelge 7.62. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin katıldıkları eğitimlerin türlerine göre dağılımı (%)

Eğitim Türü	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Seminer	11	52,4
Kurs	10	47,6
Toplam	21	100,0

Araştırma bölgesindeki süt üretiminin özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler Çizelge 7.63'te verilmiştir. Buna göre günlük üretilen toplam süt üretim değerinin ortalaması 176,66 TL; günlük büyükbaş hayvanların sütünden elde edilen üretim değeri ortalaması 173,62 TL, günlük küçükbaş hayvanların sütünden elde edilen 113,18 TL olarak belirlenmiştir. Hayvan türlerine göre günlük süt üretim değeri ortalamalarına bakıldığında ise inek sütü üretim değeri ortalamasının 159,81 TL, manda sütü üretim değeri ortalamasının 160,76 TL, koyun sütü üretim değeri ortalamasının 71,72 TL ve keçi sütü üretim değeri ortalamasının 129,57 TL olduğu görülmektedir. Araştırma bölgesindeki büyükbaş yetiştiriciliği yapan üreticilerden; inek yetiştiriciliği yapan üreticilerin ortalama inek sayısı ortalaması yaklaşık 14 baş, manda yetiştiriciliği yapan üreticilerin ortalama manda sayısı 29 baş olarak belirlenmiştir.

Yine araştırma kapsamında küçükbaş yetiştiriciliği yapan üreticilerden; koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin ortalama koyun sayısı yaklaşık 63 baş, keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin ortalama keçi sayısı yaklaşık 93 baş olarak tespit edilmiştir.

Araştırma bölgesinde büyükbaş yetiştiriciliği yapan üreticilerin laktasyon süresi boyunca günlük ürettikleri süt miktarlarına bakıldığında inek yetiştiriciliği yapan üreticilerin ürettikleri günlük inek sütü ortalaması 142,68 lt iken manda yetiştiriciliği yapan üreticilerin günlük ürettikleri manda sütü ortalaması 62,07 lt olarak belirlenmiştir. Küçükbaş yetiştiriciliği yapan üreticilerin laktasyon süresi boyunca günlük ürettikleri süt miktarları incelendiğinde ise koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin ürettikleri günlük koyun sütü ortalaması 37,75 lt, keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin ürettikleri keçi sütü ortalaması ise 96,70 lt olarak hesaplanmıştır.

Süt üreticilerine, mevcut hayvan sayıları sabit kalmak koşulu ile, süt üretimi için gerekli tüm koşulların sağlanması durumunda ortalama süt miktarlarının maksimum ne kadar olabileceği de araştırılmıştır. Buna göre büyükbaş yetiştiriciliği yapan üreticilerin günlük üretebilecekleri maksimum süt miktarına bakıldığında inek yetiştiriciliği yapan üreticilerin üretebilecekleri günlük maksimum inek sütü ortalaması 206,35 lt olacak iken manda yetiştiriciliği yapan üreticilerin üretebilecekleri günlük maksimum manda sütü ortalaması 75,07 lt'ye çıkacağı belirlenmiştir. Küçükbaş yetiştiriciliği yapan üreticilerin günlük üretebilecekleri maksimum süt miktarı incelendiğinde ise koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin üretebilecekleri günlük maksimum koyun sütü ortalaması 53,59 lt, keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin üretebilecekleri maksimum keçi sütü ortalaması ise 162,50 lt olarak verilmiştir.

İşletme içinde kullanılmak üzere yem bitkisi üreten üreticilerin ortalama yem bitkisi arazisi 34,67 da olarak belirlenmiştir. Yem bitkisi ihtiyacını işletme içinden karşılama oranı ise ortalama % 46,07 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 7.63. Araştırma bölgesindeki süt üretiminin özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler

Üretimin Özellikleri	Ortalama	Standart Sapma	En Küçük	En Büyük	Üretici Sayısı (N)
Günlük Toplam Süt Üretim Değeri (TL)	176,66	153,69	5,60	952,00	N=96
Günlük Büyükbaş Süt Üretim Değeri (TL)	173,62	155,25	5,60	952,00	N=82
Günlük İnek Sütü Üretim Değeri (TL)	159,81	150,27	5,60	952,00	N=74
Günlük Manda Sütü Üretim Değeri (TL)	160,76	94,35	36,26	414,40	N=15
Günlük Küçükbaş Süt Üretim Değeri (TL)	113,18	73,21	11,40	312,80	N=24
Günlük Koyun Sütü Üretim Değeri (TL)	71,72	54,87	11,40	190,00	N=18
Günlük Keçi Sütü Üretim Değeri (TL)	129,57	55,52	36,18	201,00	N=11
Büyükbaş Hayvan Sayıları					
-İnek Sayısı (Baş)	13,60	13,51	1,00	90,00	N=74
-Manda Sayısı (Baş)	29,00	20,56	2,00	70,00	N=15
Küçükbaş Hayvan Sayıları					
-Koyun Sayısı (Baş)	62,81	47,09	10,00	170,00	N=18
-Keçi Sayısı (Baş)	91,40	49,42	15,00	150,00	N=11
Büyükbaş Hayvanların Günlük Süt Miktarları					
-Günlük İnek Sütü Miktarı (lt)	142,68	134,17	5,00	850,00	N=74
-Günlük Manda Sütü Miktarı (lt)	62,07	36,43	14,00	160,00	N=15
Küçükbaş Hayvanların Günlük Süt Miktarları					
-Günlük Koyun Sütü Miktarı(lt)	37,75	28,88	6,00	100,00	N=18
-Günlük Keçi Sütü Miktarı (lt)	96,70	41,43	27,00	150,00	N=11
Günlük Maksimum Üretilebilecek Büyükbaş Hayvan Sütü Miktarları					
-Günlük Üretilebilecek Maksimum İnek Sütü Miktarı (lt)	206,35	171,65	20,00	870,00	N=74
-Günlük Üretilebilecek Maksimum Manda Sütü Miktarı (lt)	75,07	35,49	30,00	160,00	N=15
Günlük Maksimum Üretilebilecek Küçükbaş Hayvan Sütü Miktarları					
-Günlük Üretilebilecek Maksimum Koyun Sütü Miktarı (lt)	53,59	39,04	10,50	150,00	N=18
-Günlük Üretilebilecek Maksimum Keçi Sütü Miktarı (lt)	162,50	108,38	40,00	450,00	N=11
Yem Bitkisi Üretilen Alan (da)	34,67	27,52	1,00	150,00	N=83
Yem Bitkisinin İşletme İçinden Karşılama Oranı (%)	46,07	18,96	10,00	80,00	N=83

Araştırma kapsamına alınan toplam 96 süt üreticiden 72 tanesi (% 75'i) sadece büyükbaş hayvan yetiştiriciliği, 14 tanesi (% 14,6'sı) sadece küçükbaş hayvan yetiştiriciliği, 10 tanesi (% 10,4'ü) ise hem büyükbaş hem de küçükbaş yetiştiriciliği yapmaktadır. Buna göre öncelikle araştırma bölgesindeki üreticilerin büyükbaş hayvan yetiştirme durumları Çizelge 7.64'te verilmiştir.

Çizelge 7.64. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin büyükbaş hayvan yetiştirme durumu (%)

Büyükbaş Hayvan Yetiştirme Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	82	85,4
Hayır	14	14,6
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesindeki üreticilerin % 25'i süt için küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yaparken, % 75'i küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapmamaktadır. Üreticilerin küçükbaş hayvan yetiştirme durumları ise Çizelge 7.65'te görülmektedir.

Çizelge 7.65. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin küçükbaş hayvan yetiştirme durumu (%)

Küçükbaş Hayvan Yetiştirme Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	24	25,0
Hayır	72	75,0
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesindeki 96 süt üreticisinin günlük toplam süt üretim değerine göre dağılımları Çizelge 7.66'da detaylı olarak verilmiştir. Buna göre süt üreticileri günlük % 11,4'ü 5,6 ile 50 TL arasında, % 19,8'i 51 ile 100 TL arasında, % 18,8'i 101 ile 150 TL arasında, % 20,8'i 151 ile 200 TL arasında, % 19,8'i 201 ile 300 TL arasında, % 9,4'ü ise 301 TL ve üzerinde süt üretim değeri üretmektedir.

Çizelge 7.66. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin günlük toplam süt üretim değerine göre dağılımı (%)

Günlük Toplam Süt Üretim Değeri (TL)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
5,6-50	11	11,4	11,4
51-100	19	19,8	31,2
101-150	18	18,8	50,0
151-200	20	20,8	70,8
201-300	19	19,8	90,6
301≥	9	9,4	100,0
Toplam	96	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin günlük büyükbaş hayvanların sütünden elde ettikleri süt üretim değerlerine göre dağılımı ise Çizelge 7.67’de yer almaktadır. Buna göre büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 14,6’sı 5,6 ile 50 TL arasında, % 19,6’sı 51 ile 100 TL arasında, % 14,6’sı 101 ile 150 TL arasında, % 20,7’si 151 ile 200 TL arasında, % 20,7’si 201 ile 300 TL arasında, % 9,8’i ise 301 TL ve üzerinde süt üretim değeri elde etmektedir.

Çizelge 7.67. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin büyükbaş hayvanlardan elde ettikleri günlük süt üretim değerine göre dağılımı (%)

Günlük Büyükbaş Sütü Üretim Değeri (TL)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
5,6-50	12	14,6	14,6
51-100	16	19,6	34,2
101-150	12	14,6	48,8
151-200	17	20,7	69,5
201-300	17	20,7	90,2
301≥	8	9,8	100,0
Toplam	82	100,0	

Büyükbaş hayvan sütü üretiminden elde edilen günlük üretim değerlerini büyükbaş hayvan türlerine göre incelenecek olursa ilk olarak Çizelge 7.68’de inek yetiştiriciliği yapan üreticilerin inek sütünden elde ettikleri üretim değeri dağılımları verilmiştir. Buna göre süt üretimi amacıyla inek yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 16,2’si 5,6 ile 50 TL arasında, % 21,6’sı 51 ile 100 TL arasında, % 18,9’u 101 ile 150 TL arasında, % 14,9’u 151 ile 200 TL arasında, % 21,6’sı 201 ile 300 TL arasında, % 6,8’i ise 301 TL ve üzerinde inek sütü üretim değeri yaratmaktadır.

Çizelge 7.68. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin elde ettikleri günlük inek sütü üretim değerine göre dağılımı (%)

Günlük İnek Sütü Üretim Değeri (TL)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
5,6-50	12	16,2	16,2
51-100	16	21,6	37,8
101-150	14	18,9	56,7
151-200	11	14,9	71,6
201-300	16	21,6	93,2
301≥	5	6,8	100,0
Toplam	74	100,0	

Araştırma kapsamında ele alınan bir diğer büyükbaş hayvan türü olan mandanın günlük süt üretim değerine göre dağılımı ise Çizelge 7.69’da verilmiştir. Buna göre süt üretimi amacıyla manda yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 46,7’si 36,26 TL ile 150 TL arasında, % 53,3’ü ise 151 TL ve üzerinde üretim değeri elde etmektedir.

Çizelge 7.69. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin elde ettikleri günlük manda sütü üretim değerine göre dağılımı (%)

Günlük Manda Sütü Üretim Değeri (TL)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
36,26-150	7	46,7	46,7
151≥	8	53,3	100,0
Toplam	15	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin küçükbaş hayvanların sütünden elde ettikleri günlük süt üretim değerlerine göre dağılımı ise Çizelge 7.70’de yer almaktadır. Buna göre küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 20,8’i 11,4 ile 50 TL arasında, % 25’i 51 ile 100 TL arasında, % 25’i 101 ile 150 TL arasında, % 29,2’si 151 ve üzerinde süt üretim değeri elde etmektedir.

Çizelge 7.70. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin küçükbaş hayvanlardan elde ettikleri günlük süt üretim değerine göre dağılımı (%)

Günlük Küçükbaş Sütü Üretim Değeri (TL)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
11,4-50	5	20,8	20,8
51-100	6	25,0	45,8
101-150	6	25,0	70,8
151≥	7	29,2	100,0
Toplam	24	100,0	

Küçükbaş hayvan sütü üretiminden elde edilen günlük üretim değerleri, küçükbaş hayvan türlerine göre incelenmiştir. Buna göre koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin koyun sütünden elde ettikleri üretim değeri dağılımları Çizelge 7.71’de verilmiştir. Süt üretimi amacıyla koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 44,4’ü 11,4 ile 50 TL arasında, % 33,3’ü 51 ile 100 TL arasında, % 22,3’ü 101 üzerinde koyun sütü üretim değeri yaratmaktadır.

Çizelge 7.71. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin elde ettikleri günlük koyun sütü üretim değerine göre dağılımı (%)

Günlük Koyun Sütü Üretim Değeri (TL)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
11,4-50	8	44,4	44,4
51-100	6	33,3	77,7
101≥	4	22,3	100,0
Toplam	18	100,0	

Araştırma kapsamında ele alınan bir diğer küçükbaş hayvan türü olan keçinin günlük süt üretim değerine göre dağılımı ise Çizelge 7.72’de verilmiştir. Buna göre süt üretimi amacıyla keçi yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 27,3’ü 36,18 TL ile 100 TL arasında, yine % 27,3’ü 101 ile 150 TL arasında, % 45,4’ü 151 TL ve üzerinde üretim değeri elde etmektedir.

Çizelge 7.72. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin elde ettikleri günlük keçi sütü üretim değerine göre dağılımı (%)

Günlük Keçi Sütü Üretim Değeri (TL)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
36,18-100	3	27,3	27,3
101-150	3	27,3	54,6
151≥	5	45,4	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma bölgesinde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin büyükbaş çeşidine göre dağılımı incelenmiş ve süt üreticilerinin inek sayılarına göre dağılımı Çizelge 7.73’te verilmiştir. Buna göre inek yetiştiren 74 üreticinin % 27’si 1 ile 5 arasında, % 32,4’ü 6 ile 10 baş arasında, % 21,6’sı 11 ile 20 baş arasında, % 12,2’si 21 ile 30 baş arasında, % 6,8’i ise 31 baş ve üzerinde ineğin bakımını üstlenmektedir. 2001 yılında yapılan son tarım sayımında Türkiye’de süt sığırcılığı yapan işletmelerin inek sayısı ortalama 4 baş olarak belirtilmiştir (Anonim 2015e). Araştırma bölgesinde ise bu sayı 14 baş olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.73. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştirdikleri inek sayılarına göre dağılımı (%)

İnek Sayısı (Baş)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
1-5	20	27,0	27,0
6-10	24	32,4	59,4
11-20	16	21,6	81,0
21-30	9	12,2	93,2
31 ≥	5	6,8	100,0
Toplam	74	100,0	

Araştırma bölgesinde bulunan 15 adet süt üreticisi manda yetiştiriciliği yapmaktadır. Manda yetiştiriciliği yapan üreticilerin manda sayısı 2 ile 20 arasında olan üreticiler % 40 oranında, 21 ile 40 baş arasında olan üreticiler % 40,0 oranında, 41 baş ve üzerinde olan üreticiler ise % 20,0 oranında olduğu görülmektedir (Çizelge 7.74).

Çizelge 7.74. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştirdikleri manda sayılarına göre dağılımı (%)

Manda Sayısı (Baş)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
2-20	6	40,0	40,0
21-40	6	40,0	80,0
41 ≥	3	20,0	100,0
Toplam	15	100,0	

Küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin ürettikleri küçükbaş çeşidine göre dağılımlarına bakıldığında ise koyunu olan 18 üreticinin % 50'sinin 10 ile 50 baş arasında, % 33,3'ünün 51 ile 100 baş arasında, % 16,7'sinin ise 101 baş ve üzerinde koyuna sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 7.75).

Çizelge 7.75. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştirdikleri koyun sayılarına göre dağılımı (%)

Koyun Sayısı (Baş)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
10-50	9	50,0	50,0
51-100	6	33,3	83,3
101 ≥	3	16,7	100,0
Toplam	18	100,0	

Araştırma bölgesindeki üreticilerden 11 tanesi ise keçi yetiştiriciliği yapmaktadır. Buna göre keçi sayısı 15 ile 50 arasında olanların oranı % 27,4, 51 ile 100 baş arasında olanların oranı % 36,3, 101 baş ve üzerinde olanların oranı ise % 36,3 olarak belirlenmiştir (Çizelge 7.76).

Çizelge 7.76. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yetiştirdikleri keçi sayılarına göre dağılımı (%)

Keçi Sayısı (Baş)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
15-50	3	27,4	27,4
51-100	4	36,3	63,7
101 ≥	4	36,3	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin hayvan sayılarına göre dağılımı detaylı bir şekilde incelendikten sonra, süt üreticilerinin üretilen günlük süt miktarlarına göre dağılımları da verilmiştir. Araştırma bölgesinde büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapan üreticilerin, inek ve manda yetiştiriciliği yaptığı ifade edilmiştir. Üreticilerin bazıları sadece inek ya da sadece manda yetiştiriciliği yaparken bir kısmı da her ikisinin de bakımını üstlenmektedir. İlk olarak araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ineklerden elde ettikleri günlük inek sütü miktarına göre dağılımı Çizelge 7.77’de verilmiştir. Buna göre inek bakımını üstlenen 74 üreticinin % 12,2’si günlük 5 ile 20 lt arasında, yine % 12,2’si 21 ile 50 lt arasında, % 24,3’ü 51 ile 100 lt arasında, % 35,1’i 101 ile 200 lt arasında, % 16,2’si ise 201 lt ve üzerinde inek sütü elde etmektedir. Yine, TÜİK 2013 yılı verilerine göre Türkiye’de günlük inek sütü verimi 9,9 lt olarak hesaplanmıştır. Araştırma bölgesi için hesaplanan inek başına verim ise 10,51 lt ile Türkiye’nin üzerinde bir değer almaktadır.

Çizelge 7.77. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ineklerden elde ettikleri günlük inek sütü miktarına göre dağılımı (%)

İnek Sütü Miktarı (lt)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
5-20	9	12,2	12,2
21-50	9	12,2	24,4
51-100	18	24,3	48,7
101-200	26	35,1	83,8
201 ≥	12	16,2	100,0
Toplam	74	100,0	

Araştırma bölgesinde süt üretimi amacıyla manda yetiştiriciliği yapan üreticilerin günlük manda sütü miktarına göre dağılımı Çizelge 7.78’de verilmiştir. Buna göre günde 14 ile 50 lt arasında manda sütü elde eden üreticilerin oranı % 40 iken, günlük 51 lt ve üzerinde manda sütü elde eden üreticilerin oranı % 60 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.78. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin mandalardan elde ettikleri günlük süt miktarına göre dağılımı (%)

Manda Sütü Miktarı (lt)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
14-50	6	40,0	40,0
51 ≥	9	60,0	100,0
Toplam	15	100,0	

Küçükbaş yetiştiriciliği yapan üreticiler, koyun ve keçi yetiştiriciliğinden birini ya da ikisini birden tercih eden üreticilerden oluşmaktadır. Çizelge 7.79’da küçükbaş yetiştiriciliği yapan üreticilerden koyun sahibi olanların ürettikleri günlük koyun sütü miktarına göre dağılımı görülmektedir. Koyun yetiştiriciliği yapan 18 üreticiden % 77,7’si günlük 6 ile 50 lt arasında koyun sütü elde ederken, % 22,3’ü günlük 51 lt ve üzerinde koyun sütü elde etmektedir. TÜİK’te yer alan 2013 verilerine göre hesaplanan günlük koyun sütü verimi 0,85 lt iken, araştırma bölgesi için bu değer 0,63 lt ile Türkiye’den ortalamasının gerisinde bir değer almaktadır.

Çizelge 7.79. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerin koyunlarından elde ettikleri günlük süt miktarına göre dağılımı (%)

Koyun Sütü Miktarı (lt)	Üretici Sayısı (Baş)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
6-50	14	77,7	77,7
51 ≥	4	22,3	100,0
Toplam	18	100,0	

Çizelge 7.80’de ise keçi yetiştiricilerinin günlük ürettikleri keçi sütü miktarına göre dağılımı verilmiştir. Buna göre 11 keçi yetiştiricisinin % 54,5’i günlük 27 ile 100 lt arasında, % 45,5’i ise günlük 101 lt ve üzerinde keçi sütü elde etmektedir. TÜİK’te yer alan 2013 verilerine göre hesaplanan günlük keçi sütü verimi 1,16 lt iken, araştırma bölgesi için bu değer 0,95 lt ile Türkiye’den ortalamasının gerisinde bir değer almaktadır.

Çizelge 7.80. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin keçilerinden elde ettikleri günlük süt miktarına göre dağılımı (%)

Keçi Sütü Miktarı (lt)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
27-100	6	54,5	54,5
101 ≥	5	45,5	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerine, şayet ihtiyaçları olan tüm altyapı ve üretim imkanları sağlanmış olsa idi ellerindeki hayvan sayısı sabit kalmak şartıyla günlük üretilebilecek maksimum süt miktarlarının ne kadar olacağı sorulmuştur. Buna göre ilk olarak süt üreticilerinin ineklerden elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitelerine göre dağılımı Çizelge 7.81’de verilmiştir. Buna göre inek yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 13,5’i 20 ile 50 lt arasında, % 17,6’sı 51 ile 100 lt arasında, % 35,1’i 101 ile 200 lt arasında, % 33,8’i ise 201 lt ve üzerinde üretim yapabileceğini beyan etmiştir.

Çizelge 7.81. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ineklerden elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitesine göre dağılımı (%)

Maksimum İnek Sütü Miktarı (lt)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
20-50	10	13,5	13,5
51-100	13	17,6	31,1
101-200	26	35,1	66,2
201 ≥	25	33,8	100,0
Toplam	74	100,0	

Araştırma bölgesinde süt üretimi amacıyla manda yetiştiriciliği yapan üreticilerin günlük maksimum % 33,3’ü 30 ile 50 lt arasında, % 66,7’sinin 51 lt ve üzerinde bir kapasiteye ulaşabileceği belirtilmiştir (Çizelge 7.82).

Çizelge 7.82. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin mandalardan elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitesine göre dağılımı (%)

Manda Sütü Miktarı (lt)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
30-50	5	33,3	33,3
51 ≥	10	66,7	100,0
Toplam	15	100,0	

Çizelge 7.83'te araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin koyunlarından elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitesi görülmektedir. Buna göre koyun yetiştiriciliği yapan üreticilerin % 55,5'i 10,5 ile 50 lt arasında, % 44,5'i ise 51 lt ve üzerinde üretim kapasiteleri olduğunu belirtmektedir.

Çizelge 7.83. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin koyunlarından elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitesine göre dağılımı (%)

Maksimum Koyun Sütü Miktarı (lt)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
10,5-50	10	55,5	55,5
51 ≥	8	44,5	100,0
Toplam	18	100,0	

Araştırma bölgesinde, yetiştiriciliği yapılan bir diğer küçükbaş hayvan türü olan keçiden elde edilebilecek günlük maksimum süt kapasitesi dağılımı ise Çizelge 7.84'te verilmiştir. Buna göre gerekli tüm imkanlar sağlandığında üreticilerin elde edecekleri maksimum keçi sütü miktarı 40 ile 100 lt arasında olanların oranı % 36,4, 101 lt ve üzerinde olanların oranı ise % 63,6 olarak tespit edilmiştir.

Çizelge 7.84. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin keçilerinden elde edebilecekleri maksimum günlük süt kapasitesine göre dağılımı (%)

Maksimum Keçi Sütü Miktarı (lt)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
40-100	4	36,4	36,4
101 ≥	7	63,6	100,0
Toplam	11	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin, süt ürünü üretip üretmedikleri sorgulanmıştır. Buna göre süt üreticilerinin % 59,4'ü süt ürünü üretmekte, % 40,6'sı ise hiçbir süt ürünü üretmemektedir (Çizelge 7.85).

Çizelge 7.85. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin süt ürünü üretme durumu (%)

Süt Ürünü Üretme Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	57	59,4
Hayır	39	40,6
Toplam	96	100,0

Araştırma kapsamında bulunan süt üreticilerinin üretim yaptığı köylerin % 88,5'inde hayvanların otlaması için meralar bulunurken, % 11,5'inin üretim yaptığı yerde hayvanları otlatılacak meraların bulunmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 7.86).

Çizelge 7.86. Araştırma bölgesindeki köylerde hayvanları otlatılacak meraların bulunması durumu (%)

Mera Bulunması Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	85	88,5
Hayır	11	11,5
Toplam	96	100,0

Süt üreticilerinin hayvanlarına vermek amacıyla yem bitkisi üretme durumları da araştırılmıştır. Buna göre araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin % 86,5'i yem bitkisi yetiştiriciliği yaparken, % 13,5'i ise yem bitkisi üretmediğini ifade etmiştir (Çizelge 7.87).

Çizelge 7.87. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yem bitkisi üretme durumu (%)

Yem Bitkisi Yetiştirme Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	83	86,5
Hayır	13	13,5
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesinde yem bitkisi yetiştiriciliği yapan süt üreticilerinin yem bitkisi ürettikleri arazi miktarlarına göre dağılımı Çizelge 7.88’de verilmiştir. Buna göre süt üreticilerinin % 21,7’si 1 ile 10 da arasında, % 16,9’u 11 ile 20 da arasında, % 15,7’si 21 ile 30 da arasında, % 20,4’ü 31 ile 40 da arasında, % 6’sı 41 ile 50 da arasında, % 19,3’ü 51 da ve üzerinde yem bitkisi üretmektedir.

Çizelge 7.88. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yem bitkisi ürettikleri arazi miktarına göre dağılımı (%)

Yem Bitkisi Arazi Miktarı (da)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
1-10	18	21,7	21,7
11-20	14	16,9	38,6
21-30	13	15,7	54,3
31-40	17	20,4	74,7
41-50	5	6,0	80,7
51 ≥	16	19,3	100,0
Toplam	83	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin işletmede ürettikleri yemin kullandıkları toplam yem miktarı içindeki payları Çizelge 7.89’da verilmiştir. Buna göre süt üreticilerinin % 18’i yem ihtiyacının % 10 ile % 25 arasında bir miktarını, % 59’u yem ihtiyacının % 26 ile % 50 arasında bir miktarını, % 13,3’ü % 51 ile % 75 arasında bir miktarını, % 9,7’si ise yem ihtiyacının % 76 ve daha fazlasını işletme için ürettiği yem bitkileri ile karşılamaktadır.

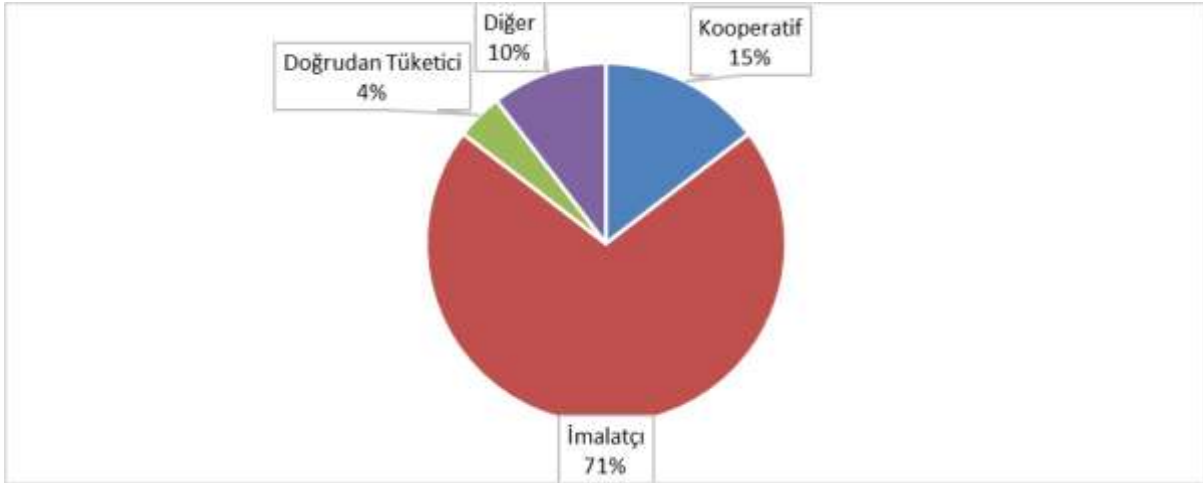
Çizelge 7.89. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin işletmede ürettikleri yemin kullandıkları toplam yem miktarı içindeki oranına göre dağılımı (%)

İşletmede Üretilen Yemin Oranı (%)	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
10-25	15	18,0	18,0
26-50	49	59,0	77,0
51-75	11	13,3	90,3
76 ≥	8	9,7	100,0
Toplam	83	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ürettikleri günlük toplam sütü depolama imkanı olanların oranı sadece % 4,2 iken, depolama imkanı olmayanların oranı ise % 95,8 olarak tespit edilmiştir (Çizelge 7.90). Depolama imkanı olmayan üreticilerin, ürettikleri sütü günlük olarak sattıkları belirlenmiştir. Ayrıca araştırma bölgesindeki üreticilerin tamamı ürettikleri sütü düzenli olarak satabildiklerini belirtmiştir.

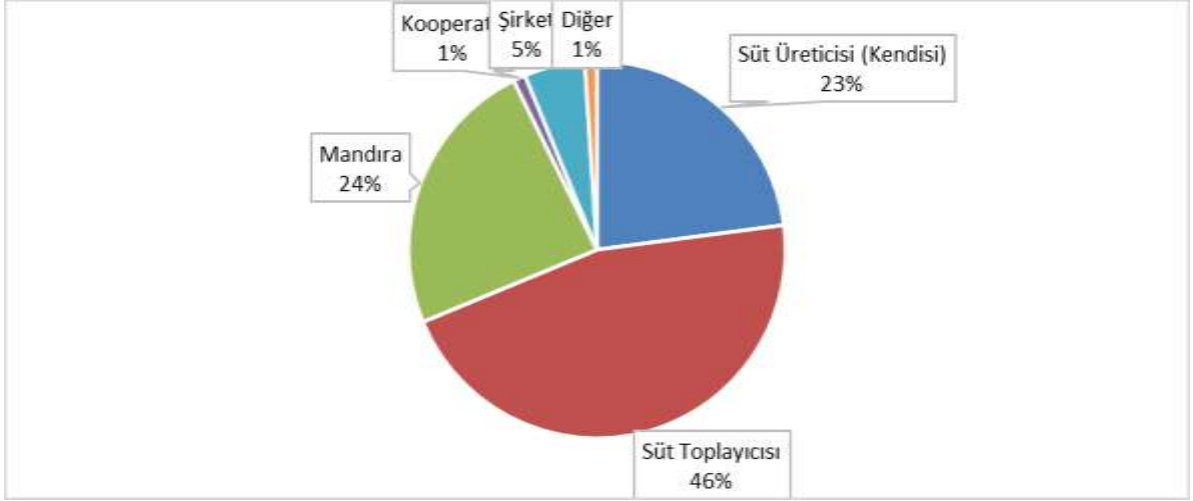
Çizelge 7.90. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ürettikleri sütleri depolama imkanı bulması durumu (%)

Depolama İmkani Bulma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	4	4,2
Hayır	92	95,8
Toplam	96	100,0

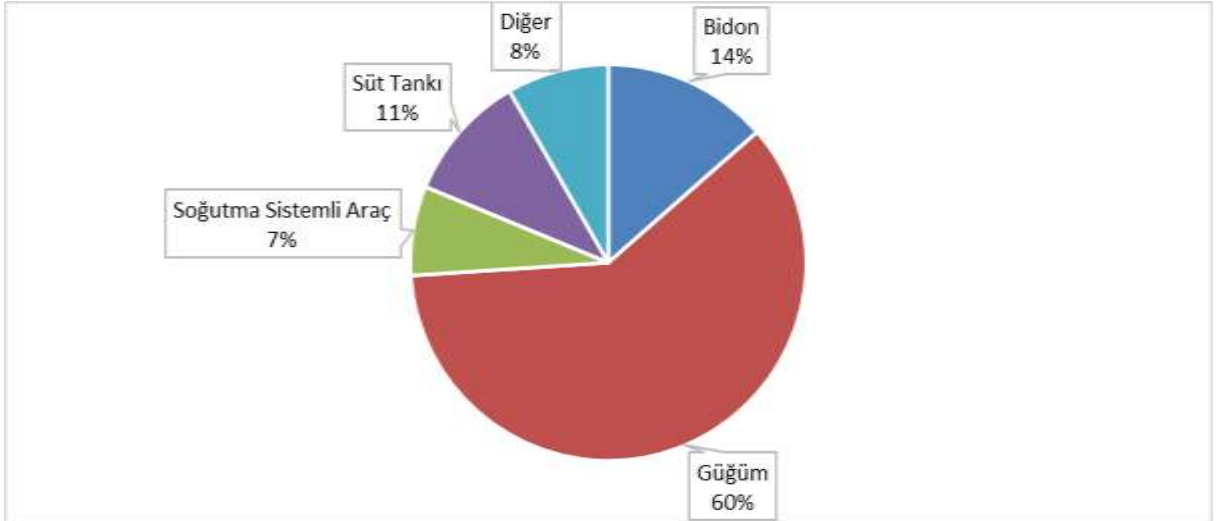
Şekil 7.3. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sütü ağırlıklı olarak sattığı yerlere göre dağılımı (%)

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sütü ağırlıklı olarak sattıkları yerlerin dağılımı Şekil 7.3'te verilmiştir. Buna göre üreticilerin % 15'i kooperatiflere, % 71'i imalatçılara, % 4'ü doğrudan tüketiciye, % 10'u ise diğer yerlere satış yaptığını belirtmiştir (Şekil 7.3).

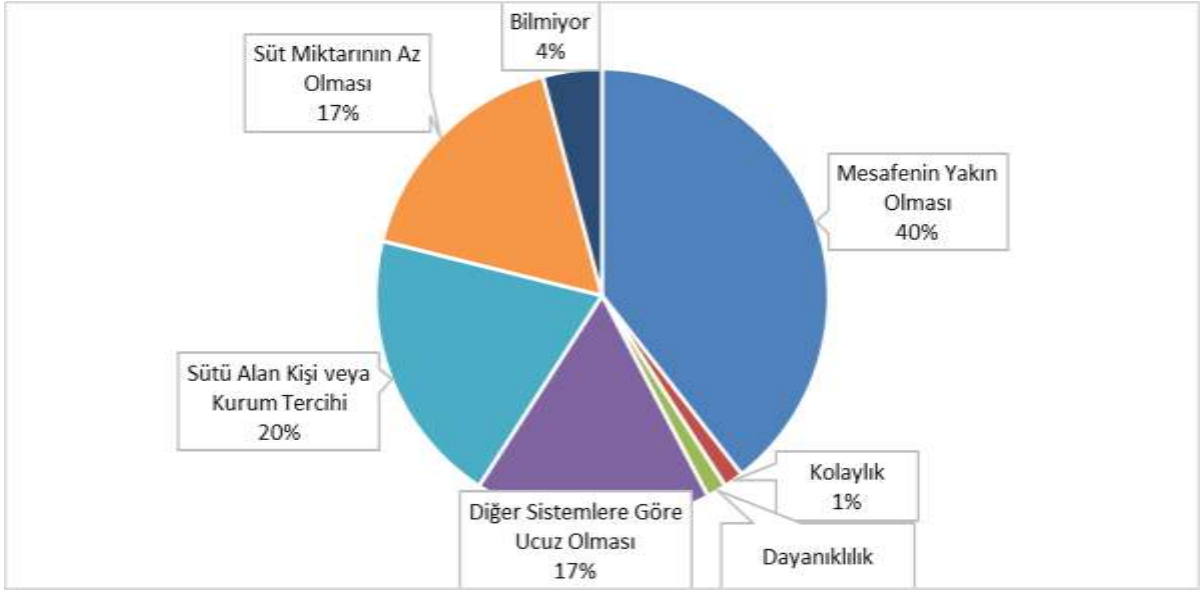
Şekil 7.4. Araştırma bölgesindeki üreticilerin ürettikleri sütü işletmeden işlem göreceği yere nakil eden kişilerin/kurumların dağılımı (%)

Araştırma bölgesindeki üreticilerin ürettiği sütü işletmeden işlem göreceği yere nakil eden kişilerin dağılımına bakıldığında % 23'ünün süt üreticisinin kendisi tarafından, % 46'sının süt toplayıcısı tarafından, % 24'ünün mandıralar tarafından, % 1'inin kooperatifler tarafından, % 5'inin şirketler tarafından, % 1'inin ise diğer kişi veya kurumlar tarafından nakledildiği görülmektedir (Şekil 7.4).

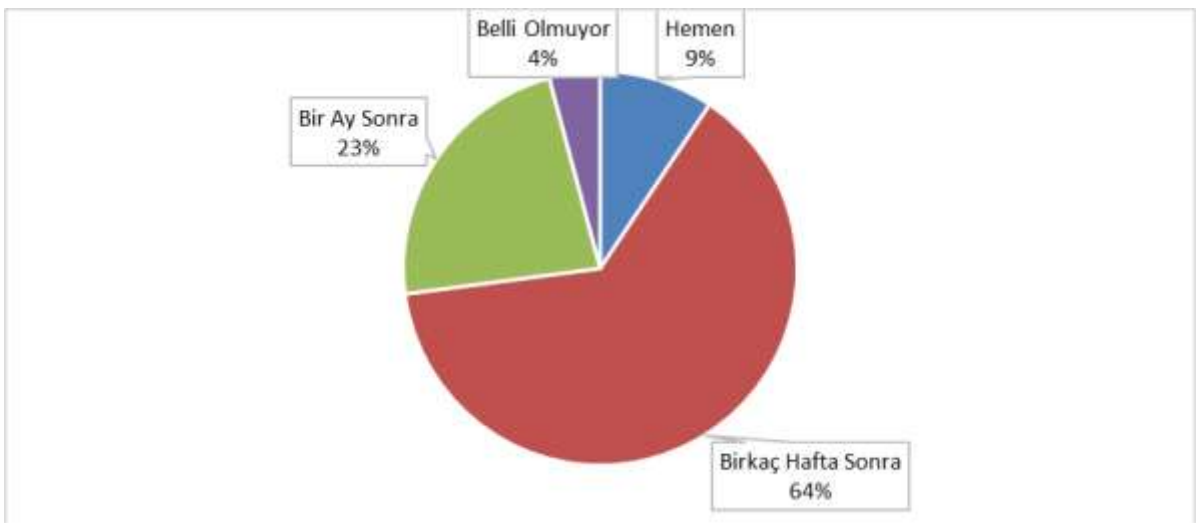
Şekil 7.5. Araştırma bölgesinde üretilen sütün işletmeden işlem göreceği yere nakil edildiği araç çeşidine göre dağılımı (%)

Araştırma bölgesinde üretilen sütün işletmeden işlem göreceği yere nakledildiği araca göre dağılımına bakıldığında üreticilerin % 14'ünün bidon, % 60'ının güğüm, % 7'sinin soğutma sistemli araç, % 11'inin süt tankı, % 8'inin ise diğer araçları tercih ettiği belirlenmiştir (Şekil 7.5).

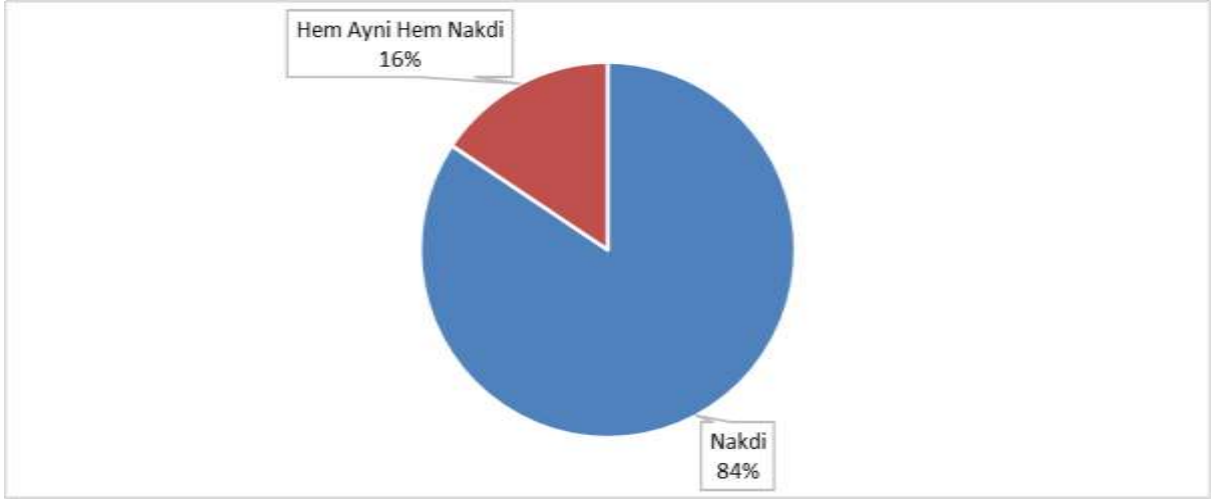
Şekil 7.6. Araştırma bölgesinde üretilen sütün işletmeden işlem göreceği yere nakil edildiği araç bidon veya güğüm ise bu araçların kullanım sebepleri (%)

Araştırma bölgesinde üretilen sütün hangi araç ile nakil edildiği sorusuna bidon ve güğüm cevabı veren üreticilerin bu araçları neden kullandığı sorgulanmıştır. Buna göre bidon veya güğüm kullanan süt üreticilerinin % 40'ı mesafenin yakın olması dolayısı ile, % 1'i kolay olması dolayısı ile, yine % 1'i dayanıklı olması dolayısı ile, % 17'si diğer sistemlere göre ucuz olması dolayısı ile, % 20'si sütü alan kurum veya kişi tercihlerinin bu yönde olması dolayısı ile, % 17'si süt miktarının az olması dolayısı ile bu araçları kullandığını belirtirken % 4'ü ise sebebini bilmediğini söylemiştir (Şekil 7.6).

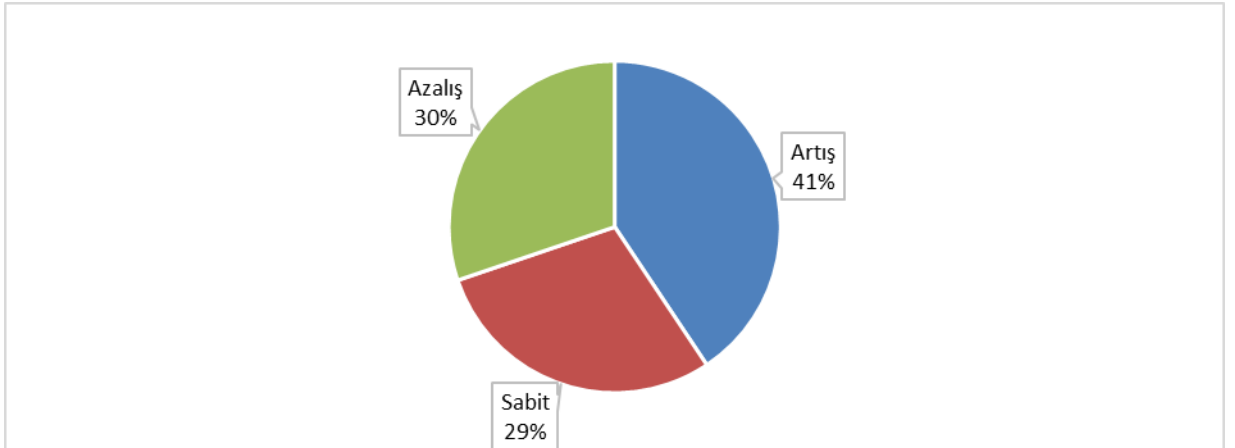
Şekil 7.7. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sütü sattıktan sonra paralarını temin ettikleri süreye göre dağılımı (%)

Şekil 7.7’de süt üreticilerinin sütü sattıktan sonra paralarını temin etme sürelerine göre dağılımı verilmiştir. Buna göre süt üreticilerin % 9’u hemen, % 64’ü birkaç hafta sonra, % 23’ü bir ay sonra, % 4’ü ise belli olmayan bir süre sonra tahsil ettiklerini söylemişlerdir.

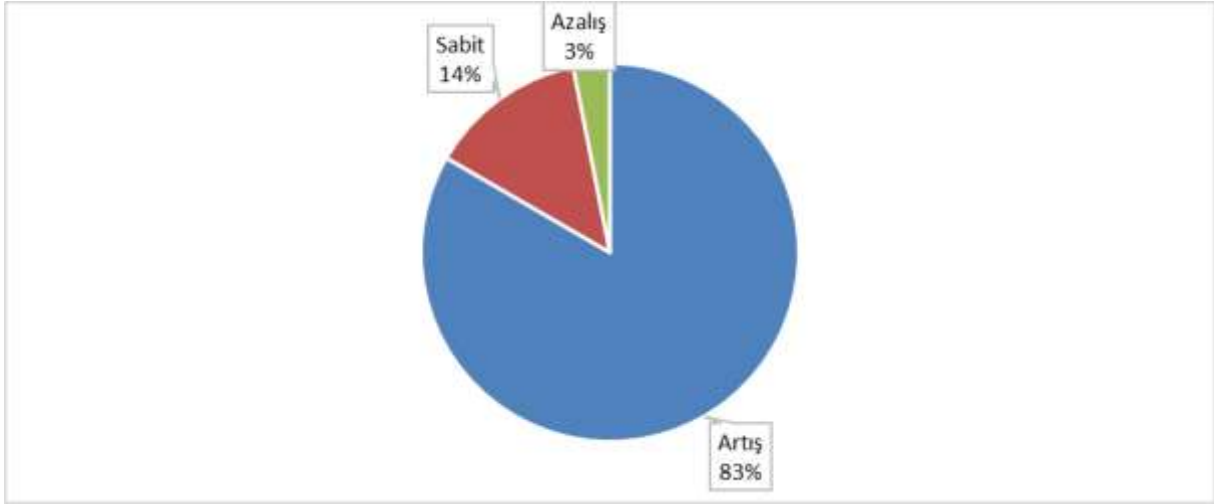
Şekil 7.8. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin süt bedellerini temin şekline göre dağılımı (%)

Şekil 7.8’de ise araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin süt bedellerini temin şekline göre dağılımı görülmektedir. Süt üreticilerinin % 84’ü süt bedelini nakit olarak, % 16’sı ise hem nakdi hem de aynı olarak tahsil etmektedir.

Şekil 7.9. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda üretim düzeylerinin değişim durumu (%)

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda üretim düzeylerinin değişim gösterip göstermediği sorgulanmıştır. Buna göre süt üreticilerinin % 41'ine göre üretim miktarında artış, % 30'una göre üretim miktarında azalış gözlenirken % 29'una göre ise üretim miktarında değişim görülmemiştir (Şekil 7.9).

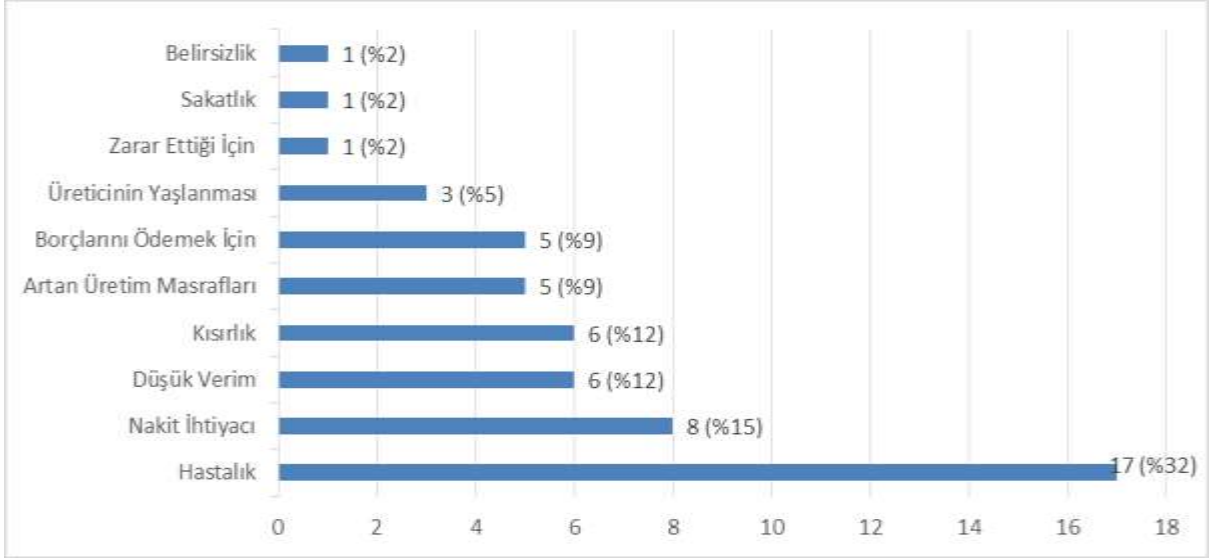
Şekil 7.10. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerin son yıllarda hayvan başına üretim masraflarındaki değişimin durumu (%)

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllardaki hayvan başına üretim masrafındaki değişim durumu Şekil 7.10'da verilmiştir. Buna göre üreticilerin % 83'ü hayvan başına masraflarda son yıllarda artış olduğunu, % 14'ü ise azalış olduğunu belirtirken % 3'ü herhangi bir artış veya azalış hissetmediklerini belirtmiştir.

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını kesime göndermek zorunda kalıp kalmadıkları sorgulanmıştır. Buna göre süt üreticilerin % 55,2'si son yıllarda hayvanlarını kesime göndermek zorunda kaldıklarını belirtirken, % 44,8'i son yıllarda hayvanlarını kesime göndermek zorunda kalmadıkları yanıtını vermiştir (Çizelge 7.91).

Çizelge 7.91. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını kesime göndermek zorunda kalma durumu (%)

Kesime Gönderme Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	53	55,2
Hayır	43	44,8
Toplam	96	100,0

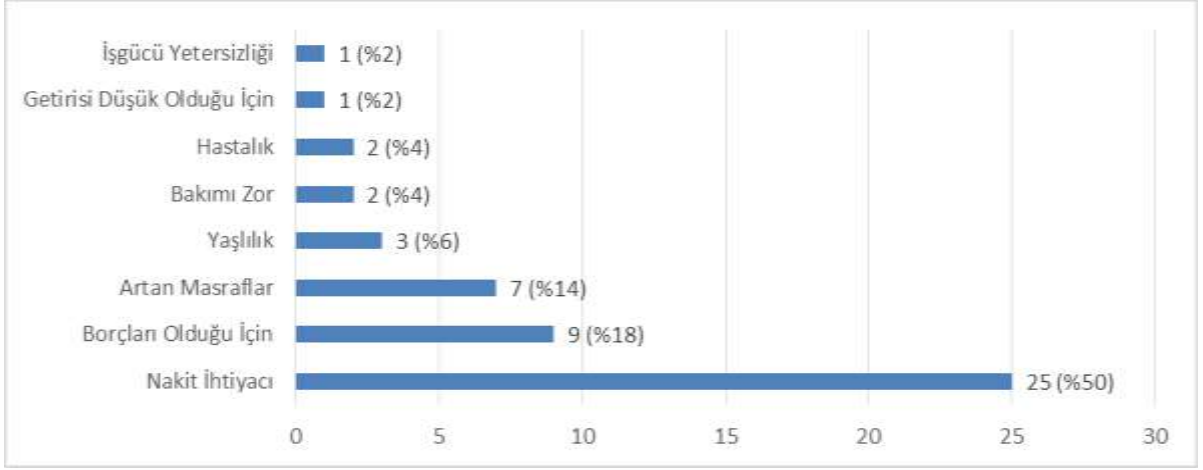
Şekil 7.11. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını kesime göndermek zorunda kalma nedenleri (Kişi sayısı ve %)

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını kesime göndermek zorunda kalma nedenleri araştırılmıştır. Buna göre süt üreticilerinin hayvanlarını kesime göndermek zorunda kalanlarının %32'si (17 kişi) hayvan hastalıkları, % 15'i (8 kişi) nakit ihtiyacı, % 12'si (6 kişi) hayvanlardaki düşük süt verimi, % 12'si (6 kişi) hayvanlardaki kısırlık, %9'u (5 kişi) artan üretim masrafları, %5'i (3 kişi) kendisinin yaşlanması, %2'si (1 kişi) üretimden zarar ettiği için, %2'si (1 kişi) hayvanlardaki sakatlık nedeniyle, yine %2'si (1 kişi) üretimdeki belirsizlikler nedeniyle hayvanlarını kesime göndermek zorunda kaldıklarını belirtmişlerdir (Şekil 7.11).

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını satmak zorunda kalıp kalmadıkları da araştırılmıştır. Buna göre süt üreticilerinin % 52.1'i hayvanlarını satmak zorunda kaldığını belirtirken, % 47,9'u hayvanlarını satma zorunda kaldığı bir durum olmadığını ifade etmiştir (Çizelge 7.92).

Çizelge 7.92. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını satmak zorunda kalma durumu (%)

Hayvanlarını Satma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	50	52,1
Hayır	46	47,9
Toplam	96	100,0

Şekil 7.12. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda hayvanlarını satmak zorunda kalma nedenleri (Kişi Sayısı ve %)

Şekil 7.12’de ise son yıllarda hayvanlarını satmak zorunda kalan üreticilerin hayvanlarını satma sebeplerine göre dağılımları verilmiştir. Buna göre üreticilerin % 50’si (25 kişi) nakit ihtiyacı nedeniyle, % 18’i (9 kişi) borçları olduğu için, % 2’si (1 kişi) üretimin getirisinin az olması nedeniyle, % 14’ü (7 kişi) giderek artan üretim masrafları nedeniyle, % 6’sı (3 kişi) üreticilerin yaşlanması nedeniyle, % 4’ü (2 kişi) hayvanların bakımının zor olması nedeniyle, yine % 4’ü (2 kişi) hayvan hastalıkları nedeniyle, % 2’si (1 kişi) işgücü yetersizliği nedeniyle, hayvanlarını satmak zorunda kaldığını belirtmiştir.

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerin son yıllarda çevresinde üretimden vazgeçen üreticilerin olup olmadığı da araştırılmıştır. Buna göre süt üreticilerinin % 66,7’si son yıllarda çevrelerinde süt üretiminden vazgeçen süt üreticilerinin olduğunu belirtirken, % 33,3’ü son yıllarda çevrelerinde süt üretiminden vazgeçen üretici olmadığını belirtmiştir (Çizelge 7.93).

Çizelge 7.93. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda çevrelerinde üretimden vazgeçen üreticilerin olma durumu (%)

Üretimden Vazgeçen Üreticilerin Olma Durumu	Üretici Sayısı (%)	Yüzde (%)
Evet	64	66,7
Hayır	32	33,3
Toplam	96	100,0

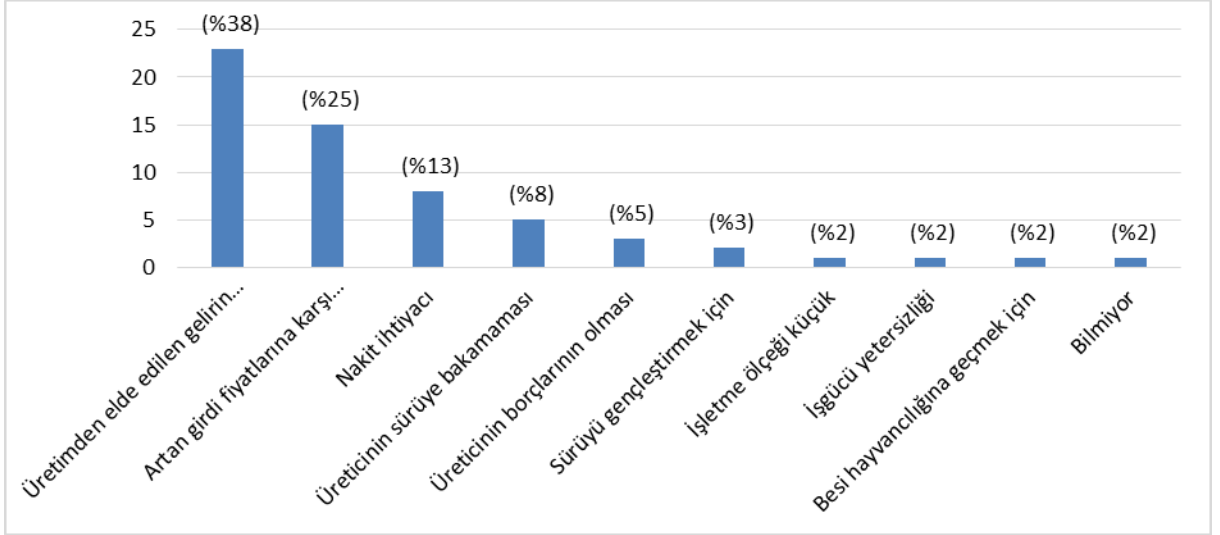
Şekil 7.13. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda çevrelerinde bulunan üretimden vazgeçen üreticilerin vazgeçme nedenleri (%)

Şekil 7.13'te ise araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda çevresinde üretimden vazgeçen üreticilerin, üretimden vazgeçme nedenlerine göre dağılımı görülmektedir. Buna göre süt üreticiliğinden vazgeçen üreticilerin % 51'i (33 kişi) üretimden elde ettiği gelirin masrafları karşılamaması nedeniyle, % 19'u (12 kişi) artan girdi fiyatlarına karşı sütün düşük fiyatlı olması nedeniyle, % 12'si (8 kişi) üreticinin yaşının ilerlemesi nedeniyle, % 9'u (6 kişi) üreticinin borçları olması nedeniyle, % 5'i (3 kişi) acil nakit ihtiyacı nedeniyle, % 2'si (1 kişi) şehre göçmesi ve yine % 2'si (1 kişi) yeterli alt yapı imkanlarına sahip olmaması nedeniyle üretimden vazgeçtiğini ileri sürmektedirler.

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerine son yıllarda çevresinde hayvan sayısını azaltan üreticiler olup olmadığı da sorulmuştur. Buna göre süt üreticilerinin % 62,5'inin çevresindeki üreticilerin hayvan sayısını azalttığı, % 37,5'inin ise hayvan sayısını azaltmadığı görülmüştür (Çizelge 7.94).

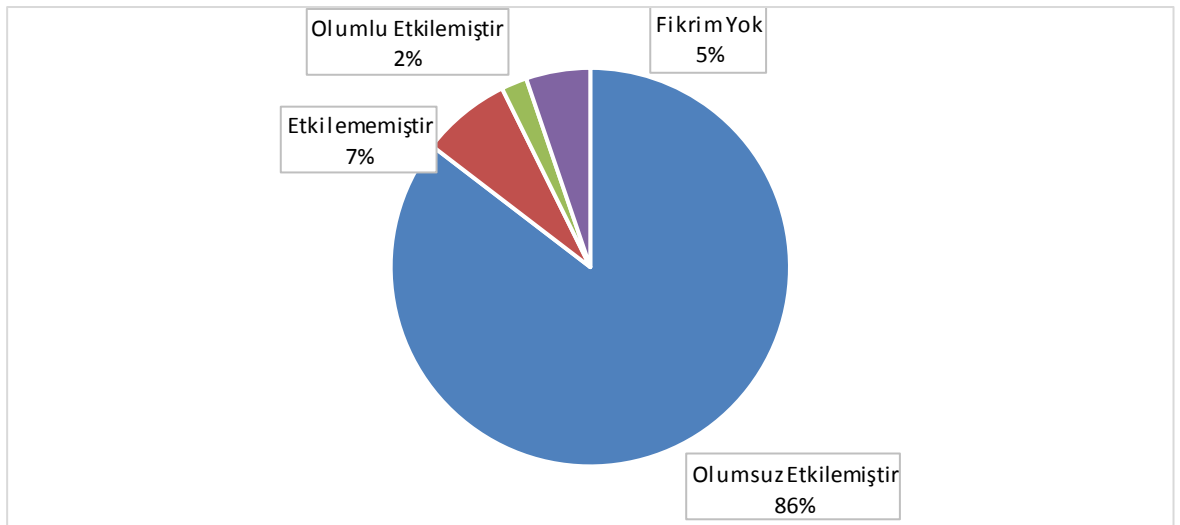
Çizelge 7.94. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda çevrelerindeki üreticilerin hayvan sayısını azaltma durumu (%)

Hayvan Sayısını Azaltma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	60	62,5
Hayır	36	37,5
Toplam	96	100,0

Şekil 7.14. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin son yıllarda çevresinde bulunan üreticilerin hayvan sayılarını azaltma nedenleri (%)

Süt üreticilerinin çevrelerinde hayvan sayısını azaltan üreticilerin, hayvan sayılarını azaltma nedenleri Şekil 7.14'te görülmektedir. Buna göre üreticilerin % 38'i (23 kişi) üretimden elde ettikleri gelirin masraflarını karşılamaması nedeniyle, % 25'i (15 kişi) artan girdi fiyatlarına karşı sütün düşük fiyatlı olması nedeniyle, % 13'ü (8 kişi) nakit ihtiyacı nedeniyle, % 8'i (5 kişi) üreticinin sürüye bakamaması nedeniyle, % 5'i (3 kişi) borçlarının olması nedeniyle, % 3'ü (2 kişi) sürüyü gençleştirme fikri nedeniyle, % 2'si (1 kişi) işletme ölçeğinin küçüklüğü nedeniyle, % 2'si (1 kişi) işgücü yetersizliği nedeniyle, % 2'si (1 kişi) besi hayvancılığına geçmek için olduğunu belirtirken % 2'si (1 kişi) bilmiyorum cevabını vermiştir.

Şekil 7.15. Araştırma bölgesindeki üreticilerin süt tozu ithalatının süt üreticisini ne yönde etkilediği ile ilgili görüşleri (%)

Araştırma bölgesindeki üreticilere süt tozu ithalatının serbest bırakılmasının üretimi ne yönde etkilediği sorulmuştur. Buna göre üreticilerin % 86'sının olumsuz etkilendiği, % 7'sinin etkilenmediği, % 2'sinin olumlu etkilendiği, % 5'inin ise bu konuda fikrinin olmadığı görülmektedir (Şekil 7.15).

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin % 38,5'inin üretim ile ilgili kayıt tuttuğu, % 61,5'inin ise herhangi bir kayıt tutmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 7.95).

Çizelge 7.95. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin kayıt tutma durumu (%)

Kayıt Tutma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	37	38,5
Hayır	59	61,5
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin % 43,8'inin çiftlik dışı geliri bulunurken, % 56,2'sinin ise çiftlik dışı herhangi bir gelirinin bulunmadığı tespit edilmiştir (Çizelge 7.96).

Çizelge 7.96. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin çiftlik dışı gelirinin olma durumu (%)

Çiftlik Dışı Geliri Olma Durumu	Üretici Sayısı (%)	Yüzde (%)
Evet	42	43,8
Hayır	54	56,2
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesinde süt üreticilerinin tarımsal desteklerden yararlanma durumlarına bakıldığında ise % 84,4'ünün desteklerden faydalandığı, % 15,6'sının ise desteklerden faydalanmadığı görülmektedir (Çizelge 7.97).

Çizelge 7.97. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin tarımsal desteklerden yararlanma durumu (%)

Desteklerden Yararlanma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	81	84,4
Hayır	15	15,6
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesinde bulunan ve desteklerden yararlanan üreticilere desteklemelerin yeterli olup olmadığı sorulmuştur. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerin % 45,7'si desteklemelerin yeterli olduğunu belirtirken, % 54,3'ü ise desteklemelerin yeterli olduğu fikrine katılmamaktadır (Çizelge 7.98).

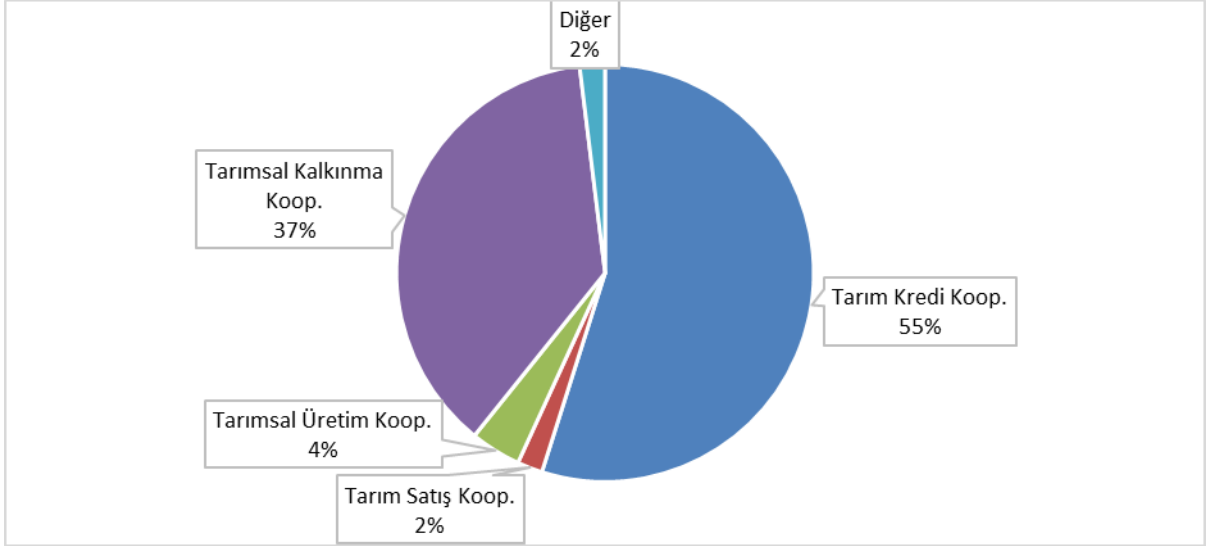
Çizelge 7.98. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin desteklerin yeterli olduğunu düşünme durumu (%)

Desteklerin Yeterli Olduğunu Düşünme Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	37	45,7
Hayır	44	54,3
Toplam	81	100,0

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin % 42,7'si en az bir tarımsal kooperatife ortak iken % 57,3'ü herhangi bir tarımsal kooperatife ortak olmadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 7.99).

Çizelge 7.99. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin tarımsal bir kooperatife ortak olma durumu (%)

Tarımsal Kooperatif Ortağı Olma Durumu	Üretici Sayısı (%)	Yüzde (%)
Evet	41	42,7
Hayır	55	57,3
Toplam	96	100,0

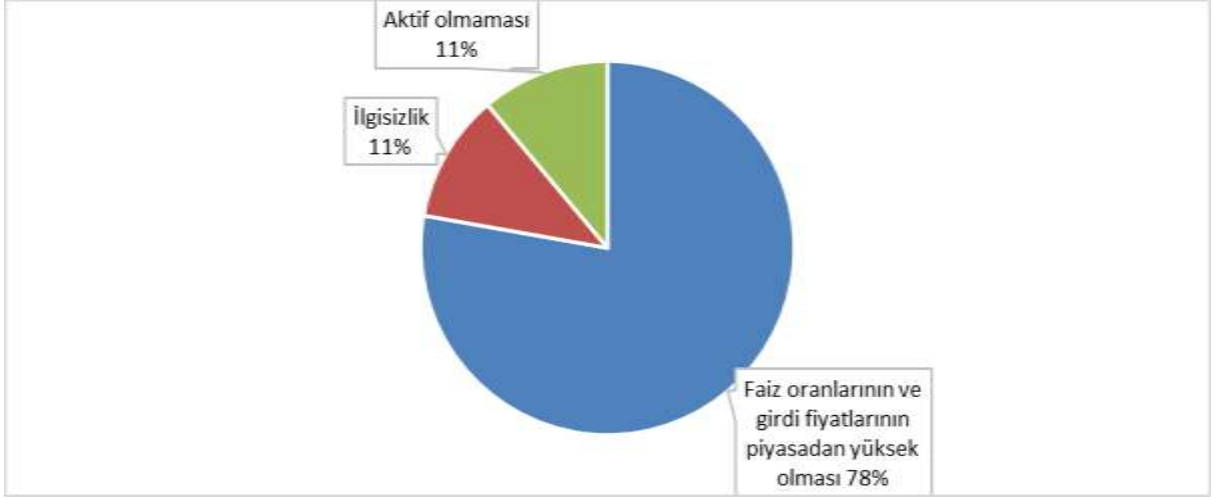
Şekil 7.16. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ortak oldukları kooperatif çeşitlerine göre dağılımı (%)

Araştırma kapsamında kooperatiflere ortak olan süt üreticilerin % 55'i tarım kredi kooperatifi, % 2'si tarım satış kooperatifi, % 4'ü tarımsal üretim kooperatifi, % 37'si tarımsal kalkınma kooperatifi, % 2'si ise diğer kooperatif ortağı olduğunu dile getirmiştir (Şekil 7.16).

Kooperatif ortağı olduğunu beyan eden süt üreticilerinin % 80,5'inin ortak oldukları kooperatiflerden herhangi bir şikayeti bulunmaz iken % 19,5'inin kooperatifler hakkında bazı şikayetleri bulunmaktadır (Çizelge 7.100).

Çizelge 7.100. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin ortak oldukları kooperatiflerden şikayetçi olma durumu (%)

Şikayetçi Olma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	8	19,5
Hayır	33	80,5
Toplam	41	100,0

Şekil 7.17. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin kooperatiflerden şikayetçi olma nedenleri (%)

Şekil 7.17’de araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin kooperatiflerden şikayetçi olma nedenleri verilmiştir. Buna göre % 78’i faiz oranlarının ve girdi fiyatlarının piyasadan yüksek olması, % 11’i ilgisizlik, yine % 11’i ise kooperatiflerin aktif olmaması nedenlerini ileri sürmüşlerdir.

Araştırma kapsamında bulunan süt üreticilerinden en az bir kooperatife ortak olan üreticilere kooperatiflerin genel sorunları ile yargılar sunulmuş ve bu yargılara katılma dereceleri 5’li Likert Ölçeği ile ölçülmüştür. Buna göre elde edilen sonuçlar Likert Ölçek ortalamalarına göre yorumlanmıştır. Kooperatif ortağı üreticiler, kooperatiflerin yönetim sorunu olduğuna (4,46), kesinlikle katılıyorum (5) ile katılıyorum (4) arasında bir değer vermişlerdir. Ortaklar kooperatiflerin kaynak sorunu olduğuna (3,56), yasalardan kaynaklanan sorunlar yaşadığına (3,80), kooperatif bilinci ve eğitimi ile ilgili sorunlar (4,15) olduğuna, kooperatiflere yönelik destekleme politikalarının olmaması (4) sorununa ve kooperatiflerin siyasi ranta alet edilmesi (3,95) fikrine katılıyor (4) görünmektedir (Çizelge 7.101).

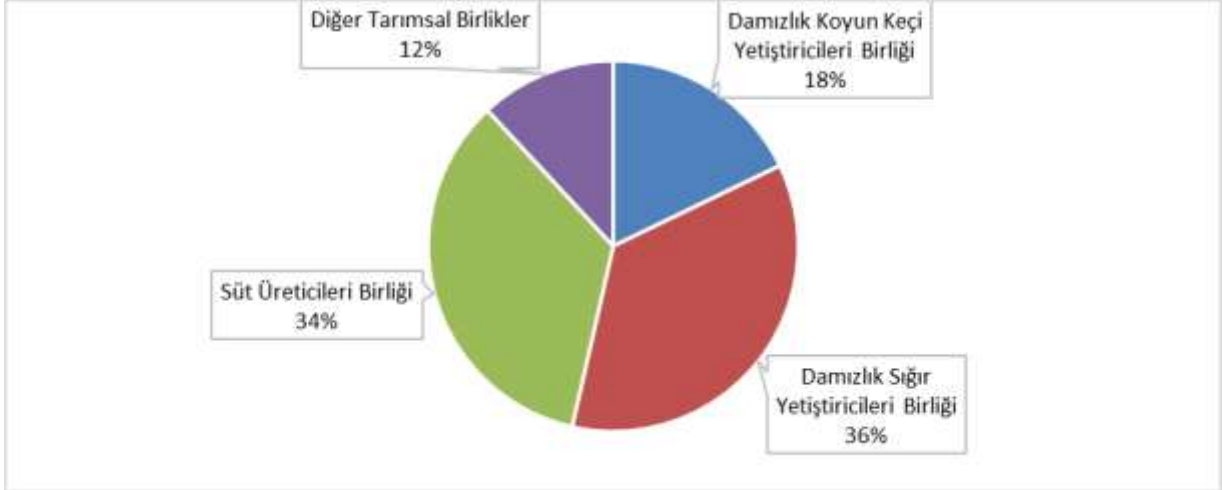
Çizelge 7.101. Araştırma bölgesindeki tarımsal kooperatife ortak üreticilerin kooperatiflerin temel sorunları hakkındaki düşünceleri

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)	Ölçek Ortalaması
Koop.lerin yönetimi sorunu	26	12	1	0	2	4,46
Koop.lerin kaynak sorunu	16	9	4	6	6	3,56
Yasalardan kaynaklanan sorunlar	14	11	11	4	1	3,80
Koop. bilinci ve eğitimi ile ilgili sorunlar	17	16	5	3	0	4,15
Koop.lere yönelik destekleme politikalarının olmaması	17	14	6	1	3	4,00
Koop.lerin siyasi ranta alet edilemesi	18	12	5	3	3	3,95

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin tarımsal birliklere üye olma durumları da araştırılmıştır. Buna göre üreticilerin % 75'i en az bir tarımsal birliğe üye iken % 25'i hiçbir tarımsal birliğe üye olmadıklarını ifade etmiştir (Çizelge 7.102).

Çizelge 7.102. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin tarımsal birliklere üye olma durumu (%)

Tarımsal Birlik Üyesi Olma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	72	75,0
Hayır	24	25,0
Toplam	96	100,0

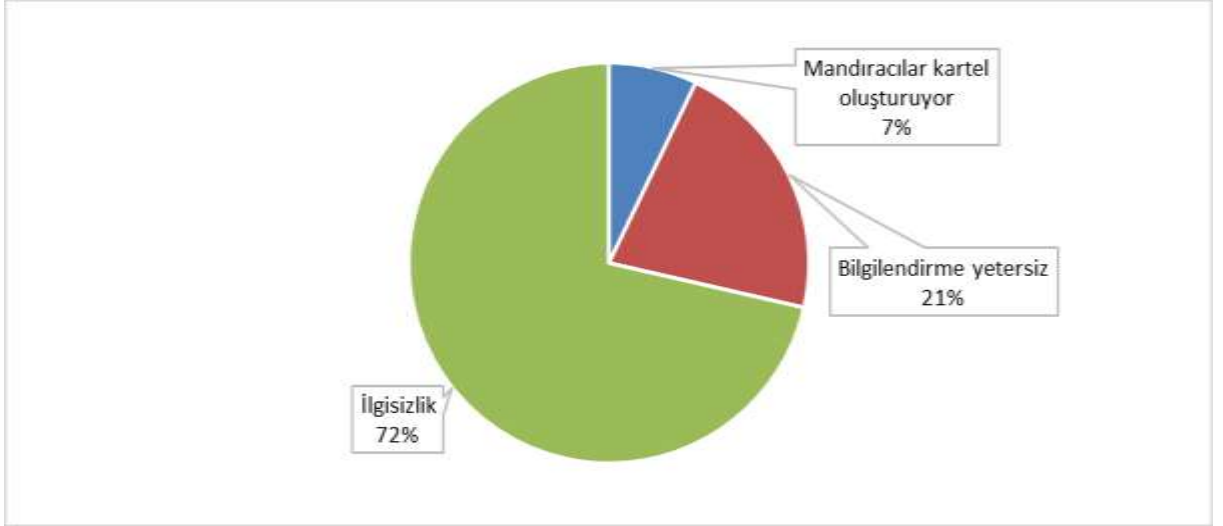
Şekil 7.18. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin üye oldukları birlik çeşitlerine göre dağılımı (%)

Şekil 7.18’de ise araştırma bölgesindeki süt üreticilerinden tarımsal birliklere üye olan üreticilerin, üye oldukları birlik çeşitlerine göre dağılımı görülmektedir. Buna göre birliklere üye olan süt üreticilerinin % 18’i damızlık koyun keçi yetiştiriciliği birliklerine, % 36’sı damızlık sığır birliklerine, % 34’ü süt üreticileri birliklerine, % 12’si ise diğer tarımsal birliklere üyedirler.

Araştırma bölgesinde bulunan ve bahsi geçen birliklerin süt üreticileri açısından verimli çalışıp çalışmadığını anlayabilmek adına süt üreticilerinin üye oldukları birliklerden şikayetleri olup olmadığı sorgulanmıştır. Buna göre birlik üyesi olan süt üreticilerinin % 19,4’ünün üye oldukları birliklerden bir takım şikayetleri bulunurken, % 80,6’sının hiçbir şikayeti bulunmamaktadır (Çizelge 7.103).

Çizelge 7.103. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin üye oldukları birliklerden şikayetçi olma durumu (%)

Şikayetçi Olma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	14	19,4
Hayır	58	80,6
Toplam	72	100,0

Şekil 7.19. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin birliklerden şikayetçi olma nedenlerine göre dağılımı (%)

Şekil 7.19’da araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin birliklerden şikayetçi olma nedenleri görülmektedir. Buna göre birliklerden şikayetçi olan üreticilerin % 7’si mandracıların kartel oluşturmasına izin verilmesi, % 21’i bilgilendirmenin yetersiz olması, % 72’si ise ilgisizlik nedeniyle rahatsızlık duyduğunu belirlenmiştir.

Araştırma kapsamında bulunan süt üreticilerinden en az bir birliğe üye olan üreticilere, birliklerin genel sorunları ile yargılar sunulmuş ve bu yargılara katılma dereceleri 5’li Likert Ölçeği ile ölçülmüştür. Buna göre elde edilen sonuçlar Likert Ölçek ortalamalarına göre yorumlanmıştır. Süt üreticileri birliklerin yönetim sorunu (4,51) olduğuna, birliklerin kaynak sorunu olduğuna (3,74), birliklerin yasalardan kaynaklanan sorunları olduğuna (3,72), üreticilerin birlik bilinci ve eğitimi ile ilgili sorunlar olduğuna (4,17), birliklere yönelik doğrudan destekleme politikalarının olmamasına (4,08), birliklerin siyasi ranta alet edilmesi (3,97) sorunu olduğuna genel olarak katılmaktadırlar (Çizelge 7.104).

Çizelge 7.104. Araştırma bölgesindeki tarımsal birliklere üye üreticilerin birliklerin temel sorunları hakkındaki düşünceleri

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)	Ölçek Ortalaması
Birliklerin yönetimi sorunu	47	20	2	1	2	4,51
Birliklerin kaynak sorunu	25	26	6	7	8	3,74
Yasalardan kaynaklanan sorunlar	21	27	12	7	5	3,72
Birlik bilinci ve eğitimi ile ilgili sorunlar	33	27	5	5	2	4,17
Birliklere yönelik destekleme politikalarının olmaması	29	30	6	4	3	4,08
Birliklerin siyasi ranta alet edilmesi	30	27	4	6	5	3,97

Çizelge 7.105'te ise ortak/üye olsun veya olmasın araştırma kapsamında bulunan tüm üreticilerin tarımsal kooperatif ve birliklerden temel beklentileri ile ilgili yargıların Likert Ölçeği ile değerlendirmesi yapılmıştır. Ölçek ortalamalarından yola çıkarak üreticilerin kooperatif ve birliklerden piyasaya göre daha uygun girdi sağlama hizmeti beklentisi (4,63) ve dürüstlük ve güvenilirlik beklentisinin (4,84) çok önemli olduğu (5) görülmektedir. Bunun yanı sıra satış, depolama, paketlenme gibi hizmet beklentileri (4,33), işletme ölçeği ne olursa olsun eşit muamale beklentisi, üreticiyi eğitime ve bilinçlendirmeleri beklentisi (4,55) yargılarına için de çok önemli (5) ile önemli (4) arasında bir cevap vermişlerdir.

Çizelge 7.105. Araştırma bölgesindeki tüm süt üreticilerinin kooperatif ve birliklerden temel beklentileri

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)	Ölçek Ortalaması
Satış, depolama paketleme gibi hizmet beklentisi	58	24	3	6	4	4,33
Piyasadan daha uygun girdi sağlama beklentisi	64	29	1	0	1	4,63
İşletme ölçeği ne olursa olsun ortakların eşit tutulması beklentisi	63	28	1	1	2	4,57
Dürüstlük ve güvenilirlik beklentisi	83	11	1	0	0	4,84
Üreticiyi eğitme ve bilinçlendirme beklentisi	61	30	1	1	2	4,55

* Toplam süt üreticisi sayısı 96 olmasına karşın 1 üretici tüm yargılara fikrim yok cevabı vererek ölçek dışı kalmıştır. Bu nedenle yargılardaki toplam üretici sayısı 95 olmuştur.

7.2.2. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvenesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvenesine bakış açıları

Araştırmanın bu kısmında, araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvenesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvenesine bakış açıları değerlendirilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, üreticilerin gıda güvenesi kavramını duyup duymadıkları sorgulanmıştır. Buna göre süt üreticilerinin % 36,5'i bu kavramı daha önce duyduğunu belirtirken, % 63,5'i ise bu kavramı daha önce duymadığını belirtmiştir (Çizelge 7.106).

Çizelge 7.106. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvencesi kavramını duyma durumu (%)

Gıda Güvencesini Duyma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	35	36,5
Hayır	61	63,5
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerine gıda güvencesi kavramını duyma durumları sorulduktan sonra, bu kavramın tanımını yapabilecek kadar bilip bilmedikleri de sorgulanmıştır. Buna göre üreticilerin % 11,5'i tanıyı bildiklerini, % 88,5'i ise tanıyı bilmediklerini beyan etmişlerdir (Çizelge 7.107).

Çizelge 7.107. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvencesi kavramını bilme durumu (%)

Gıda Güvencesini Bilme Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	11	11,5
Hayır	85	88,5
Toplam	96	100,0

Gıda güvencesi kavramının tanımını bildiğini belirten 11 süt üreticisinden kavramın tanımını kısa ve öz olarak yapmaları rica edilmiştir. Buna göre gıda güvencesi kavramının tanımını bildiğini belirten üreticilerin hiçbiri tanıyı yapamamıştır.

Gıda güvencesi, daha önce de belirtildiği üzere bulunabilirlik, ulaşılabilirlik, kullanılabilirlik ve kararlılık olmak üzere dört temel boyut altında incelenmektedir. Araştırmanın gıda güvencesi boyutları kapsamında yürütülmesi nedeni ile süt üreticilerinin gıda güvencesinin boyutlarından haberdar olma durumları sorgulanmıştır. Çizelge 7.108'de görüldüğü üzere süt üreticilerinin yalnızca % 1'i gıda güvencesinin boyutlarını bildiğini beyan etmişlerdir.

Çizelge 7.108. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvencesi kavramının boyutlarını bilme durumu (%)

Gıda Güvencesinin Boyutlarını Bilme Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	1	1,0
Hayır	95	99,0
Toplam	96	100,0

Gıda güvencesinin boyutlarını bildiğini belirten 1 süt üreticisine boyutların neler olduğunu sorarak üreticinin bilgi düzeyi ölçülmüştür. Belirtilen süt üreticisi gıda güvencesinin boyutlarının neler olduğunu doğru bir şekilde sayamamıştır

Gıda güvenliği, özellikle süt ve süt ürünleri gibi kolay ve çabuk bozulabilen gıdalarda oldukça hassas bir konudur. Bu nedenle araştırma bölgesindeki süt üreticilerine gıda güvenliği kavramını duyma durumları da sorulmuştur. Çizelge 7.109’da da görüldüğü üzere süt üreticilerinin % 36,5’i gıda güvenliği kavramını duyduğunu belirtirken, % 63,5’i gıda güvenliği kavramını daha önce duymadıklarını belirtmiştir.

Çizelge 7.109. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvenliği kavramını duyma durumu (%)

Gıda Güvenliğini Duyma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	35	36,5
Hayır	61	63,5
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvenliği kavramını duyma durumları sorulduktan sonra, bu kavramın tanımını yapabilecek kadar bilip bilmedikleri de sorgulanmıştır. Buna göre üreticilerin % 16,7’si gıda güvenliği kavramını bildiğini belirtirken, % 83,3’ü bilmediğini belirtmiştir (Çizelge 7.110).

Çizelge 7.110. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvenliği kavramını bilme durumu (%)

Gıda Güvenliğini Bilme Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	16	16,7
Hayır	80	83,3
Toplam	96	100,0

Buna göre gıda güvenliği kavramını bildiğini belirten 16 üreticinin % 25'i gıda güvenliği kavramının tanımını yapabilmiş, % 68,7'si tanımı kısmen yapabilmiş, % 6,3'ü ise doğru bir tanım yapamamıştır (Çizelge 7.111).

Çizelge 7.111. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvenliği kavramını tanımlayabilme durumu (%)

Gıda Güvenliğini Tanımlama Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Tanımlayabilmiş	4	25,0
Kısmen tanımlayabilmiş	11	68,7
Tanımlayamamış	1	6,3
Toplam	16	100,0

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin % 7,3'ü Gıda Mevzuatını duymadığını belirtirken, % 92,7'si mevzuatı duyduğunu belirtmiştir (Çizelge 7.112).

Çizelge 7.112. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin Gıda Mevzuatını duyma durumu (%)

Gıda Mevzuatını Duyma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	7	7,3
Hayır	89	92,7
Toplam	96	100,0

Yine önemli bir konu olan AB Süt Hijyeni Uyum çalışmaları konusunda araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin bilgisi olup olmadığı araştırılmıştır. Üreticilerin % 11,5'i bilgisi olmadığını, % 88,5'i ise konu hakkında bilgisi olduğunu beyan etmiştir (Çizelge 7.113).

Çizelge 7.113. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin Avrupa Birliği süt hijyeni uyum çalışmalarını duyma durumu (%)

AB Süt Hijyeni Çalışmalarını Duyma Durumu	Üretici Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	11	11,5
Hayır	85	88,5
Toplam	96	100,0

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasını etkileyen değişkenler konusunda kendilerini güvende hissetme düzeyleri 5’li Likert Ölçek ortalaması ile ortaya konulmuştur (Çizelge 7.114). Bu bağlamda üretebildikleri ve satabildikleri süt miktarı, üretimden elde ettikleri gelir, süt satış fiyatı, üretim masrafları, piyasadaki girdilerin miktar ve fiyatları, üretilen sütlerin hijyen ve kalitesi gibi konularda üreticilerin kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri sorgulanmıştır. Buna göre üreticilerin, süt satış fiyatı (2,34) konusunda, süt üretim masrafları (2,22) konusunda ve piyasadaki genel girdi fiyatları (1,92) konusunda güvende hissetmedikleri (2), üretebildikleri süt miktarı konusunda (2,80), satabildikleri süt miktarı konusunda (3,32), piyasadaki genel girdi miktarı (2,96) konusunda, süt üretiminden elde edilen gelir (2,72) konusunda ne güvende hissettikleri ne hissetmedikleri (3), üretilen sütün kalitesi konusunda (4,08) ve üretilen sütün hijyeni konusunda (4,02) güvende hissettikleri (4) görülmektedir.

Buna göre araştırma bölgesindeki üreticiler, ürettikleri sütün kalitesi ve hijyeni konusunda kendilerini güvende hissetmekte, üretebildikleri ve satabildikleri süt miktarı açısından, üretimden elde ettikleri gelir miktarı açısından, piyasadaki genel girdi miktarı açısından ne güvende hissetmek ne hissetmemekte ve sütü sattıkları fiyat, üretim masrafları, piyasadaki genel girdi fiyatları açısından ise kendilerini güvende hissetmemektedirler.

Çizelge 7.114. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sütte gıda güvencesi konusunda kendilerini güvende hissetme düzeyleri

	Kesinlikle Güvende Hissediyorum (5)	Güvende Hissediyorum (4)	Ne Güvende Hissediyorum Ne Hissetmiyorum (3)	Güvende Hissetmiyorum (2)	Kesinlikle Güvende Hissetmiyorum (1)	Ölçek Ortalaması
Üretebildiğiniz süt miktarı konusunda	4	39	3	34	16	2,80
Satabildiğiniz süt miktarı konusunda	16	44	4	20	11	3,32
Süt üretiminden elde ettiğiniz gelir konusunda	2	39	3	34	18	2,72
Süt satış fiyatı konusunda	1	24	5	43	23	2,34
Süt üretim masraflarınız konusunda	1	19	4	48	24	2,22
Piyasadaki genel girdi fiyatları konusunda	0	10	3	52	31	1,92
Piyasadaki genel girdi miktarı konusunda	12	31	5	35	13	2,96
Ürettiğiniz sütün kalitesi konusunda	36	46	2	10	2	4,08
Ürettiğiniz sütün hijyeni konusunda	34	47	2	9	4	4,02

7.2.3. Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörler değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Khi-kare Bağımsızlık Testi, Güvenirlik Analizi, Faktör Analizi ve İkili Lojistik Regresyon Analizi tekniklerinden yararlanılmıştır.

Araştırma bölgesindeki tüm paydaşların gıda güvencesi ile ilgili bilgi düzeyleri ölçüldükten sonra tüm paydaşlara gıda güvencesinin kapsamlı tanımı verilmiştir. Buna göre paydaşların süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanıp sağlanmadığına dair fikirleri alınmıştır. Çizelge 7.115'te araştırma bölgesindeki üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanması konusundaki düşünceleri illere göre çapraz tablo biçiminde sunulmuştur. Buna göre sütte güvencenin sağlandığını düşünen kişilerin oranı yaklaşık % 74 iken sağlanmadığını düşünen kişilerin oranı ise % 26 civarındadır.

Çizelge 7.115. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin sütte gıda güvencesinin sağlanması konusundaki görüşleri

	Sağlanıyor	Sağlanmıyor	Toplam
Balıkesir	67	4	71
Çanakkale	13	12	25
Toplam	80	16	96

Süt üreticilerine yönelik hazırlanan anketlerde, ele alınan ve araştırma kapsamında bulunan tüm değişkenler normal dağılım testlerine tabi tutulmuştur. Değişkenlerin tamamının Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk test istatistiklerinin $p < 0,05$ altında olduğu yani normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle üretici analizlerinde de parametrik olmayan yöntemlerin uygulanması uygun görülmüştür.

Normal dağılımı kontrol ettikten sonra yapılan ilk analiz Khi-kare Bağımsızlık Testi olmuştur. Khi-kare Bağımsızlık Testinden yararlanarak sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi ile iller arasında fark olup olmadığı test edilmiştir. Elde edilen Khi-kare değeri $p = 0,000 < p = 0,05$ olarak bulunmuştur. Buna göre iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olduğu gözlenmektedir. Süt ve süt ürünleri tüketicileri ve ileriki bölümde görüleceği üzere süt ürünleri imalatçılarının Khi-kare sonuçları anlamlı çıkmamıştır. Yani tüketici ve imalatçılar açısından sütte gıda güvencesinin sağlanmasında illere göre fark bulunmamaktadır. Bu nedenle konunun makro bazda ve bir bütün olarak ele alınması gerektiğinden ve diğer paydaşlar açısından illere göre fark olmadığından sonuçlar bölgesel olarak değerlendirilmiştir. Üretici açısından ise sütte gıda güvencesinin sağlanması durumu, illere göre farklılık göstermektedir. Yine de araştırmanın üretici, tüketici ve imalatçı açısından, bir bütün özelliği göstermesi istendiği için üretici sonuçları da bölge bütününe göre incelenecektir.

7.2.3.1. Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından Güvenirlik Analizi ve sonuçları

Güvenirlik Analizi, verilerin kendi içinde iç tutarlılığının olup olmadığını belirlemek için tüketicilerden sonra üreticilerden elde edilen veriler için de kullanılmıştır. Buna göre araştırma bölgesindeki süt üreticilerini baz alarak hazırlanan ve gıda güvenencesinin boyutlarına göre oluşturulmuş 5'li Likert Ölçekli yargıların Güvenirlik Analizi yapılmıştır (Çizelge 7.116). Gıda güvenencesinin boyutları kapsamında, sütte güvenenin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili değişkenlerin belirlenmesi için hazırlanan 30 sorudan oluşan ölçeğin oldukça güvenilir olduğu (0,721) ve değişkenlere verilen cevapların birbirinden farklı olduğu belirlenmiştir. Hottelling T² testine göre de soru ortalaması arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Çizelge 7.116. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerine göre sütte gıda güvenencesinin sağlanmasını etkileyen değişkenlerin Güvenirlik Analizi sonuçları

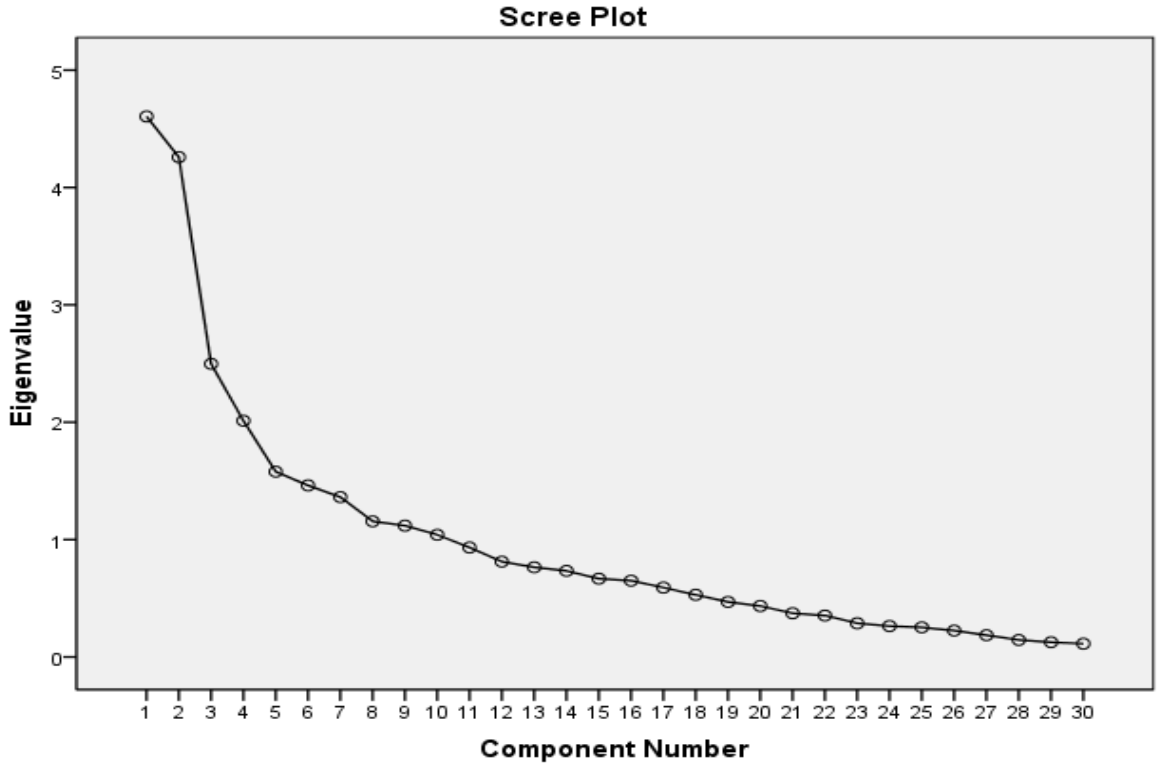
Kriterler	Değerler
Alfa Güvenirlik Katsayısı α	0,721
Değişken Sayısı	30
F testi	p=0,000
Tukey	p=0,000
Hottelling T ²	1614,75 (p=0,000)

7.2.3.2. Araştırma Bölgesindeki Süt Üreticileri Açısından Faktör Analizi ve Sonuçları

Çizelge 7.117’de görüldüğü üzere araştırmada değerlendirilen faktörlerden elde edilen korelasyon matrisi birim matristir ve hipotezi reddedilmektedir ($1.157,454 > 0.000$). Ayrıca Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,5’ten büyüktür (0,621). Buradan elde edilen sonuçlara göre, ele alınan 30 değişken için Faktör Analizinin yapılması uygun görülmektedir.

Çizelge 7.117. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinden elde edilen yargıların KMO ve Bartlett’s istatistikleri

Kriterler	Değerler
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	0,621
Bartlett’s Test of Sphericity	
-Approx. Chi-Square	1157,454
-Sig.	0,000

Şekil 7.20. Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından Faktör Analizinin serpilme diyagramı

Daha önce de değinildiği üzere faktör sayısının belirlenebilmesi için birkaç yöntem bulunmaktadır. Bunlardan bir tanesi serpilme diyagramı olan (scree plot) Şekil 7.20’de verilmiştir. Varyansı açıklama oranlarındaki hızlı düşüş belirlenerek faktör sayısına karar verilmektedir. Buna göre faktör sayısı 10 olarak belirlenmiştir.

Özdeğeri 1 ve üzerinde olan değerlerin hesaba katıldığı ve toplam varyansın ne kadarının belirlenen faktörler tarafından açıklandığını Çizelge 7.118’de verilmiştir. 30 değişkenden elde edilen 10 faktörün toplam varyansı açıklama oranı ise % 70,306 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.118. Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından Faktör Analizinde toplam açıklanan varyans

Toplam Açıklanan Varyans									
	Başlangıç Özdeğeri			Asıl Toplamlar			Döndürülen Toplamlar		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	4,605	15,351	15,351	4,605	15,351	15,351	3,099	10,332	10,332
2	4,258	14,195	29,546	4,258	14,195	29,546	2,87	9,566	19,897
3	2,497	8,323	37,869	2,497	8,323	37,869	2,75	9,167	29,065
4	2,013	6,709	44,577	2,013	6,709	44,577	2,139	7,128	36,193
5	1,579	5,262	49,839	1,579	5,262	49,839	2,015	6,718	42,911
6	1,462	4,872	54,712	1,462	4,872	54,712	1,969	6,562	49,473
7	1,362	4,541	59,252	1,362	4,541	59,252	1,736	5,787	55,26
8	1,156	3,852	63,105	1,156	3,852	63,105	1,612	5,374	60,634
9	1,119	3,73	66,835	1,119	3,73	66,835	1,57	5,233	65,867
10	1,041	3,471	70,306	1,041	3,471	70,306	1,332	4,439	70,306
11	0,933	3,109	73,415						
12	0,812	2,708	76,122						
13	0,764	2,547	78,669						
14	0,733	2,445	81,114						
15	0,667	2,225	83,339						
16	0,651	2,168	85,507						
17	0,591	1,971	87,478						
18	0,529	1,765	89,243						
19	0,469	1,564	90,807						
20	0,434	1,448	92,255						
21	0,372	1,241	93,496						
22	0,353	1,178	94,674						
23	0,287	0,957	95,631						
24	0,264	0,879	96,509						
25	0,252	0,841	97,351						
26	0,225	0,749	98,1						
27	0,186	0,619	98,718						
28	0,145	0,484	99,202						
29	0,126	0,42	99,622						
30	0,113	0,378	100						

Modelin faktör sayısı belirlendikten sonraki aşama, her faktörde yer alacak değişken sayısı ve değişkenlerin faktörlere göre dağılımını belirlemek olmalıdır. Bunu belirlemek amacıyla her değişken için faktör yükleri hesaplanmıştır. Faktör yükleri, değişkenlerin her faktördeki ağırlığını göstermektedir. Faktör yüklerini oluşturan değerler birer korelasyon katsayısından ibarettir ve değişkenler ile faktörler arasındaki ilişkinin derecesini belirlemektedir. Bir değişkenin hangi faktör ile en güçlü korelasyon ilişkisi var ise o değişken o faktör grubuna ait demektir. Buna göre süt üreticilerinin gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine etki eden ve gıda güvencesinin boyutları kapmasında ele alınan 10 adet faktörü oluşturan değişkenler belirlenmiştir. Değişkenlerin faktör yükleri ve faktörlere göre dağılımı Çizelge 7.119’da verilmiştir.

Çizelge 7.119. Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından Faktör Analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Sütün taşıdığı kapların temizliği	0.872	-0.025	0.175	-0.095	0.039	-0.137	0.042	0.083	0.004	0.059
Sorunlu sütün satışa sunulması	-0.866	0.057	-0.042	0.091	-0.088	-0.064	0.072	-0.076	0.194	-0.047
Sütün iyi kalitede olması düşüncesi	0.762	0.077	0.063	0.142	-0.083	0.153	0.216	-0.121	-0.122	-0.118
Süt verimi artırıcı ilaç kullanımı	-0.489	0.221	-0.165	0.104	0.11	0.242	0.303	0.287	0.059	0.008
Sağım koşullarının hijyenik olması	0.43	-0.192	0.361	0.071	0.057	-0.113	-0.11	-0.35	0.295	0.338
Devlet desteklerinin yeterliliği	-0.081	0.789	0.136	0.09	0.274	0.017	0.062	0.017	-0.079	-0.054
Süt satış fiyatını normal bulma durumu	0.087	0.783	0.083	-0.002	-0.073	-0.054	0.021	0.343	0.053	-0.077
Genellikle kar elde etme durumu	-0.041	0.764	0.032	-0.093	-0.077	0.179	0.033	-0.3	0.169	0.012
Gelirin geçinmek ve üretim için yeterli olması	-0.048	0.627	-0.039	-0.024	0.179	0.448	-0.001	-0.188	0.057	0.113
Süt üretiminin, süt masraflarını karşılama	-0.131	0.551	-0.016	-0.216	0.102	0.405	0.278	-0.044	0.086	0.106
Her gün düzenli miktarda sütün satın alınması	0.056	-0.012	0.839	-0.01	-0.053	-0.09	-0.122	-0.087	-0.167	0.053
Her gün düzenli miktarda süt satabilme	-0.039	0.115	0.783	0.116	-0.06	0.183	0.143	-0.138	-0.167	-0.038
Süt üretimini sürdürme düşüncesi	0.166	0.217	0.565	0.144	0.053	0.096	0.155	0.138	0.11	-0.233
Her zaman veterinerine ulaşabilme durumu	0.342	-0.079	0.558	-0.108	-0.129	-0.229	0.151	-0.117	0.304	-0.003
Sütün depolanma koşullarının hijyenik olması	0.333	0.06	0.553	0.3	0.027	-0.078	0.039	0.036	0.265	-0.149
İlde süt üretim koşullarının hijyenik olması	-0.031	-0.03	0.13	0.865	-0.064	0.042	-0.041	-0.13	0.176	0.013
İlde süt üretiminin yeterince denetleniyor olması	-0.066	-0.086	0.082	0.854	0.235	-0.075	0.121	0.014	0.021	0.087
Düzenli olarak hayvanları denetlemesi	0.037	0.09	-0.049	0.057	0.879	0.068	0.008	-0.044	0.079	-0.055
Düzenli olarak üretim ortamını denetlemesi	-0.005	0.126	-0.104	0.165	0.79	0.203	0.034	0.122	0.302	0.045
Yem fiyatlarını uygun bulma	0.043	0.182	-0.001	-0.105	0.093	0.71	0.059	0.049	0.098	-0.095
Gerekli tüm altyapı imkanlarının mevcut olması	0.015	0.136	0.123	0.37	0.037	0.582	0.243	-0.147	0.195	0.097
İlde herkese yetecek miktarda süt üretiminin olması	0.228	-0.002	0.371	0.035	-0.091	-0.454	0.296	-0.004	0.262	-0.016
Üreticinin her dönem hedefi kadar süt üretebilmesi	-0.017	0.174	0.086	0.121	0.069	0.302	0.705	0.06	0.07	0.002
Üreticinin her zaman kaliteli yem bulabilmesi	0.35	-0.009	0.116	0.104	-0.179	-0.107	0.559	-0.362	0.009	-0.1
Zorunlu oldukça antibiyotik kullanma durumu	0.046	-0.026	-0.086	0.2	-0.473	0.151	-0.55	0.179	0.113	-0.195
Yemlerin insan sağlığını tehdit eden maddeler içermesi	-0.006	-0.061	-0.102	-0.093	-0.005	-0.063	-0.103	0.804	-0.008	0.125
Depolama için ücretsiz imkanların sunulma durumu	-0.226	0.083	0.009	0.223	0.228	0.1	-0.114	0.2	0.684	0.042
Yapılan veteriner masraflarının uygun olma durumu	-0.19	0.152	-0.086	0.085	0.196	0.174	0.183	-0.247	0.632	-0.084
İlde süt miktarının dalgalı olması	0.073	0.116	-0.191	0.236	0.031	-0.121	-0.081	0.028	-0.088	0.773
İlde süt fiyatlarının dalgalı olması	-0.104	-0.16	0.029	-0.206	-0.042	0.236	0.26	0.319	0.1	0.619

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy=0,621, Bartlett's Test of Sphericity: 1157,45 (p=0,000)

Daha önce belirtildiği üzere Faktör Analizinde son aşama, belirlenen faktörlerin isimlendirilmesi aşamasıdır. Süt üreticileri baz alınarak hazırlanan ve gıda güvencesinin boyutlarına göre planlanmış 5’li Likert Ölçekli yargılarından elde edilen faktörlerin isimlendirilmesi aşaması Çizelge 7.120’de görülmektedir. Faktör analizinde faktör isimlendirmeleri en yüksek katsayılı faktörün ismi ile ya da faktörleri ortak temsil eden isimlerle anılabilmektedir. Buna göre ilgili değişkenlerin altında toplandığı faktörlerin isimlendirilmesi Çizelge 7.120’de detaylı bir şekilde verilmiştir.

Çizelge 7.120. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerine ait faktör gruplarının isimlendirmesi

Değişkenler	Faktör İsimleri
Sütün taşındığı kapların temizliği	Üretim Koşulları Faktörü
Sorunlu sütün satışa sunulması	
Sütün iyi kalitede olması düşüncesi	
Süt verimi artırıcı ilaç kullanımı	
Sağım koşullarının hijyenik olması	
Devlet desteklerinin yeterliliği	Sürdürülebilir Üretim Faktörü
Süt satış fiyatını normal bulma durumu	
Genellikle kar elde etme durumu	
Gelirin geçinmek ve üretim için yeterli olması	
Süt üretiminin, süt masraflarını karşılaması	
Piyasada her gün düzenli miktarda sütün satın alınması	Sürdürülebilir Pazarlama Faktörü
Her gün piyasaya düzenli miktarda süt verebilme/satabilme	
Süt üretimini sürdürme düşüncesi	
Her zaman veterinerlere ulaşabilme durumu	
Sütün depolanma koşullarının hijyenik olması	
Süt üretim koşullarının hijyenik olması	Hijyen Faktörü
Süt üretiminin yeterince denetleniyor olması	
Düzenli olarak hayvanları denetlemesi	Denetleme Faktörü
Düzenli olarak üretim ortamını denetlemesi	
Yem fiyatlarını uygun bulma	Hammadde ve Altyapı Faktörü
Gerekli tüm altyapı imkanlarının mevcut olması	
Herkese yetecek miktarda süt üretiminin olması	
Üreticinin her dönem hedefi kadar süt üretebilmesi	Bulunabilirlik Faktörü
Üreticinin her zaman kaliteli yem bulabilmesi	
Zorunlu oldukça antibiyotik kullanma durumu	Yem Güvenliği Faktörü
Yemlerin insan sağlığını tehdit eden maddeler içerdiğini düşünme durumu	
Depolama için ücretsiz imkanların sunulma durumu	Masraf Faktörü
Yapılan veteriner masraflarının uygun olma durumu	
Süt miktarının dalgalı olması	Kararlılık Faktörü
Süt fiyatlarının dalgalı olması	

Süt üreticilerine yönelik Faktör Analizi sonucunda elde edilen ve isimlendirilen faktörler, süt ve süt ürünleri tüketicileri ile ilgili bölümde yapıldığı gibi çalışmanın kapsamı doğrultusunda gıda güvencesinin boyutlarına göre gruplandırılmıştır. Buna göre hangi faktörün gıda güvencesinin hangi boyutu kapsamında olduğunu Çizelge 7.121’de görmek mümkündür.

Gıda güvencesinde gıda miktarının yeterliliğini kapsayan boyutu olan bulunabilirlik boyutunu etkileyen faktörler; bulunabilirlik faktörü, sürdürülebilir üretim faktörü ve sürdürülebilir pazarlama faktörü olarak belirlenmiştir. Süt üreticilerinin ülke nüfusuna yatabilecek miktarda üretim yapabilmesi için bu faktörler ve içerdikleri değişkenler önemli görülmektedir. Yine üretimin sürdürülebilir olması amacı ile üreticilerin gerekli hammaddelere ulaşımı ve masrafları, gıda fiyatlarını etkileyeceğinden bu faktörler ulaşılabilirlik boyutunu etkileyen faktörler altında yer almıştır. Gıda güvenliğini doğrudan etkileyebilecek olan üretim koşulları faktörü, hijyen faktörü, denetleme faktörü ve yem güvenliği faktörü bu sebeple kullanılabilirlik boyutu altında sınıflandırılmıştır. Son olarak arz miktarının kararlılığını içeren kararlılık faktörü de kararlılık boyutu altında verilmiştir.

Çizelge 7.121. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinden elde edilen faktör gruplarının dahil olduğu gıda güvencesi boyutları

Faktör İsmi	Gıda Güvencesi Boyutu
Bulunabilirlik Faktörü	Bulunabilirlik Boyutu
Sürdürebilir Üretim Faktörü	
Sürdürebilir Pazarlama Faktörü	
Masraf Faktörü	Ulaşılabilirlik Boyutu
Hammadde ve Altyapı Faktörü	
Üretim Koşulları Faktörü	Kullanılabilirlik Boyutu
Hijyen Faktörü	
Denetleme Faktörü	
Yem Güvenliği Faktörü	
Kararlılık Faktörü	Kararlılık Boyutu

7.2.3.3. Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından İkili Lojistik Regresyon Analizi ve sonuçları

Araştırma kapsamında süt üreticilerinden alınan yanıtlar doğrultusunda Lojistik Regresyon modeli kurulmuştur. Bu modelde bağımlı değişken üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanıp sağlanmadığı düşüncesi olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişkene verilen cevabın kesikli ve iki şıklı olması nedeniyle İkili Lojistik Regresyon modeli uygun görülmüştür. Modelin kurulmasındaki amaç, süt sektöründe üretici açısından sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenlerin belirlenmesidir. Faktör Analizi sonucunda elde edilen ve gıda güvencesinin boyutlarını kapsayan 10 faktör de regresyon modeli içinde bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Buna göre modelde yer alan tüm değişkenler ve bu değişkenlerin özellikleri izelge 7.122’de verilmiştir.

Çizelge 7.122. Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesine dair yapılan Lojistik Regresyon Analizinde kullanılan değişkenler ve özellikleri

Değişkenlerin İsimleri	Değişkenlere Ait Gruplar ve Özellikleri
<i>Bağımlı Değişken</i>	
Sütte Gıda Güvencesinin Sağlandığı Düşüncesi	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Evet, 2=Hayır
<i>Bağımsız Değişkenler</i>	
Üretim Koşulları Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Sürdürülebilir Üretim Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Sürdürülebilir Pazarlama Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Hijyen Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Denetleme Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Hammadde ve Altyapı Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Bulunabilirlik Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Yem Güvenliği Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Masraf Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Kararlılık Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
İl	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Çanakkale, 2=Balıkesir
Toplam Üretilen Süt Değeri	Interval (Scale) Ölçek
Süt Üreticiliği Tecrübesi	Interval (Scale) Ölçek
Yem Bitkisi Yetiştirme Durumu	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Evet, 2=Hayır
İşletmede Üretilen Yemin Oranı	Ratio (Scale) Ölçek
Üreticinin Kayıt Tutma Durumu	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Evet, 2=Hayır
Üreticinin Çiftlik Dışı Geliri Olması Durumu	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Evet, 2=Hayır

Süt üreticiliği yapan kişilerin gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili değişkenlerin sınıdığı modelin tamamının anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla Hosmer&Lemeshow testinden yararlanılmıştır (Çizelge 7.123). Modelin anlamlı olması için sigma değerinin normalin tersine 0,05'den büyük bir değer alması beklenmektedir. Buna göre üreticiler açısından sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi ile ilgili kurulan İkili Lojistik Regresyon modeli bütünüyle anlamlı ve geçerli bir modeldir.

Çizelge 7.123. Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine yapılan İkili Lojistik Regresyon modelin Hosmer & Lemeshow testi sonuçları

Khi-Kare	dF	Sig.
11,146	8	0,194

Çizelge 7.124'te ise üreticiler açısından sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine etkili olan değişkenleri içeren İkili Lojistik Regresyon modeline ait sonuçlar verilmiştir. Cox & Snell R^2 katsayısına göre modelde bulunan değişkenler modelin % 44,8'ini, Nagalkerke R^2 katsayısına göre ise modelde bulunan değişkenler modelin % 75,4'ünü açıklamaktadır. Verilen R^2 değerleri yatay kesit verilerden oluşan bu tip modelleri için oldukça yeterli görülmektedir.

Modelde sürdürülebilir üretim faktörü, hijyen faktörü, hammadde ve altyapı faktörü, yem güvenliği faktörü, kararlılık faktörü, toplam üretilen süt değeri ve yem bitkisi yetiştirme durumu adı altındaki değişkenler üretici açısından sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olmayan bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir.

Araştırma bölgesinde üreticiler açısından sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan bağımsız değişkenler ise üretim koşulları faktörü, sürdürülebilir pazarlama faktörü, denetleme faktörü, bulunabilirlik faktörü, masraf faktörü, il değişkeni, süt üreticiliği tecrübesi, işletmede üretilen yemin oranı, üreticinin kayıt tutma durumu, üreticinin çiftlik dışı geliri olarak belirlenmiştir.

Üretim koşullarında sağlanacak iyileşmelerin, üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını arttırmaktadır. Üretim koşulları faktörü değişkeni sütün taşındığı kapların temizliği, sorunlu sütün satışa sunulması durumu, sütün iyi kalitede olması düşüncesi, süt verimi arttırıcı ilaç kullanım durumu ve sağım koşullarının hijyenik olması değişkenlerini içermektedir. Buna göre verilen cevaplar doğrultusunda belirtilen hususların iyileştirilmesi üretici açısından sütte güvencenin sağlanmasını destekleyecek nitelikte görülmektedir.

Sürdürülebilir pazarlama açısından sağlanacak iyileşmelerin, üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını arttırmaktadır. Sürdürülebilir pazarlama faktörü; piyasada her gün düzenli miktarda sütün satın alınması durumu, her gün piyasaya düzenli miktarda piyasaya süt verebilme/satabilme durumu, süt üretimini sürdürme düşüncesi ve her zaman veterinerlere ulaşabilme durumu değişkenlerinden oluşmaktadır. Sürdürülebilir pazarlama faktörlerini içeren değişkenler geliştirildikçe sütte gıda güvencesinin sağlanması olasılığı artmaktadır.

Denetlemelerin artmasının, üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesi olasılığını azaltmaktadır. Denetleme faktörü, yetkili kişiler tarafından düzenli olarak hayvanların denetlenmesi ve düzenli olarak üretim ortamının denetlenmesi değişkenlerini içermektedir. Denetleme faktörünün beklenenin aksine sütte gıda güvencesinin sağlanması üzerinde negatif etkiler yarattığı düşüncesinin nedeni, üreticilerin çoğunluğunun beyanına dayanarak, bugüne kadar yapılan denetlemelerin sık fakat taraflı ve niteliksiz olması ile açıklanmaktadır.

Masrafların artması, üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını azaltmaktadır. Masraf faktörü, üretici tarafından yapılan veteriner masraflarının uygun olma durumu ve depolama için ücretsiz imkan sunulma durumu değişkenlerini içermektedir. Süt üreticilerinin masraflarında meydana gelen artışlar, sütte gıda güvencesinin sağlandığı düşüncesini olumsuz etkilemektedir.

İl değişkeni % 5 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti negatiftir. Araştırma kapsamındaki iller olan, Balıkesir ilinden Çanakkale iline doğru bir birim gidildikçe, üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı, sütte gıda güvencesinin sağlanmayacağı düşüncesine göre azalış göstermektedir.

Süt üreticiliği tecrübesi değişkeni % 10 seviyesinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti pozitifdir. Değişkene ait Wald değeri $3,381 > 2$ 'dir. Süt üreticiliği tecrübesi bir yıl arttığında, üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 1,161 kat artış göstermektedir.

İşletmede üretilen yemin oranı % 5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur ve katsayı işareti pozitifdir. Değişkene ait Wald değeri $6,170 > 2$ 'dir. İşletmede üretilen yemin oranı bir birim arttığında, üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 1,192 kat artış göstermektedir.

Kayıt tutma durumu değişkeni % 10 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti pozitifdir. Değişkene ait Wald değeri 3,171>2'dir. Üreticilerin kayıt tutma durumu arttıkça, üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 62,455 kat artış göstermektedir.

Üreticilerin çiftlik dışı geliri olma durumu % 5 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti negatiftir. Değişkene ait Wald değeri 4,610>2'dir. Üreticinin çiftlik dışından elde ettiği gelir bir TL artınca, üreticilerin sütte gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 83,3 kat azalış eğilimi göstermektedir. Üreticiler tarım dışı işlere yöneldikçe sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi zayıflamaktadır.

Çizelge 7.124. Araştırma bölgesindeki üreticiler açısından sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenler

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Odds Oranı
Katsayı	1,251	6,188	0,042	1	0,838	3,492
Üretim Koşulları Faktörü	3,164	1,440	4,831	1	0,028**	0,042
Sürdürülebilir Üretim Faktörü	0,110	0,722	0,023	1	0,879	0,896
Sürdürülebilir Pazarlama Faktörü	2,293	1,078	4,524	1	0,033**	0,101
Hijyen Faktörü	0,369	0,656	0,316	1	0,574	0,692
Denetleme Faktörü	-1,806	1,031	3,067	1	0,080*	6,087
Hammadde ve Altyapı Faktörü	0,328	0,686	0,229	1	0,632	0,720
Bulunabilirlik Faktörü	2,794	1,315	4,514	1	0,034**	0,061
Yem Güvenliği Faktörü	0,865	0,868	0,993	1	0,319	0,421
Masraf Faktörü	-1,722	0,933	3,411	1	0,065*	5,598
Kararlılık Faktörü	0,379	0,758	0,250	1	0,617	1,461
İl	-12,226	4,396	7,734	1	0,005***	0,000
Toplam Üretilen Süt Değeri	-0,012	0,008	2,545	1	0,111	0,988
Süt Üreticiliği Tecrübesi	0,150	0,080	3,481	1	0,062*	1,161
Yem Bitkisi Yetiştirme Durumu	4,223	2,933	2,074	1	0,150	68,255
İşletmede Üretilen Yemin Oranı	0,176	0,071	6,170	1	0,013**	1,192
Üreticinin Kayıt Tutma Durumu	4,134	2,322	3,171	1	0,075*	62,455
Üreticinin Çiftlik Dışı Gelir Olması Durumu	-4,424	2,060	4,610	1	0,032**	0,012

*% 10 düzeyinde anlamlı, **% 5 düzeyinde anlamlı, *** %1 düzeyinde anlamlı
Cox&Snell R²=0,448, Nagelkerke R²=0,754, X²=57,021 (p=0,000)

7.3. Araştırma Bölgesindeki Süt Ürünleri İmalatçıları Açısından Süt Sektöründe Gıda Güvencesinin Mevcut Durumu

Araştırma bölgesi olan TR22 Güney Marmara Bölgesi kapsamında yapılan örnekleme sonucunda, 45 adet Balıkesir ilinde, 25 adet Çanakkale ilinde olmak üzere 70 adet süt ürünü imalatçısı ile yüz yüze anket çalışması yapılmıştır. İmalatçıların süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerindeki etkenler araştırılmıştır. Bu bağlamda, araştırmanın bu bölümü; araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçılarının demografik özellikleri ve süt ürünleri imalatına dair genel bilgiler, araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçılarının gıda güvencesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve bakış açıları, araştırma bölgesinde imalatçı açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi olmak üzere üç bölümden oluşmaktadır.

7.3.1. Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçıların demografik özellikleri ve süt ürünleri imalatına dair genel bilgiler

Süt ürünleri imalatçıların demografik özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler Çizelge 7.125'te verilmiştir. Çizelge 7.125'e göre, araştırma yöresindeki imalatçıların yaşlarının ortalaması 41,87 yıl, ortalama eğitim süreleri 10,67 yıl, ortalama süt ürünü imalatında çalışma süreleri 18,73 yıl olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.125. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların demografik özelliklerine ait tanımlayıcı istatistikler

İmalatçı Özellikleri	Ortalama	Standart Sapma	En Küçük	En Büyük	İmalatçı Sayısı (N)
Yaş	41,87	12,63	24	75	N=70
Eğitim	10,67	3,54	5	17	N=70
Süt Ürünü İmalatında Çalışma Süresi	18,73	12,50	1	60	N=70

Araştırma bölgesinde, araştırma kapsamına alınan süt ürünleri imalatçılarının cinsiyete göre dağılımına bakıldığında deneklerin % 11,4 kadın, % 88,6 erkek olduğu görülmektedir (Çizelge 7.126).

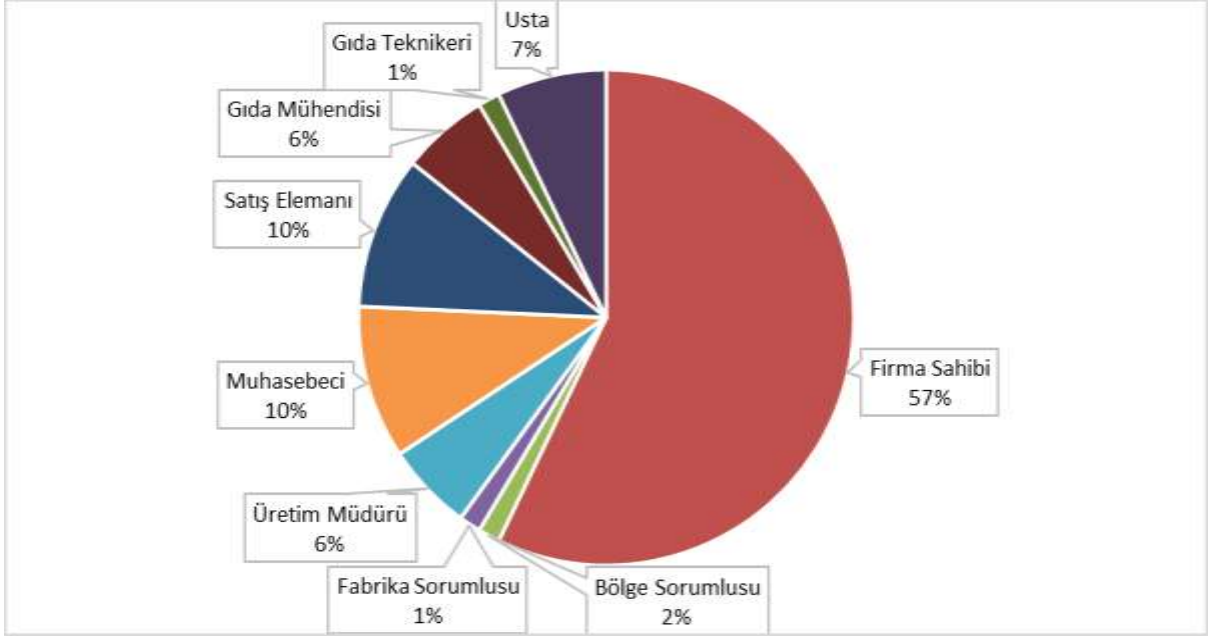
Çizelge 7.126. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının cinsiyete göre dağılımı (%)

Cinsiyet Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Kadın	8	11,4
Erkek	62	88,6
Toplam	70	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının yaş gruplarına göre dağılımı incelendiğinde % 38,6'sının 35 yaş ve altında, % 20'sinin 36 ile 40 yaş arası, % 7,1'inin 41 ile 45 yaş arası, % 8,6'sının 46 ile 50 yaş arası, % 7,1'inin 51 ile 55 yaş arası, % 18,6'sının ise 56 ve üzerinde olduğu belirlenmiştir (Çizelge 7.127).

Çizelge 7.127. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının yaş gruplarına göre dağılımı (%)

Yaş Grupları (Yıl)	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 35	27	38,6	38,6
36-40	14	20,0	58,6
41-45	5	7,1	65,7
46-50	6	8,6	74,3
51-55	5	7,1	81,4
≥ 56	13	18,6	100,0
Toplam	70	100,0	

Şekil 7.21. Araştırma bölgesinde görüşülen süt ürünleri imalatçılarının imalathanedeki konumları itibariyle dağılımı (%)

Araştırma bölgesinde görüşülen süt ürünleri imalatçılarının imalathanedeki konumları itibariyle dağılımları Şekil 7.21’de görülmektedir. Buna göre görüşülen kişilerin % 57’sinin firma sahibi, % 2’sinin bölge sorumlusu, % 1’inin fabrika sorumlusu, % 6’sının üretim müdürü, % 10’unun muhasebeci, % 10’unun satış elemanı, % 6’sının gıda mühendisi, % 1’inin gıda teknikeri, % 7’sinin ise imalat ustası olduğu görülmektedir.

Eğitim süreleri açısından süt ürünleri imalatçıları; ilkokul, ortaokul, lise ve yüksek okul mezuniyetlerine göre sınıflandırılmıştır. Buna göre üreticilerin % 21,4’ü ilkokul mezunu, % 10’u ortaokul mezunu, % 41,4’ü lise mezunu, % 27,2’si ise yüksek okul mezunu olarak belirlenmiştir (Çizelge 7.128).

Çizelge 7.128. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının eğitim gruplarına göre dağılımı (%)

Eğitim Süresi (Yıl)	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
5-7	15	21,4	21,4
8-10	7	10,0	31,4
11-12	29	41,4	72,8
≥ 13	19	27,2	100,0
Toplam	70	100,0	

Çizelge 7.129’da araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünü imalatındaki tecrübelerine göre dağılımları görülmektedir. Süt ürünleri imalatçılarının % 18,5’i 5 yıl ve daha az, % 12,9’u 6 ile 10 yıl arası, % 28,6’sı 11 ile 20 yıl arası, % 22,9’u 21 ile 30 yıl arası, % 15,7’si 31 ile 40 yıl arası, % 1,4’ü ise 41 yıl ve üzerinde süt ürünleri imalatı tecrübesine sahip görünmektedir.

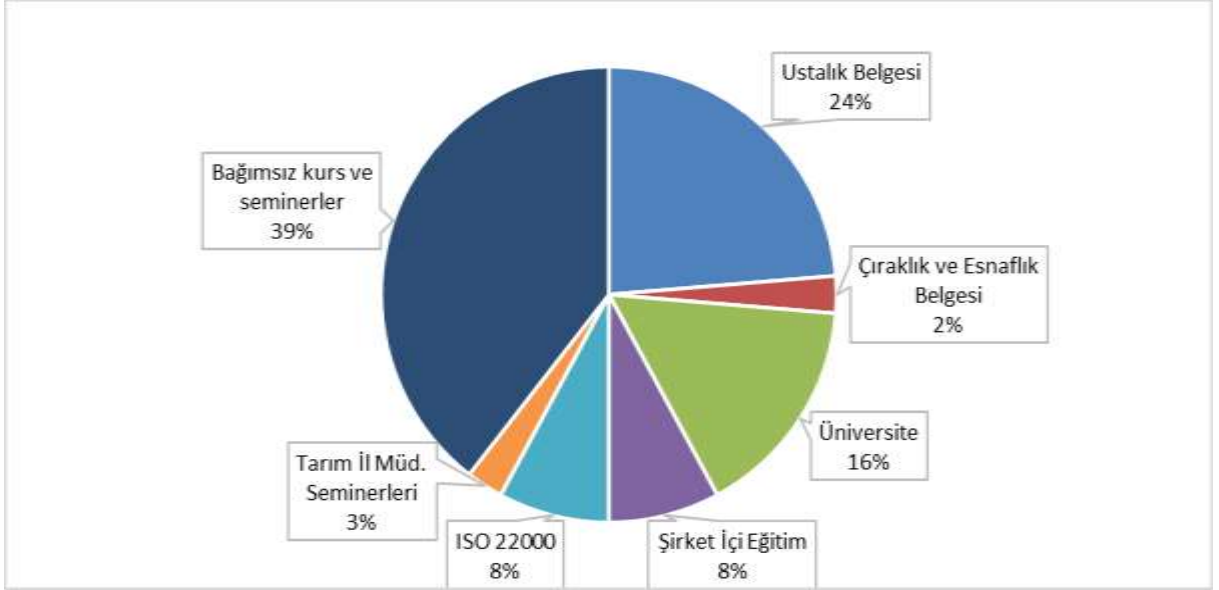
Çizelge 7.129. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünü imalatında çalışma sürelerine göre dağılımı (%)

Çalışma Süresi (Yıl)	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 5	13	18,5	18,5
6-10	9	12,9	31,4
11-20	20	28,6	60,0
21-30	16	22,9	82,9
31-40	11	15,7	98,6
≥ 41	1	1,4	100,0
Toplam	70	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünü imalatı ile ilgili eğitim alma durumları Çizelge 7.130’da verilmiştir. Buna göre araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının % 54,3’ü süt ürünü imalatı ile ilgili eğitim almış olduklarını belirtirken, % 45,7’si ise bu konu ile ilgili bir eğitim almadıklarını belirtmiştir.

Çizelge 7.130. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünü imalatı ile ilgili eğitim alma durumu (%)

Eğitim Alma Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	38	54,3
Hayır	32	45,7
Toplam	70	100,0

Şekil 7.22. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünü imalatı ile ilgili aldıkları eğitimlerin türüne göre dağılımı (%)

Süt ürünü imalatı ile ilgili eğitim almış olan imalatçılara aldıkları eğitimlerin türleri sorulmuştur (Şekil 7.22). Buna göre süt ürünleri imalatçılarının % 24'ü ustalık belgesi eğitimi, % 3'ü çıraklık ve esnaflık belgesi eğitimi, % 16'sı süt ürünleri ile ilgili üniversite eğitimi, % 8'i şirket içi eğitim, yine % 8'i ISO 22000 eğitimi, % 3'ü Tarım İl Müdürlüğü'nün verdiği eğitimler, % 39'u ise bağımsız kurs ve seminerler yanıtını vermiştir.

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının genel özelliklerine değinildikten sonra, yine araştırma bölgesindeki imalathanelere ait genel özellikler Çizelge 7.131'de verilmiştir. Buna göre araştırma bölgesindeki işletmelerin ortalama faaliyet yılı 27,41 yıl, ortalama yıllık işletme geliri 5.587.806,36 TL, ortalama personel sayısı 18 kişi olarak belirlenmiştir. Yine imalatçıların günlük işledikleri süt miktarları, günlük ödedikleri süt bedelleri ve yıllık ürettikleri ürün miktarlarına ait tanıtıcı istatistikler Çizelge 7.131'de detaylı bir şekilde verilmiştir. İmalatçılar koyun ve keçi sütlerini en az 3 ay en fazla 6 ay, inek sütünü ise en az laktasyon süresi boyunca 10 ay ve en fazla 12 ay aldıklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 7.131. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin özelliklerine dair tanımlayıcı istatistikler

İmalathane Özellikleri	Ortalama	Standart Sapma	En Küçük	En Büyük	İmalathane Sayısı (N)
İşletme Faaliyet Yılı (Yıl)	27,41	17,35	1	75	N=70
İşletme Yıllık Gelir (TL)	5.587.806,36	12.321.823,02	5000	78.000.000	N=70
Personel Sayısı (Kişi)	18,01	28,06	1	155	N=70
Günlük İşlenen Büyükbaş Sütü Miktarı (lt)					
-İnek Sütü Miktarı (lt)	12.320,97	28.201,78	20	200.000	N=67
-Manda Sütü Miktarı (lt)	500	0	500	500	N=1
Günlük İşlenen Küçükbaş Sütü Miktarı (lt)					
-Koyun Sütü Miktarı (lt)	2.067,81	2.828,07	40	10.000	N=16
-Keçi Sütü Miktarı (lt)	4.443,21	7.853,23	25	30.000	N=14
Günlük İşlenen Toplam Sütün Bedeli (TL)	15.311,79	31.063,84	28	224.000	N=70
Günlük İşlenen Büyükbaş Sütü Bedeli (TL)	13.799,48	31.585,99	22,40	224.000	N=67
-İnek Sütü Bedeli (TL)	13.819,41	31.578,65	22,40	224.000	N=67
-Manda Sütü Bedeli (TL)	1335	0,00	1.335	1.335	N=1
Günlük İşlenen Küçükbaş Sütü Bedeli (TL)	8.106,94	11.605,43	76,40	39.900	N=18
-Koyun Sütü Bedeli (TL)	3.949,52	5.401,62	76,40	19.100	N=16
-Keçi Sütü Bedeli (TL)	5.099,47	10.444,79	33,25	39.900	N=14
Yıllık Üretilen Ürün Miktarları					
-Yoğurt (kg)	378.835,46	518.255,16	852	1.872.000	N=15
-Peynir (kg)	559.897,33	906.714,72	10.500	3.900.000	N=36
-Dondurma (kg)	9.616,66	6.849,93	1.800	21.600	N=6
-Tereyağı (kg)	204.580,00	571.419,44	500	2.000.000	N=12
-Krema (kg)	6.033,33	6.115,82	500	12.600	N=3
-Lor (kg)	52.750,00	49.115,93	15.000	144.000	N=6
-Höşmerim (kg)	134.483,33	113.556,63	600	360.000	N=12
-Peynir Helvası (kg)	16.784,00	13.501,60	1.920	35.000	N=5
-Kefir (lt)	3.360.000	0	3.360.000	3.360.000	N=1
-Ayran (lt)	369.822,22	686.156,11	1.800	2.160.000	N=9
Kapasite Kullanım Oranı (%)	56,57	25,38	8,5	100	N=70

Araştırma bölgesinde bulunan süt ürünleri imalathanelerinin % 18,6'sı 5 sene ve daha az, % 21,4'ü 11 ile 20 sene arasında, % 14,3'ü 21 ile 30 sene arasında, % 28,6'sı 31 ile 40 sene arasında, % 17,1'i ise 41 sene ve daha fazla süredir süt ürünü imalatında bulunmaktadır (Çizelge 7.132).

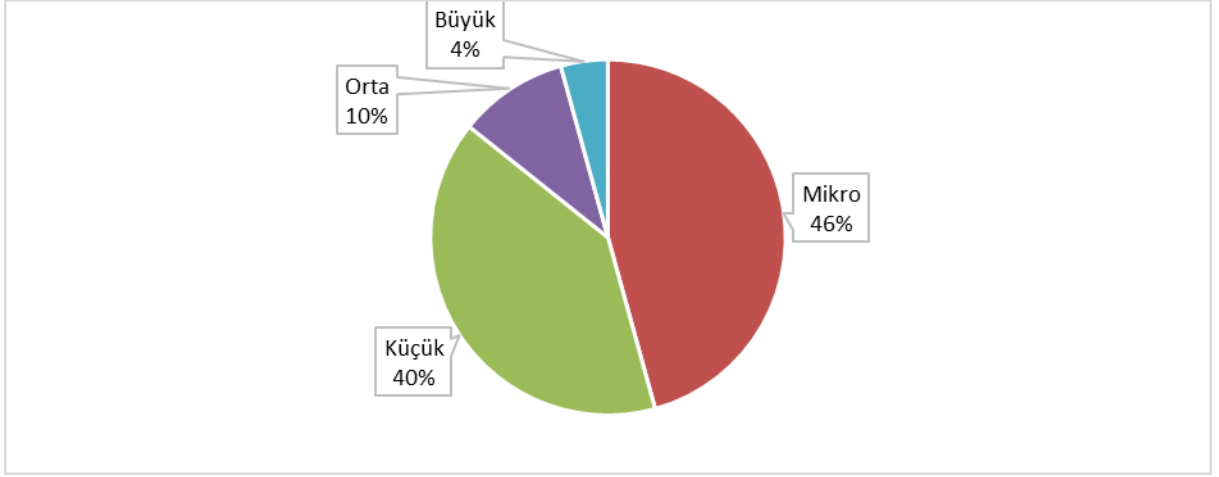
Çizelge 7.132. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin faaliyet yıllarına göre dağılımı (%)

Faaliyet Yılı	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 10	13	18,6	18,6
11-20	15	21,4	40,0
21-30	10	14,3	54,3
31-40	20	28,6	82,9
≥ 41	12	17,1	100,0
Toplam	70	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin yıllık brüt gelirlerine göre dağılımı Çizelge 7.133'te görülmektedir. Buna göre yıllık işletme geliri 50.000 TL ve daha az olan işletmelerin oranı % 4,3; 50.001 ile 300.000 TL arasında olanların oranı % 15,7; 300.001 ile 500.000 arasında olanların oranı % 11,4; 500.001 ile 1.000.000 TL arasında olanların oranı % 14,3; 1.000.001 ile 3.000.000 TL arasında olanların oranı % 25,7; 3.000.001 ile 8.000.000 arasında olanların oranı % 14,3; 8.000.001 ile 20.000.000 arasında olanların oranı % 8,6; 20.000.001 ile 40.000.000 TL arasında olanların oranı % 1,4 ve son olarak 40.000.001 TL ve üzerinde olanların oranı % 4,3 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.133. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin yıllık gelir gruplarına göre dağılımı (%)

Gelir Aralığı (TL)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 50.000	3	4,3	4,3
50.001-300.000	11	15,7	20,0
300.001-500.000	8	11,4	31,4
500.001-1.000.000	10	14,3	45,7
1.000.001-3.000.000	18	25,7	71,4
3.000.001-8.000.000	10	14,3	85,7
8.000.001-20.000.000	6	8,6	94,3
20.000.001-40.000.000	1	1,4	95,7
40.000.001 ≥	3	4,3	100,0
Toplam	70	100,0	

Şekil 7.23. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin işletme ölçeğine göre dağılımı (%)

18.11.2005 tarihinde 9617 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla 25997 nolu Resmi Gazetede yayınlanan Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırılması Hakkında Yönetmelikte yer alan işletme ölçekleri baz alınarak yapılan sınıflandırma sonucunda, araştırma kapsamına alınan süt ürünü imalatçıların ölçeklere göre dağılımı Şekil 7.23'te görülmektedir (Anonim, 2005). Bu sınıflandırmaya göre araştırma kapsamına alınan işletmelerin % 46'sı mikro ölçekli, % 40'ı küçük ölçekli, % 10'u orta ölçekli, yalnızca % 4'ü ise büyük ölçekli işletmeler kabul edilmektedir.

Araştırma bölgesindeki imalathanelerin personel sayısına göre dağılımı incelendiğinde ise % 67,1'inin 10 ve daha az, % 17,1'inin 11 ile 30 arasında, % 5,7'sinin 31 ile 50 arasında, yine % 5,7'sinin 51 ile 70 arasında, son olarak % 4,4'ünün 71 ve daha fazla personele sahip olduğu görülmektedir (Çizelge 7.134).

Çizelge 7.134. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin personel sayılarına göre dağılımı (%)

Personel Sayısı (Kişi)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 10	47	67,1	67,1
11-30	12	17,1	84,2
31-50	4	5,7	89,9
51-70	4	5,7	95,6
≥ 71	3	4,4	100,0
Toplam	70	100,0	

İmalatçıların işledikleri büyükbaş süt miktarları hayvan türlerine göre incelenmek istendiğinde ilk olarak imalatçıların işledikleri günlük inek sütü miktarına göre dağılım Çizelge 7.135'te verilmiştir. Buna ek olarak yalnızca bir üretici manda sütü işleyerek ürünlerini çeşitlendirmekte ve günlük süt işleme miktarı 500 lt olarak bilinmektedir.

Çizelge 7.135. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin işledikleri günlük inek sütü miktarlarına göre dağılımı (%)

Günlük İşlenen İnek Sütü Miktarı (lt)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 100	6	8,9	8,9
101-500	12	18,0	26,9
501-1.000	4	6,0	32,9
1.001-2.000	6	8,9	41,8
2.001-5.000	17	25,4	67,2
5.001-10.000	7	10,4	77,6
10.001-40.000	11	16,4	94,0
≥ 40.001	4	6,0	100,0
Toplam	67	100,0	

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinden küçükbaş sütü işleyenlerin işledikleri günlük koyun sütü miktarı dağılımı Çizelge 7.136'da görülmektedir.

Çizelge 7.136. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin işledikleri günlük koyun sütü miktarlarına göre dağılımı (%)

Günlük İşlenen Koyun Sütü Miktarı (lt)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 100	5	31,3	31,3
101-300	1	6,2	37,5
301-500	2	12,5	50,0
501-2.000	4	25,0	75,0
2.001-5.000	3	18,8	93,8
≥ 5.001	1	6,2	100,0
Toplam	16	100,0	

Yine ürünlerinde küçükbaş sütü kullanan ve araştırma bölgesindeki imalathanelerin işledikleri günlük koyun sütü miktarına göre dağılımları Çizelge 7.137’de görülmektedir.

Çizelge 7.137. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin işledikleri günlük keçi sütü miktarlarına göre dağılımı (%)

Günlük İşlenen Keçi Sütü Miktarı (lt)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 100	2	14,3	14,3
101-300	3	21,4	35,7
301-2.000	2	14,3	50,0
2.001-5.000	4	28,6	78,6
≥ 5.001	3	21,4	100,0
Toplam	14	100,0	

Araştırma bölgesindeki imalathanelerde üretilen süt ürünleri çeşitleri ve bu süt ürünlerini üreten imalathane sayıları Çizelge 7.138’de görülmektedir.

Çizelge 7.138. Araştırma bölgesindeki imalathanelerde üretilen süt ürünleri çeşitleri

Süt Ürünü Çeşidi	İmalathane Sayısı
Peynir	36
Yoğurt	15
Tereyağı	12
Höşmerim	12
Ayran	9
Dondurma	6
Lor	6
Peynir Helvası	5
Krema	3
Kefir	1
Toplam	105

*Toplam imalathane sayısı 105 olarak görülmektedir. Bunun nedeni bir imalathanenin birden fazla süt ürünü çeşidi imal ediyor olmasıdır.

Araştırma bölgesinde üretilen süt ürünleri çeşitlerine göre imalathanelerin dağılımı yakından incelenmiştir. İlk olarak yoğurt üretimi yapan 15 imalathanenin % 19,9'u yıllık 10.000 kg ve altında, % 26,7'si 10.001 ile 100.000 kg arasında, % 26,7'si 100.001 ile 100.000 arasında, % 26,7'si 100.001 ile 500.000 kg arasında, yine % 26,7'si 500.000 kg ve üzerinde yoğurt üretimi yapmaktadır (Çizelge 7.139).

Çizelge 7.139. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık yoğurt miktarlarına göre dağılımı (%)

Yoğurt Miktarı (kg)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 10.000	3	19,9	19,9
10.001-100.000	4	26,7	46,6
100.001-500.000	4	26,7	73,3
500.000 ≥	4	26,7	100,0
Toplam	15	100,0	

Çizelge 7.140'da araştırma bölgesinde peynir üretimi yapan 36 imalathanenin yıllık ürettikleri peynir miktarına göre dağılımları verilmiştir. Buna göre imalathanelerin % 25'i yıllık 100.000 kg ve altında, % 47,2'si 100.001 ile 500.000 arasında, % 27,8'i 500.001 kg ve üzerinde peynir üretimi yaptıklarını beyan etmişlerdir.

Çizelge 7.140. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık peynir miktarlarına göre dağılımı (%)

Peynir Miktarı (kg)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 100.000	9	25,0	25,0
100.001-500.000	17	47,2	72,2
500.001 ≥	10	27,8	100,0
Toplam	36	100,0	

Araştırma kapsamında dondurma yapan 6 imalathanenin yıllık üretim miktarlarına göre dağılımına bakıldığında % 66,7'sinin 10.000 kg ve altı, % 33,3'ünün 10.001 kg ve üstü yıllık dondurma üretimi olduğu görülmektedir (Çizelge 7.141).

Çizelge 7.141. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık dondurma miktarlarına göre dağılımı (%)

Dondurma Miktarı (kg)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 10.000	4	66,7	66,7
10.001 ≥	2	33,3	100,0
Toplam	6	100,0	

Araştırma kapsamında bulunan ve tereyağı üretimi yapan 12 imalathanenin yıllık tereyağı üretim miktarına göre dağılımı Çizelge 7.142'de verilmiştir. Buna göre imalathanelerin % 50'si 5.000 kg ve altı, % 25'i 5.001 ile 20.000 kg arası, yine % 25'i 20.001 ve üzerinde tereyağı üretimi yapmaktadır.

Çizelge 7.142. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık tereyağı miktarlarına göre dağılımı (%)

Tereyağı Miktarı (kg)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 5.000	6	50,0	50,0
5.001-20.000	3	25,0	75,0
20.001 ≥	3	25,0	100,0
Toplam	12	100,0	

Araştırma kapsamında bulunan ve hoşmerim imalatı yapan 12 imalathanenin yıllık üretim miktarına göre dağılımı ise Çizelge 7.143'te verilmiştir. Buna göre yılda 50.000 kg ve altı hoşmerim üreten imalathanelerin oranı % 25, 50.001 ile 100.000 kg arasında üretenlerin oranı % 25, 100.001 ile 200.000 kg üretenlerin oranı % 16,7, 200.001 kg ve üzerinde üretenlerin oranı % 33,3'tür.

Çizelge 7.143. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık hoşmerim miktarlarına göre dağılımı (%)

Höşmerim Miktarı (kg)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 50.000	3	25,0	25,0
50.001-100.000	3	25,0	50,0
100.001-200.000	2	16,7	66,7
200.001 ≥	4	33,3	100,0
Toplam	12	100,0	

Araştırma kapsamında peynir helvası üretimi yapan 5 adet imalathanenin % 40'ı yıllık 10.000 kg ve altı, % 60'ı 10.001 kg ve üzeri üretim yapmaktadır (Çizelge 7.144).

Çizelge 7.144. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık peynir helvası miktarlarına göre dağılımı (%)

Peynir Helvası Miktarı (kg)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 10.000	2	40,0	40,0
10.001 ≥	3	60,0	100,0
Toplam	5	100,0	

Araştırma kapsamında bulunan ve ayran üretimi yapan 9 imalathanenin yıllık ayran üretim miktarı dağılımına bakıldığında % 33,3'ünün 50.000 lt ve altında, % 11,2'sinin 50.001 ile 100.000 lt arasında, % 22,2'sinin 100.001 ile 300.000 lt altında, % 33,3'ünün ise 300.001 lt ve üzerinde üretim yaptığı tespit edilmiştir (Çizelge 7.145).

Çizelge 7.145. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalathanelerinin ürettikleri yıllık ayran miktarlarına göre dağılımı (%)

Ayran Miktarı (lt)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 50.000	3	33,3	33,3
50.001-100.000	1	11,2	44,5
100.001-300.000	2	22,2	66,7
300.001 ≥	3	33,3	100,0
Toplam	9	100,0	

Ayrıca araştırma bölgesinde bulunan imalathanelerden 3 tanesi lor üretimi, 7 tanesi krema ve 1 tanesi kefir üretimi gerçekleştirmektedir.

Araştırma bölgesindeki imalathanelerin yarısı şahıs kuruluşu, yarısı ise şirket niteliğinde kuruluşlardır (Çizelge 7.146).

Çizelge 7.146. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri üreten imalathanelerin türüne göre dağılımı (%)

Kuruluş Türü	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Şahıs	35	50,0
Şirket	35	50,0
Toplam	70	100,0

Araştırma kapsamında süt ürünleri üreten imalathanelerin mülkiyet durumuna bakıldığında % 97,1 gibi büyük bir çoğunluğunun mülk sahibi, yalnızca % 2,9'unun kiracı olduğu görülmektedir (Çizelge 7.147).

Çizelge 7.147. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri üreten imalathanelerin mülkiyet durumu (%)

Mülkiyet Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Mülk Sahibi	68	97,1
Kiracı	2	2,9
Toplam	70	100,0

İşletmenin alet makine teçhizatının mülkiyet durumu da incelenmiş ve işletmelerde bulunan alet makinaların % 97,1'inin işletmenin kendi mülkü olduğu, % 2,9'unun ise dışarıdan kiralandığı tespit edilmiştir.

Araştırma bölgesindeki imalathanelerin % 88,6'sında soğuk hava depolama sistemleri bulunurken % 11,4'ünde bulunmamaktadır (Çizelge 7.148). Soğuk hava deposu bulunmayan imalatçıların tamamı satışlarını günlük gerçekleştirdiklerini belirtmişlerdir. Ayrıca işletmelerin tamamı üretimin hijyenik koşullarda yapılmasına dikkat ettiğini beyan etmiştir.

Çizelge 7.148. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri üreten imalathanelerde soğuk hava depolama sistemlerinin bulunma durumu (%)

Soğuk Hava Depolama Sistemi Bulunma Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Evet	62	88,6
Hayır	8	11,4
Toplam	70	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri üreten imalathanelerin % 54,3'ünde laboratuvar mevcut iken, % 45,7'sinde bulunmamaktadır (Çizelge 7.149).

Çizelge 7.149. Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerde laboratuvar bulunma durumu (%)

Laboratuvar Bulunma Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Evet	38	54,3
Hayır	32	45,7
Toplam	70	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kendi bünyesinde süt toplama merkezi bulundurma durumları incelendiğinde % 55,7'sinin kendine ait süt toplama merkezi bulunurken, % 44,3'ünün kendi bünyesinde bir süt toplama merkezi bulunmadığı saptanmıştır (Çizelge 7.150).

Çizelge 7.150. Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kendi bünyesine süt toplama merkezi bulunma durumu (%)

Süt Toplama Merkezi Bulunma Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Evet	39	55,7
Hayır	31	44,3
Toplam	70	100,0

Kendi bünyesinde süt toplama merkezi bulunan imalathanelerin tank sayılarına göre dağılımı ise Çizelge 7.151’de verilmiştir. Buna göre imalathanelerin % 76,9’unda 4 ve daha az sayıda tank bulunurken, % 15,4’ünde 4 ile 8 arasında, % 7,7’sinde ise 9 ve daha fazla sayıda tank bulunmaktadır.

Çizelge 7.151. Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kendi bünyesinde bulunan süt toplama merkezlerinin tank sayısına göre dağılımı (%)

Tank Sayısı (Adet)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 4	30	76,9	76,9
4-8	6	15,4	92,3
$9 \geq$	3	7,7	100,0
Toplam	39	100,0	

İmalathanelerin kendi bünyesinde bulunan süt toplama merkezlerinin toplam kapasitelerine göre imalathanelerin dağılımı ise Çizelge 7.152’de verilmiştir. Buna göre kendi bünyesinde bulunan süt toplama merkezi kapasitesi 10.000 lt ve daha az olan imalathanelerin oranı % 64,1, 10.001 ile 50.000 lt arasında olanların oranı % 30,8, 50.001 lt ve üzerinde kapasitesi olanların oranı ise % 5,1’dir.

Çizelge 7.152. Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kendi bünyesinde bulunan süt toplama merkezlerinin kapasitelerine göre dağılımı (%)

Süt Toplama Merkezi Kapasitesi (lt)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 10.000	25	64,1	64,1
10.001-50.000	12	30,8	94,9
50.001 ≥	2	5,1	100,0
Toplam	39	100,0	

Araştırma kapsamında görüşülen süt ürünleri üreten imalathanelerin kendi bünyesinde süt toplama merkezi bulunduranlardan % 92,3'ü hijyen koşullarına dikkat ettiğini beyan ederken, % 7,7'si de kısmen dikkat edebildiğini belirtmiştir (Çizelge 7.153).

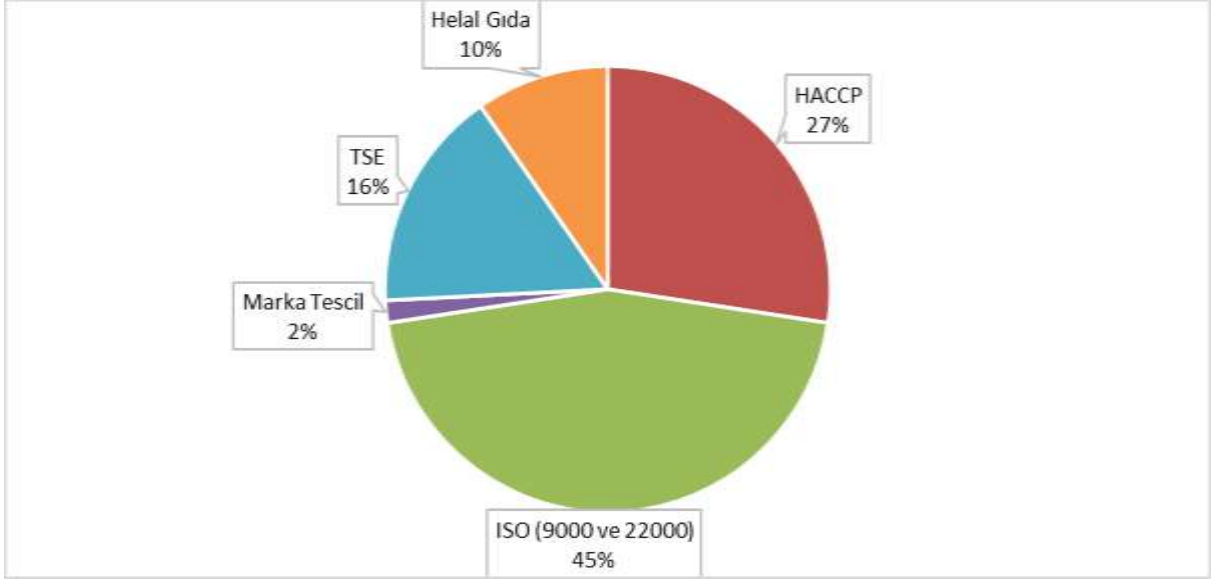
Çizelge 7.153. Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kendi bünyesinde bulunan süt toplama merkezlerinde hijyen koşullarına dikkat etme durumu (%)

Hijyen Koşullarına Dikkat Etme Durumu	İmalathane Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	36	92,3
Kısmen	3	7,7
Toplam	39	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin % 54,3'ü en az bir kalite belgesine sahip olduğunu, % 45,7'si herhangi bir kalite belgesine sahip olmadığını belirtmiştir (Çizelge 7.154).

Çizelge 7.154. Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin kalite belgesine sahip olma durumu (%)

Kalite Belgesine Sahip Olma Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Evet	38	54,3
Hayır	32	45,7
Toplam	70	100,0

Şekil 7.24. Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin sahip oldukları kalite belgesi çeşitlerine göre dağılımı (%)

Kalite belgesine sahip olduğunu belirten imalathanelerin hangi kalite belgelerine sahip olduğu Şekil 7.24'te görülmektedir.

İşletmelerin tamamı Tarım İl ve İlçe Müdürlükleri tarafından düzenli olarak denetlendiklerini belirtmişlerdir. Bunun yanı sıra Çizelge 7.155'te de görüldüğü üzere imalathanelerin yarısında düzenli olarak çalışan ziraat veya gıda mühendisleri bulunurken, diğer yarısı gıda veya ziraat mühendisi çalıştırmadığını belirtmiştir.

Çizelge 7.155. Araştırma bölgesindeki süt ürünü işleyen imalathanelerin gıda veya ziraat mühendisi çalıştırma durumu (%)

Mühendis Çalıştırma Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Evet	35	50,0
Hayır	35	50,0
Toplam	70	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin % 91,4'ü üretim ve satış ile ilgili kayıt tuttuklarını, % 8,6'sı ise herhangi bir kayıt tutmadıklarını belirtmiştir (Çizelge 7.156).

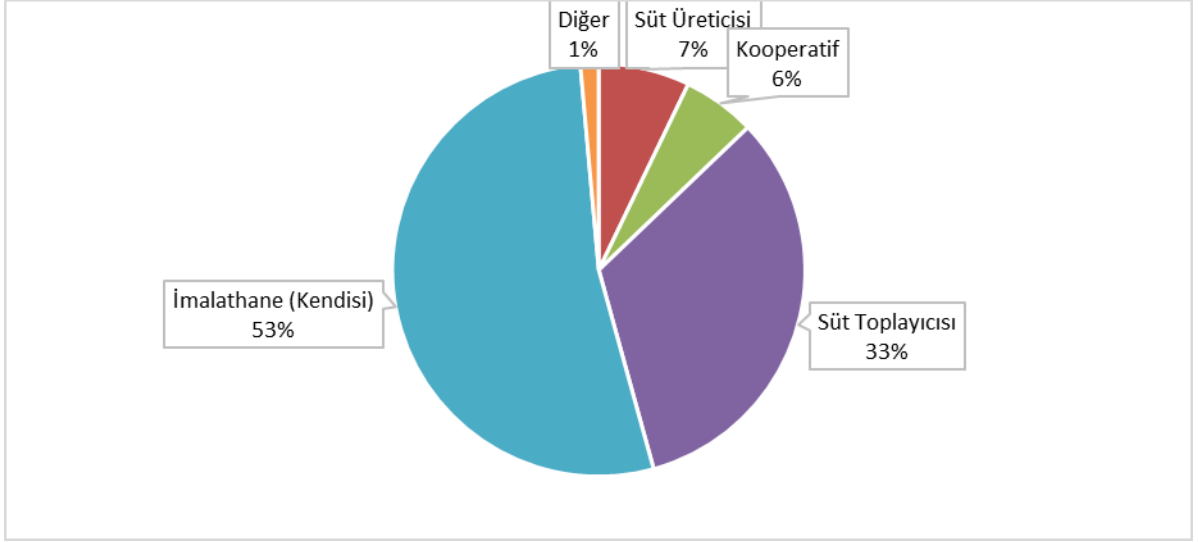
Çizelge 7.156. Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin üretim ve satış ile ilgili düzenli olarak kayıt tutma durumu (%)

Kayıt Tutma Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Evet	64	91,4
Hayır	6	8,6
Toplam	70	100,0

Araştırma kapsamında süt ürünü üreten imalathanelerin sütü temin ettikleri mesafeye göre dağılımı Çizelge 7.157’de verilmiştir. Buna göre sütü 10 km ve daha az mesafeden temin edenlerin oranı % 32,9, 11 ile 50 km arası mesafeden temin edenlerin oranı % 55,7, 51 ile 100 km mesafe arası temin edenlerin oranı % 7,1, 101 km ve üzerinde mesafeden temin edenlerin oranı % 4,3 olarak belirlenmiştir.

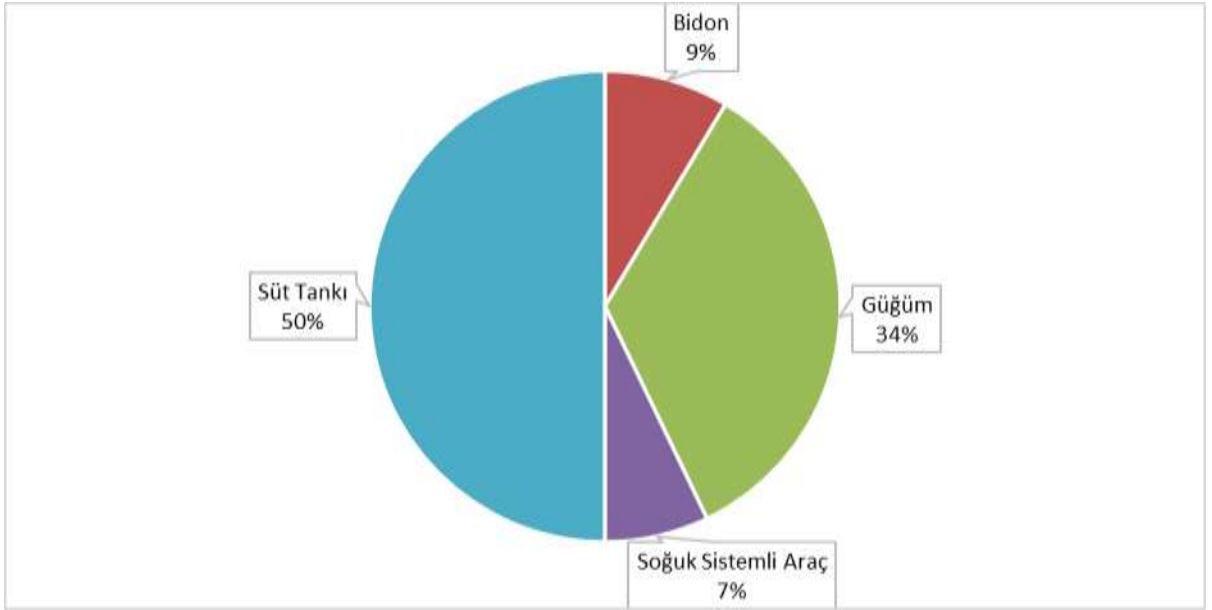
Çizelge 7.157. Araştırma bölgesindeki süt ürünü üreten imalathanelerin sütü temin ettikleri mesafeye göre dağılımı (%)

Sütün Temin Edildiği Mesafe (km)	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)	Kümülatif Yüzde (%)
≤ 10	23	32,9	32,9
11-50	39	55,7	88,6
51-100	5	7,1	95,7
101 ≥	3	4,3	100,0
Toplam	70	100,0	

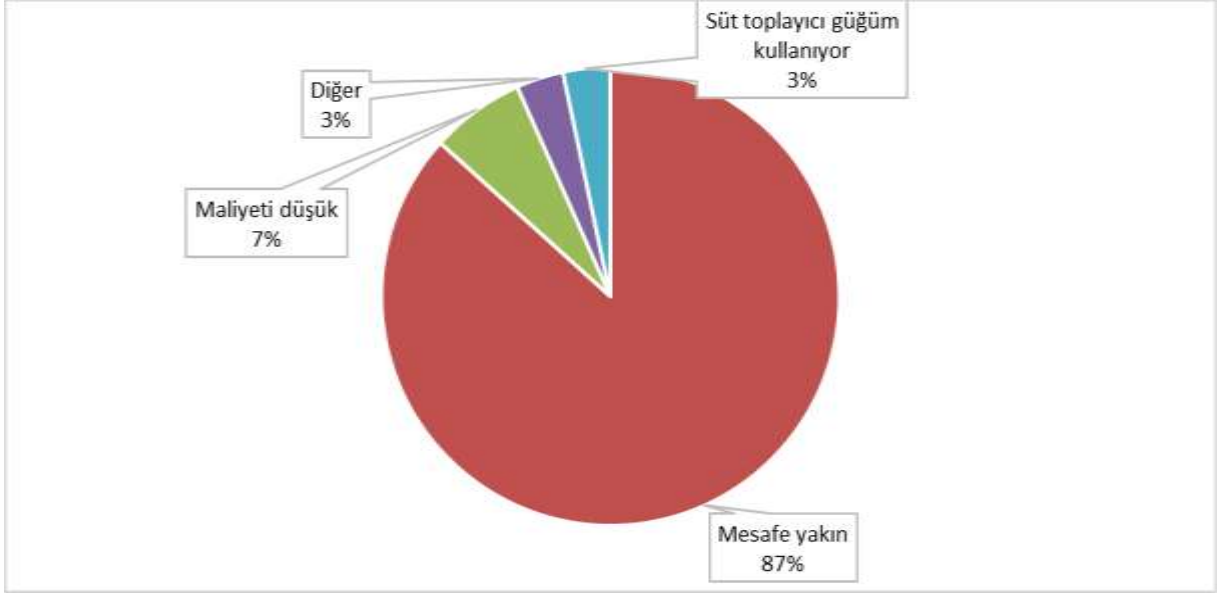
Şekil 7.25. Araştırma bölgesine sütü imalathanelere getiren kişi/kurumların dağılımı (%)

Araştırma bölgesindeki imalathanelere sütü getiren kişi veya kurumların dağılımına bakıldığında imalathanelerin % 7'sine süt üreticilerinin, % 6'sına kooperatiflerin, % 33'üne süt toplayıcılarının, % 53'ine imalathanelerin kendilerinin, % 1'ine ise diğer araçların getirdiği belirlenmiştir (Şekil 7.25).

Şekil 7.26. Araştırma bölgesinde kullanılan süt nakil araçlarının türlerine göre dağılımı (%)

Araştırma bölgesindeki imalathanelerin % 9'una bidon, % 34'üne güğümlü, % 7'sine soğuk sistemli araç, % 50'sine süt tankı ile süt aktarılmaktadır (Şekil 7.26).

Şekil 7.27. Araştırma bölgesinde süt nakli için bidon veya güm tercih eden üreticilerin tercih nedenleri ve dağılımı (%)

Süt nakil aracı olarak bidon ve güm tercih eden imalatçıların bidon ve güm tercih etme nedenleri sorgulanmıştır. Buna göre % 87'si mesafe yakın olduğu için, % 7'si diğer sistemlere göre maliyet daha düşük olduğu için, % 3'ü süt toplayıcının tercihi bu yönde olduğu için ve yine % 3'ü diğer cevabını vermiştir (Şekil 7.27).

Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçıların % 92,9'u tedarik ettikleri sütlerin kalite kontrollerini yaptığını belirtirken, % 7,1'i ise sütü herhangi bir kalite kontrole tabi tutmadıklarını belirtmişlerdir (Çizelge 7.158).

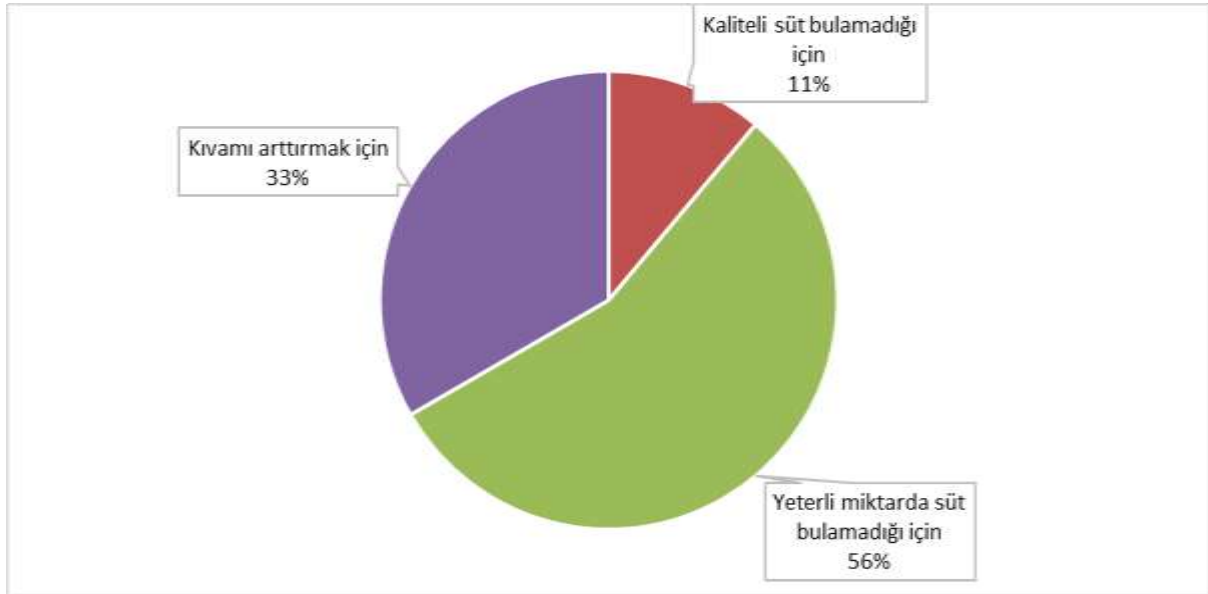
Çizelge 7.158. Araştırma bölgesindeki imalathanelerde tedarik edilen sütlerin kontrollerinin yapılma durumu (%)

Sütün Kontrollerinin Yapılması Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Evet	65	92,9
Hayır	5	7,1
Toplam	70	100,0

Çizelge 7.159'a bakıldığında araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçılarının % 12,9'unun ihtiyaç halinde süt tozu kullandığı, % 87,1'inin ise süt tozu kullanmadığı görülmektedir.

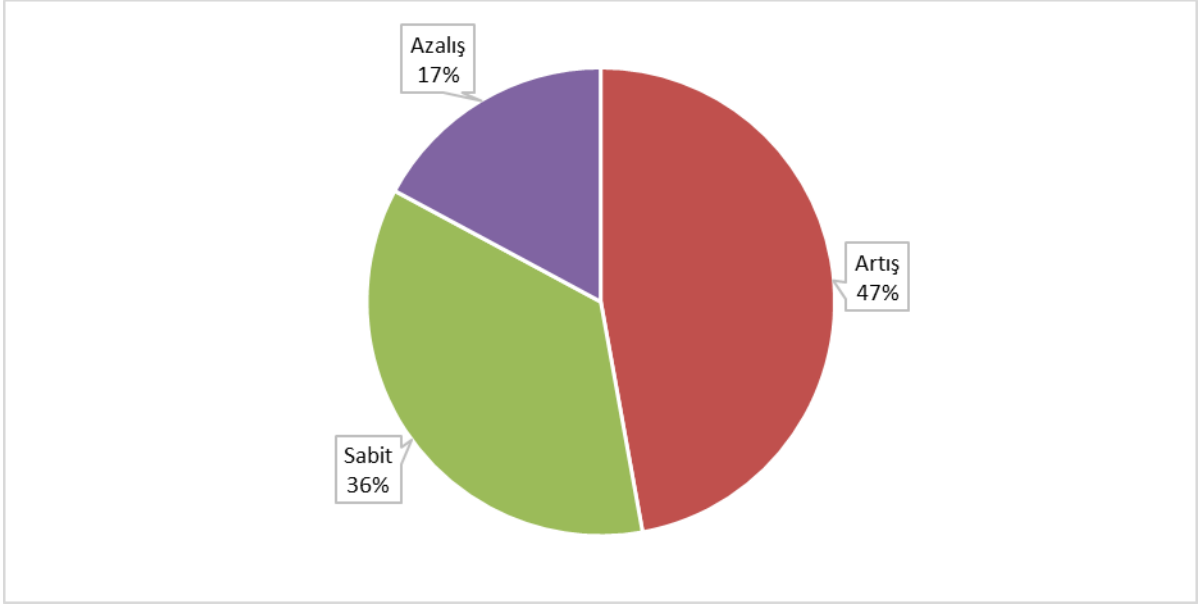
Çizelge 7.159. Araştırma bölgesindeki imalatçıların ürünlerinde süt tozu kullanma durumu (%)

Süt Tozu Kullanma Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Evet	9	12,9
Hayır	61	87,1
Toplam	70	100,0

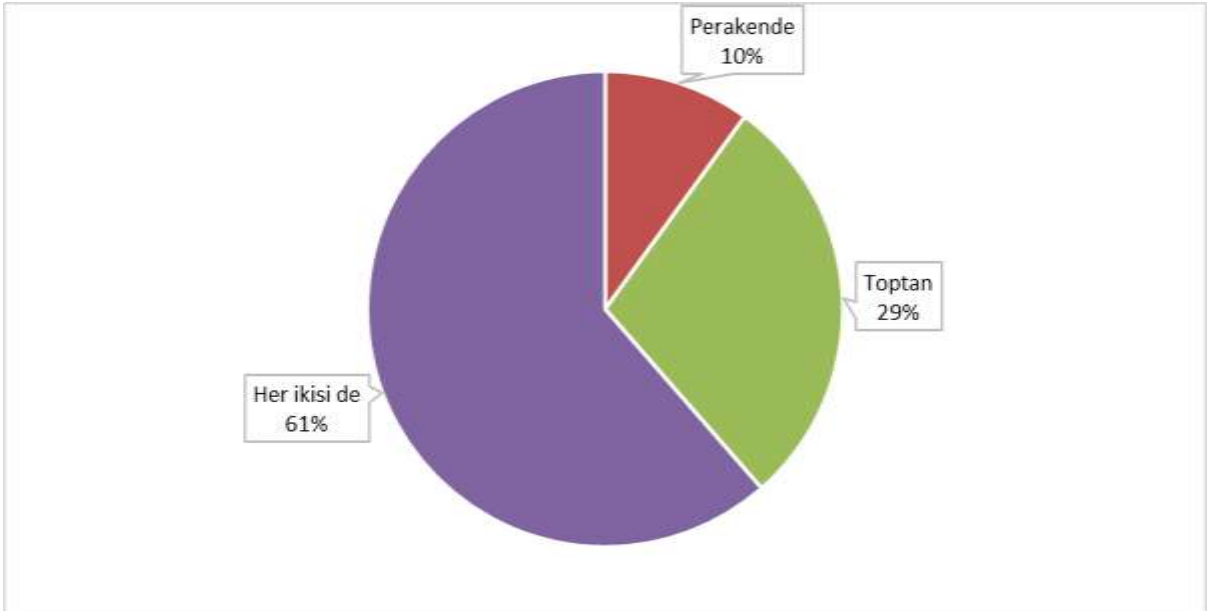
Şekil 7.28. Araştırma bölgesindeki imalatçıların süt tozu kullanma nedenleri ve dağılımı (%)

Süt tozu kullanmayı tercih ettiğini beyan eden imalatçılara süt tozu kullanma sebepleri sorulmuş ve sonuçlar Şekil 7.28'de verilmiştir. Buna göre imalatçıların % 56'sı yeterli miktarda süt bulamadığı için, % 33'ü ürünlerin kıvamını arttırmak için, % 11'i ise kaliteli süt bulamadığı için süt tozu kullandığını ifade etmiştir.

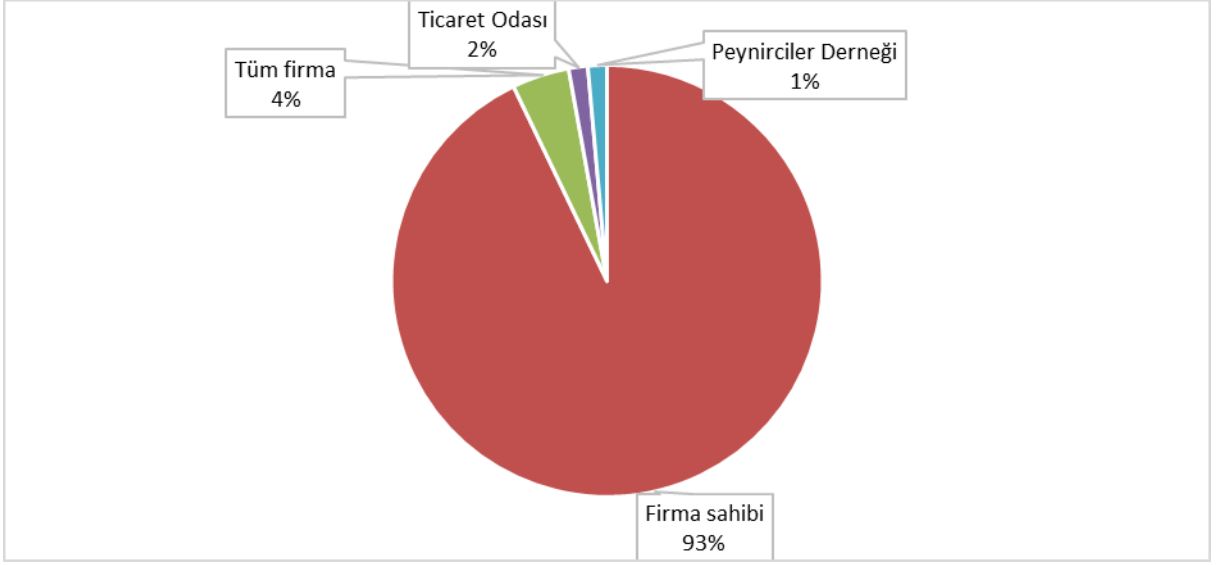
Şekil 7.29. Araştırma bölgesindeki imalathanelerde son yıllarda süt ürünleri üretim düzeyi değişimi (%)

Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçıların % 47'si son yıllarda üretim düzeyinde bir artış olduğunu, % 36'sı üretim düzeyinin değişmediğini, % 17'si ise üretim düzeyinde azalış olduğunu belirtmiştir (Şekil 7.29).

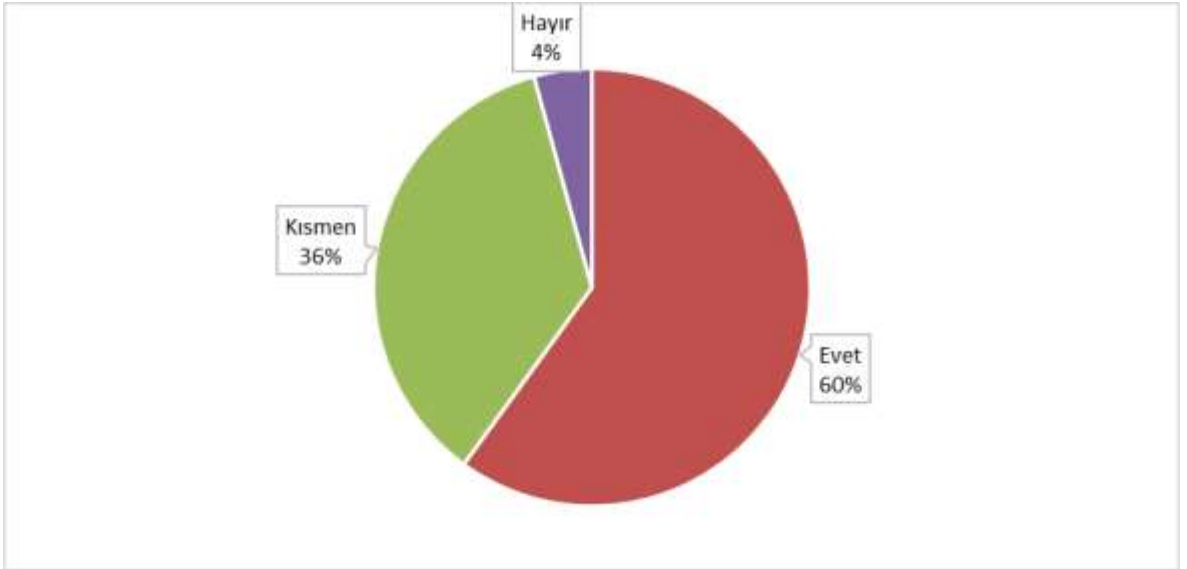
Şekil 7.30. Araştırma bölgesindeki imalathanelerde üretilen süt ürünlerinin satış şekline göre dağılımı (%)

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların % 10'u ürünlerini perakende sattığını, % 29'u toptan sattığını, % 61'i ise hem toptan hem de perakende sattığını belirtmiştir (Şekil 7.30).

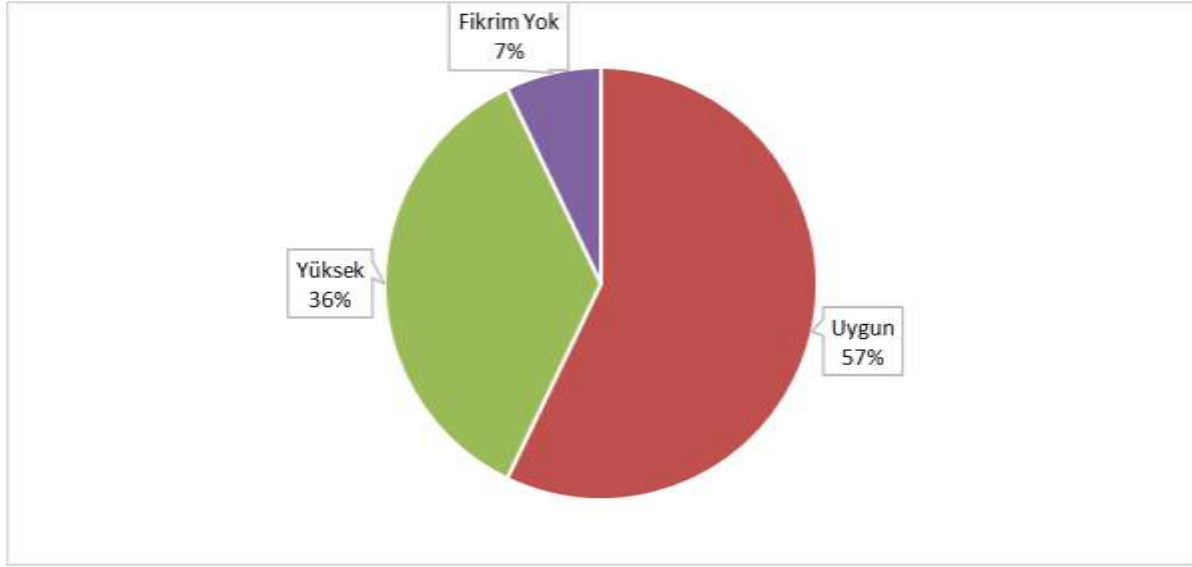
Şekil 7.31. Araştırma bölgesindeki süt ürünlerinin satış fiyatlarını belirleyen kişilerin dağılımı (%)

Araştırma bölgesinde süt ürünleri satış fiyatlarının kimler tarafından belirlendiği Şekil 7.31’de verilmiştir. Buna göre süt ürünü imalatçılarının % 93’ü firma sahibinin, % 4’ü firmanın tamamının ortak olarak, % 2’sinin Ticaret Odası’nın, % 1’inin de Peynirciler Derneğinin ürün satış fiyatlarını belirlediğini belirtmiştir.

Şekil 7.32. Araştırma bölgesinde süt ürünleri için belirlenen satış fiyatlarının üretim masraflarını karşılama durumu (%)

Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçılarına göre belirlenen satış fiyatlarının üretim masraflarını karşılama durumu Şekil 7.32’de verilmiştir. Buna göre imalatçıların % 60’ına göre belirlenen satış fiyatı üretim masraflarını karşılamakta iken, % 36’sına göre kısmen karşılamakta, % 4’üne göre ise karşılamamaktadır.

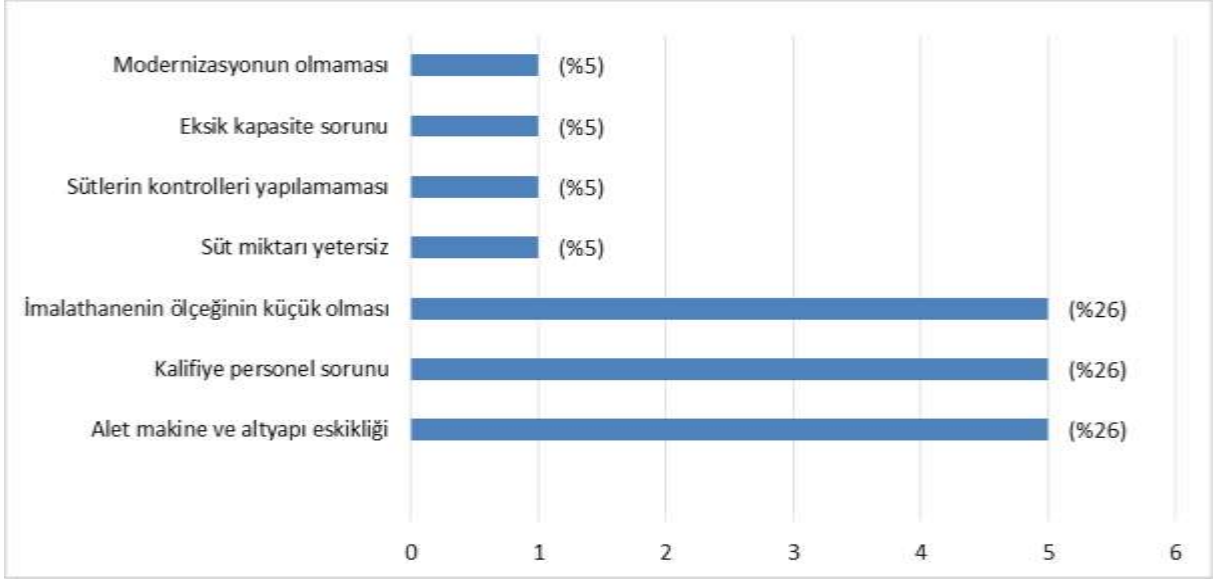

Şekil 7.33. Araştırma bölgesinde süt ürünleri satın alan müşterilerin ürün fiyatlarını değerlendirme durumu (%)

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarına göre süt ürünlerini satın alan müşterilerin % 57’si ürün fiyatlarını uygun, % 36’sı ise yüksek bulmaktadır (Şekil 7.33). Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların % 27,1’ine göre imalathanelerinde genel olarak çözüm bekleyen sorunlar var iken, % 72,9’una göre herhangi bir sorun olmadığı belirtilmiştir (Çizelge 7.160).

Çizelge 7.160. Araştırma bölgesindeki imalathanelerde genel olarak çözüm bekleyen sorunların olması durumu (%)

Çözüm Bekleyen Sorun Olması Durumu	İmalathane Sayısı (Kurum)	Yüzde (%)
Evet	19	27,1
Hayır	51	72,9
Toplam	70	100,0

Şekil 7.34. Araştırma bölgesindeki imalathanelerde genel olarak çözüm bekleyen sorun türleri (%)

İmalathanelerinde genel olarak çözüm bekleyen sorunlar olduğunu ifade eden süt ürünleri imalatçıların yaşadığı sorunlar Şekil 7.34'te verilmiştir. Buradan yola çıkarak en önemli sorunların imalathanelerin küçük ölçekli olması, kalifiye personel bulma sorunu ve alet makine ve altyapı eksikliği olduğu sonucuna varılmaktadır.

7.3.2. Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçıların gıda güvenesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvenesine bakış açıları

Araştırmanın bu kısmında araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların gıda güvenesi hakkındaki bilgi düzeyleri ve gıda güvenesine bakış açıları detaylı bir şekilde değerlendirilmiştir. Bu bağlamda ilk olarak, imalatçıların gıda güvenesi kavramını duyup duymadıkları sorgulanmıştır. Buna göre süt ürünleri imalatçıların % 45,7'si bu kavramı daha önce duyduğunu belirtirken, % 54,3'ü ise bu kavramı daha önce duymadığını belirtmiştir (Çizelge 7.161).

Çizelge 7.161. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların gıda güvencesi kavramını duyma durumu (%)

Gıda Güvencesini Duyma Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	32	45,7
Hayır	38	54,3
Toplam	70	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarına gıda güvencesi kavramını duyma durumları sorulduktan sonra, bu kavramın tanımını yapabilecek kadar bilip bilmedikleri de sorgulanmıştır. Buna göre imalatçıların % 10'u tanımını bildiklerini, % 90'ı da tanımını bilmediklerini beyan etmişlerdir (Çizelge 7.162).

Çizelge 7.162. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların gıda güvencesi kavramını bilme durumu (%)

Gıda Güvencesini Bilme Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	7	10,0
Hayır	63	90,0
Toplam	70	100,0

Gıda güvencesi kavramının tanımını bildiğini belirten 7 süt ürünleri imalatçısının, gıda güvencesinin tanımını kısa ve öz olarak yapmaları rica edilmiştir. Buna göre gıda güvencesi kavramının tanımını bildiğini belirten imalatçıların % 28,6'sı tanımını kısmen yapabilmiş ve % 71,4'ü ise tanımını yapamamıştır. Buradan yola çıkarak tüm imalatçılar arasında gıda güvencesi kavramını tam anlamıyla bilen kişiler olmadığı belirlenmiştir (Çizelge 7.163).

Çizelge 7.163. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının gıda güvencesi kavramını tanımlayabilme durumu (%)

Gıda Güvencesini Tanımlayabilme Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Kısmen tanımlayabilmiş	2	28,6
Tanımlayamamış	5	71,4
Toplam	7	100,0

Gıda güvencesi, daha önce belirtildiği üzere bulunabilirlik, ulaşılabilirlik, kullanılabilirlik ve kararlılık olmak üzere dört temel boyut altında incelenmektedir. Araştırmanın gıda güvencesi boyutları kapsamında yürütülmesi nedeni ile süt ürünleri imalatçıların gıda güvencesinin boyutlarından haberdar olma durumları sorgulanmıştır.

Çizelge 7.164'te görüldüğü üzere imalatçıların yalnızca % 2,8'i gıda güvencesinin boyutlarını bildiğini beyan etmişlerdir. Ayrıca gıda güvencesini bildiğini beyan eden iki imalatçıdan biri boyutları sayabilmişken, diğeri ise boyutların neler olduğunu sayamamıştır.

Çizelge 7.164. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların gıda güvencesi kavramının boyutlarını bilme durumu (%)

Gıda Güvencesinin Boyutlarını Bilme Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	2	2,8
Hayır	68	97,2
Toplam	70	100,0

Gıda güvencesi kapsamında bilinmesi gereken bir diğer önemli kavram ise gıda güvenliğidir. Gıda güvenliği, özellikle süt ve süt ürünleri gibi kolay ve çabuk bozulabilen gıdalarda oldukça hassas bir konudur. Bu nedenle araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarına gıda güvenliği kavramını duyma durumları da sorulmuştur. Buna göre Çizelge 7.165'te da görüldüğü üzere süt ürünleri imalatçıların % 78,6'sı gıda güvenliği kavramını duyduğunu belirtirken, % 21,4'ü gıda güvenliği kavramını daha önce duymadıklarını belirtmiştir.

Çizelge 7.165. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının gıda güvenliği kavramını duyma durumu (%)

Gıda Güvenliğini Duyma Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	55	78,6
Hayır	15	21,4
Toplam	70	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarına gıda güvenliği kavramını duyma durumları sorulduktan sonra, bu kavramın tanımını yapabilecek kadar bilip bilmedikleri de sorgulanmıştır. Buna göre imalatçıların % 40'ı gıda güvenliği kavramını bildiklerini beyan ederken, % 60'ı bu kavramı bilmediklerini belirtmişlerdir (Çizelge 7.166).

Çizelge 7.166. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların gıda güvenliği kavramını bilme durumu (%)

Gıda Güvenliğini Bilme Durumları	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	28	40,0
Hayır	42	60,0
Toplam	70	100,0

Çizelge 7.167'de ise araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının gıda güvenliği kavramını gerçekten bilip bilmedikleri irdelenmiştir. Buna göre gıda güvenliği kavramını bildiğini belirten 28 imalatçıdan % 28,6'sı gıda güvenliği kavramının tanımını yapabilmiş, % 53,6'sı tanımlı kısmen yapabilmiş, % 17,8'i ise doğru bir tanım yapamamıştır.

Çizelge 7.167. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının gıda güvenliği kavramını tanımlayabilme durumu (%)

Gıda Güvenliğini Tanımlayabilme Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Tanımlayabilmiş	8	28,6
Kısmen tanımlayabilmiş	15	53,6
Tanımlayamamış	5	17,8
Toplam	28	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların % 22,9'u Gıda Mevzuatını duyduğunu belirtirken, % 77,1'i mevzuatı duymadığını belirtmiştir (Çizelge 7.168).

Çizelge 7.168. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların Gıda Mevzuatını duyma durumu (%)

Gıda Mevzuatını Duyma Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	16	22,9
Hayır	54	77,1
Toplam	70	100,0

Yine önemli bir konu olan AB Süt Hijyeni Uyum çalışmaları konusunda araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçıların bilgisi olup olmadığı araştırılmıştır. Süt ürünleri imalatçıların % 32,9'u konu hakkında bilgisi olduğunu belirtirken, % 67,1'i ise konu hakkında bilgisi olmadığını beyan etmiştir (Çizelge 7.169).

Çizelge 7.169. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların Avrupa Birliği süt hijyeni uyum çalışmalarını duyma durumu (%)

AB Süt Hijyeni Çalışmalarını Duyma Durumu	İmalatçı Sayısı (Kişi)	Yüzde (%)
Evet	23	32,9
Hayır	47	67,1
Toplam	70	100,0

Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçıların, süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasını etkileyen değişkenler konusunda kendilerini güvende hissetme düzeyleri 5'li Likert Ölçek ortalaması ile ortaya konulmuştur (Çizelge 7.170). Buna göre imalatçıların süt ürünleri kalitesi (4,61) ve süt ürünleri hijyeni (4,62) konularında kesinlikle güvende hissetmekte (5); satabildiği süt ürünü miktarı (3,90), genel hammadde miktarı (3,70), süt hijyeni (3,70), süt kalitesi (3,68) konularında güvende hissetmekte (4,0); süt alış fiyatları (3,38), süt ürünleri satış fiyatları (3,38), süt miktarı (3,27) ve üretimden elde ettikleri gelir (2,83) konularında ne güvende hissetmekte ne güvende hissetmemekte (3); üretim masrafları (2,55) ve genel hammadde fiyatları (2,48) konularında ise kendilerini güvende hissetmemekte (2) olduklarını belirtmişlerdir.

Çizelge 7.170. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların süt ürünlerinde gıda güvencesi konusunda kendilerini güvende hissetme düzeyleri

	Kesinlikle Güvende Hissediyorum (5)	Güvende Hissediyorum (4)	Ne Güvende Hissetmek Ne Hissetmemek (3)	Güvende Hissetmiyorum (2)	Kesinlikle Güvende Hissetmiyorum (1)	Ölçek Ortalaması
Üretimden elde edilen gelir konusunda	12	21	3	21	13	2,83
Üretim masrafların konusunda	7	17	3	24	19	2,55
Genel hammadde fiyatları	9	14	2	22	23	2,48
Süt alış fiyatları	25	16	1	17	11	3,38
Süt ürünü satış fiyatları	18	16	3	23	10	3,38
Genel hammadde miktarı	33	14	2	11	10	3,70
Süt miktarı	28	10	2	13	17	3,27
Satabildiğiniz süt ürünü miktarı	32	21	2	8	7	3,90
Süt kalitesi	30	15	3	11	11	3,68
Süt ürünleri kalitesi	52	14	0	3	1	4,61
Süt hijyeni	33	15	1	10	11	3,70
Süt ürünleri hijyeni	54	12	0	2	2	4,62

Araştırma kapsamında bulunan süt ürünleri imalatçılarına bu alanda çalışan imalatçıların genel sorunlarına dair yargılar verilmiş ve 5’li Likert Ölçeğine göre değerlendirmeleri istenmiştir. Buna göre süt ürünleri imalatçıları açısından süt dışındaki hammadde fiyatlarının yüksek olması (3,63) ve süt ürünü imal eden yerlerin örgütlenmemiş olması (3,58) sorunları önemli (4); toplanan sütlerin istenen kalitede olmaması (3,32), süt fiyatlarının yüksek olması (2,91), yeterli miktarda süt bulamama (2,88), eksik kapasite kullanımı (2,63), pazarlama sorunu (2,57) konuları ne önemli ne önemsiz (3), teknik altyapı üretim araç gereçleri ve soğutma sistemlerinin yetersiz olması (2,41) sorununun önemsiz (2) olduğu tespit edilmiştir (Çizelge 7.171).

Çizelge 7. 171. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların temel sorunları ve sorunların önem dereceleri

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)	Ölçek Ort.
Yeterli miktarda süt bulamama	20	14	2	6	28	2,88
Toplanan sütlerin istenen kalitede olmaması	25	19	1	4	21	3,32
Süt fiyatlarının yüksek olması	16	18	2	12	22	2,91
Diğer hammadde fiyatlarının yüksek olması	32	15	2	7	14	3,63
Süt ürünü imal eden yerlerin örgütlenmemiş olması	27	20	3	7	13	3,58
Teknik alt yapı, üretim araç gereçleri ve soğutma sistemlerinin yetersiz olması	11	14	3	7	35	2,41
Eksik kapasite kullanımı	16	12	1	12	29	2,63
Pazarlama sorunu	15	14	0	8	33	2,57

7.3.3. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörlerin değerlendirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından süt sektöründe gıda güvencesini etkileyen faktörler değerlendirilmiştir. Bu bağlamda Khi-kare Bağımsızlık Testi, Güvenirlilik Analizi, Faktör Analizi ve İkili Lojistik Regresyon Analizi tekniklerinden yararlanılmıştır.

Araştırma bölgesindeki tüm paydaşların gıda güvencesi ile ilgili bilgi düzeyleri ölçüldükten sonra, tüm paydaşlara gıda güvencesinin kapsamlı tanımı verilmiştir. Buna göre paydaşların süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanıp sağlanmadığına dair fikirleri alınmıştır. Çizelge 7.172’de araştırma bölgesindeki imalatçıların süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması konusundaki düşünceleri illere göre çapraz tablo biçiminde sunulmuştur. Buna göre süt ürünlerinde güvencenin sağlandığını düşünen imalatçıların oranı yaklaşık % 74 iken sağlanmadığını düşünen kişilerin oranı ise % 26 civarındadır.

Çizelge 7.172. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarının süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması konusundaki görüşleri

	Sağlanıyor	Sağlanmıyor	Toplam
Balıkesir	31	14	45
Çanakkale	21	4	25
Toplam	52	18	70

İlk olarak, süt ürünleri imalatçılarına yönelik hazırlanan anketlerde ele alınan ve araştırma kapsamında bulunan tüm değişkenler normal dağılım testlerine tabi tutulmuştur. Değişkenlerin tamamının Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk test istatistiklerinin $p < 0,05$ olduğu yani normal dağılım göstermediği tespit edilmiştir. Bu nedenle analizlerde parametrik olmayan yöntemlerin uygulanması uygun görülmüştür.

Normal dağılımı kontrol ettikten sonra yapılan ilk analiz Khi-kare Bağımsızlık Testi olmuştur. Araştırmanın iller bazında mı yoksa bölge bazında mı ele alınacağına karar vermek amacı ile Khi-kare Bağımsızlık Testinden yararlanarak süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi ile iller arasında fark olup olmadığı test edilmiştir. Elde edilen Khi-kare değeri $p = 0,166 > p = 0,05$ olarak bulunmuştur. Buna göre iki değişken arasında anlamlı bir farklılık olmadığı gözlenmektedir. Özetle imalatçılar için süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi illere göre değişmemektedir. Bu nedenle ve konu bölgesel incelemeyi gerektirdiğinden ve diğer paydaşlar ile bir bütün oluşturması amacıyla analizler araştırma bölgesi bazında ele alınmış ve yorumlanmıştır.

7.3.3.1. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Güvenirlik Analizi ve sonuçları

Güvenirlik Analizi verilerin kendi içinde iç tutarlılığının olup olmadığını belirlemek için kullanılmıştır. Buna göre araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçıları baz alarak hazırlanan ve gıda güvencesinin boyutlarına göre oluşturulmuş 5'li Likert Ölçekli yargıların Güvenirlik Analizi yapılmıştır (Çizelge 7.173). Gıda güvencesinin boyutları kapsamında, süt ürünlerinde güvencenin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili değişkenlerin belirlenmesi için hazırlanan 32 sorudan oluşan ölçeğin oldukça güvenilir olduğu (0,715) ve değişkenlere verilen cevapların birbirinden farklı olduğu belirlenmiştir. Hottelling T² testine göre soru ortalaması arasındaki farklılıklar istatistiksel olarak anlamlıdır.

Çizelge 7.173. Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçılarına göre süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasını etkileyen değişkenlerin Güvenirlik Analizi sonuçları

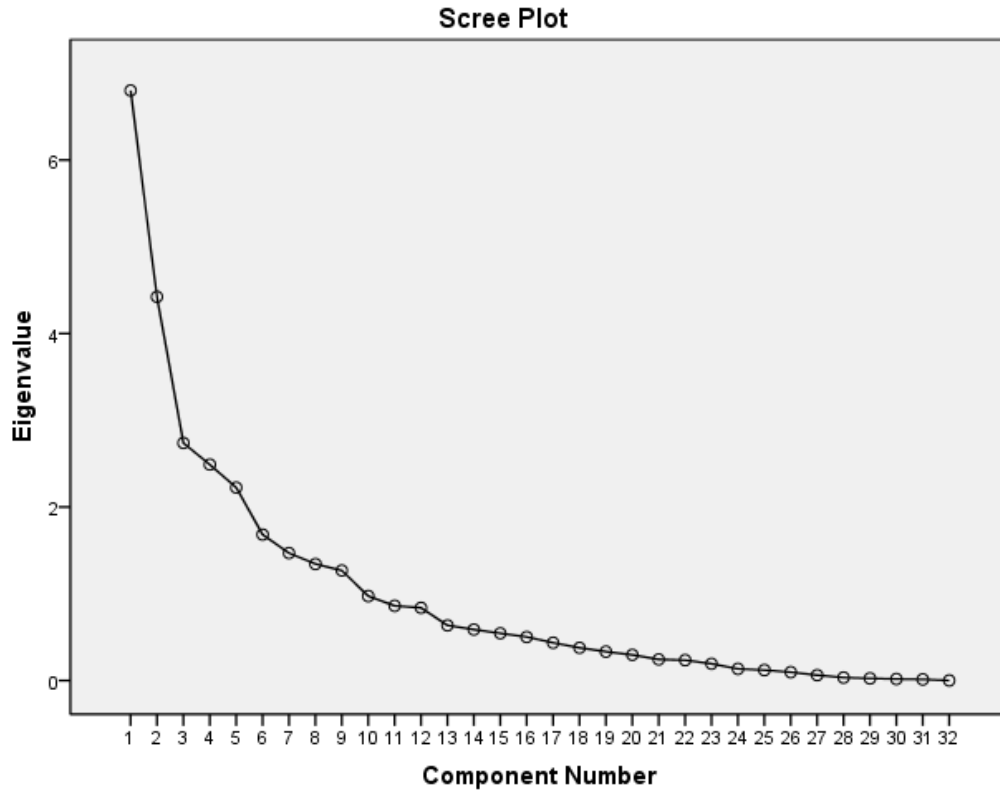
Kriterler	Değerler
Alfa Güvenirlik Katsayısı α	0,715
Düzeltilmiş α	0,738
Değişken Sayısı	32
X ²	p=0,000
F testi	p=0,000
Tukey	
Hottelling T ²	3.722,43 (p=0,000)

7.3.3.2. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Faktör Analizi ve sonuçları

Çizelge 7.174'te görüldüğü üzere araştırmada değerlendirilen faktörlerden elde edilen korelasyon matrisi birim matristir hipotezi reddedilmektedir (2041,869>0,000). Ayrıca Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) değeri 0,5'ten büyüktür (0,554). Buradan elde edilen sonuçlara göre, ele alınan 32 değişken için Faktör Analizinin yapılması uygun görülmektedir.

Çizelge 7.174. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarından elde edilen yargıların KMO ve Bartlett's istatistikleri

Kriterler	Değerler
Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy	0,554
Bartlett's Test of Sphericity	
-Approx. Chi-Square	2041,869
-Sig.	0,000

Şekil 7.35. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Faktör Analizinin serpilme diyagramı

Şekil 7.35'te süt ürünleri imalatçıları açısından Faktör Analizinin serpilme diyagramı verilmiştir. Buna göre özdeğerlerin grafiğinden oluşan bu diyagramda düşey çizginin yataylaştığı noktadaki faktör sayısı belirlenir. Diğer bir deyişle, varyansı açıklama oranlarındaki hızlı düşüş belirlenerek faktör sayısına karar verilmektedir. Buna göre faktör sayısı 9 olarak tahmin edilmektedir.

Çizelge 7.175'te özdeğeri 1 ve üzerinde olan 9 faktör olduğu görülmektedir. Serpilme diyagramı ve toplam açıklanan varyans tablosundan da anlaşılacağı üzere faktör sayısının 9 olduğuna dair kesin bir sonuca varmak mümkündür. Ayrıca 32 değişkenden elde edilen 9 faktörün toplam varyansı açıklama oranı ise % 76,379 olarak belirlenmiştir.

Çizelge 7.175. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Faktör Analizinde toplam açıklanan varyans

Toplam Açıklanan Varyans									
	Başlangıç Özdeğeri			Asıl Toplamlar			Döndürülen Toplamlar		
	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %	Toplam	Varyans %	Kümülatif %
1	6,802	21,255	21,255	6,802	21,255	21,255	4,046	12,643	12,643
2	4,424	13,824	35,079	4,424	13,824	35,079	3,614	11,295	23,937
3	2,738	8,557	43,635	2,738	8,557	43,635	3,591	11,223	35,16
4	2,49	7,781	51,416	2,49	7,781	51,416	2,602	8,131	43,291
5	2,224	6,951	58,367	2,224	6,951	58,367	2,567	8,022	51,313
6	1,683	5,259	63,626	1,683	5,259	63,626	2,457	7,679	58,992
7	1,469	4,592	68,218	1,469	4,592	68,218	2,138	6,681	65,673
8	1,343	4,198	72,416	1,343	4,198	72,416	1,76	5,5	71,174
9	1,268	3,963	76,379	1,268	3,963	76,379	1,666	5,205	76,379
10	0,973	3,042	79,421						
11	0,861	2,691	82,112						
12	0,838	2,62	84,732						
13	0,636	1,987	86,719						
14	0,587	1,836	88,555						
15	0,544	1,702	90,257						
16	0,502	1,569	91,826						
17	0,436	1,362	93,188						
18	0,377	1,177	94,366						
19	0,333	1,04	95,405						
20	0,296	0,925	96,33						
21	0,243	0,76	97,09						
22	0,235	0,733	97,824						
23	0,194	0,605	98,429						
24	0,134	0,42	98,849						
25	0,12	0,375	99,224						
26	0,097	0,302	99,526						
27	0,062	0,193	99,719						
28	0,035	0,108	99,827						
29	0,024	0,077	99,903						
30	0,017	0,055	99,958						
31	0,013	0,039	99,997						
32	0,001	0,003	100						

Faktör yükleri, değişkenlerin her faktördeki ağırlığını göstermektedir. Faktör yüklerini oluşturan değerler birer korelasyon katsayısından ibarettir ve değişkenler ile faktörler arasındaki ilişkinin derecesini belirlemektedir. Bir değişkenin hangi faktör ile en güçlü korelasyon ilişkisi var ise o değişken o faktör grubuna ait demektir. Buna göre süt ürünleri tüketicilerinin gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine etki eden ve gıda güvencesinin boyutları kapsamında ele alınan 9 adet faktör belirlenmiştir. Değişkenlerin faktör yükleri ve faktörlere göre dağılımı Çizelge 7.176'da verilmiştir.

Çizelge 7.176. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından Faktör Analizi sonuçları

	1	2	3	4	5	6	7	8	9
Gelirin üretimi devam ettirmek ve geçinmek için yeterliliği	0,932	-0,076	0	-0,05	0,095	-0,008	-0,038	0,1	0,023
Üretimden genellikle kar elde edilmesi	0,9	-0,089	0,075	-0,012	0,026	-0,014	-0,059	0,206	0
Gelirin tüm masrafları karşılaması	0,847	-0,099	0,086	-0,026	0,078	-0,05	0,048	-0,09	0,138
İstenen fiyattan süt bulabilme	0,561	0,122	0,144	-0,113	-0,05	-0,394	0,382	0,086	-0,16
Ürünlerin satış fiyatının normal olduğunu düşünme	0,534	-0,065	-0,109	0,052	-0,04	-0,094	0,324	0,049	0,242
Gerekli altyapı imkanlarının mevcut olması	0,492	-0,128	0,239	-0,114	0,486	-0,208	0,162	-0,11	0,191
Hedeflenen miktarda süt ürününün satılması	0,468	0,152	0,242	0,124	0,428	-0,393	0,076	0,242	-0,17
İmalat yerlerinin denetlenmesi	0,45	0,063	0,387	-0,07	0,036	0	0,263	-0,21	0,403
Süt miktarının değişkenliği (Kriz zamanı)	-0,001	0,917	0,096	-0,016	0,013	0,089	0,016	-0,09	-0,16
Süt ürünleri miktarının değişkenliği (Kriz zamanı)	-0,006	0,915	0,104	-0,026	0,004	0,117	0,012	-0,1	-0,15
Süt fiyatlarının değişkenliği (Kriz zamanı)	-0,108	0,892	-0,017	0,196	0,029	-0,037	0,013	-0,07	0,155
Süt ürünleri fiyatlarının değişkenliği (Kriz zamanı)	-0,139	0,873	-0,003	0,17	0,016	0,003	0,005	-0,09	0,181
Ürünlerin insan sağlığını etkileyecek maddeler içermesi	0,009	-0,031	-0,91	0,029	-0,06	0,122	-0,018	0,04	0,072
Üretilen ürünün kaliteli olduğunu düşünme	0,144	0,033	0,879	-0,037	0,024	-0,063	0,057	-0,09	0,253
Süt ürünlerde kimyasal madde kullanma	-0,033	-0,019	-0,81	0,056	-0,14	-0,029	0,02	-0,18	0,265
Üretimin hijyenik koşullarda olmasına özen gösterme	0,163	0,046	0,67	0,081	0,425	-0,015	0,191	-0,16	0,11
Depolamanın hijyenik koşullarda olmasına özen gösterme	-0,018	0,178	0,594	0,164	0,355	0,103	-0,012	0,035	0,376
Müşterilerin süt fiyatlarının sık değiştiğini düşünmesi	-0,05	0,01	-0,049	0,931	0,092	0,075	-0,055	-0,13	0,046
Müşterilerin süt ürünleri fiyatlarının sık değiştiğini düşünmesi	0,057	0,066	-0,024	0,926	-0,11	0,037	-0,141	-0,11	-0,03
Süt ürünleri fiyatlarının dalgalanması (Normal şartlarda)	-0,108	0,226	0,073	0,609	0,063	0,271	0,176	0,149	0,052
Denetlemelerin artması gerektiği düşüncesi	-0,038	0,174	0,037	0,446	-0,12	-0,324	-0,295	0,254	-0,03
Üretimi sürdürme düşüncesi	-0,089	-0,033	0,144	0,063	0,83	-0,145	0,073	-0,08	0,155
Düzenli olarak piyasaya ürün verebilme durumu	0,337	0,072	0,214	0,04	0,67	-0,333	0,247	0,187	0,01
Herkese yetecek miktarda süt ürünü üretilmesi	0,069	0,049	0,236	-0,226	0,55	0,16	0,185	-0,16	-0,4
Süt ürünleri miktarının dalgalanması (Normal şartlarda)	-0,098	0,122	-0,038	0,127	-0,06	0,87	-0,151	0,13	-0,08
Süt miktarının dalgalanması (Normal şartlarda)	-0,105	0,113	-0,023	0,115	-0,23	0,833	-0,146	0,206	-0,13
İstenen kalitede süt bulabilme	0,06	0,038	0,095	-0,08	0,126	-0,048	0,894	0,078	-0,05
İstenen miktarda süt bulabilme	0,135	0,021	0,057	-0,069	0,205	-0,337	0,737	0,089	0,185
Kalite belgesi olan işletmelerin güvenilirliği	0,048	-0,15	-0,133	-0,113	-0,05	0,033	0,081	0,79	0,115
Kalite belgesi olan işletmelere duyulan güven	0,163	-0,175	0,078	0,034	0,004	0,209	0,069	0,75	-0
Her dönem hedeflenen miktarda süt işleme/ürün üretme	0,21	-0,111	0,052	0,088	0,038	-0,267	0,217	0,1	0,58
Ürünleri depolama imkanı	0,218	0,261	0,129	-0,168	0,437	0,116	-0,225	0,149	0,58

Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy=0,554, Bartlett's Test of Sphericity: 2041,869 (p=0,000)

Diğer paydaşlarda olduğu gibi (süt ve süt ürünleri tüketicileri ve süt üreticileri) ,süt ürünleri imalatçıları için de faktör isimlendirmesi aşamasına gelinmiştir. Süt ürünleri imalatçıları baz alınarak hazırlanan ve gıda güvencesinin boyutlarına göre planlanmış 5’li Likert Ölçekli yargılarından elde edilen faktörlerin isimlendirilmesi aşaması Çizelge 7.177’de görülmektedir. Faktör Analizinde faktör isimlendirmeleri en yüksek katsayılı faktörün ismi ile ya da faktörleri ortak temsil eden isimlerle anılabilmektedir. Buna göre ilgili değişkenlerin altında toplandığı faktörlerin isimlendirilmesi Çizelge 7.177’de detaylı bir şekilde verilmiştir.

Çizelge 7.177. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları için faktör gruplarının isimlendirmesi

Değişkenler	Faktör İsimleri
Gelirin üretimi devam ettirmek ve geçinmek için yeterliliği	Mali Sürdürülebilirlik Faktörü
Üretimden genellikle kar elde edilmesi	
Gelirin tüm masrafları karşılaması	
İstenen fiyattan süt bulabilme	
Ürünlerin satış fiyatının normal olduğunu düşünme	
Gerekli altyapı imkanlarının mevcut olması	
Hedeflenen miktarda süt ürününün satılması	
İmalat yerlerinin denetlenmesi	
Süt miktarının değişkenliği (Kriz zamanı)	Kriz Zamanında Kararlılık Faktörü
Süt ürünleri miktarının değişkenliği (Kriz zamanı)	
Süt fiyatlarının değişkenliği (Kriz zamanı)	
Süt ürünleri fiyatlarının değişkenliği (Kriz zamanı)	
Ürünlerin insan sağlığını etkileyecek maddeler içermesi	Gıda Güvenliği Faktörü
Üretilen ürünün kaliteli olduğunu düşünme	
Süt ürünlerde kimyasal madde kullanma	
Üretimin hijyenik koşullarda olmasına özen gösterme	
Depolamanın hijyenik koşullarda olmasına özen gösterme	
Müşterilerin süt fiyatlarının sık değiştiğini düşünmesi	Fiyat Oynaklığı Faktörü
Müşterilerin süt ürünleri fiyatlarının sık değiştiği düşünmesi	
Süt ürünleri fiyatlarının dalgalanması (Normal şartlarda)	
Denetlemelerin artması gerektiği düşüncesi	
Üretimi sürdürme düşüncesi	Üretimde Sürdürülebilirlik Faktörü
Düzenli olarak piyasaya ürün verebilme durumu	
Herkese yetecek miktarda süt ürünü üretilmesi	
Süt ürünleri miktarının dalgalanması (Normal şartlarda)	Miktar Değişimi Faktörü
Süt miktarının dalgalanması (Normal şartlarda)	
İstenen kalitede süt bulabilme	Hammadde Faktörü
İstenen miktarda süt bulabilme	
Kalite belgesi olan işletmelerin güvenilirliği	Kalite Belgesi Faktörü
Kalite belgesi olan işletmelere duyulan güven	
Her dönem hedeflenen miktarda süt işleme/ürün üretme	Üretim ve Depolama İmkanı Faktörü
Ürünleri depolama imkanı	

Süt ürünleri imalatçalarına yönelik Faktör Analizi sonucunda elde edilen ve isimlendirilen faktörler, çalışmanın kapsamı doğrultusunda gıda güvencesinin boyutlarına göre gruplandırılmıştır. Buna göre hangi faktörün gıda güvencesinin hangi boyutu kapsamında olduğunu Çizelge 7.178’de görmek mümkündür. Üretimi etkileyen faktörlerin üretim miktarını da etkileyeceği düşünülürse üretimde sürdürülebilirlik faktörü, üretme ve depolama imkanı faktörü ve hammadde faktörlerinin gıdanın bulunabilirliğine etki edeceği bilindiğinden, bu faktörler bulunabilirlik boyutu altında toplanmıştır. Sanayide mali sürdürülebilirliğin sağlanması ürün fiyatları üzerinde etkili olacağından ulaşılabilirliği etkileyen bu durum, ulaşılabilirlik boyutu altında verilmiştir. Yine süt ürünü üretimindeki koşulların dünya standartlarına uygunluğu ve gıda güvenliğinin önemi kullanılabilirlik boyutu altında yer almıştır. Son olarak olağan ve olağandışı zamanlardaki miktar ve fiyat değişimleri ile ilgili faktörler kararlılık boyutunu etkilediğinden, bu faktörler de kararlılık boyutu altında toplanmıştır.

Çizelge 7.178. Araştırma bölgesindeki süt ürünü imalatçılarından elde edilen gruplarının dahil olduğu gıda güvencesi boyutları

Faktör İsimleri	Gıda Güvencesi Boyutu
Üretimde Sürdürülebilirlik Faktörü	Bulunabilirlik Boyutu
Üretme ve Depolama İmkanı Faktörü	
Hammadde Faktörü	
Mali Sürdürülebilirlik Faktörü	Ulaşılabilirlik Boyutu
Gıda Güvenliği Faktörü	Kullanılabilirlik Boyutu
Kalite Belgesi Faktörü	
Kriz Zamanında Kararlılık Faktörü	Kararlılık Boyutu
Miktar Değişimi Faktörü	
Fiyat Oynaklığı Faktörü	

7.3.3.3. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından İgili Lojistik Regresyon analizi ve sonuçları

Araştırma kapsamında süt ürünleri imalatçılarından alınan yanıtlar doğrultusunda Lojistik Regresyon modeli kurulmuştur. Bu modelde bağımlı değişken imalatçıların süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanıp sağlanmadığı düşüncesi olarak belirlenmiştir. Bağımlı değişkene verilen cevabın kesikli ve iki şıklı olması nedeniyle İgili Lojistik Regresyon modeli seçilmiştir. Modelin kurulmasındaki amaç, süt sektöründe imalatçı açısından süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenlerin belirlenmesidir. Faktör Analizi sonucunda elde edilen ve gıda güvencesinin boyutlarını kapsayan 9 faktör de regresyon modeli içinde bağımsız değişken olarak kullanılmıştır. Buna göre modelde yer alan tüm değişkenler ve bu değişkenlerin özellikleri izelge 7.179'da verilmiştir.

Çizelge 7.179. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesine dair yapılan İkili Lojistik Regresyon Analizinde kullanılan değişkenler ve özellikleri

Değişkenlerin İsimleri	Değişkenlere Ait Gruplar ve Özellikleri
<i>Bağımlı Değişken</i>	
Süt Ürünlerinde Gıda Güvencesinin Sağlandığı Düşüncesi	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Evet, 2=Hayır
<i>Bağımsız Değişkenler</i>	
Mali Sürdürülebilirlik Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Kriz Zamanında Kararlılık Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Gıda Güvenliği Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Fiyat Oynaklığı Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Üretimde Sürdürülebilirlik Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Miktar Değişimi Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Hammadde Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Kalite Belgesi Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Personel Sayısı	Interval (Scale) Ölçek
İşletme Türü	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Şahıs, 2=Şirket
Üretme ve Depolama İmkani Faktörü	Aralıklı (Scale) Ölçek
Sütün Temin Edildiği Yerin İşletmeye Uzaklığı	Sıralı (Ordinal) Ölçek: 1= ≤ 10 , 2=11-50, 3=51-100, 4= $101 \geq$
Süt Tozu Kullanma Durumu	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Evet, 2=Hayır
Süt Ürünü ile İlgili Eğitim Alma Durumu	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Evet, 2=Hayır
Üretim Düzeyi Değişim Durumu	Sözde (Nominal) Ölçek: 1=Artış, 2=Sabit, 3=Azalış

Süt ürünleri imalatı yapan kişilerin süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili değişkenlerin sınıdığı modelin tamamının anlamlı olup olmadığını belirlemek amacıyla Hosmer&Lemeshow testinden yararlanılmıştır (Çizelge 7.180). Modelin anlamlı olması için sigma değerinin normalin tersine 0,05'den büyük bir değer olması beklenmektedir. Buna göre üreticiler açısından sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi ile ilgili kurulan İkili Lojistik Regresyon modeli bütünüyle anlamlı ve geçerli bir modeldir.

Çizelge 7.180. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine yapılan İkili Lojistik Regresyon modelin Hosmer & Lemeshow testi sonuçları

Khi-Kare	dF	Sig.
4,060	8	0,852

Çizelge 7.181’de ise imalatçılar açısından süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerine etkili olan değişkenleri içeren İkili Lojistik Regresyon modeline ait sonuçlar verilmiştir. Cox & Snell R^2 katsayısında göre modelde bulunan değişkenler modelin % 43,2’ünü, Nagalkerke R^2 katsayısına göre ise modelde bulunan değişkenler modelin % 63,5’ini açıklamaktadır. Verilen R^2 değerleri yatay kesit verilerden oluşan bu tip modelleri için oldukça yeterli görülmektedir.

Modelde kriz zamanında kararlılık faktörü, üretimde sürdürülebilirlik faktörü, hammadde faktörü, kalite belgesi faktörü, üretim düzeyi değişim durumu adı altındaki değişkenler imalatçı açısından süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olmayan bağımsız değişkenler olarak belirlenmiştir.

Araştırma bölgesindeki imalatçılar açısından süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan bağımsız değişkenler ise mali sürdürülebilirlik faktörü, gıda güvenliği faktörü, fiyat oynaklığı faktörü, miktar değişimi faktörü, üretme ve depolama imkanı faktörü, sütün temin edildiği yerin işletmeye uzaklığı, süt tozu kullanma durumu, personel sayısı, işletme türü, süt ürünü ile ilgili eğitim alma durumu olarak belirlenmiştir.

İşletmelerin mali sürdürülebilirliklerinin artması, süt ürünü imalatçılarının süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını arttırmaktadır. Mali sürdürülebilirlik faktörü; gelirin üretimi devam ettirmek ve geçinmek için yeterliliği, üretimden genellikle kar elde edilmesi, gelirin tüm masrafları karşılaması, istenen fiyattan süt bulabilme, ürünlerin satış fiyatının normal olduğunu düşünme, gerekli altyapı imkanlarının mevcut olması, hedeflenen miktarda süt ürününün satılması, imalat yerlerinin denetlenmesi değişkenlerinin bileşiminden meydana gelmektedir. Buna göre belirtilen koşullarda yapılacak iyileştirmeler süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasına katkı sağlayacak nitelikte görülmektedir.

Gıda güvenliğinin artması, süt ürünü imalatçılarının süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını arttırmaktadır. Gıda güvenliği faktörü; ürünlerin insan sağlığını etkileyecek maddeler içermesi, üretilen ürünün kaliteli olduğunu düşünme, süt ürünlerinde kimyasal madde kullanma durumu, üretimin hijyenik koşullarda olmasına özen gösterme, depolamanın hijyenik koşullarda olmasına özen gösterme, değişkenlerinden oluşmaktadır. Gıda güvenliği faktörünü oluşturan değişkenlere ait konular olumlu yönde geliştirildikçe sütte gıda güvencesinin sağlanması olasılığı artmaktadır.

Fiyat oynaklığının artması, süt ürünü imalatçılarının süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını azaltmaktadır. Fiyat oynaklığı faktörü; müşterilerin süt fiyatlarının sık değiştiğini düşünmesi, müşterilerin süt ürünleri fiyatlarının sık değiştiğini düşünmesi, süt ürünleri fiyatlarının dalgalanması, denetlemelerin artması gerektiği düşüncesi değişkenlerinin birleşiminden meydana gelmiştir. Fiyat oynaklığını ortadan kaldırmaya yönelik çabalar süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması üzerinde olumlu etkilere neden olacaktır.

Miktar değişiminin artması, süt ürünü imalatçılarının süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını arttırmaktadır. Miktar değişimi faktörü normal şartlar altında süt ürünleri miktarının dalgalanması ve normal şartlar altında süt miktarının dalgalanması yargılarından meydana gelmektedir. Buradaki miktar değişiminin artış yönlü algılandığı düşünülmektedir.

Üretme ve depolama imkanının artması, süt ürünü imalatçılarının süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığını arttırmaktadır. Üretme ve depolama imkanı faktörü; her dönem hedeflenen miktarda süt işleme/ürün üretme ve ürünleri depolama imkanı değişkenlerinden meydana gelmektedir. Üretim ve depolama imkanlarının iyileştirilmesi süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasını kolaylaştırmaktadır.

Personel sayısı değişkeni % 1 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti pozitifdir. Değişkene ait Wald değeri $9,189 > 2$ 'dir. Personel sayısı bir kişi arttırıldığında, imalatçıların süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 1,120 kat artış eğilimi göstermektedir. İşletmelerdeki personel sayısının artması süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasını destekleyici yönde bir gelişme olacaktır.

İşletme türü değişkeni % 5 düzeyinde anlamlı bulunmuş, fakat katsayı işareti negatiftir. Değişkene ait Wald değeri $4,692 > 2$ 'dir. İşletme türü şahıstan şirkete doğru gittikçe, imalatçıların süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı 18,76 kat azalış eğilimi göstermektedir. Araştırma bölgesindeki işletmelerin çoğunluğunun şirketleşmeye karşı olduğu sonucuna varmak mümkündür.

Sütün temin edildiği yerin işletmeye uzaklığı değişkeni % 5 düzeyinde anlamlı bulunmuştur, fakat katsayı işareti negatiftir. Değişkene ait Wald değeri $4,032 > 2$ 'dir. Sütün temin edildiği yerin işletmeye olan uzaklığının bir birim artması sonucunda, imalatçıların süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşünceinin olasılığı 5,26 kat azalış eğilimi göstermektedir. Sütün olabildiğince yakın bir mesafeden temin edilebilmesinin, süt ürünlerinde gıda güvenliğinin sağlanması üzerinde olumlu etkide bulunacağı düşünölmektedir.

Süt tozu kullanma durumu değişkeni % 1 düzeyinde anlamlı bulunmuş ve katsayı işareti pozitiftir. Değişkene ait Wald değeri $9,363 > 2$ 'dir. Süt tozu kullanma durumu arttıka, imalatçıların süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşünceinin olasılığı 557,864 kat artış gibi önemli bir göstermektedir. Süt tozunun depolanabilir ve dayanıklı olmasının yanı sıra, süttten daha uygun fiyatlara satılıyor olmasının imalatçı açısından bu sonucu doğurduğu düşünölmektedir.

Çizelge 7.181. Araştırma bölgesindeki imalatçılar açısından süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenler

	B	S.E.	Wald	df	Sig.	Odds Oranı
Katsayı	-1,044	2,617	0,159	1	0,690	0,352
Mali Sürdürülebilirlik Faktörü	1,900	0,785	5,859	1	0,015**	0,149
Kriz Zamanında Kararlılık Faktörü	-0,976	0,644	2,292	1	0,130	2,653
Gıda Güvenliği Faktörü	1,370	0,643	4,542	1	0,033**	0,254
Fiyat Oynaklığı Faktörü	-1,011	0,610	2,750	1	0,097*	2,758
Üretimde Sürdürülebilirlik Faktörü	-0,303	0,427	0,504	1	0,478	1,354
Miktar Değişimi Faktörü	1,413	0,731	3,736	1	0,053*	0,243
Hammadde Faktörü	-0,267	0,486	0,302	1	0,582	1,307
Kalite Belgesi Faktörü	0,219	0,435	0,253	1	0,615	0,804
Üretme ve Depolama İmkânı Faktörü	1,027	0,614	2,800	1	0,094*	0,358
Personel Sayısı	0,144	0,037	9,189	1	0,002***	1,120
İşletme Türü	-2,945	1,360	4,692	1	0,030**	0,053
Sütün Temin Edildiği Yerin İşletmeye Uzaklığı	-1,661	0,827	4,032	1	0,045**	0,190
Süt Tozu Kullanma Durumu	6,324	2,067	9,363	1	0,002***	557,864
Süt Ürünü ile İlgili Eğitim Alma Durumu	2,088	1,228	2,888	1	0,089*	8,065
Üretim Düzeyi Değişim Durumu	-0,543	0,677	0,643	1	0,423	0,581

*% 10 düzeyinde anlamlı, **% 5 düzeyinde anlamlı, *** %1 düzeyinde anlamlı
Cox&Snell R²=0,432, Nagelkerke R²=0,635, X²=39,589 (p=0,001)

8. SONUÇ ve ÖNERİLER

8.1. Türkiye ile İlgili Sonuç ve Öneriler

Dünyada önemi giderek artan gıda güvencesi ile ilgili Türkiye’de net politikalar bulunmamaktadır. Gıda güvencesi kapsamına alınabilecek politikalar tarım politikaları olarak görülmektedir. Her nasılsa, belirlenen tarım politikaları da gıda güvencesinin sağlanması açısından yetersiz kalmaktadır. Gelişmiş ülkelerin aksine tarım politikaları Türkiye’de daha çok bitkisel üretim odaklıdır. Bu nedenle hayvansal üretimdeki politika uygulamaları daha da yetersiz kalmaktadır.

Türkiye süt üretiminde dünya sıralamasında ilk on ülke içinde yer almasına rağmen, içme sütü tüketiminde birçok gelişmiş ülkenin gerisinde kalmaktadır. Ayrıca üretim miktarı açısından dünyada önemli bir yeri olan Türkiye’de önemli altyapı ve işleyiş sorunları bulunmaktadır. Türkiye’de süt sektörüne yönelik sorunları üretim açısından ve pazarlama açısından ikiye ayırmak mümkündür. Üretimde karşılaşılan temel sorunlar; süt üretim politikasının yetersizliği, plansız üretim, standardizasyonun olmaması, kalite ve hijyen koşullarının sağlanamaması, süt/yem paritesinin düşük olması, küçük ölçekli işletmeler, işletmelerdeki sağlıksız sağım ve barınma ortamları, desteklemelerin yetersizliği, taraflı ve niteliksiz denetimler, yaptırımların yetersizliği, merdiven altı üretim, örgütlenmenin etkin olmayışı olarak sıralanabilmektedir.

Pazarlama açısından da yine süt pazarlama politikalarının yetersizliği, soğuk zincirde karşılaşılan problemler, sütün depolandığı ve taşındığı kapların hijyen ve temizliğinin yetersizliği, süt fiyatının istikrarsızlığı, üreticinin eline geçen fiyatın düşüklüğüne karşın tüketicinin ödediği fiyatın yüksek olması, sektörü yakından ilgilendiren Kamu İktisadi Teşebbüslerinin özelleştirmesi sonucu üreticinin piyasa vicdanına terk edilmesi, kartelleşmiş süt firmaları ve piyasa fiyatının firmalar tarafından belirlenmesi olarak sayılabilmektedir.

Türkiye’de 2012-2014 yılları arasındaki süt üretim değeri ortalaması, tarımsal üretim değeri içinde % 13,3, hayvansal üretim değeri içinde yaklaşık % 40,7 gibi önemli bir paya sahiptir. Buna rağmen AB, ABD gibi gelişmiş ülkelerdeki gibi belirgin ve kararlı bir süt politikası bulunmamakta, üretici çoğunlukla piyasanın insafına bırakılmaktadır. Belirlenen politikaların ihracatı teşvik etmekten çok ithalatı arttırıcı yönde olduğu düşünülmektedir. Gelişmiş tüm ülkelerde iç pazarı korumaya yönelik ithalat engelleri ve ihracat teşvikleri gözlemlenirken, Türkiye’deki uygulamaların bunun tersi yönde hareket ettiği görülmektedir.

Süt Endüstrisi Kurumu, Et Balık Kurumu ve Yemsan'ın özelleştirme politikaları sonucu Kamu İktisadi Teşebbüsü olmaktan çıkarılmalarının etkileri bugün hala hissedilmektedir. Serbest piyasa ekonomisi adı altında piyasada korunmasız kalan küçük çiftçilerin en önemli sorunlarından biri de piyasayı düzenleyen bir yapının olmayışını fırsat bilen büyük süt firmaları olarak görülmektedir. Sütün çabuk bozulabilir yapısı nedeni ile uzun süre bekletilemeyeceğini ve üreticilerin depolama imkanı olmadığını bilen firmalar, belirledikleri düşük fiyatlardan üreticilerin sütlerini satın almaktadır. Bunun kaçınılmaz bir sonucu ise giderek artan ithal yem fiyatları nedeniyle maliyetinin altında üretim yapılmasıdır. Bu durum üretimin ekonomik anlamda sürdürülemez hale gelmesine neden olmakta ve süt sektöründe güvencenin sağlanmasını tehdit etmektedir.

Ayrıca süt, sanayi açısından da önemli bir hammadde olduğundan süt ile ilgili fiziksel ve ekonomik sorunlar sanayiye doğrudan yansımaktadır. Kaliteli, hijyenik ve ekonomik hammadde bulma sıkıntısı süt sanayinde de üretimin önünde duran önemli engellerden biridir.

Gelişmiş ülkelerde hayvansal ürün ağırlıklı beslenme düzenlerine rastlanırken, Türkiye'de tahıl tüketiminin oldukça yaygın, et ve süt gibi hayvansal protein kaynağı olan gıdaların tüketimlerinin ise düşük olduğu görülmektedir. Buradan yola çıkılarak hayvansal protein tüketimi beslenme açısından bir gelişmişlik göstergesi olarak kabul edilebilir. Türkiye'deki bu durum; süt ve süt ürünleri tüketimindeki yetersizlikler tüketim bilincinin oluşmaması, sağlıklı yaşama değer verilmemesi, hayvansal protein kaynaklı besinlerin fiyatlarının yüksek olması gibi birçok önlenemez nedenden kaynaklanmaktadır.

Üreticinin eline geçen fiyatların düşüklüğünden yola çıkarak, tüketicinin uygun fiyat ile süt tüketebildiği düşünülmemelidir. Her nasılsa, tüketici de süt ve süt ürünleri satın aldığı zaman yüksek fiyatlar ödemektedir. Bu durum, beslenme düzeninde önemli bir yeri olan süt ve süt ürünlerine, ekonomik olarak ulaşılabilirliğin sağlanması önünde duran büyük bir engel teşkil etmektedir. Bunun sebebi ise üretici ile tüketici arasındaki pazarlama zincirinde aracı firmaların kar marjının oldukça yüksek tutulmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'de önemli ve büyük bir paya sahip olan süt sektöründe, piyasayı düzenleyici bir yapının olmaması nedeniyle üreticiyi, tüketiciyi ve küçük sanayiciyi mağdur eden bir tablo ortaya çıkmaktadır.

Sütün halk sağlığını ve hayvancılık sektörünü doğrudan etkileyen bir ürün olduğu düşünülürse süt sektöründeki sorunların ivedilikle çözüme kavuşturulması gerekliliği görülmektedir.

Süt sektöründe çözüm bekleyen sorunların en başında süt sektörüne yönelik spesifik politikaların eksikliği ve olan politikaların kağıt üzerinde kalması sorunu gelmektedir. AB’de olduğu gibi üretimi planlayıcı ve yönlendirici, yerli üreticiyi koruyan ve sanayiciyi destekleyen, tüketimi özendirici istikrarlı politikaların belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir. Süt sektörüne yönelik milli politikalar belirlenmeli ve halka duyurulmalıdır. Politikaların belirlenme sürecinde ise süt sektörlerinin önemli paydaşları, araştırma enstitüleri ve üniversiteler gibi kurumlardan kişilerin görüşlerine başvurulmalıdır.

Süt üreticilerinin üretimi sürdürülebilmelerinin önünde duran en büyük engel olan yüksek yem fiyatlarının düşürülmesi, yerli yem üretimi ile mümkün olacaktır. Bu nedenle gerekli altyapı ve AR-GE çalışmalarına önem verilerek yatırımlar yapılmalı, yüksek verimli yerli yem üretimi teşvik edilmeli ve yem hammaddesi ithalatına son verilmedir. Yem bitkilerine verilen teşviklerin artırılması ve cazip hale getirilmesi yolu ile yem bitkileri üretiminde de artış sağlanmalıdır. Ayrıca mevcut meraların iyileştirilmesi yolu ile hayvanlara otlak alanlar sağlanması için gerekli tedbirler alınmalıdır. Bir başka önemli sorun ise üretim ortamında ve üretim sırasında hijyen koşullarının sağlanamıyor olmasıdır. Süt üreticileri, denetimlerin yanı sıra üniversiteler ve Tarım Bakanlığı iş birliği ile hazırlanacak zorunlu hijyen eğitimlerine tabi tutulmalıdır. Pazarlama konusunda en önemli sorun olan çok sayıda küçük üreticinin az sayıda büyük firmanın tekelinden kurtarılması ise ancak örgütlenme ile mümkün olacaktır. Sütün üretiminden, işlenip paketlenmesi ve pazarlanmasına kadar ki tüm süreci yürütebilecek, etkin kooperatifler kurulmalıdır. Türkiye’de örgütlenme bilincinin düşük olması ve kurulan kooperatiflerin başarısız örnekler sergilemesi, üreticilerin örgütlenmekten vazgeçmesine neden olmaktadır. Bu nedenle örgütlenme bilinci artırılmalı ve Tire Süt Kooperatifi gibi oldukça başarılı bir şekilde hayat geçirilmiş örnekler köy köy gezerek anlatılmalıdır.

Türkiye’de yüksek süt üretimine karşın gerçekleşen düşük süt tüketimi problemi toplumun sağlıklı gelişimi açısından önemli bir risk olarak görülmektedir. Bu nedenle Türkiye’de süt tüketimini arttırıcı önlemler alınmalıdır. Yüksek süt fiyatları nedeni ile tüketimin daha da düşmesi kaçınılmazdır. Süt ile ilgili yürütülen kampanyaların arttırılmasının yanı sıra tüketici fiyatında makul bir üst limit belirlenmesi, Katma Değer Vergisi (KDV) indirimi gibi yollara gidilmelidir.

8.2. Araştırma Bölgesi ile İlgili Sonuç ve Öneriler

Bu bölümde, araştırma bölgesinden elde edilen sonuçlar ve sunulan öneriler paydaşlar açısından ayrı ayrı verilmiş ve en son kısımda bütün olarak ele alınıp genel bir değerlendirme yapılmıştır.

8.2.1. Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünleri tüketicileri açısından sonuç

Araştırma kapsamına alınan süt ve süt ürünleri tüketicileri ortalama otuzlu yaşlardadır. Süt ve süt ürünü tüketicilerinin üçte birinden fazlasının VKİ'ye bakıldığında şişman grubuna girdiği görülmektedir. Denekler ortalama dört kişilik ailelerde yaşamaktadır. Araştırma kapsamına giren deneklerin üçte biri kadın, geri kalan ise erkektir. Araştırma bölgesindeki deneklerin eğitim seviyeleri ortalama olarak lise mezunu seviyesinde ve beklenenden yüksektir. Deneklerin % 80'den fazlasının sosyal güvencesi bulunmaktadır. Aylık gelirlerine bakıldığında ise yaklaşık yarısının 1500 TL ve altında bir gelire sahip olduğu görülmektedir. Deneklerin yaklaşık % 40'ının ise hane başına gıda harcamasının 500 TL ve altında olduğu tespit edilmiştir. Tüketicilerin % 85 gibi önemli bir kısmı sadece inek sütü tüketmekte; koyun, keçi, manda sütü içmemektedir. Tüketiciler çoğunlukla işlem görmüş (UHT veya pastörize) süt tercih etmektedir. Sütü satın aldıkları yerler ise ağırlıklı olarak süt üreticilerinin kendisi ve marketler olarak belirlenmiştir. Tüketicilerin tamamına yakını süt ürünü tükettiklerini belirtmiştir. En fazla tüketilen süt ürünü kombinasyonu ise peynir, yoğurt ve tereyağı olarak görülmüştür. Araştırma bölgesindeki kişi başına süt tüketimi ve yoğurt tüketimi, Türkiye ortalamasının yaklaşık olarak iki katı kadardır. Araştırma bölgesindeki kişi başına peynir tüketimi Türkiye ortalamasının bir buçuk katı, tereyağı tüketimi ise yaklaşık üç katı olarak hesaplanmıştır. Araştırma bölgesindeki tüketicilerin süt ve süt ürünleri harcamasının toplam gıda harcamasına oranı % 23 olarak belirlenmiştir.

Araştırma bölgesindeki süt ve süt ürünü tüketicilerinin gıda güvencesi kavramı ile ilgili bilinç düzeyleri ölçülmüştür. Buna göre tüketicilerin yarısından fazlası gıda güvencesi kavramını duyduğunu belirtirken, diğerleri bu kavramı hiç duymadıklarını ifade etmiştir. Tüketicilerin yaklaşık % 30'u gıda güvencesi kavramını bildiğini beyan etmiş, bunların yalnızca % 12'si gıda güvencesinin tanımını yapabilmıştır. Tüketicilere gıda güvenliği kavramı da sorulmuş ve üçte birinin bu kavramı duyduğu görülmüştür. Gıda güvenliği kavramını bildiğini belirten tüketicilerin yalnızca üçte biri doğru tanımlı yapabilmıştır.

Araştırma bölgesindeki tüketicilerden süt ve süt ürünleri açısından gıda güvencesinin ana boyutlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Bu bağlamda tüketiciler süt ve süt ürünlerinde bulunabilirlik ve erişilebilirlik boyutlarının sağlandığını düşünürken, kullanılabilirlik boyutunun sağlandığı konusunda nötr kalmış ve istikrar boyutunun sağlandığı düşüncesine ise katılmamışlardır. Yine süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması açısından sunulan bazı değişkenler hakkında kendilerini güvende hissedip hissetmedikleri ölçülmüştür. Tüketicilerin özellikle süt ve süt ürünlerin kalite ve hijyeni konusunda kendilerini güvende hissetmedikleri görülmüştür. Araştırma bölgesindeki tüketiciler süt ürünleri fiyatlarını pahalı bulmaktadır. Yüksek fiyatların sebebini ise çoğunlukla birkaç büyük firma ve aracılar olarak görmektedirler.

Araştırma bölgesinde, tüketiciler açısından süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanıp sağlanmadığı düşüncesi sorgulanmıştır. Buna göre araştırma bölgesindeki tüketicilerin üçte ikisi süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmadığını düşündüklerini belirtmişlerdir. Araştırma kapsamında süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanması üzerinde etkili olan değişkenler de araştırılmıştır. Buna göre kurulan İkili Lojistik Regresyon modelinden yola çıkarak süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin artması üzerinde etkili bulunan değişkenler; kişi başına miktar faktörü, toplam miktar faktörü, hijyen faktörü, gelecek endişesi faktörü, yaş, boy, süt ürünleri fiyatı, hane aylık süt harcaması, AB süt hijyeni çalışmalarından haberdar olma durumu olarak belirlenmiştir. Araştırma sonuçlarına göre süt miktarının, sütün hijyen ve kalitesinin ve tüketici bilincinin artması, süt ve süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmasına pozitif yönde etki edecektir. Ayrıca tüketiciler, geleceğe yönelik endişesi taşımamanın süt ve süt ürünlerinde güvencenin sağlanması için eyleme geçirici bir unsur olduğunu belirtmişlerdir.

8.2.2. Araştırma bölgesindeki süt üreticileri açısından sonuç

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin demografik özelliklerine bakıldığında ortalama kırklı yaşlarda, ortaokul seviyesinde eğitim almış ve tecrübeli üreticiler olduğu görülmektedir. Hane halkında bulunan birey sayısı ortalaması 5 olarak tespit edilmiştir. Süt üreticilerinin % 90'dan fazlasının sosyal güvencesi bulunmaktadır. Üreticilerin % 38,5'i kayıt tutmaktadır ve yaklaşık % 44'ünün çiftlik dışı geliri bulunmaktadır. Yine süt üreticilerinin % 60'dan fazlasının aylık kazancı 2000 TL ve altında görülmektedir. Üreticilerin yaklaşık % 30'u yetiştiricilik alanı ile ilgili bir eğitime katılmıştır ve bu eğitimler kurs ve seminer mahiyetindedir. Araştırma bölgesindeki üreticilerin yaklaşık % 75'i büyükbaş hayvan, % 15'i küçükbaş hayvan, %10'u ise karma yetiştiricilik yapmaktadır. Süt üreticilerine sahip oldukları hayvan sayıları sabit kalmak koşulu ile üretim koşulları ekonomik ve fiziksel olarak iyileştirildiğinde süt üretim miktarlarının ne kadar artacağı sorulmuştur. Verilen cevaplar doğrultusunda inek sütü ortalamasının yaklaşık iki kat, koyun sütü ortalamasının bir buçuk kat, keçi ortalamasının ise iki kat artış göstereceği belirtilmiştir. Manda sütünün ise % 20 artış göstereceği ifade edilmiştir. Buna göre süt üreticileri tüm hayvanlarda yüzde yüz randımanlı üretim yapamamaktadır. Araştırma bölgesindeki işletme başına düşen inek sayısı Türkiye ortalamasının üzerindedir. Yine araştırma bölgesinde inek sütü veriminin Türkiye ortalamasından yüksek olduğu tespit edilmiştir. Yine yaklaşık % 88,5'inin hayvanlarını otlatabilecekleri mera imkanı olduğu saptanmıştır. Bunun yanı sıra üreticilerin % 86,5'i yem bitkisi de üretmektedir. Üreticilerin neredeyse tamamına yakını, ürettikleri sütü kendi şartları ile depolama imkanı bulamamaktadır. Süt üreticilerinin % 70'den fazlası sütü imalatçılara sattıklarını beyan etmiştir. Sütün üreticiden imalatçıya ulaşmasını ise büyük ölçüde süt toplayıcıları sağlamaktadır. Sütün işletmeden işlem göreceği yere nakli için büyük oranda güğüm kullanıldığı belirlenmiştir. Yine üreticilerin %60'dan fazlası sattıkları sütün parasını haftalar sonra temin edebilmektedir. Süt üreticilerinin yaklaşık % 30'una göre son yıllarda toplam süt üretimlerinde azalış, % 40'ına göre ise artış olmuştur. Süt üreticilerinin % 80'den fazlası ise son yıllarda hayvan başına üretim masraflarında artış olduğunu düşünmektedir. Son yıllarda süt üreticilerinin yarısından fazlası hayvanlarını satmak ya da kesime göndermek zorunda kaldıklarını belirtmiştir. Bunun başlıca sebebini ise hayvan hastalıkları ve üretimden elde edilen gelirin masrafları karşılayamaması sonucu doğan nakit ihtiyacı olarak beyan etmişlerdir. Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin % 85'den fazlası yapılan süt tozu ithalatlarından olumsuz etkilendiğini belirtmiştir.

Süt üreticilerinin % 84'ten fazlası desteklemelerden yararlanmaktadır ve yarısından fazlası destekleme miktarlarının yetersiz olduğunu düşünmektedir. Yine süt üreticilerinin yaklaşık % 60'ının kooperatif ortağı olmadığı belirlenmiştir. Kooperatiflere ortak olan üreticilerin ise yaklaşık % 20'si kooperatiflerden memnun değildir. Süt üreticilerinin kooperatiflerden memnuniyetsiz olmalarının en büyük sebebi ise faiz oranlarının ve girdi fiyatlarının piyasadan yüksek olması olarak belirlenmiştir. Süt üreticilerinin dörtte üçünün tarımsal bir birliğe üye olduğu belirlenmiştir. Yine birlik üyesi olan üreticilerin yaklaşık % 20'sinin birliklerden memnun olmadığı durumlar söz konusudur. Süt üreticileri memnuniyetsizliklerinin büyük bir kısmının birliklerin ilgisizliğinden kaynaklandığını belirtmiştir. Araştırma bölgesindeki üreticilerin kooperatif ve birliklerden ortak beklentileri önem sıralarına göre şöyle sıralanmaktadır; dürüstlük ve güvenilirlik beklentisi, piyasadan daha uygun girdi sağlama beklentisi, işletme ölçeği ne olursa olsun ortakların eşit tutulması beklentisi, örgütlerin üreticileri eğitmesi ve bilinçlendirmesi beklentisi, satış, depolama, paketleme ve hizmet beklentisi.

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin gıda güvencesi kavramı ile ilgili bilinç düzeyleri ölçülmüştür. Buna göre üreticilerin % 36,5'i gıda güvencesi kavramını duyduğunu belirtirken, diğerleri bu kavramı hiç duymadıklarını ifade etmiştir. Üreticilerin yaklaşık % 12'si gıda güvencesi kavramını bildiğini beyan etmiş, bunların hiçbirini tanıyı yapamamıştır. Üreticilere gıda güvenliği kavramı da sorulmuş ve yaklaşık % 40'ının bu kavramı duyduğu görülmüştür. Üreticilerin yaklaşık % 17'si gıda güvenliğini tanımlayabileceğini belirtmiş fakat kavramı bildiğini söyleyen üreticilerin ancak dörtte biri tanımlayabilmiştir.

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerin üretim ile ilgili konularda kendilerini güvende hissetme düzeyleri ölçülmüştür. Buna göre süt üreticileri süt satış fiyatı, süt üretim masrafları ve piyasadaki genel girdi fiyatları konusunda kendini güvende hissetmemekte, üretebildikleri ve satabildikleri süt miktarı, süt üretiminden elde ettikleri konusunda nötr, ürettikleri sütün kalitesi ve hijyeni konusunda ise kendilerini güvende hissetmektedirler.

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin yaklaşık % 15'i sütte gıda güvencesinin sağlanmadığını düşünürken, geri kalan süt üreticileri sütte güvencenin sağlandığını düşünmektedir. Süt üreticisi açısından gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili değişkenler de belirlenmiştir. Buna göre araştırma bölgesindeki süt üreticilerine göre sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili değişkenler; üretim koşulları faktörü, sürdürülebilir pazarlama faktörü, denetleme faktörü, bulunabilirlik faktörü, masraf faktörü, il değişkeni, süt üreticiliği tecrübesi, işletmede üretilen yemin oranı, üreticinin kayıt tutma durumu ve üreticilerin çiftlik dışı geliri olma durumudur. Bu değişkenlerden denetleme faktörü, il değişkeni, masraf faktörü ve çiftlik dışı geliri olma durumu değişkenleri negatif katsayılıdır. Buna göre bu değişkenler arttığında, sütte gıda güvencesinin sağlanması ihtimali azalmaktadır. Buradan yola çıkarak masraf ve çiftlik dışı gelirin artmasının üretim kararını olumsuz etkilediği, denetimlerin sık fakat tarafsız ve nitelikli yapılmadığı ve bu şekilde yapılması gerektiği, iki il arasında sütte gıda güvencesi sağlanması düşüncesinin fark gösterdiği anlaşılmaktadır. Pozitif katsayılı değişkenlerde sağlanacak bir birim artış ile sütte gıda güvencesinin sağlanması düşüncesinin artması beklenmektedir.

8.2.3. Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları açısından sonuç

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıları ortalama kırklı yaşlarda, on sene eğitim görmüş ve sektörde on yıldan fazla deneyimli oldukları görülmüştür. Süt ürünleri imalatçılarının yarısından fazlası süt ürünü imalatı ile ilişkili bir eğitim almıştır. Bu eğitimler genellikle bağımsız kurs ve seminerlerden oluşmaktadır. Araştırma bölgesindeki imalathanelerin ortalama kapasite kullanım oranı % 50'den fazla olarak belirlenmiştir. Araştırma bölgesindeki imalathanelerin yaklaşık % 85'i mikro ve küçük ölçekli işletme sınıfına dahil edilmektedir. Araştırma bölgesindeki imalathanelerde yoğurt, peynir, tereyağı, peynir, lor, krema, kefir, ayran, hoşmerim, peynir helvası, dondurma üretilmektedir. İşletmelerin yarısı şahıs işletmesi, yarısı şirket olarak belirlenmiştir. İşletmelerin yaklaşık % 97'sinin mülk sahibi olduğu, yalnızca % 3'ünün kiracı konumunda olduğu belirlenmiştir. İmalathanelerin % 85'inden fazlasında soğuk hava deposu bulunmaktadır.

Yine imalathanelerin yaklaşık % 55'inde laboratuvar, süt toplama merkezi ve kalite belgesi bulunmaktadır. Süt ürünü imalathanelerinin yarısı gıda veya ziraat mühendisi çalıştırmakta iken diğer yarısı ihtiyaç duymadığını söylemiştir. Sütün imalathanelere çoğunlukla kim tarafından nakledildiğine bakıldığında genellikle imalathanelerin kendilerinin nakil yaptığı belirtilmiştir. Nakil aracı olarak süt tankı ve gğmler yaygın olarak kullanılmaktadır. Üreticiler nakil aracı olarak gğm yaygın kullanmalarının sebeplerini ise sütün gideceğin mesafenin uzak olmaması ve güğüm ile taşımanın diğer yöntemlere göre daha düşük maliyetli olması şeklinde belirtmişlerdir.

Süt rnleri imalatçılarının % 90'dan fazlası sütün temel kontrollerini yaptıklarını belirtmişlerdir. Süt rnleri imalatçılarının % 13' süt tozu kullandığını belirtmiş ve bunun nedenini yeterli miktarda süt bulamama olarak göstermiştir. Süt rnleri imalatçılarına göre belirledikleri satış fiyatları büyük oranda maliyetlerini karşılamaktadır. İmalatçıların yaklaşık dörtte birine göre imalathanelerinde çözüm bekleyen sorunlar mevcuttur ve bunlardan en önemlileri altyapı eksikliği ve kalifiye personel sorunudur.

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların gıda güvencesi kavramı ile ilgili bilinç düzeyleri ölçülmüştür. Buna göre imalatçıların yaklaşık % 45'i gıda güvencesi kavramını duyduğunu belirtirken, diğerleri bu kavramı hiç duymadıklarını ifade etmiştir. İmalatçıların yaklaşık % 10'u gıda güvencesi kavramını bildiğini beyan etmiş, bunların hiçbiri tanımını yapamamıştır. Üreticilere gıda güvenliği kavramı da sorulmuş, yaklaşık % 80'inin bu kavramı duyduğu görülmüştür. Üreticilerin yaklaşık % 40'ı gıda güvenliğini tanımlayabileceğini belirtmiş fakat kavramı bildiğini söyleyen üreticilerin yaklaşık dörtte biri tanımlayabilmiştir. Yine süt ürünleri imalatçılarından Gıda Mevzuatını duyanların oranı % 22, AB süt hijyeni çalışmalarını duyanların oranı % 33 gibi düşük bir seviyededir.

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların imalat ile ilgili konularda kendilerini güvende hissetme durumları araştırılmıştır. Buna göre imalatçılar süt ürünleri kalitesi ve hijyeni konusunda kendilerini kesinlikle güvende hissetmekte, satabildiği süt ürünü miktarı, süt hijyeni, süt kalitesi konularında kendilerini güvende hissetmekte, süt alış fiyatları, süt ürünleri satış fiyatları, süt miktarı, üretimden elde ettikleri gelir konusunda ne güvende hissetmekte ne hissetmemekte, üretim masrafları ve genel hammadde fiyatları konusunda ise kendilerini güvende hissetmemektedir.

Araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçıların temel sorunlarının önem dereceleri tespit edilmiştir. Buna göre en önemli problemler süt dışındaki girdi fiyatlarının yüksek olması ve süt ürünü imal eden yerlerin örgütlenmemiş olması olarak belirlenmiştir.

Araştırma bölgesindeki süt üreticilerinin dörtte biri süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanmadığını düşünürken, geri kalan süt ürünleri imalatçıları süt ürünlerinde güvencenin sağlandığını düşünmektedir. Süt ürünleri imalatçısı açısından gıda güvencesinin sağlanması düşüncesi üzerinde etkili olan değişkenler de belirlenmiştir. Buna göre araştırma bölgesindeki süt ürünleri imalatçılarına göre süt ürünlerinde gıda güvencesi üzerinde etkili değişkenler; mali sürdürülebilirlik faktörü, gıda güvenliği faktörü, fiyat oynaklığı faktörü, miktar değişimi faktörü, üretme ve depolama imkanı faktörü, personel sayısı, işletme türü, sütün temin edildiği yerin işletmeye uzaklığı, süt tozu kullanma durumu ve süt ürünü ile ilgili eğitim alma durumu olarak belirlenmiştir. Fiyat oynaklığı faktörü, işletme türü ve sütün temin edildiği yerin işletmeye uzaklığı değişkenlerinin katsayıları negatif, bunların dışında kalan değişkenlerin katsayıları ise pozitifdir. Fiyat oynaklığının ve sütün temin edildiği yerin işletmeye uzaklığının artması, şirket türünün şahıstan firmaya doğru gitmesi süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlandığı düşüncesinde azalmaya neden olurken, diğer tüm değişkenlerde sağlanacak artış ile imalatçı açısından süt ürünlerinde gıda güvencesinin sağlanacağı düşüncesinin olasılığı artacaktır.

8.2.4. Araştırma Bölgesindeki Tüm Paydaşlar Açısından Sonuç ve Öneriler

Araştırma alanı olan TR22 Güney Marmara Bölgesi süt üretiminde ülkede önde gelen bir bölge olmasına rağmen tüm paydaşlar süt sektöründe gıda güvencesinin sağlandığı fikrine katılmamaktadır.

Araştırma bölgesinden elde edilen sonuçlara genel olarak bakıldığında süt ve süt ürünleri tüketicilerinin çoğunluğu süt sektöründe gıda güvencesinin sağlanmadığı düşüncesini taşıırken, üretim tarafında olan süt üreticileri ve süt ürünleri imalatçıları süt sektöründe gıda güvencesinin sağlandığı fikrini öne sürmektedir. Nihai aşamada üretimdeki olumsuzluklardan etkilenen tüketiciler, üretici ve imalatçılar ile aynı fikirde olmamaktadır. Tüketicilerden elde edilen bu sonuç süt üreticisi ve süt ürünleri imalatçılarının düşüncesinin aksine süt sektöründe çoğunlukla tüketiciye yansıyan önemli sorunlar olduğunu göstermektedir.

Süt sektöründe gıda güvencesinin sağlandığını öne süren süt üreticileri ve süt ürünleri imalatçıları, kendi görüşleriyle çelişen bazı problemlere de sahiptirler. Süt üreticisi tarafında öne çıkan en önemli sorunlar üretim masraflarındaki artış, kooperatifleşme oranının düşüklüğü, tam kapasite üretim yapamama, gıda güvencesi ve güvenliği bilgi ve bilincinin oldukça düşük olmasıdır. Bu sorunlar için getirilebilecek çözüm önerileri ise sırasıyla yerli yem üretiminin teşvik edilmesi ile masrafların düşürülmesi, kooperatiflerin etkin ve aktif olması için gerekli düzenlemelerin yapılması, üreticilerin üretimi arttırmalarının önünde duran fiziksel ve ekonomik engellerin tespit edilip çözülmesi, Gıda Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı ve araştırma kurumları tarafından gıda güvencesi ve güvenliği eğitimlerinin düzenli olarak verilmesi olarak sıralanmalıdır.

Süt imalatçılarının çözüm bekleyen sorunları ise küçük ölçekli işletmeleri, eksik kapasite kullanımı, altyapı eksikleri ve kalifiye personel bulma sorunu, güğüm gibi ilkel araçlarının hala yaygın kullanımı, süt dışındaki hammadde fiyatlarının yüksekliği ve süt ürünü imal eden yerlerin örgütlenmemesi, Gıda Mevzuatı ve AB süt hijyen çalışmaları konusunda önemli derecede bilinçsiz olmalarıdır. Yine bu sorunların önüne geçmek amacıyla işletmelerin AB fonlarından ve Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı (KOSGEB) yararlanma düzeylerini arttırmak, tam kapasite kullanımı önünde duran engelleri belirlemek, üniversitelerde sanayi ile entegre olarak kalifiye personel yetişmesini sağlamak, güğüm ve bidon gibi ilkel araçları yasa ve yönetmelikler ile ortadan kaldırmak, yatay ve dikey entegrasyonları içeren kooperatifler kurmak ve süt ürünleri imalatçıları bu oluşumların içine dahil etmek, süt ürünü imalatçıları yasal çerçeve ve diğer gelişmiş ülkelerin yeniliklerini takip edebilecekleri periyodik yayınları ücretsiz olarak sağlamak olarak sıralanabilmektedir.

Araştırmada öne çıkan en çarpıcı sonuçlardan biri ise süt üreticisinin hijyenik ve kaliteli üretim yaptığını düşünmesine rağmen süt üreticisinden süt alan süt ürünleri imalatçısı, gelen sütün hijyenik ve kaliteli olmadığı görüşündedir. Süt ürünleri imalatçısı da kendi ürettiği süt ürünlerinin oldukça kaliteli ve hijyenik olduğunu düşünmekteyken, nihai tüketici süt ve süt ürünlerinin yeterince kaliteli ve hijyenik olduğunu düşünmemektedir. Araştırma kapsamında anketlerin uygulanması için gidilen üretim ortamlarının fiziki koşullarının oldukça uygunsuz olduğu gözlenmiş fakat bu durumun süt ürünleri imalatçısı ve süt üreticisinin görüşüne olumsuz yansımadağı görülmüştür. Buradan çıkan sonuca göre süt ve süt ürünleri tüketicisinde oluşan bilincin, süt üreticisi ve süt ürünleri imalatçısında olmadığı belirlenmiştir. AB'deki gibi katı ve net uygulamalar ile bu konudaki görüş farklılıklarının sebeplerinin kesin olarak önüne geçilmelidir.

9. KAYNAKLAR

- Abdalla Y I (2007). Causes of Food Insecurity in Southern Africa: An Assesment. M. Sc. Thesis, Stellenbosch University, Mateiland, South Africa.
- Abeh L (2003). Combating Food Insecurity in Nothern Cameron: Challenges and Opportunities, M. Sc. Thesis, Lund University, Department of Economics, Lund, Sweden.
- Agresti A (2002). Categorical Data Analysis. 2nd Edition, John Wiley and Sons, Hobeken, NJ.
- Aktaş N (2013). Ekmeğin besin değeri ve beslenmemizdeki önemi, Ekmek İsrafının Önlenmesi ve Tam Buğday Ekmeği Paneli, 19 Mart 2013, Konya.
- Alusala L N (2009). Towards Promoting Food Security Amongst Poor Urban Households: The Case of Phomolong in Mamelodi, M. Sc. Thesis, University of South Africa, South Africa.
- Anonim (2001). Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Anonim (2003). Ulusal Gıda ve Beslenme Stratejisi Çalışma Grubu Raporu. Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Anonim (2004). T.C. Resmi Gazete, Gıdaların Üretimi, Tüketimi ve Denetlenmesine Dair Kanun Hükmünde Kararnamenin Değiştirilerek Kabulü Hakkında Kanun. Kanun No: 5179.
- Anonim (2005). Resmi Gazete. Küçük. Orta Büyüklükteki İşletmelerin Tanımı, Nitelikleri ve Sınıflandırması Hakkındaki Yönetmelik, Gazete No: 25887.
- Anonim (2006). Food and Agriculture Organization. Food Security, Policy Brief, Isseu 2, June 2006.
- Anonim (2009). Food and Agriculture Organization. The State of Food Insecurity in The World.
- Anonim (2010a). TC Sağlık Bakanlığı Türkiye Beslenme ve Sağlık Araştırması 2010. Beslenme Durumu ve Alışkanlıklarının Değerlendirilmesi Sonuç Raporu. Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Sağlık Bilimleri Fakültesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü, Ankara.
- Anonim (2010b). Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Sektör Rehberleri. Kırmızı Et ve Süt Sektörleri. İstanbul Sanayi Odası Yayınları, Sektör Raporu. No: 2010/20, İstanbul.
- Anonim (2012). Ulusal Süt Konseyi. Dünya ve Türkiye’de Süt Sektör İstatistikleri 2012, Ankara.

- Anonim (2013a). Ulusal Süt Konseyi. Dünya ve Türkiye’de Süt Sektör İstatistikleri 2013, Ankara.
- Anonim (2013b). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Seçilmiş Göstergelerle Balıkesir.
- Anonim (2013c). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), Seçilmiş Göstergelerle Çanakkale.
- Anonim (2013d). T.C. Kalkınma Bakanlığı Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), <http://www.kalkinma.gov.tr/Lists/Kalknma%20Planlar/Attachments/12/Onuncu%20Kalk%C4%B1nma%20Plan%C4%B1.pdf>, (erişim tarihi, 04.08.2015).
- Anonim (2014a). Uluslararası Süt Federasyonu. IDF 2013 Dünya Süt Zirvesi Raporu, Yokohama/Japonya.
- Anonim (2014b). Balıkesir İli Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Verileri.
- Anonim (2014c). Çanakkale İli Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü Verileri.
- Anonim (2015a). European Commission https://ec.europa.eu/europeaid/sectors/food-and-agriculture/food-and-nutrition-security_en, (erişim tarihi, 05.03-01.12.2015).
- Anonim (2015b). Food and Agriculture Organization. <http://www.fao.org/home/en/>, (erişim tarihi, 11-12.08.2015).
- Anonim (2015c). United State Department of Agriculture. <http://www.ers.usda.gov/topics/food-nutrition-assistance/food-security-in-the-us.aspx>, (erişim tarihi, 11.08.2015).
- Anonim (2015d). World Health Organization. <http://www.who.int/en/>, (erişim tarihi, 15.08.2015).
- Anonim (2015e). Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), www.tuik.gov.tr, (erişim tarihi, 26.01.2014,12-13.08.2015).
- Anonim (2015f). Türk Dil Kurumu. www.tdk.gov.tr, (erişim tarihi, 01.08.2015).
- Anonim (2015g). Ankara Ticaret Borsası. <http://www.ankaratb.org.tr/>, (erişim tarihi, 04.08.2015).
- Anonim (2015h). Tarımsal Ekonomi ve Politika Geliştirme Enstitüsü. Süt ve Süt Ürünleri Durum ve Tahmin Raporu 2014, <http://arastirma.tarim.gov.tr/tepge>, (erişim tarihi, 11-12.08.2015).
- Anonim (2015ı). Türkiye Ziraat Odaları Birliği. <http://www.tzob.org.tr/>, (erişim tarihi, 21.11.2015).
- Anonim (2015i). Ulusal Süt Konseyi, 2015, www.ulusalsutkonseyi.org.tr, (erişim tarihi, 04.08.2015).

- Anonim (2015j). Tarım Gıda ve Hayvancılık Bakanlığı, <http://www.tarim.gov.tr/Konular/Tarimsal-Destekler>, (erişim tarihi, 05.08.2015).
- Berkson J (1944). Application of the Logistic Function to Bio-assay. Journal of the American Statistical Association, 9:357-365.
- Bozçağa Ö, Cihangir M D (2010). AB ile Müzakerelerde Gıda Güvenliği, Veterinerlik ve Bitki Sağlığı Başlığı. İktisadi Kalkınma Vakfı Değerlendirme Notu.
- Büyüköztürk Ş (2002). Faktör Analizi, Temel Kavramlar ve Ölçek Geliştirmede Kullanımı. Kuram ve Uygulamada Eğitim Yöntemi Dergisi. 32:470-483.
- Cankurt M (2008). Aydın Yöresinde Çiftçilerin Traktör Talebi, Kullanım Memnuniyeti ve Satın Alma Davranışlarının Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma, Doktora Tezi, Ege Üniversitesi Fen Bilimleri, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, İzmir.
- Cevher C, Köksal Ö, Ceylan C İ (2012). Tarımsal desteklerin yem bitkisi üretimi ve sürdürülebilirliğine etkisi: Kayseri ili örneği, 10. Tarım Ekonomisi Kongresi, (1):37-43, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Cronbach L J (1951). Coefficient Alpha and the Internal Structure of Tests. Psychometrika Journal. 16 (3): 297-334.
- Dellal, İ, Tan S (2001). Türkiye’de Süt Sektörü ve Sütçülük Politikaları. Tarım Ekonomisi Dergisi, Sayı: 6: 27-39.
- Demirbaş N, Atış E (2005). Türkiye Tarımında Gıda Güvencesi Sorununun Buğday Örneğinde İrdelenmesi. Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 42(1):179-190.
- Doğan N, Başokçu T O (2010). İstatistik Tutum Ölçeği için Uygulanan Faktör Analizi ve Aşamalı Kümeleme Analizi Sonuçlarının Karşılaştırılması. Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Dergisi. 1(2):65-71.
- Eraktan G, Yelen B (2012). Üretici, Tüketici ve Yoksulluk Olgusu Yönünden Türkiye’de Gıda Güvencesi.10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 121-128, 22-24 Eylül 2010, Şanlıurfa.
- Erbaş M, Arslan S (2012). Açlığın Önlenmesi ve Gıda Güvencesinin Sağlanması. Gıda Mühendisliği Dergisi, 36: 50-59.
- Eştürk Ö, Ören M N, Alemdar T (2010). Küresel ekonomik krizin Türkiye’de gıda güvencesi üzerine etkileri, 9. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 724-739, 22-24 Eylül 2010, Şanlıurfa.
- Eştürk Ö, Ören M N (2012). Türkiye Kırsalında Gelir Dağılımı İstihdam ve Gıda Güvencesi. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 50-56, 5-7 Eylül 2012, Konya.

- Eştürk , ren M N (2014). Türkiye’de Tarım Politikaları ve Gıda Güvencesi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, Cilt:24, Sayı:2, 193-200.
- Everest B, Tan S, Kayalak S, Niyaz  C (2012). Kırsal yoksulluk: anakkale ili köprübaşı köyü rneği, 10. Tarım Ekonomisi Kongresi, (1):474-480, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Farrell J A (2013). The Impact of Nutrition Education on Food Security Status and Food-Related Behaviours. M.Sc. Thesis, University of Massachusetts, Massachusetts, USA.
- Forum M (2007). A Struggle for Food Security. M. Sc. Thesis, Roskilde University, Roskilde, Danmark.
- Field A (2006). Reliability Analysis. Research Methods II.
- Gandhi V P, Zhou Z (2014). Food Demand and the Food Security Challenge with Rapid Economic Growth in the Emerging Economies of India and China. Food Research International. 63: 108-124.
- Giray H, Soysal A (2007). Türkiye’de Gıda Gvenliği ve Mevzuatı. TSK Koruyucu Hekimlik Blteni, 6(6), 485-490.
- Grer B (2013). Türkiye’de Hayvansal rnlerde Gıda Güvencesinin Analizi. Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Adana.
- Güler O İ, Yavuz F (2012). Erzurum Daphan ovasında tarımsal sulamanın ekonometrik analizi,10. Tarım Ekonomisi Kongresi, (2):810-816, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Gürler Z A, Doğan G H, Ayyıldız B, zkan M, Gürel E. (2012). Üniversite ğrencilerinde yoksulluk ve geleceğe yönelik beklentiler: Gaziosmanpaşa niversitesi rneği, 10. Tarım Ekonomisi Kongresi, (1):330-338, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Hasdemir M (2011). Kiraz Yetiştiriciliğinde İyİ Tarım Uygulamalarının Benimsenmesini Etkileyen Faktörlerin Analizi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Ankara.
- Hosmer D. W. and Lemeshow S (2000). Applied Logistic Regression, 2nd edittion, John Wiley, New York USA.
- Ingram J S (2011). From Food Production to Food Security, Ph.D. Thesis, Wageningen University, Wageningen, Denmark.
- Ivanoff R (2012). Political Ecology of Food Security and Nutrition in the Municipality of Jesus de Otoro, M. Sc. Thesis, The University of Guelph, Honduras.
- Judelman B (2010). A Comprehensive Analysis of Food Security Assesments of Lane County, Bachelor of Science Thesis, University of Oregon, USA.
- Kalaycı  (2010). SPSS Uygulamalı ok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Ankara.
- Kalkan S, Cnedioğlu H E (2010). Et Fiyatlarındaki Artışa Nasıl Bakılmalı, Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı Politika Notu, Haziran 2010.

- Karakaya E, Akbay C (2013). İstanbul İlinde Tüketicilerin Süt ve Süt Ürünleri Tüketim Alışkanlıkları. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 27(1): 65-77.
- Karaman S (2002). Antalya İlinde Cam Sera Domates Yetiştiriciliğinde Bombus Arısı Kullanımının Ekonometrik Analizi. Yüksek Lisans Tezi, Akdeniz Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Ana Bilim Dalı, Antalya.
- Kaya T E, Sezgin A, Kumbasaroğlu H (2012). Erzurum ili süt sığırcılık işletmelerinde yeniliklerin benimsenmesine etkili olan sosyoekonomik faktörler, 10. Tarım Ekonomisi Kongresi, (2):1089-1097, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Keskin B, Demirbaş N (2012). Gıda güvencesi ve hesaplama yöntemleri üzerine bir değerlendirme: kısıtlar ve öneriler. 10. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, (2): 900-908, 5-7 Eylül 2012, Konya.
- Kıymaz T, Şahinöz A (2008) Dünya ve Türkiye-Gıda Güvencesi Durumu, *Ekonomik Yaklaşım Dergisi*, 21(76):1-30.
- Köksal Ö (2009). Organik Zeytin Yetiştiriciliğine Karar Verme Davranışı Üzerine Etkili Olan Faktörlerin Analizi. Doktora Tezi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Tarım Ekonomisi Anabilim Dalı, Ankara.
- Köksal B (2011). Regresyon Analizinde ROC Eğrisi Kestirimi ile Model Seçimi. Yüksek Lisans Tezi. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ekonometri Anabilim Dalı, İstanbul.
- Lemba J K (2009). Intervention Model for Sustainable Household Food Security in the Drylands of Kenya: Case Study of Makueni District. Ph.D. Thesis, Ghent University, Belgium.
- Leung C W, Epel E S, Ritchie L D, Crawford P B, Laraia B A (2014). Food Insecurity is Inversely Associated with Diet Quality of Lower-Income Adults. *Journal of Academy of Nutrition and Dietetics*. (114):1943-1953.
- Menard S (2002). *Applied Logistic Regresyon Analysis*, Sage University Paper, Volume:106, USA.
- Miran B (2008). *Temel İstatistik*, Ege Üniversitesi Yayın Evi, İzmir.
- Ocansey I T (2013) Mining Impact on Agricultural Lands and Food Security. Bachelor's Thesis, University of Turku, Finland.
- Ören M N, Alemdar T, Bahadır B (2008). Türkiye'de tarım politikalarının gıda güvencesi üzerine etkileri. 8. Ulusal Tarım Ekonomisi Kongresi, 46-57.
- Ören M N, Bahadır B (2005). Türkiye'de ve OECD Ülkelerinde Hayvansal Ürün Politikaları ve Bu Politikalar Sonucu Ortaya Çıkan Transferler, *Hayvansal Üretim*, 46(1):1-7.
- Özdamar K (2013). *Paket Programlar ile İstatistiksel Veri Analizi*, Cilt:2, Nisan Kitap Evi, Eskişehir.

- Pereira L M (2012). Private Sector Adaptive Capacity to Climate Change Impacts in the Food System: Food Security Implications for South Africa and Brazil. Ph.D. Thesis, University of Oxford, UK.
- Reichwage M (2010). Food Security Among Households in Northern Nigeria: Descriptive Analysis. Ph.D. Thesis, Faculty of the Rollins School of Public Health of Emory University, Atlanta, USA.
- Sakar E, Keskin S, Unver H (2011). Using of Factor Analysis Scores in Multiple Linear Regression Model for Prediction of Kernel Weight in Ankara Walnuts. *The Journal of Animal and Plant Sciences*, 21(2):182-185.
- Scott J T (1966). Factor Analysis and Regression. *Econometrica*. 34(3):552-562.
- Smith J, Sones K, Grace D, MacMillan S, Tarawalli S, Herrero M (2014). Beyond Milk, Meat and Eggs: Role of Livestock in Food and Nutrition Security, *American Society of Animal Science*, 3 (1): 6-13.
- Sseguya H (2009) Impact of Social Capital on Food Security in Southeast Uganda. Ph.D. Thesis, Iowa State University, Iowa, USA.
- Sumner D A, Balagtas J V (2002). United States' Agricultural Systems: An Overview of U.S. Dairy Policy, *Encyclopedia of Dairy Sciences*, USA.
- Spearman C B (1904). General Intelligence, Objectively Determined and Measured. *The American Journal of Psychology*, 36(1):140-145.
- Tabachnick B G, Fidell LS (2001). *Using Multivariate Statistics*. Boston, USA.
- Tan S (2001). Türkiye'de Sütçülük Sektöründe Bölgeler Arası Yapısal Değişimin Spatial Denge Modeli İle Analizi. Doktora Tezi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Tatlıdil H (1992). *Uygulamalı Çok Değişkenli İstatistiksel Analiz*. Ankara.
- Tavşancıl E (2005). *Tutumların Ölçülmesi ve SPSS ile Veri Analizi*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Tekin H (2000). *Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme*. Yargı Yayınları. Ankara.
- Tosun D, Demirbaş N (2012). Türkiye'de Kırmızı Et ve Et Ürünleri Sanayinde Gıda Güvenliği Sorunları ve Öneriler. *Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi*, 26(1):93-101.
- Tranmer M, Elliot M (2005). *Binary Logistic Regression*, Cathie Marsh Center for Census and Survey Research.

- Yağmur C, Güneş E (2010). Dengeli beslenme açısından Türkiye’de gıda üretimi ve tüketiminin irdelenmesi. TMMOB Ziraat Mühendisleri Odası Ziraat Mühendisliği 7. Teknik Kongresi,Cilt: 2, 1139-1159, 12-16 Ocak 2010, Ankara.
- Yılmaz E, Oraman Y, İnan İ H (2009). Gıda Ürünlerine İlişkin Tüketici Davranışı Dinamiklerinin Belirlenmesi: Trakya Örneği. Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi. 6(1):1.10.
- Yılmaz E, Oraman Y, Yılmaz İ (2011). Dünyada ve Türkiye’de gıda güvencesi. 7. Gıda Mühendisliği Kongresi, 24-26 Kasım 2011, Ankara.
- Yılmaz V, Aktaş C, Arslan T S M (2012). Müşterilerin Kredi Kartına Olan Tutumlarının Çoklu Regresyon ve Faktör Analizi ile İncelenmesi. Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12(22):127-139.
- Zhu M (2009). Understanding and Using Factor Scores: Considerations for the Applied Researcher. Practical Assessment, Research and Evaluation. 14(20):1-11.

EK-ANKETLER

İl:

Anketör:

Anket no:

Denek Tel No:

TÜKETİCİ ANKETİ

(Bu anket süt ve süt ürünü tüketen kişiler ile yapılmalıdır.)

1. TÜKETİCİNİN GIDA GÜVENCESİ İLE İLGİLİ BİLGİ DÜZEYİ

1. Gıda güvencesi diye bir kavram duyduunuz mu? Evet Hayır
2. Evet ise; gıda güvencesinin tanımını biliyor musunuz? Evet Hayır
3. Evet ise; gıda güvencesini kısaca ve basitçe tanımlayabilir misiniz? (Yapılan tanımı not ediniz.)
-
4. Gıda güvencesinin boyutlarının neler olduğunu biliyor musunuz? Evet Hayır
5. Evet ise; gıda güvencesinin boyutlarını söyleyebilir misiniz?
-
6. Gıda güvenliği diye bir kavram duyduunuz mu? Evet Hayır
7. Evet ise; gıda güvenliğinin tanımını biliyor musunuz? Evet Hayır
8. Evet ise; gıda güvenliğini kısaca ve basitçe tanımlayabilir misiniz? (Yapılan tanımı not ediniz.)
-

9. Gıda güvenliği mevzuatı (yasası) hakkında bilginiz var mıdır? Evet Hayır
10. AB süt hijyeni uyum çalışmaları hakkında bilgini var mı? Evet Hayır
- Tanımı anket yaptığınız kişiye okuyunuz:** *Gıda güvencesi; tüm insanların ihtiyaç duyduğu miktar ve kalitede gıdaya, sürekli ve her açıdan erişebilmeleri durumudur. Buna göre;*

11. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce Türkiye’de sütte gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır? Evet Hayır
12. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce ilinizde sütte gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır? Evet Hayır
13. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce Türkiye’de süt ürünlerinde gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır? Evet Hayır
14. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce ilinizde süt ürünlerinde gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır? Evet Hayır

2. TÜKETİCİNİN SÜT VE SÜT ÜRÜNLERİ TÜKETİMİ

15. Süt içme sıklığınız nedir? Her gün Haftada birkaç kez İki haftada bir Ayda bir Daha nadir
16. Aşağıdaki süt türlerinden hangilerini düzenli olarak tüketiyorsunuz? (Birden fazla şık işaretlenebilir.)
İnek sütü Koyun sütü Keçi sütü Diğer
17. Günde ortalama kaç su bardağı süt tüketiyorsunuz?.....
18. Sütü nasıl satın almayı tercih ediyorsunuz? Pastörize Çiğ/İşlem görmemiş UHT Diğer
19. Sütünüzü çoğunlukla nereden alıyorsunuz?
Sokak satıcısı Bakkal Market Süt üreticisi Diğer
20. Düzenli olarak süt ürünleri tüketiyor musunuz? Evet Hayır
21. Evet ise; tükettiğiniz süt ürünleri aşağıdakilerden hangisi veya hangileridir? (Birden fazla şık işaretlenebilir.)
Tereyağ Peynir Yoğurt Diğer
22. İki günde bir en az 100 gr süt ürünü tüketebiliyor musunuz? Evet Hayır
23. Bir haftada eve alınan;
24. 1. Süt miktarı (koyun, keçi, inek vs.):.....
25. 2. Süt ürünleri miktarı (süt, tereyağı, yoğurt, peynir):
26. Herhangi bir gıda yardımı alıyor musunuz? Evet Hayır
27. Evet ise; kaynağı nedir?.....
28. Sizce gıda fiyatları genel olarak nasıldır? Çok uygun Uygun Normal Pahalı Çok pahalı
29. Sizce süt fiyatları genel olarak nasıldır? Çok uygun Uygun Normal Pahalı Çok pahalı
30. Sizce süt ürünleri fiyatları genel olarak nasıldır? Çok uygun Uygun Normal Pahalı Çok pahalı
31. Sizce süt ve süt ürünleri fiyatlarının oluşmasında genel olarak kim etkilidir?
 Üreticiler Devlet Kooperatifler
 Aracılar Birkaç büyük marka Fikrim yok
32. Tarımsal kooperatiflerin sattığı gıda ürünlerinden satın alıyor musunuz? Evet Bazen Hayır
33. Evet ve bazen ise; nedeni nedir? (Birden fazla şık işaretlenebilir.)
 Piyasaya göre daha uygun Piyasaya göre kooperatifteki ürünler daha güvenilir
 Piyasaya göre daha kaliteli Örgütlenme bilincine destek olmak için
 Diğer:.....

34. Gıda fiyatlarını herkesin ulaşabileceği seviyede tutabilmek için alınabilecek bazı önlemler aşağıda verilmiştir.

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)
34-1. Üretici ile tüketici arasındaki araçların kaldırılması					
34-2. Üretim ve tüketim kooperatifleri yaygınlaşması					
34-3. Gıda fiyatlarının devlet tarafından belirlenmesi					
34-4. Gıda piyasasının spekülâtorlerden arındırılması					
34-5. İklim değişikliklerine karşı önlemler alınması					

3. GIDA GÜVENCESİNİN BOYUTLARI ve TÜKETİCİLERİN GÖRÜŞLERİ

	Kesinlikle Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Kesinlikle katılmıyorum (1)
Bulunabilirlik					
35. Türkiye <u>süt</u> üretiminde kendi kendine yeterlidir					
36. Türkiye <u>süt ürünleri</u> üretiminde kendi kendine yeterlidir					
37. İlimizde yaşayan herkese yetecek miktarda <u>süt</u> mevcuttur					
38. İlimizde yaşayan herkese yetecek miktarda <u>süt ürünü</u> mevcuttur					
39. Yaşadığım ilde her aradığımda istediğim miktarda <u>süt</u> bulabiliyorum					
40. Yaşadığım ilde her aradığımda istediğim miktarda <u>süt ürünü</u> bulabiliyorum					
Ulaşılabilirlik					
41. En az iki günde bir <u>süt</u> içme imkanım var					
42. En az iki günde bir <u>süt ürünü</u> tüketme imkanım var					
43. <u>Süt</u> fiyatlarını genel olarak yüksek buluyorum					
44. <u>Süt ürünleri</u> fiyatlarını genel olarak yüksek buluyorum					
45. Gelecekte ihtiyacım olan miktarda <u>süt</u> alamamaktan endişe ediyorum					
46. Gelecekte ihtiyacım olan miktarda <u>süt ürünü</u> alamamaktan endişe ediyorum					
47. Gelirim her istediğimde <u>süt</u> tüketmek için yeterlidir					
48. Gelirim her istediğimde <u>süt ürünleri</u> tüketmek için yeterlidir					

	Kesinlikle Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Kesinlikle katılmıyorum (1)
49. <u>Süt</u> fiyatlarını her zaman, ihtiyacım kadar süt tüketebilmem açısından uygun buluyorum					
50. <u>Süt ürünleri</u> fiyatlarını her zaman, ihtiyacım kadar süt ürünü tüketebilmem açısından uygun buluyorum					
<i>Kullanılabilirlik</i>					
51.Gün içinde vücudumun ihtiyacı kadar <u>süt</u> tüketiyorum					
52.Gün içinde vücudumun ihtiyacı kadar <u>süt ürünü</u> tüketiyorum					
53.Sokakta satılan sütünün hijyenik olduğunu düşünüyorum					
54.Markette satılan <u>sütlerin</u> sağlığa zararlı maddeler içerdiğini düşünüyorum					
55.Marketlerde satılan <u>sütlerin</u> tamamen hijyenik koşullarda üretildiğini düşünüyorum					
56.Markette satılan <u>süt ürünlerinin</u> sağlığa zararlı maddeler içerdiğini düşünüyorum					
57.Marketlerde satılan <u>süt ürünlerinin</u> tamamen hijyenik koşullarda üretildiğini düşünüyorum					
58.Markette satılan <u>sütlerin</u> katkısız olduğunu düşünüyorum					
59.Markette satılan <u>süt ürünlerinin</u> katkısız olduğunu düşünüyorum					
60.Markette satılan <u>sütlerin</u> arkasındaki içeriğe bakıyorum					
61.Markette satılan <u>süt ürünlerinin</u> arkasındaki içeriğe bakıyorum					
62.Markette satılan <u>sütlerin</u> son kullanma tarihine bakıyorum					
63.Markette satılan <u>süt ürünlerinin</u> son kullanma tarihine bakıyorum					
64.Markette satılan <u>sütlerin</u> arkasında yazan içeriğe güveniyorum					
65.Markette satılan <u>süt ürünlerinin</u> arkasındaki içeriğe güveniyorum					

	Kesinlikle Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Kesinlikle katılmıyorum (1)
Kararlılık					
66.Normal şartlarda bile piyasadaki <u>süt fiyatlarının</u> ani değişimler gösterdiğini düşünüyorum					
67.Normal şartlarda bile piyasadaki <u>süt miktarının</u> ani değişimler gösterdiğini düşünüyorum					
68.Normal şartlarda bile piyasadaki <u>süt ürünleri fiyatlarının</u> ani değişimler gösterdiğini düşünüyorum					
69.Normal şartlarda bile piyasadaki <u>süt ürünleri miktarının</u> ani değişimler gösterdiğini düşünüyorum					
70.Kriz zamanlarında piyasadaki <u>süt fiyatlarının</u> ani değişimler gösterdiğini düşünüyorum					
71.Kriz zamanlarında <u>süt miktarının</u> ani değişimler gösterdiğini düşünüyorum					
72.Kriz zamanlarında <u>süt ürünleri miktarının</u> ani değişimler gösterdiğini düşünüyorum					
73.Kriz zamanlarında <u>süt ürünleri fiyatlarının</u> ani değişimler gösterdiğini düşünüyorum					

74.Gıda güvencesinin boyutları aşağıda verilmiştir. Süt ve süt ürünleri açısından bu konudaki düşünceleriniz nelerdir?

Gıda Güvencesinin Boyutları	Kesinlikle Güvende Hissediyorum (5)	Güvende Hissediyorum (4)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Güvende Hissetmiyorum (2)	Kesinlikle Güvende Hissetmiyorum (1)
74-1.Her zaman istediğim miktarda süt ve süt ürünü bulabiliyorum					
74-2.İhtiyacım olan süt ve süt ürününe her zaman sorunsuz ulaşabilmem için uygun ekonomik ve fiziksel koşullar mevcut					
74-3.Günlük ihtiyacım olan süt ve süt ürünü tüketiyorum					
74-4. Tükettiğim süt ve süt ürünlerinin sağlık açısından güvenilir olduğunu düşünüyorum					
74-5.Şartlar ne olursa olsun piyasadaki süt ve süt ürünü miktarı ve fiyatı beklenen düzeyde gerçekleşir					
74-6.Yukarıdaki tüm boyutlar aynı anda sağlanıyor					

75. Aşağıda belirtilen konularda kendinizi güvende hissetme düzeyiniz nedir?

	Kesinlikle Güvende Hissediyorum (5)	Güvende Hissediyorum (4)	Ne Güvende Hissediyorum Ne Hissetmiyorum (3)	Güvende Hissetmiyorum (2)	Kesinlikle Güvende Hissetmiyorum (1)
75-1.Süt ve süt ürünlerine ayırdığınız bütçeniz					
75-2.Süt ve süt ürünleri fiyatları					
75-3.Süt ve süt ürünleri miktarı					
75-4.Süt ve süt ürünleri kalitesi					
75-5.Süt ve süt ürünleri hijyeni					

4. TÜKETİCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

76. Cinsiyet: Kadın Erkek
77. Yaş (yıl):
78. Meslek:
79. Eğitim gördüğü süre (yıl):
80. Boy (cm):
81. Kilo (kg):
82. Gelir aralığı (TL): 0-500 501-1000 1001-1500 1501-2000 2001-2500 2501-3000 3001-4000 4001+
83. Sosyal güvenceniz var mıdır? Evet Hayır
84. Evet ise; sosyal güvenceniz nedir?
85. Hanenizdeki birey sayısı kaçtır? (kişi)
86. Hanenizdeki aylık toplam gıda harcamanız ne kadardır? (TL)
87. Hanenizdeki aylık toplam süt harcamanız ne kadardır? (TL)
88. Hanenizdeki aylık toplam süt ürünleri harcamanız ne kadar? (TL)
89. Herhangi bilinen bir rahatsızlığınız var mıdır? Evet Hayır
90. Evet ise nedir;
91. (90 evet ise) Belirttiğiniz rahatsızlığınızın sebebi dengesiz ve yetersiz beslenme midir?
Evet Hayır
92. Hayır ise; Bu rahatsızlığın sebebinin dengesiz ve yetersiz beslenme ile ilişkisi olduğunu düşünüyor musunuz?
Evet Hayır
93. Sizin konu ile ilgili en önemli sorunlarınız nelerdir?
.....
.....
.....
.....
94. Konu ile ilgili belirttiğiniz sorunlar için çözüm önerileriniz nelerdir?

İl:

Anketör:

Anket no:

Denek Tel No:

ÜRETİCİ ANKETİ

(Bu anket süt üreticileri ile yapılmalıdır.)

1. ÜRETİCİNİN GIDA GÜVENCESİ İLE İLGİLİ BİLGİ DÜZEYİ

1. Gıda güvencesi diye bir kavram duyduunuz mu? Evet Hayır
2. Evet ise; gıda güvencesinin tanımını biliyor musunuz? Evet Hayır
3. Evet ise; gıda güvencesini kısaca ve basitçe tanımlayabilir misiniz? (Yapılan tanımları not ediniz.)
4. Gıda güvencesinin boyutlarının neler olduğunu biliyor musunuz? Evet Hayır
5. Evet ise; gıda güvencesinin boyutlarını söyleyebilir misiniz?
6. Gıda güvenliği diye bir kavram duyduunuz mu? Evet Hayır
7. Evet ise; gıda güvenliğinin tanımını biliyor musunuz? Evet Hayır
8. Evet ise; gıda güvenliğini kısaca ve basitçe tanımlayabilir misiniz? (Yapılan tanımları not ediniz.)

9. Gıda güvenliği mevzuatı (yasası) hakkında bilginiz var mıdır? Evet Hayır
10. AB süt hijyeni uyum çalışmaları hakkında bilgini var mıdır? Evet Hayır
- Tanımlı anket yaptığınız kişiye okuyunuz:** Gıda güvencesi; tüm insanların ihtiyaç duyduğu miktar ve kalitede gıdaya, sürekli ve her açıdan erişilebilirliktir. Buna göre;

11. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce Türkiye’de sütte gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır? Evet Hayır
12. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce ilinizde sütte gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır? Evet Hayır
13. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce Türkiye’de süt ürünlerinde gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır? Evet Hayır
14. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce ilinizde süt ürünlerinde gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır? Evet Hayır

2. ÜRETİCİNİN SÜT ve SÜT ÜRÜNLERİ ÜRETİMİ

15. Süt üretimi amaçlı küçükbaş hayvan yetiştiriciliği yapıyor musunuz? Evet Hayır
16. Evet ise; süt hayvanlarının sayısı: Koyun:..... Keçi:..... Diğer:.....
17. Süt üretimi amaçlı büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapıyor musunuz? Evet Hayır
18. Evet ise; süt hayvanlarının sayısı: İnek:..... Manda:..... Diğer:.....
19. Yetiştiriciliğini yaptığım küçükbaş hayvanların.....tanesi kendime ait,.....tanisini kiralık aldım,.....tanesinde ortakçiyım.
20. Yetiştiriciliğini yaptığım büyükbaş hayvanların.....tanesi kendime ait,.....tanisini kiralık aldım,.....tanesinde ortakçiyım.
21. Günlük üretilen süt miktarı (lt):
Koyun:..... Keçi:..... İnek:..... Diğer:..... Toplam:.....
22. Günlük üretilebilecek maksimum süt kapasitesi (lt):
Koyun:..... Keçi:..... İnek:..... Diğer:..... Toplam:.....
23. Günlük satılan süt miktarı (lt):
Koyun:..... Keçi:..... İnek:..... Diğer:..... Toplam:.....
24. Süt ihtiyacımın %.....'sini kendi ürettiğim süttten, %.....'sini dışarıdan satın alarak karşılıyorum.
25. Süt ürünleri ihtiyacımın %.....'sini kendi ürettiğim ürünlerden, %.....'sini dışarıdan satın alarak karşılıyorum.
26. Üretilen sütü depolamak için kendi imkanınız var mı? Evet Hayır
27. Evet ise; nerede depoluyorsunuz?.....
28. Hayır ise; sütü ne yapıyorsunuz?.....
29. Ürettiğiniz sütü satabiliyor musunuz? Evet Hayır
30. Evet ise; ürettiğiniz sütü nereye satıyorsunuz?
 Kooperatiflere Doğrudan tüketiciye
 Marketlere Mandıralara
 Diğer:.....
31. Sütünüzü satabiliyor iseniz; sütü işletmeden işlem göreceği yere genellikle kim naklediyor?
 Kendimiz Kooperatif
 Süt toplayıcı/Aracı Şirket
 Mandıra Diğer:.....

32. Sütünüzü satabiliyor iseniz; süt işletmeden işlem göreceği işletmeye genellikle hangi araçla naklediliyor?
 Plastik bidon Alüminyum güğüm Soğutma sistemli araç Süt tankı Diğer.....
33. Eğer sütün işletmeye nakledildiği araç plastik bidon veya alüminyum güğüm ise diğer sistemler neden kullanılmıyor?
-
34. Ürettiğim sütün %.....'si hane içinde tüketiliyor, %.....'sini satıyorum.
35. Sütü sattıktan sonra paranızı ne kadar süre içinde alabiliyorsunuz?
 Hemen Bir iki hafta sonra Bir ay sonra Belli olmuyor
36. Süt bedelini ne şekilde tahsil ediyorsunuz? Nakdi Ayni Ayni ve nakdi
37. Son yıllarda süt üretim düzeyiniz nasıl bir değişim gösterdi?
 Artış Değişmedi Azalış
38. Son yıllarda hayvan başına üretim masraflarınız sizce nasıl bir değişim gösterdi?
 Artış Değişmedi Azalış
39. Süt ürünleri üretiyor musunuz? Evet Hayır
40. Evet ise; hangi ürünleri üretiyorsunuz?.....
41. Evet ise; ürettiğim süt ürünlerinin %.....'si hane içinde tüketiliyor, %.....'sini satıyorum.
42. Bitkisel ürün yetiştiriyor musunuz? Evet Hayır
43. Evet ise; toplam arazinin.....dekar kendime ait,.....dekar kiraladım,.....dekar ortakçyım.
44. Köyde hayvanları otatabildiğiniz meralar mevcut mudur? Evet Hayır
45. Hayvanlarınızı beslemek için yem bitkisi yetiştiriyor musunuz? Evet Hayır
46. (Yem bitkisi yetiştiriyor ise) Yem bitkisi yetiştirdiğiniz arazi büyüklüğü:.....dekar.
47. Hayvanların yeminin %.....'sini kendim üretiyorum, %.....'sini satın alıyorum.
48. Son yıllarda süt hayvanlarını kesime göndermek zoruna kaldınız mı? Evet Hayır
49. Evet ise; nedeni nedir?.....
50. Son yıllarda sürüdeki hayvanlarınızı satmak zorunda kaldınız mı? Evet Hayır
51. Evet ise; nedeni nedir?.....
52. Hayvanlarınızda bilinen bir hastalık var mı? Evet Hayır
53. Herhangi bir hastalık nedeni ile hayvanlarınız telef oldu mu? Evet Hayır
54. Evet ise; sayısı nedir?.....
55. Evet ise; nedeni nedir?.....
56. Geçtiğimiz senelerde çevrenizde süt üretiminden tamamen vazgeçen yetiştirici oldu mu?
Evet Hayır
57. Evet ise; sebebi nedir?.....
58. Geçtiğimiz senelerde çevrenizde sürüdeki hayvan sayısını azaltan yetiştirici oldu mu?
Evet Hayır
59. Evet ise; sebebi nedir?.....

60. Aşağıda belirtilen konularda kendinizi güvende hissetme düzeyiniz nedir?

	Kesinlikle Güvende Hissediyorum (5)	Güvende Hissediyorum (4)	Ne Güvende Hissediyorum Ne Hissetmiyorum (3)	Güvende Hissetmiyorum (2)	Kesinlikle Güvende Hissetmiyorum (1)
60_1. Üretimden elde ettiğiniz geliriniz					
60_2. Üretim masraflarınız					
60_3. Piyasadaki genel girdi fiyatları					
60_4. Sütü satış fiyatınız					
60_5. Piyasadaki genel girdi miktarı					
60_6. Üretebildiğiniz süt miktarı					
60_7. Satılabildiğiniz süt miktarı					
60_8. Ürettiğiniz sütün kalitesi					
60_9. Ürettiğiniz sütün hijyeni					

61. Süt üretimi sekteye uğratan etmenler aşağıda verilmiştir. Size göre önem derecelerini belirtiniz.

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)
61-1. Üreticinin sütü satış fiyatının düşük olması					
61-2. Yem fiyatlarının yüksek olması					
61-3. Pazarlama sorununun olması					
61-4. Desteklemelerin yetersiz olması					
61-5. Hayvan hastalığı ve salgınlar					
61-6. Yüksek verimli ırkların kullanılmaması					

62. Sıze süt tozu ithalatının serbest bırakılması süt üreticilerini ne yönce etkilemiştir?

- Olumsuz etkilemiştir
 Etkilememiştir
 Olumlu etkilemiştir
 Fikrim yok

63. Üretimden geneli ile ilgili herhangi bir kayıt tutuyor musunuz?

Evet

Hayır

64. Çiftlik dışında herhangi başka bir geliriniz var mıdır?

Evet

Hayır

65. Evet ise; kaynağı nedir?.....

66. Destekleme alıyor musunuz?

Evet

Hayır

67. Evet ise; desteklemelerin yeterli olduğunu düşünüyor musunuz?

Evet

Hayır

68. Tarımsal bir kooperatife üye misiniz?

Evet

Hayır

69. Evet ise; hangisi/hangilerine üyesiniz?

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

Tarım Kredi Kooperatifi

Tarım Alım Kooperatifleri

Tarımsal Hizmet Kooperatifleri

Tarım Satış Kooperatifi

Tarımsal Üretim Kooperatifleri

Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri

Diğer:.....

70. Üye olduğunuz kooperatiflerden şikayetiniz var mıdır?

Evet

Hayır

71. Evet ise; nelerdir?

Tarım

Kredi

Kooperatifi:.....

Tarım Satış Kooperatifi:.....

Tarım Alım Kooperatifleri:.....

Tarımsal Üretim Kooperatifleri:.....

Tarımsal Hizmet Kooperatifleri:.....

Tarımsal Kalkınma Kooperatifleri:.....

72. Kooperatiflerin temel sorunları aşağıda verilmiştir. Buna göre belirtilen sorunların önem düzeyi sizce nedir?

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)
72-1. Kooperatiflerin iyi yönetilememesi					
72-2. Kooperatiflerin ekonomik (kaynak) sorunu					
72-3. Yasalardan kaynaklanan sorunlar					
72-4. Kooperatif bilinci ve eğitimi ile ilgili sorunlar					
72-5. Kooperatifleri destekleyen politikaların olmaması					
72-6. Kooperatiflerin siyasi ranta alet edilmesi					

73. Tarımsal bir birliğe üye misiniz?

Evet

Hayır

74. Evet ise; hangileridir?

(Birden fazla şık işaretlenebilir.)

Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği

Süt Üreticileri Birliği

Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği

Diğer:.....

75. Üye olduğunuz birliklerden şikayetiniz var mıdır?

Evet

Hayır

76. Evet ise; nelerdir?

Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği:.....

Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği:.....

Süt Üreticileri Birliği:.....

77. Birliklerin temel sorunları aşağıda verilmiştir. Buna göre belirtilen sorunların önem düzeyi sizce nedir?

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)
77-1. Birliklerin iyi yönetilememesi					
77-2. Birliklerin ekonomik (kaynak) sorunu					
77-3. Yasalardan kaynaklanan sorunlar					
77-4. Birlik bilinci ve eğitimi ile ilgili sorunlar					
77-5. Birlikleri destekleyen politikaların olmaması					
77-6. Birliklerin siyasi ranta alet edilmesi					

78. Kooperatif ve birliklerden başlıca beklentilerinizi önem derecesine göre sıralayınız.

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)
78-1. Satış, depolama, paketleme gibi hizmet beklentisi					
78-2. Üreticilere piyasadan daha uygun girdi (yem, ilaç vs.) sağlama beklentisi					
78-3. İşletme ölçeği ne olursa olsun tüm ortakların eşit tutulması beklentisi					
78-4. Dürüstlük ve güvenilirlik beklentisi					
78-5. Üreticiyi bilinçlendirme ve eğitme beklentisi					

3.GIDA GÜVENCESİNİN BOYUTLARI ve ÜRETİCİLERİN GÖRÜŞLERİ

	Kesinlikle Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Kesinlikle katılmıyorum (1)
Bulunabilirlik					
79.İlimizde yaşayan herkese yetecek miktarda <u>süt</u> üretiliyordur					
80.İlimizde yaşayan herkese yetecek miktarda <u>süt ürünü</u> üretiliyordur					
81.Her dönem hedeflediğimiz miktarda <u>süt</u> üretme şansımız oluyor					
Bulunabilirliği etkileyen faktörler					
82.Sütü sattığımız fiyatı normal buluyorum					
83.Sadece süt üretiminden elde ettiğimiz gelir, süt üretim masraflarının tamamını karşılamada yeterli oluyor					
84.Sütten elde ettiğimiz geliri geçinmek ve üretime devam etmek için yeterli buluyorum					
85.Sütten genellikle kar ediyorum					
86..Devlet desteklerini üretimi sürdürmek için yeterli buluyorum					
87.Yem fiyatlarını üretimi sürdürmek için uygun buluyorum					
88.Her zaman istediğim kalitede yem bulabiliyorum					
89.Üretimi sürdürmek için gerekli altyapı imkanlarımın hepsi mevcuttur					
90.Her ihtiyacım olduğunda veterinerine ulaşabiliyorum					
91.Yaptığım toplam veteriner masraflarımı uygun buluyorum					
92.Yetkili kişiler düzenli olarak gelip hayvanların sağlık durumunu denetliyor					
93.Yetkili kişiler düzenli olarak gelip üretim ortamını denetliyor					
94.Süt depolamak için gerekli imkanlar ücretsiz sunuluyor					
Kullanılabilirlik					
95.İlimizde süt üretiminin tamamen hijyenik koşullarda yapıldığını düşünüyorum					

	Kesinlikle Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Kesinlikle katılmıyorum (1)
96.İlimizde süt üretiminin yeterince denetlendiğini düşünüyorum					
97.Sütü sağarken koşulların hijyenik olmasına dikkat ediyorum					
98. <u>Sütü</u> hijyenik koşullarda depoluyorum/depoluyorlar					
99. <u>Süt ürünlerini</u> hijyenik koşullarda depoluyorum/depoluyorlar					
100.Hayvan hastalıkları tedavisinde zorunlu oldukça antibiyotik kullanıyorum					
101.Hayvanda süt verimini arttırıcı ilaçlar kullanıyorum					
102.Hayvanları beslediğimiz yemlerin insan sağlığına zarar veren maddeler içerdiğini düşünüyorum					
103.Ürettiğim sütün iyi kalitede olduğunu düşünüyorum					
104.Sütün taşındığı ve depolandığı kapların temizliğine özen gösteriyorum					
105.Sütte herhangi bir problem fark etsem dahi satışa sunarım					
Kararlılık					
106.İlinizde süt miktarı üretimdeki olumsuzluklara bağlı olarak sık sık azalıp artıyor					
107.İlinizde süt fiyatı sık sık dalgalanıyor					
108.Her gün düzenli olarak hedeflenen miktarda sütü piyasaya verebiliyorum					
109.Her gün düzenli olarak hedeflenen miktarda sütüm satın alınıyor					
110.Mevcut şartlar altında süt üretimini sürdürmeyi düşünüyorum					
111.Mevcut şartlar altında süt ürünleri üretimini sürdürmeyi düşünüyorum					

4.ÜRETİCİLERİN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

- 112.Cinsiyet: Kadın Erkek
- 113.Yaş (yıl):.....
- 114.Meslek:.....
- 115.Eğitim gördüğünüz süre (yıl):.....
- 116.Tarımsal üretim tecrübesi (yıl):.....
- 117.Süt üreticiliği tecrübesi (yıl):.....
- 118.Gelir aralığı(TL):0-500 501-1000 1001-1500 1501-2000 2001-25002501-30003001-4000 4001+
- 119.Sosyal güvenceniz var mıdır? Evet Hayır
- 120.Evetise; sosyal güvenceniz nedir?.....
- 121.Hanenizdeki birey sayısı kaçtır?(kişi).....
- 122.Yetişiricilik alanınızla ilgili (koyun, keçi, sığır vs.) herhangi bir eğitime katıldınız mı?
Evet Hayır
- 123.Evet ise; bu eğitim nedir?.....
- 124.Sizin konu ile ilgili en önemli sorunlarınız ve çözüm önerileriniz nelerdir?.....

İl:

Anketör:

Anket no:

Denek Tel No:

İMALATCI ANKETİ

1. GIDA GÜVENCESİ İLE İLGİLİ BİLGİ DÜZEYİ

1. Gıda güvencesi diye bir kavram duyduunuz mu? Evet Hayır
2. Evet ise: gıda güvencesinin tanımını biliyor musunuz? Evet Hayır
3. Evet ise: gıda güvencesini kısaca ve basitçe tanımlayabilir misiniz? (Yapılan tanımları not ediniz.)

4. Gıda güvencesinin boyutlarının neler olduğunu biliyor musunuz? Evet Hayır
5. Evet ise: gıda güvencesinin boyutlarını söyleyebilir misiniz?

6. Gıda güvenliği diye bir kavram duyduunuz mu? Evet Hayır
7. Evet ise: gıda güvenliğinin tanımını biliyor musunuz? Evet Hayır
8. Evet ise: gıda güvenliğini kısaca ve basitçe tanımlayabilir misiniz? (Yapılan tanımları not ediniz.)

9. Gıda güvenliği mevzuatı (yasası) hakkında bilginiz var mıdır? Evet Hayır
10. AB süt hijyeni uyum çalışmaları hakkında bilgini var mı? Evet Hayır

Tanımları anket yaptığınız kişiye okuyunuz: Gıda güvencesi; tüm insanların ihtiyaç duyduğu miktar ve kalitede gıdaya, sürekli ve her açıdan erişilebilirliği durumudur. Buna göre;

11. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce Türkiye’de sütte gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır?
Evet Hayır
12. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce ilinizde sütte gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır?
Evet Hayır
13. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce Türkiye’de süt ürünlerinde gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır?
Evet Hayır
14. Geçtiğimiz son 12 ay için sizce ilinizde süt ürünlerinde gıda güvencesi tam anlamıyla sağlanmış mıdır?
Evet Hayır

2. İŞLETMENİN ÖZELLİKLERİ

İşletmenin adı:.....

15. İşletme kaç senedir faaliyette?.....

16. İşletmede günlük işlenen toplam süt ne kadardır (lt)?

Koyun:..... İnek:.....

Keçi:..... Diğer:.....

Toplam:.....

17. Kapasite kullanım oranı (%):.....

18. İşletmede üretilen ürünler nelerdir? (Birden fazla şık işaretlenebilir.)

- Yoğurt Ayran
 Peynir Dondurma
 Paket Süt Peynir helvası
 Tereyağı Diğer:.....

19. İşletmede üretilen yıllık ürün miktarı nedir?

Keçi yoğurdu:..... Koyun yoğurdu:..... İnek yoğurdu:..... Karışık yoğurt:.....

Keçi peyniri:..... Koyun peyniri:..... İnek peyniri:..... Karışık peynir:.....

Dondurma:.....

Peynir helvası:.....

Toplam:.....

20. İşletmenin üretim yönünden tanımı nedir?

Entegre süt işletmesi Yarı entegre süt işletmesi Mandıra Diğer:.....

21. İşletmede çiğ süt işlenmiş sütte dönüştürülüp satılıyor mu? Evet Hayır

22. Evet ise: günlük süt işleme kapasitesi ne kadardır?.....

23. Sütü nereden temin ediyorsunuz?

Üretici Kooperatif

Süt toplayıcı/Aracı Kendimiz üretiyoruz

Diğer:.....

24. Sütün litresini alış fiyatınız kaç tldir?.....

25. Ürettiğiniz ürünlerin ortalama kg satış fiyatları nelerdir?

Yoğurt:..... Peynir:.....

Tereyağı:..... Peynir helvası:.....

- 26.Sütü temin ettiğiniz yerin işletmenize uzaklığı kaç kilometredir?.....
- 27.Süt işletmeye kim tarafından getiriliyor?
 Üretici Kooperatif Süt toplayıcı/Aracı Kendimiz Diğer:.....
- 28.Süt işletmeye genellikle hangi araçla naklediliyor?
 Plastik bidon Alüminyum güğüm Soğutma sistemli araç Süt tankı Diğer:.....
- 29.Eğer sütün işletmeye nakledildiği araç plastik bidon veya alüminyum güğüm ise diğer sistemler neden kullanılmıyor?

- 30.Tedarik ettiğiniz sütlerin kalite kontrollerini yapıyor musunuz? Evet Hayır
- 31.Evet ise; hangi kontrolleri yapıyorsunuz?

- 32.Ürünlerinizde süt tozu kullandığınız oluyor mu? Evet Hayır
- 33.Evet ise; süt tozunu tercih etme sebebiniz nedir?

- 34.İşletmede üretilen ürünler nasıl satılmaktadır?
 Perakende Toptan Hem perakende, hem toptan Diğer:.....
- 35.Ürünlerin satış fiyatı kim tarafından belirlenmektedir?

- 36.Belirlenen satış fiyatı üretim masraflarını karşılıyor mudur? Evet Kısmen Hayır
- 37.Müşteriler ürün fiyatlarını sizce nasıl buluyor?
 Düşük Uygun Yüksek Fikrim yok
- 38.İşletmede soğuk hava depolama sistemi mevcut mudur? Evet Hayır
- 39.Hayır ise; ürünler nasıl muhafaza edilmektedir?.....
- 40.İşletmenizin laboratuvarı var mıdır? Evet Hayır
- 41.İşletmenin ortalama yıllık geliri nedir?.....
- 42.İşletmede kaç personel çalışmaktadır?.....
- 43.İşletme her hangi bir kalite belgesine sahip mi? Evet Hayır
- 44.Evet ise; hangi belgeler belirtiniz?.....
- 45.İşletme düzenli olarak denetleniyor mu? Evet Hayır
- 46.Evet ise; hangi kurum tarafından denetlenmektedir?.....
- 47.İşletmede sorumlu gıda/ziraat mühendisi çalışıyor mu? Evet Hayır
- 48.İşletmede üretim ve satış ile ilgili düzenli olarak kayıt tutuluyor mu? Evet Hayır
- 49.İşyerinin mülkiyet durumu nedir? Mülk sahibi Kira Ortakçı
- 50.İşletmedeki alet, makine ve teçhizatın mülkiyet durumu nedir? Mülk sahibi Kira Ortakçı
- 51.İşletmenin türü: Şahıs Şirket Kooperatif Diğer
52. Ürünlerin üretiminde koşulların hijyenik olmasına dikkat ediliyor mu?
 Evet Kısmen Hayır
- 53.Son yıllarda süt ürünleri üretim düzeyiniz nasıl bir değişim gösterdi?
 Artış Değişmedi Azalış
- 54.İmalatanenizde genel olarak çözülmesi gereken sorunlar olduğunu düşünüyor musunuz?
 Evet Hayır
- 55.Evet ise; bu sorunlar nelerdir?

56.İmalatçıların karşılaştığı muhtemel sorunlar aşağıda verilmiştir. Size göre belirtilen sorunların önem dereceleri nedir?

	Çok Önemli (5)	Önemli (4)	Ne Önemli Ne Önemsiz (3)	Önemsiz (2)	Çok Önemsiz (1)
56-1.Yeterli miktarda süt bulamama					
56-2.Toplanan sütlerin istenen kalitede olmaması					
56-3.Süt fiyatlarının yüksek olması					
56-4.Diğer hammadde fiyatlarının yüksek olması					
56-5.Süt ürünü imal eden yerlerin örgütlenmemiş olması					
56-6.Teknik alt yapı, üretim araç-gereçleri ve soğutma sistemleri yetersiz olması					
56-7.Eksik kapasite kullanımı					
56-8.Pazarlama sorunu					

57. İmalathane bünyesinde süt toplama merkezi var mıdır? Evet Hayır

58.Evet ise; (60 ile 64 arasındaki soruları sorunuz. Hayır ise; 65 nolu soruya geçiniz.)

59.Depo/tank sayısı (adet):.....

60.Toplam depo/tank hacmi (lt):.....

61.Kapasite kullanım oranı (%):.....

62. Depolama sırasında koşulların hijyenik olmasına dikkat ediliyor mu?

Evet Kısmen Hayır

63.Aşağıda belirtilen konularda kendinizi güvende hissetme düzeyiniz nedir?

	Kesinlikle Güvende Hissediyorum (5)	Güvende Hissediyorum (4)	Ne Güvende Hissediyorum Ne Hissetmiyorum (3)	Güvende Hissetmiyorum (2)	Kesinlikle Güvende Hissetmiyorum (1)
63-1. Üretimden elde ettiğiniz geliriniz					
63-2. Üretim masraflarınız					
63-3.Genel hammadde fiyatları					
63-4.Süt alış fiyatları					
63-5.Süt ürünü satış fiyatları					
63-6.Genel hammadde miktarı					
63-7.Süt miktarı					
63-8.Satabildiğiniz süt ürünü miktarı					
63-9.Süt kalitesi					
63-10.Süt ürünleri kalitesi					
63-11.Süt hijyeni					
63-12.Süt ürünleri hijyeni					

3.GIDA GÜVENCESİNİN BOYUTLARI ve İMALATÇILARIN GÖRÜŞLERİ

	Kesinlikle Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Kesinlikle katılmıyorum (1)
Bulunabilirlik					
64.İlimizde yaşayan herkese yetecek miktarda gıda mevcuttur					
65.İlimizde yaşayan herkese yetecek miktarda süt üretiliyordur					
66.İlimizde yaşayan herkese yetecek miktarda süt ürünü üretiliyordur					
67.Her dönem hedeflediğimiz miktarda süt işleme/ürün üretme imkanımız oluyor					
Bulunabilirliği etkileyen faktörler					
68.Ürünlerin satış fiyatını normal buluyorum					
69.Üretiminden elde ettiğimiz gelir, tüm masrafları karşılamada yeterli oluyor					
70.Üretimden elde ettiğimiz geliri geçinmek ve üretime devam etmek için yeterli buluyorum					
71.Ürünlerden genellikle kar ediyorum					
72.Her zaman istediğimiz miktarda süt bulabiliyoruz					
73.Her zaman istediğimiz kalitede süt bulabiliyoruz					
74.Her zaman istediğimiz fiyattan süt bulabiliyoruz					
75.Üretimi sürdürmek için gerekli altyapı imkanlarımızın hepsi mevcut					
76.Ürünleri depolamak için gerekli imkanlara sahibim					
Kullanılabilirlik					
77.Yetkili kişiler düzenli olarak imalat yerini denetliyor					
78.Üretim koşulların hijyenik olmasına dikkat ediyorum					
79.Ürünleri hijyenik koşullarda depoluyorum/depoluyorlar					
80.Ürünlerin üretiminde kimyasal maddeler kullanıyorum					
81.Ürettiğim ürünün insan sağlığını olumsuz etkileyecek bazı maddeler içerdiğini düşünüyorum					
82.Ürettiğim ürünün iyi kalitede olduğunu düşünüyorum					
83.Kalite belgesi almanın işletmelere güveni arttırdığını düşünüyorum					
84.Kalite belgesi olan işletmelerin daha hijyenik ve kaliteli üretim yaptığını düşünüyorum					

	Kesinlikle Katılıyorum (5)	Katılıyorum (4)	Ne Katılıyorum Ne Katılmıyorum (3)	Katılmıyorum (2)	Kesinlikle katılmıyorum (1)
85.Denetlemelerin artırılması gerektiğini düşünüyorum					
Kararlılık					
86.İlimizde miktarı üretimdeki olumsuzluklara bağlı olarak sık sık azalıyor artıyor					
87.İlimizde süt ürünleri miktarı üretimdeki olumsuzluklara bağlı olarak sık sık azalıyor artıyor					
88.İlinizde süt ürünleri fiyatı sık sık dalgalanıyor					
89.Düzenli olarak hedeflenen miktarda ürünü piyasaya verebiliyorum					
90.Düzenli olarak hedeflenen ürünü satın alınıyor					
91.Mevcut koşullar altında üretimi sürdürmeyi düşünüyorum					
92.Müşteriler süt fiyatlarının sık sık değiştiğini düşünüyor					
93.Müşteriler süt ürünleri fiyatlarının sık sık değiştiğini düşünüyor					
94.Kriz zamanlarında süt fiyatları oldukça yükseliyor					
95.Kriz zamanlarında süt ürünleri fiyatları oldukça yükseliyor					
96.Kriz zamanlarında piyasadaki gıda miktarları oldukça değişken olabiliyor					
97.Kriz zamanlarında piyasadaki süt miktarı oldukça değişken olabiliyor					
98.Kriz zamanlarında piyasadaki süt ürünleri miktarı oldukça değişken olabiliyor					

4.İMALATÇILARIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

- 99.Cinsiyet: Kadın Erkek
- 100.Yaş (yıl):.....
- 101.Meslek:.....
- 102.İmalathanedeki Konumuz/ Pozisyonuz:.....
- 103.Sosyal güvenceniz var mıdır? Evet Hayır
- 104.Evet ise; sosyal güvenceniz nedir?.....
- 105.Eğitim gördüğünüz süre (yıl):.....
- 106.Süt/ süt ürünü imalatında çalışma tecrübesi (yıl):.....
107. Süt/süt ürünü imalathanenizdeki işiniz ile ilgili herhangi bir eğitim aldınız mı?
Evet Hayır
- 108.Evet _____ ise; ne tür bir eğitim aldınız?.....
- 109.Sizin konu ile ilgili en önemli sorunlarınız nelerdir?
.....
.....
.....
- 110.Konu ile ilgili belirttiğiniz sorunlar için çözüm önerileriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

Özge Can NİYAZ, 26.01.1987 yılında Sakarya’da doğmuştur. 2005 yılında 24 Kasım Anadolu Lisesi’nden mezun olmuş ve aynı yıl Ege Üniversitesi Ziraat Fakültesi Tarım Ekonomisi Bölümünde lisans eğitimine hak kazanmıştır. 2009 yılında Ege Üniversitesi’ndeki lisans eğitimini tamamlayan yazar, yine aynı yıl Ege Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında yüksek lisans eğitimine başlamıştır. 2012 yılında yüksek lisans eğitimini de tamamlamış ve 2013 yılında Namık Kemal Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Tarım Ekonomisi Anabilim Dalında doktora kabul edilmiştir. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi İşletme Bölümünde ikinci bir lisans eğitimi almış ve 2014 yılında mezun olmuştur.